ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

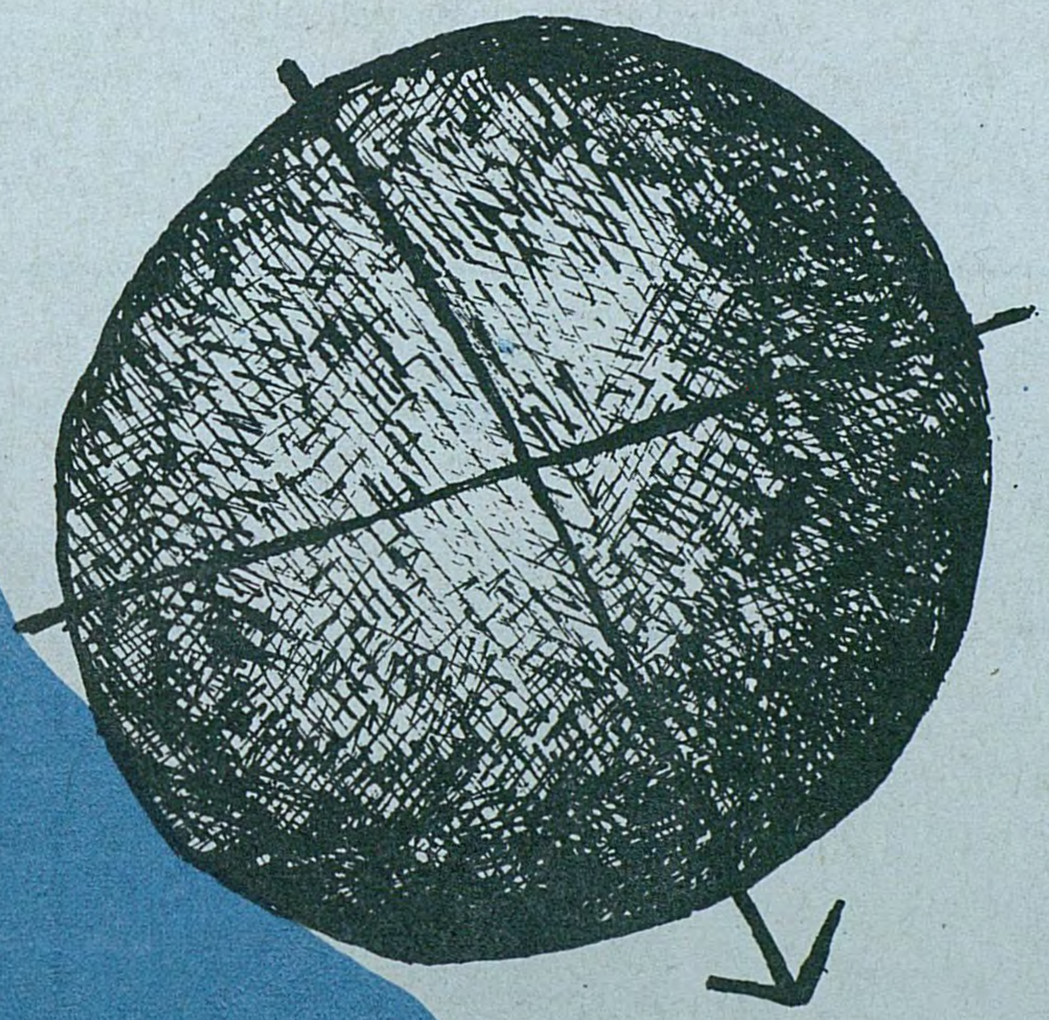

Οἱ Β.Φίλιας,, Γ.Σεφερτζῆς, Φ.Γεμιστός,
Ν. Γρηγορίου καὶ Σπ. Λιναρδάτος
ἐξετάζουν τὶς ἐξελίξεις
στὴν εὐρύτερη Ἀριστερὰ

ΓΙΑΝΝΗ ΒΟΥΛΤΕΨΗ: "Ὅλοι οἱ δρόμοι (τοῦ ἰταλικοῦ νεοφασισμοῦ) ὁδηγοῦν... στὴν Ἀθήνα

ΑΝΔΡΕΑ ΛΕΝΤΑΚΗ: ΕΑΤ/ΕΣΑ καὶ Χουντικὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας

Περίοδος Β΄, Τεῦχος 19, Σάββατο 17 Μαΐου 1975 Δρχ. 20

ἀντί 19

περιεχόμενα

Κύριο ἄρθρο 3
Ἀντίλογος 4
Σχόλια 5
Γύρω ἀπ' τὴ δική μας σκοπιά 6
ΓΙΑΝΗ ΒΟΥΛΤΕΨΗ: Ὅλοι οἱ δρόμοι ὁδηγοῦν..... στὴν Ἀθήνα 7
ΑΝΔΡΕΑ ΛΕΝΤΑΚΗ: ΕΑΤ/ΕΣΑ πρὸς Ὑπ. Παιδείας 12
ΒΑΣ. ΦΙΛΙΑ: Ἡ ὀργάνωση τῶν κομμάτων 15
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΕΦΕΡΤΖΗ: Νέος πολιτικὸς φορέας ἢ ἕνας ἀκόμα τίτλος 18
ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΓΕΜΙΣΤΟΥ: Ἕνα τεράστιο βῆμα ἐμπρός 21
ΝΙΚΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ: «Μεσογειακὸς μῦθος» ἀντὶ Εὐρωπαϊκοῦ, ... 23
ΣΠ. ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ: Ἀντίλογος γιὰ τὰ προβλήματα τῆς Ἀριστερᾶς 25
ΧΡ. ΚΑΡΑΝΙΚΑ: Τὸ ἐνεργειακό μας πρόβλημα καὶ οἱ μεταφορές 29
ΠΛΟΥΤΗ ΣΕΡΒΑ: Ἡ πρώτη συνάντηση στὴ Βιέννη γιὰ τὸ Κυπριακό 31
Τ. ΓΡΙΤΣΗ – ΜΙΛΛΙΕΞ: «Τοῦτο τὸ χῶμα εἶναι δικό τους καὶ δικό μας» 33
ΚΩΣΤΑ ΒΟΡΕΙΟΥ: Τὸ τρίτο μεγαλύτερο γεγονὸς τοῦ αἰώνα 35
ΧΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Γιατὶ ρεζιλεύτηκαν οἱ Ἀμερικάνοι 35
ΑΡΗ ΦΑΚΙΝΟΥ: Ἡ Εὐρώπη ἀνησυχεῖ γιὰ τὴ Δημοκρατία στὴν Πορτογαλία 36
Χ. ΡΙΧΤΕΡ: Μιὰ προσπάθεια ἐπιστημονικῆς Θεώρησης τῆς ἐθνικῆς μας ἀντίστασης (β΄) 39
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗ: Τὸ γλωσσικό μας ζήτημα (γ΄) 44
Α.Θ. ΚΟΛΤΣΙΔΟΠΟΥΛΟΥ: Θεατρικὰ σχόλια καὶ κρίσεις 47
ΓΕΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ: Κ.Ο.Α., οἱ κυριότερες συναυλίες τοῦ Α΄ τριμήνου τοῦ 1975 48
Α.Γ. ΞΥΔΗ: Περιδιάβαση στὴν Πανελλήνια 49
Ν.ΝΤΟΚΑ: Ἡ τέχνη «κοντὰ» στοὺς ἐργάτες 51
Ν.ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗ: Βιβλιοπαρουσίαση 52
Χ. ΞΑΝΘΟΥΔΑΚΗ: Δισκοπαρουσίαση 53
Ἐπιστολές 54

Κάθε ἐνυπόγραφο ἄρθρο ἐκφράζει τὴν προσωπικὴ γνώμη τοῦ συγγραφέα του. Μόνο τὸ κύριο ἄρθρο καὶ τὰ σχόλια ἐκφράζουν τὴ γνώμη τοῦ περιοδικοῦ, ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο κείμενο ποὺ εἶναι ἀνώνυμο ἢ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸ ΑΝΤΙ.

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ἁπλὴ ἑξάμηνη δρ. 260, ἀεροπορικὴ δρ. 300, ἁπλὴ ἐτήσια δρ. 520, ἀεροπορικὴ δρ. 600. Γιὰ μαθητὲς – σπουδαστὲς ἔκπτωση 15% ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ: Εὐρώπη – Μεσογειακὲς χῶρες δρ. 750, Νοτ. Ἀφρικὴ – Κεντρ. Ἀσία δρ. 850, Η.Π.Α. – Καναδὰ – Ἀνατ. Ἀσία δρ. 1.000, Αὐστραλία – Ὠκεανία δρ. 1.400 ● Ἐμβάσματα – Ἐπιταγές: ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχάρους 62, Τ.Τ. 601 – ΑΘΗΝΑΙ ● ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: Δρ.20

Ἐκδόσεις ΒΕΡΓΟΣ

Σόλωνος 128 - Τηλ. 606.207

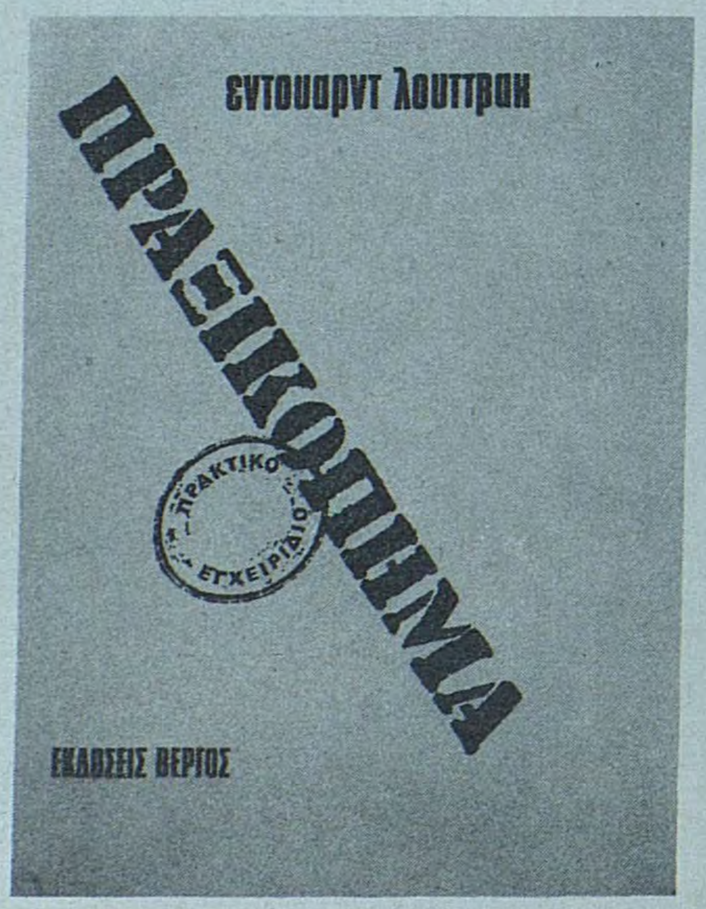

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

ἡ τεχνικὴ τοῦ Πραξικοπήματος γιὰ νὰ καταληφθεῖ ἡ ἐξουσία σ' ἕνα κράτος

ΣΗΜΑ
ΜΗΝΙΑΙΟ ΣΤΟ ΤΡΙΤΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΥΧΟΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΠΟΥ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΚΘΕΣΗ
ΕΝΑ ΔΙΗΓΗΜΑ
ΤΟΥ ΠΑΖΟΛΙΝΙ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ
ΝΙΚΗΣ ΚΑΝΑΓΚΙΝΗ
ΕΝΑ
ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΥ ΜΑΝΙΑΤΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ
21 ΑΠΡΙΛΗ

Κεντρικὴ διάθεση γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Βορείου Ἑλλάδος : Βιβλιοπωλεῖο «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» Ν. Κοτζιᾶς καὶ Σία Ο.Ε. Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279-720, Θεσσαλονίκη

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ ΑΝΤΙ, γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας: ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ Βιβλιοπωλεῖο **«δέντρο»**, Χαρ. Τρικούπη 13, τηλ. 606-393

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 62, Ἀθήνα, Τ.Τ.601, Τηλ. σύνταξης 732.713 ● Περίοδος Β΄, Χρόνος 1ος, Τεῦχος 19 ● Ἰδιοκτήτης – Ἐκδότης: ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131, Μαρούσι ● Διευθυντὴς Σύνταξης: ΑΣΤΕΡΗΣ ΣΤΑΓΚΟΣ: Ἁγίου Νικολάου 8, Μαρούσι ● Συντακτικὴ ὁμάδα: ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ, ΠΕΤΡΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΕΝΤΑΚΗΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΤΖΗΣ ● Καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια: ΤΑΤΙΑΝΑ ΒΟΛΑΝΑΚΗ ● Τὸ «ΑΝΤΙ» φωτο-στοιχειοθετεῖται ἀπὸ τὴν ΣΤΑΜ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΣΤΑΜ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ● Οἰκονομικὴ διεύθυνση: ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ «Γ. ΤΣΙΒΕΡΙΩΤΗΣ» Ε.Π.Ε. – Λένορμαν 205, καὶ τυπώνεται ἀπὸ τὴν ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ «ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ» Α.Ε. Φιλαδελφείας 4

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΠΑΓΡΥΠΝΗΣΗ - ΟΧΙ ΝΕΥΡΙΚΟΤΗΤΑ
ἐλεύθερος προβληματισμὸς - ὄχι κομματικοποίηση

Οἱ ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς ἐκεῖνες δυνάμεις ποὺ θὰ ἤθελαν μιὰν Ἑλλάδα κάτω ἀπὸ χουντικὸ καθεστὼς - Παπαδοπουλικοῦ, Ἰωαννιδικοῦ ἢ Τουρκικοῦ τύπου - κάθε ἄλλο παρὰ ἔχουν ξεδοντιαστεῖ. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητες οἱ ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς ἐκεῖνες δυνάμεις ποὺ μισοῦν ἀκόμη καὶ τὴν ἰδέα μιᾶς Ἑλλάδας ἔστω καὶ ὑποτυπωδῶς ἀνεξάρτητης.

Οἱ δυνάμεις αὐτὲς τείνουν σήμερα νὰ σχηματίσουν Ἱερὴ Συμμαχία. Μιὰ σκοτεινότατη Ἱερὴ Συμμαχία ποὺ σκοπὸ ἔχει νὰ ἀναστρέψει τὴν πορεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ πρὸς τὴ δημοκρατία καὶ πρὸς τὴ θεμελίωση μιᾶς κάποιας μορφῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Πρὸς δυὸ στόχους, δηλαδή, ποὺ δὲν νοοῦνται ὁ ἕνας χωρὶς τὸν ἄλλον. Καὶ ἡ ὑπονόμευση τῶν ὁποίων θὰ ὁδηγοῦσε σίγουρα τὴν Ἑλλάδα σὲ ἐθνικὸν ὄλεθρο χειρότερο ἀπὸ τὴν Κυπριακὴ τραγωδία ἢ καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφή.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἔννοια ἔχουν μιὰ σειρὰ πρόσφατες ἐξελίξεις. Ὅπως ἡ ταχύτατη κατολίσθηση τῆς δεξιᾶς πτέρυγας τῆς «Ν.Δ.» πρὸς τὴν προδικτατορική της νοοτροπία. Νοοτροπία ποὺ τὴν εἶχε ὁδηγήσει τότε καὶ τὴν ὁδηγεῖ καὶ τώρα στὴ δημιουργία παρακράτους καὶ στὴν κάλυψη κάτω ἀπὸ τὰ φτερά της τῶν κάθε λογῆς «μαθητευόμενων μάγων» τῆς δικτατορίας καὶ τῆς ὁλοκληρωτικῆς ξενοδουλείας. Ἢ ὅπως ἡ προσέγγιση μεγάλου τμήματος τῶν βασιλικῶν πρὸς τοὺς παραχουντικοὺς καὶ τοὺς πάντα ἀόρατους γιὰ τὸν κ. Γκίκα νεοταξίτες, ποὺ δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ξεχωρίσει ἀπὸ τοὺς Τεταρτοαυγουστιανοὺς φίλους τοῦ ἀλησμόνητου Λαδᾶ. Ἢ, ἀκόμα, ἡ ἐγκληματικὴ ἐκστρατεία μίσους καὶ ἀνοιχτῶν ἀπειλῶν ποὺ ἐξαπόλυσαν δημόσια γνωστότατοι χουντικοὶ παράγοντες, ποὺ κυκλοφοροῦν προκλητικὰ ἐπιθετικοὶ καὶ ἀσύδοτοι κυρίως στὸ «ὁρμητήριο τῆς Μάνης», ἀλλὰ καὶ ἀλλοῦ, καὶ εὐαγγελίζονται «ἐν στολῇ ἔξοδο τῶν παιδιῶν» γιὰ νὰ διασώσουν τὰ «ἱερὰ τῶν ἱερῶν» τῆς ἐθνικοφροσύνης. Καθώς, ἐπίσης, καὶ ἡ βιαιότατη ἐπίθεση ποὺ ἐξαπόλυσε τὸ μεγάλο μονοπωλιακὸ κεφάλαιο καὶ τμῆμα τοῦ μεσαίου κεφαλαίου ἐναντίον τῆς «ὑποκρυπτούσης ἐπικινδύνους ἀριστερὰς τάσεις» οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς κυβέρνησης Καραμανλῆ(!). Ἢ, τέλος, καὶ οἱ κωμικὲς γιὰ «Κερενσκισμὸ» κατηγορίες ποὺ ἐξαπολύονται ἐναντίον τῆς κ. Ἑλένης Βλάχου ἀπὸ τὸ δημοσιογραφικὸ ὄργανο τοῦ χουντισμοῦ καὶ τῆς ξενοδουλείας, καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλους λιγότερο κραυγαλέους κύκλους.

Ἡ σοβαρότητα τῆς κατάστασης εἶναι, λοιπόν, ἀναμφισβήτητη. Ἰδιαίτερα ἀφοῦ ξέρουμε τὴ βιασύνη τῶν Τούρκων μινιιμπεριαλιστῶν, τῶν Ἀμερικανῶν ὑποστηριχτῶν τους καὶ τῶν στρατοκρατῶν τοῦ ΝΑΤΟ νὰ «λύσουν» τὸ Κυπριακὸ καὶ νὰ «ταχτοποιήσουν» τὸ πρόβλημα τοῦ Αἰγαίου «ὅσο ἀκόμα εἶναι καιρὸς» - δηλαδή, ἀπὸ σήμερα ὡς τὸν Αὔγουστο, ὁπότε, ὅπως τονίζουν ἔγκυρες πηγές, τὸ ἐγχείρημα δὲν θὰ εἶναι καθόλου εὔκολο, μιὰ καὶ θὰ ἔχει ἀνατραπεῖ αἰσθητὰ ἡ ἰσορροπία δυνάμεων στὴν περιοχή.

Ἀλλά, ἡ σοβαρότητα τῆς κατάστασης ἐπιβάλλεται νὰ ὁδηγήσει σὲ ἐνταμένη ἐπαγρύπνηση καὶ σὲ ἀνάληψη τολμηρῶν πρωτοβουλιῶν, κατὰ κανένα τρόπο ὅμως σὲ νευρικότητα, ποὺ θὰ ἦταν καὶ ἀπαράδεκτη καὶ ἀδικαιολόγητη καὶ ἐπικίνδυνη, ὅπως ἐπιδιώκουν οἱ πρωτεργάτες τῆς ἀνωμαλίας. Ἡ διαπάλη στὸ ἐσωτερικὸ τῆς «Ν.Δ.» κάθε ἄλλο παρὰ ἔληξε. Καὶ μπορεῖ, μάλιστα, νὰ ὁδηγήσει γρήγορα σὲ ἀπομόνωση τῶν γεφυροποιῶν καὶ παραχουντικῶν, ἂν οἱ ἄλλες πτέρυγές της σωστὰ καταλάβουν τί διακυβεύεται. Ὅσο γιὰ τὴν ἀντιπολίτευση, θὰ εἶχε ἀσφαλῶς νὰ παίξει σημαντικὸ ρόλο στὸ ξεπέρασμα καὶ αὐτῆς τῆς δύσκολης φάσης, ἂν ἐγκατέλειπε τὶς ἄκαιρες καὶ ἄσκοπες ἐνδοσκοπήσεις της καὶ τὴν καταστρεπτικὴ πολιτικὴ τῆς κομματικοποίησης τῶν πάντων, ποὺ προωθεῖ φαινομενικὰ τὶς μυστικὲς καὶ ἀκαθόριστες - τουλάχιστον γιὰ τὸ Λαὸ - φιλοδοξίες μερικῶν, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ἀπομακρύνει τὶς μάζες ἀπὸ τὸν οὐσιαστικὸ προβληματισμὸ καὶ τὶς μετατρέπει σὲ πειθήνια καί, σὲ τελευταία ἀνάλυση, ἄβουλα κομματικὰ ὄργανα, ἀνίκανα νὰ ἀναλάβουν πρωτοβουλίες στὴν κρίσιμη ὥρα καὶ ἀκόμη πιὸ ἀνίκανα νὰ ἀντιδράσουν ἀποφασιστικὰ ἂν ὁ ἐχθρὸς χτυπήσει.

Ἡ δεκαετία 1965-1975 κάτι ἔπρεπε νὰ μᾶς εἶχε διδάξει.

Ὁ ἐκδότης

ΜΟΝΗ ΔΙΕΞΟΔΟΣ Η ΑΛΛΑΓΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ

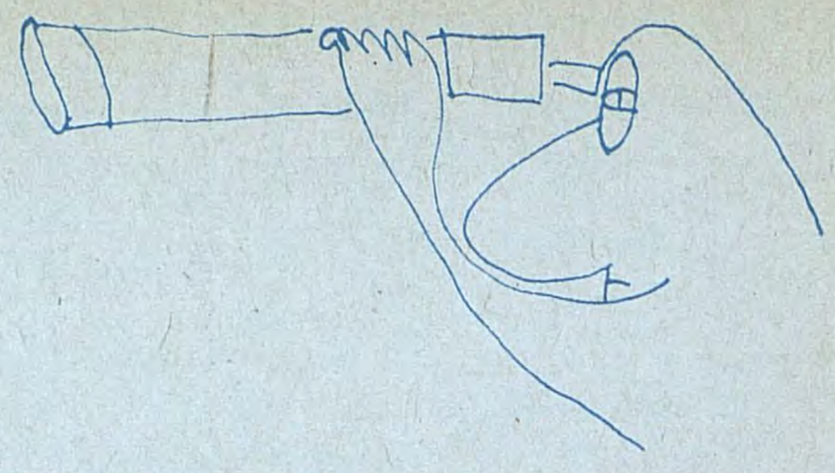

Ἐκεῖνοι ποὺ αὐτοαποκαλοῦνται «φωτισμένοι δεξιοὶ» ἢ καὶ ἀριστερὴ πτέρυγα τῆς «Νέας Δημοκρατίας», ἀποφάσισαν νὰ σπρώξουν τὴν ἐσωτερικὴ κρίση, ποὺ ἀπὸ πολλοὺς μῆνες συγκλονίζει τὸ κόμμα τοῦ κ. Καραμανλῆ, στὴν ἀνοικτὴ ἀναμέτρηση. Αὐτὴ τὴν ἔννοια ἔχει τὸ χρονογράφημα τῆς κ. Ἑλένης Βλάχου, ποὺ ζητᾶ ἀπερίφραστα τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν κυβέρνηση τῶν «γεφυροποιῶν» Ἀβέρωφ, Γκίκα κ.λπ.

Καὶ γιὰ νὰ δείξουν ὅτι εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ μὴν ὑποχωρήσουν, ἐκεῖνοι ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτὴ τὴν πτέρυγα τῆς «Ν.Δ.», κινοῦνται – ἀνοιχτὰ καὶ πάλι – γιὰ τὴν ἐνεργὸ ἐπιστροφὴ τοῦ κ. Π. Κανελλόπουλου στὴν πολιτικὴ σκηνή. Καί, μάλιστα, σὲ θέση ἐπίκαιρη: στὴν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, ὥστε ὄχι μόνο νὰ πληγεῖ ἀποφασιστικὰ ἡ δεξιά, γεφυροποιητικὴ καὶ φασιστίζουσα, πτέρυγα τοῦ κόμματος, ἀλλὰ καὶ νὰ «ξεπερασθοῦν ἔργω» οἱ φόβοι ὅτι ὁ σημερινὸς πρωθυπουργὸς δὲν ἐγκατέλειψε τὴν πρόθεση νὰ συγκεντρώσει ὑπέρμετρα τὴν ἐξουσία στὰ χέρια του.

Σ' αὐτὴ τὴ θέση σπρώχτηκαν οἱ «προοδευτικοὶ» τῆς «Νέας Δημοκρατίας» ἀπὸ τὶς ἐπικίνδυνες διαστάσεις ποὺ πῆρε τὶς τελευταῖες ἑβδομάδες ἡ ἐπίθεση τῆς «ἄλλης πλευρᾶς». Ἐπίθεση ποὺ ἔχει ἐξαπολυθεῖ σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα, μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν κυβέρνηση καὶ μὲ τὴ χρησιμοποίηση νευραλγικῶν τμημάτων τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ. Καὶ τὸ σημαντικότερο, μὲ μιὰ προκλητικὰ ἀνοιχτὴ σύμπλευση μὲ τοὺς ποικιλώνυμους παραχουντικούς, ποὺ τείνει νὰ ἐμφανίσει τὸ σύνολο τῆς «Νέας Δημοκρατίας» σὰν ἀγιάτρευτα μολυσμένο ἀπὸ τὴ νοοτροπία τοῦ αὐταρχισμοῦ ποὺ ἐλάχιστα ἀπέχει ἀπὸ κείνην τῆς Ἑφταετίας.

Πρόσθετοι λόγοι

Ἀλλά, στὴν πρωτοβουλία τους αὐτὴ φαίνεται νὰ σπρώχτηκαν ὅσοι ἀνήκουν στὴν ἴδια μὲ τὴν κ. Ἑλένη Βλάχου πτέρυγα τῆς «Νέας Δημοκρατίας» καὶ γιὰ δυὸ ἀκόμα λόγους. Πρῶτο, γιατὶ θέλουν νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ γρήγορα, ἀφοῦ εἶναι βέβαιοι ὅτι ἡ ἐπίθεση τῶν «γεφυροποιῶν» θὰ συντονιστεῖ καὶ πάλι ἀνοιχτὰ μὲ τὶς ἐντεινόμενες πιέσεις ὅλων ἐκείνων τῶν ξένων παραγόντων ποὺ ἐπιθυμοῦν ὁριστικὰ νὰ συντρίψουν τὶς προσπάθειες γιὰ μιὰ κάποια ἀνεξαρτοποίηση τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ συντονισμὸς θὰ ἐκδηλωθεῖ συντομότατα, μιὰ καὶ ὅλοι γνωρίζουν ὅτι μετὰ τὸν Αὔγουστο οἱ ἐξωτερικὲς πιέσεις θὰ ἔχουν μικρότερες πιθανότητες ἐπιτυχίας. Καὶ δεύτερο, γιατὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐνισχύσουν τὶς φυγόκεντρες τάσεις μέσα στὴν «Ε.Κ.-Ν.Δ.», τάσεις ποὺ ἔχουν ὁδηγήσει αὐτὸ τὸ σχηματισμὸ πολὺ κοντὰ στὸ σημεῖο ἐσωτερικῆς ἔκρηξης. Εἶναι σήμερα κοινὸ μυστικὸ ὅτι οἱ σχέσεις ἀνάμεσα σὲ βασικὰ στελέχη τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας αὐτοῦ τοῦ σχηματισμοῦ ἔφτασαν στὸ ἀπροχώρητο: σὲ σημεῖο ὥστε μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ μὴν ἀνταλλάσσουν οὔτε κὰν μιὰ τυπικὴ «καλημέρα». Ὅπως εἶναι κοινὸ μυστικὸ ὅτι βασικότατο στέλεχος αὐτῆς τῆς δεξιᾶς πτέρυγας εἶναι ἀποφασισμένο νὰ μεταπηδήσει στὴ «Νέα Δημοκρατία», μόλις αὐτὴ ἡ τελευταία ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τοὺς γεφυροποιούς. Καθὼς καὶ ὅτι δύο βασικότατα στελέχη τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τῆς «Ε.Κ.-Ν.Δ.» δηλώνουν ἀπροκάλυπτα ὅτι ἡ θέση τους εἶναι στὸ ΠΑΣΟΚ, ὅπου σκοπεύουν νὰ βρεθοῦν πολὺ σύντομα. Ὁπότε, ἐπιμένουν καλὰ πληροφορημένες πηγές, δὲν ἀποκλείεται νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν καὶ μερικὰ πρώτης γραμμῆς στελέχη, ποὺ εἶναι γνωστὸ ὅτι συνδέονται μὲ τὸ συγκρότημα Λαμπράκη, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν καλούμενο συμμαχικὸ παράγοντα.

Δὲν εἶναι ἀδιάφορος

Ἂς σημειωθεῖ ὅτι πρὸς μιὰ τέτοια τροπὴ τῶν πραγμάτων δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἀντίθετος καὶ ὁ κ. Καραμανλῆς. Ἐξακριβωμένες πληροφορίες ἀναφέρουν ὅτι ὁ ἴδιος ὁ πρωθυπουργὸς εἶχε τελευταῖα πολλαπλὲς ἐπαφὲς μὲ ἕνα τουλάχιστον ἀπὸ τὰ στελέχη τῆς «Ε.Κ.-Ν.Δ.» ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω, γιὰ νὰ τὸ διαβεβαιώσει ὅτι σύντομα δὲν θὰ ὑπάρχουν οἱ λόγοι ποὺ σήμερα τὸ ἐμποδίζουν νὰ προσχωρήσει στὴ «Νέα Δημοκρατία». Καὶ γιὰ νὰ τὸ διαβεβαιώσει, ἐπίσης, ὅτι δὲν ἀπέχει πολὺ ἡ στιγμὴ ποὺ τὸ κόμμα του θὰ προχωρήσει, στὴν οἰκονομικὴ πολιτική, στὴ λήψη ἐκείνων τῶν «ριζοσπαστικῶν» μέτρων ποὺ θεωροῦνται ἀπαραίτητα γιὰ νὰ μπορέσει ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία νὰ «τὰ βγάλει πέρα» ὅταν ἐνταχθεῖ ὁριστικὰ στὴν ΕΟΚ.

Ἀποκαλυπτικές, στὸ προκείμενο, εἶναι καὶ οἱ δηλώσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ πρὸς τὸ γερμανικὸ περιοδικὸ «Σπῆγκελ». Γιατὶ μ' αὐτὲς ὁ κ. Καραμανλῆς, ὄχι μόνο προειδοποιεῖ τὴ Βόννη – ὅπου θὰ βρίσκεται πρὶν κυκλοφορήσει τὸ ΑΝΤΙ – ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐμμείνει στὶς πιέσεις της γιὰ ἐπιστροφὴ τῆς Ἑλλάδας στὸ στρατιωτικὸ τμῆμα τοῦ ΝΑΤΟ, ἀλλὰ καὶ δείχνει ἀπροκάλυπτα στὴ δεξιὰ πτέρυγα τοῦ κόμματός του ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος νὰ ξεπεράσει καὶ ὅλες τὶς δικές της ἀντιρρήσεις στὴν πρόθεσή του νὰ δώσει στὸ κόμμα του περισσότερο «ἐξευρωπαϊσμένη» ὄψη.

Καὶ ἄλλες ἐνδείξεις

Καί, φυσικά, ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς παρατηρητὲς ἰδιαίτερη σημασία ἀποδίδεται καὶ σὲ ἕνα ἀκόμη γεγονός: στὴν ἐπίσημη συνάντηση τοῦ πρωθυπουργοῦ μὲ τὸν Ἀρχηγὸ τοῦ ΠΑΣΟΚ, κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου, καὶ στὰ ἐπίσημα ἀνακοινωθέντα – ἕνα ἀπὸ κάθε πλευρὰ– μὲ τὰ ὁποῖα ἔγινε δημόσια γνωστὴ ἡ συνάντηση. Αὐτὴ ἡ διαδικασία δείχνει, βέβαια, ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου κάλυψε πολὺ δρόμο ἀπὸ τὴ ἐποχὴ – τὶς πρῶτες μέρες μετὰ τὴ μεταπολίτευση τῆς 23ης Ἰουλίου '74 – ποὺ χαρακτήριζε πολὺ σκληρὰ τὸ χτεσινό του συνομιλητή. Δείχνει, μὲ ἄλλα λόγια, ὅτι ὁμολογεῖ στὴν πράξη ὅτι οἱ γενικές του ἐκτιμήσεις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ὑπῆρξαν βασικότατα λαθεμένες. Ἀλλὰ καὶ δείχνει ἀκόμη πιὸ πολύ, κάτι πιὸ σημαντικό: ὅτι κυβέρνηση καὶ ΠΑΣΟΚ συντονίζουν ἢ ἐπιθυμοῦν νὰ συντονίσουν, ἔστω μερικά, τὶς ἀναζητήσεις τους καὶ τὶς προσπάθειές τους στὴν ἐξωτερικὴ πολιτική. Καὶ δείχνει, ἐπίσης, ὅτι προλειαίνουν τὸ ἔδαφος καὶ γιὰ μιὰ στενότερη, ἴσως, μεταξύ τους συνεργασία στὸ ὄχι καὶ πολὺ μακρινὸ μέλλον. Καί, τέλος, δείχνει καθαρὰ ὅτι τὸ ΠΑΣΟΚ τοῦ κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου δὲν ἀφήνει μόνο τὸν κ. Καραμανλῆ στὴν ἀναμέτρησή του μὲ τοὺς γεφυροποιοὺς τῆς κυβέρνησής του καὶ μὲ τοὺς ποικιλώνυμους ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς ἀντιπάλους του.

Ὅλους τοὺς δρόμους

Καὶ κάτι ἀκόμη. Οἱ πολιτικοὶ παρατηρητὲς ὑποπτεύονται ὅτι δὲν ὑπῆρξε τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι τὶς ἡμέρες ἀκριβῶς ποὺ ὁ κ. Παπανδρέου ἔβλεπε, στὴ Δαμασκό, τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Συριακοῦ Μπάαθ καὶ τῶν Παλαιστινίων, ὁ Γραμματέας τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε. ἔβλεπε, στὴ Βαγδάτη, τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Ἰρακινοῦ Μπάαθ, ποὺ εἶναι στενότερα συνδεδεμένο μὲ τοὺς σοβιετικοὺς καὶ βρίσκεται σὲ ὀξεῖα ἀντίθεση μὲ τὴ Δαμασκό. Μάλιστα, πιστεύεται ὅτι τὸ ταξίδι τοῦ κ. Φλωράκη δὲν τὸ εἶδε καθόλου ἀδιάφορα καὶ ἡ κυβέρνηση. Ποὺ ἐνδιαφέρεται νὰ ἀνοίξει ὅλους τοὺς δυνατοὺς δρόμους προσέγγισης πρὸς τοὺς Ἄραβες καὶ νὰ χρησιμοποιήσει γι' αὐτὸ ὅλα τὰ δυνατὰ κανάλια.

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

anti·θέσεις

Η ΑΠΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ

Εἶναι κοινὸ μυστικὸ ὅτι ὁ τύπος τῆς Ἀθήνας (καθώς, βέβαια, καὶ τῆς Θεσσαλονίκης) βρίσκεται στὰ χέρια μερικῶν συγκροτημάτων ποὺ συνδέονται στενότατα μὲ τὸ πολιτικὸ καὶ οἰκονομικό μας κατεστημένο. Λιγότερο κοινὸ μυστικὸ ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ πανίσχυρα αὐτὰ συγκροτήματα ἀποκομίζουν, χάρις καὶ σὲ μιὰ σειρὰ εἰδικὰ προνόμια, κολοσσιαῖα κέρδη. Καὶ ἦταν ἄγνωστο μέχρι πρὶν ἀπὸ μερικὲς μέρες ὅτι οἱ πανίσχυροι αὐτοὶ κολοσσοὶ ἐκμεταλλεύονται αἰσχρὰ τὸ προσωπικό τους καὶ ἰδιαίτερα τοὺς συντάκτες τους. Τοὺς ὁποίους ὄχι μόνο ἀμείβουν ἄθλια, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιβάλλουν ἀπαράδεκτες, κυριολεκτικὰ ἐξοντωτικὲς συνθῆκες ἐργασίας.

Δὲν χωρᾶ, λοιπόν, καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀπεργία τῶν δημοσιογράφων, ποὺ συνεχίζεται μὲ ἐντυπωσιακὴ συνοχή, μαχητικότητα καὶ ἐνθουσιασμό, εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ δικαιολογημένη, ἀπὸ ὅποια σκοπιὰ κι ἂν τὴ δεῖ κανείς. Ὄχι μόνο γιατὶ ἡ θετικὴ γιὰ τοὺς ἀπεργοὺς ἔκβασή της θὰ ἀλλάξει κάπως αὐτὴ τὴν ἀπαράδεκτη γι' αὐτοὺς κατάσταση. Ἢ καὶ γιατί, χάρις σ' αὐτήν, ἀρχίζει, ἐπιτέλους, νὰ διαφωτίζεται κάπως ἡ κοινὴ γνώμη γιὰ τὸ εἶδος καὶ τὸ ἦθος τῶν ἐπιχειρήσεων ποὺ κρατοῦν στὰ χέρια τους τὴν ἐνημέρωσή της. Ἀλλὰ κυρίως γιατὶ ἀνοίγει, πιστεύουμε, τὸ δρόμο γιὰ μιὰν οὐσιαστικότερη ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα κυριαρχικὴ θέση κατέχει ἐκεῖνο τῆς ποιότητας τῆς ἐνημέρωσης ποὺ παρέχεται στὸν ἑλληνικό λαό. Ποιότητα ἀπὸ τὴν ὁποία ἐπηρεάζεται σὲ σοβαρὸ βαθμὸ καὶ ἡ τελικὴ διαμόρφωση τῆς γνώμης τοῦ λαοῦ γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει - εἴτε ἐσωτερικὰ εἶναι αὐτὰ εἴτε διεθνῆ.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Ἡ ἀπεργία τῶν δημοσιογράφων εἶχε καὶ ἕνα ἄλλο σημαντικὸ ἀποτέλεσμα: ὁδήγησε στὴ σφυρηλάτηση τῆς ἑνότητας ἀνάμεσα στοὺς συντάκτες καὶ στοὺς τεχνικοὺς τύπου. Ἔβαλε, δηλαδή, τὰ θεμέλια γιὰ τὴ δημιουργία τῆς Ὁμοσπονδίας Τύπου. Μιᾶς ὁμοσπονδίας ὅπου θὰ συνεργάζονται στενὰ οἱ ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις ὅλων ἐκείνων ποὺ μοχθοῦν γιὰ τὴν ἐνημέρωση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ ἡ ὕπαρξη τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ βασικὴ προϋπόθεση γιὰ νὰ μπεῖ κάποτε τέρμα στὴν ἀσυδοσία ἐκείνου τοῦ μεγάλου κεφαλαίου ποὺ κυβερνᾶ τὸν τύπο καὶ συχνὰ τὸν ἐκτρέπει ἀπὸ τὴν ἀποστολή του. Ποὺ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι μιά: ἡ ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ πλήρης καὶ ἀντικειμενικὴ ἐνημέρωση τοῦ Λαοῦ.

ΦΥΣΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

Τὸ αἴτημα γιὰ ἐπαναπατρισμὸ τῶν πολιτικῶν προσφύγων ὑπερβαίνει πιὰ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδας. Ἔχει γίνει αἴτημα ὁλόκληρου τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ πολιτικὴ σκοπιμότητα ἢ τοποθέτηση. Πέρα ἀπὸ αἴτημα, λοιπόν, εἶναι καὶ χρέος. Χρέος τοῦ ἑλληνισμοῦ πρὸς ἕνα μέρος του ποὺ καμιὰ λογικὴ δὲν μπορεῖ νὰ συνηγορεῖ στὴ στέρηση τῶν δικαιωμάτων του ἢ τῆς ἐκπλήρωσης βαθύτατων πόθων του - ὅπως εἶναι ἡ ἐπιστροφὴ στὴν πατρίδα - ποὺ θεωροῦνται αὐτονόητα καὶ ἀπαράβατα γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους.

Τέτοιο δεῖγμα πανελληνίου ἐνδιαφέροντος εἶναι ἡ ἐπιστολή, ποὺ παραθέτουμε ἀμέσως, 630 Ἑλλήνων μεταναστῶν στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὸν Καναδά: *«Ἐμεῖς, Ἕλληνες ποὺ ζοῦμε στὴν Ἀμερικὴ καὶ Καναδά, ἀπευθυνόμαστε στὴν Κυβέρνηση καὶ στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ζητᾶμε νὰ ἐπιτραπεῖ ὁ ἄμεσος καὶ ἐλεύθερος – χωρὶς ὅρους καὶ περιορισμοὺς – ἐπαναπατρισμὸς τῶν Ἑλλήνων ποὺ ζοῦν στὶς χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.*

Πιστεύουμε ὅτι αὐτό:

1. Θὰ συμβάλει στὴν ἐθνικὴ ἑνότητα, ἰδιαίτερα τὶς κρίσιμες στιγμές. 2. Θὰ ἀποτελέσει ἀνθρωπιστικὴ πράξη, ποὺ τὴ σημασία της ἐμεῖς σὰν ξενιτεμένοι νιώθουμε βαθιά. 3. Θὰ προσφέρει στὴ χώρα ἕνα ἀξιόλογο ἀνθρώπινο δυναμικό. 4.Θὰ προσφέρει ἕνα ἀπαραίτητο βῆμα στὴν πραγματοποίηση τῆς πανελλήνιας ἐπιθυμίας γιὰ δημοκρατικὴ ὁμαλότητα».

Ὑπόψη λοιπὸν κι αὐτὸ τῶν ἁρμοδίων, ἂν αὐτοὶ εἶναι πραγματικὰ ἐντολοδόχοι τῆς θέλησης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΝΑ ΤΟ ΠΙΣΤΕΨΟΥΜΕ;

Εἶναι γνωστὸς ὁ πόθος τῶν Ἑλλήνων προσφύγων στὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες γιὰ τὸν ἐπαναπατρισμό τους. Ἀληθεύει, ὅμως, ἡ πληροφορία πὼς οἱ ἐνδιαφερόμενοι γιὰ τὸ γυρισμό τους πρόσφυγες (σὲ μερικές, τουλάχιστον, χῶρες τῆς Ἀ. Εὐρώπης, ὅπου ζοῦν περισσότερα ἀπὸ 25 χρόνια) εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπογράψουν δήλωση ἐπίσημη, μὲ τὴν ὁποία παραιτοῦνται τῶν συνταξιοδοτικῶν τους ἀπαιτήσεων ἀπὸ τὴ χώρα στὴν ὁποία δούλεψαν μιὰ ὁλόκληρη ζωή; Καὶ ἂν αὐτὸ ἀληθεύει, ἐπιτρέπεται, ἔστω γιὰ συναλλαγματικοὺς λόγους, μιὰ τέτοια συμπεριφορὰ ὄχι μονάχα πρὸς ἐργαζομένους, ἀλλὰ πρὸς πατριῶτες ποὺ γιὰ τὸν ἀγώνα τους ὑπόφεραν καὶ τὴν ἀναγκαστικὴ ξενιτειά;

Η ΥΕΝΕΔ ΚΑΙ ΠΑΛΙ

Ὅλοι οἱ λαοὶ καὶ τὰ ἔθνη καὶ κύρια οἱ ἐργαζόμενοι ἔχουν ὁρισμένες παραδόσεις καὶ κάποια, ἂς ποῦμε, «ἱερὰ καὶ ὅσια», ποὺ πηγάζουν ἀπ' τὴν ἱστορία τους καὶ τοὺς ἀγῶνες τους πού, ἂν μή τι ἄλλο, ἐμπνέουν καὶ ἐπιβάλλουν σεβασμό. Οἱ κρατοῦντες στὴν ΥΕΝΕΔ ὅμως – δικαιολογημένα ἴσως – αἰσθάνονται ὅτι ἔρχονται ἀπὸ ἄλλο κόσμο μὲ ἄλλες, φυσικά, ἀξίες. Γι' αὐτὸ καὶ ἐνῶ ὅλοι γιόρταζαν τὴν ἐργατικὴ πρωτομαγιὰ μὲ τὸν καθιερωμένο τρόπο, ἡ ΥΕΝΕΔ σύνδεσε καὶ «συμμετεῖχε» στὸ γιορτασμὸ μέ ... μουσικοχορευτικὰ σόου. Δὲν συζητᾶμε βέβαια τὴν ἀνατριχιαστική ... καλλιτεχνική τους ποιότητα. Εἶναι ὅμως χαρακτηριστικὸ γιὰ τὸ πῶς «μερικοὶ» ἀντιμετωπίζουν τὶς παραδόσεις καὶ τοὺς ἀγῶνες τῶν ἐργαζομένων, τοὺς πληρωμένους μὲ αἷμα.

Ἐνῶ στὸ ΕΙΡΤ παρακολουθοῦμε μιὰ κάποια διαφορὰ στὰ προγράμματά του, ἡ ΥΕΝΕΔ φαίνεται πὼς ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει διαφορετικὴ γνώμη γιὰ τὸ ρόλο τῶν μαζικῶν μέσων ἐνημέρωσης καὶ ἐπικοινωνίας. Ἔτσι, λοιπόν, αὐξάνει τὸ χρόνο διαρκείας τῶν προγραμμάτων της καὶ ἀναγγέλλει περήφανα νέα, ὑψηλῆς διαπαιδαγωγικῆς δύναμης καὶ στάθμης (!) κατασκοπευτικά, μελοδραματικὰ καὶ ἄλλα συναφοῦς χυδαιότητας, σήριαλς. Εἶναι κι αὐτὰ μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς παιδείας, φαίνεται. Ἤ, ἴσως, κάποιου παντοδύναμου κράτους ἐν κράτει.

•γύρω απ' τή δική μας σκοπιά••γύρω απ' τή δική μας σκοπιά•

ΕΛΛΑΔΑ-ΕΟΚ-ΤΟΥΡΚΙΑ

Φαίνεται ὅτι ἡ ἔνταξη τῆς χώρας μας στὴν ΕΟΚ ἐπιταχύνεται–ἴσως, ὅμως, μὲ ἀρκετὰ ἀνταλλάγματα ἀπὸ τὴν πλευρά μας: μὲ τὸ ταξίδι τοῦ Προέδρου τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ κ. Ὀρτολὶ στὴν Ἀθήνα, λύθηκαν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἐκκρεμῆ τεχνικὰ προβλήματα καὶ ἀπομένουν ἐμπόδια κυρίως πολιτικῆς φύσεως.

Συγκεκριμένα: κάτω καὶ ἀπὸ τὴν πίεση τῶν Ἀμερικανῶν, οἱ Εὐρωπαῖοι θέτουν σὰν ὅρο γιὰ τὴν ἔνταξή μας τὴ συνεννόησή μας μὲ τὴν Τουρκία καὶ τὴν ἐπιστροφή μας στὸ στρατιωτικὸ τμῆμα τοῦ ΝΑΤΟ. Φυσικά, μὲ τὶς ἔμμεσες αὐτὲς πιέσεις οἱ Ἀμερικανοὶ προσπαθοῦν νὰ μᾶς κάμψουν καὶ νὰ περιορίσουν τὶς δυνατότητές μας νὰ ἀναλάβουμε σχετικὰ ἀνεξάρτητες πρωτοβουλίες στὸ Μεσογειακὸ καὶ στὸ Βαλκανικὸ χῶρο.

Οἱ πιέσεις αὐτές, ἐν τούτοις, δείχνουν καὶ τὴν κατεύθυνση ποὺ πρέπει νὰ πάρει ἡ ἐξωτερική μας πολιτική. Γιατὶ δὲν ἔχει μόνο ἡ χώρα μας ἀνάγκη ἀπὸ τὴν Εὐρώπη. Ἔχει καὶ ἡ Εὐρώπη ἀνάγκη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Τουλάχιστον στὸ βαθμὸ ποὺ θέλει νὰ χειραφετηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀποπνικτικὴ κηδεμονία τῶν ΗΠΑ καὶ νὰ κάνει αἰσθητὴ τὴν παρουσία της στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο. Γεγονὸς ποὺ μποροῦμε νὰ ἐκμεταλλευθοῦμε – ἂν, φυσικά, μπορέσουμε νὰ κινηθοῦμε μὲ σοβαρότητα, μὲ σταθερότητα, ἀλλὰ καὶ μὲ φαντασία καὶ τόλμη.

Ὅσο γιὰ τὴν Τουρκία, φοβᾶται ὅτι ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ γίνει ἡ χώρα μας πλῆρες μέλος τῆς ΕΟΚ, θὰ μπορεῖ καὶ νὰ προβάλλει ἀντιρρήσεις γιὰ ἐδεχόμενες παραχωρήσεις τῆς ΕΟΚ πρὸς αὐτήν. Γεγονὸς ποὺ θὰ περιορίσει τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν τουρκικῶν-καὶ ἔμμεσα τῶν ἀμερικανικῶν – ἐκβιασμῶν σὲ βάρος μας. Ἀφοῦ, ἀπὸ τὴν πλευρά μας, θὰ μποροῦμε νὰ περιορίσουμε κάποιαν οἰκονομικὴ διέξοδο τῆς Τουρκίας πρὸς τὴν ΕΟΚ – διέξοδο ποὺ ἡ Ἄγκυρα μοιάζει νὰ χρειάζεται ἐπιτακτικά.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΠΙΕΣΕΙΣ

Στὴ Βόννη ὁ κ. Καραμανλῆς θὰ συναντήσει ἀρκετὰ σκληροὺς διαπραγματευτές. Γιατὶ οἱ Γερμανοὶ γνωρίζουν ἀρκετὰ καλὰ τὰ οἰκονομικά μας χάλια, καθὼς καὶ ὅτι εἶναι οἱ μόνοι ποὺ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ μᾶς δώσουν «γενναία» βοήθεια, ἂν τὸ θελήσουν. Γνωρίζουν, δηλαδή, ὅτι μόνο γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν τοκοχρεωλυσίων τοῦ ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ τῆς δικτατορίας, ἡ χώρας μας θὰ χρειαστεῖ φέτος περισσότερα ἀπὸ 350 ἑκατομμύρια δολάρια καὶ ὅτι γιὰ νὰ καλύψουμε τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν θὰ χρειαστοῦμε, συνεπῶς, βοήθεια 450-500 ἑκατομμυρίων δολαρίων.

Κατὰ πληροφορίες ποὺ μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἔγκυρες, ἡ ἀπευθείας βοήθεια τῆς Βόννης, «δῶρο πρὸς τὸν Καραμανλῆ», θὰ φτάσει τὰ 100 ἑκατομμύρια δολάρια. Καὶ γιὰ τὴ «βοήθεια» αὐτὴ οἱ Γερμανοὶ θὰ ζητήσουν σὰν πολιτικὸ ἀντάλλαγμα τὴν ἐπιστροφή μας στὸ στρατιωτικὸ ΝΑΤΟ καὶ ἀκόμη περισσότερο τὴ διατήρηση τοῦ πυραυλικοῦ κέντρου τῆς Σούδας. Κατὰ ὑπεύθυνες, ἐξ ἄλλου, ἐκτιμήσεις ἡ Βόννη δὲν μπορεῖ νὰ προσφέρει περισσότερη ἄμεση βοήθεια, γιατὶ κάτι τέτοιο θὰ ἀπαιτοῦσε, ἀπὸ μέρους της, περισσότερη ἀνεξαρτησία ἀπέναντι στοὺς Ἀμερικανοὺς – ἀνεξαρτησία ποὺ δὲν τὴ διαθέτει σήμερα ἡ Γερμανία.

Δὲν θὰ πρέπει, ἐν τούτοις, νὰ ξεχάσει ὁ κ. Καραμανλῆς ὅτι καὶ ἡ Ἑλλάδα διαθέτει σοβαρὰ διαπραγματευτικὰ ὅπλα. Γιατὶ οἱ Γερμανοὶ χρειάζονται ἐνδιάμεσες γέφυρες γιὰ μιὰ διέξοδο πρὸς τὴ Μέση Ἀνατολή, ἀλλὰ καὶ ζητοῦν ἀπὸ τώρα νὰ ἐξασφαλίσουν στηρίγματα, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, στὰ ὁποῖα νὰ ἀκουμπήσουν σὲ περίπτωση ποὺ οἱ δυὸ ὑπερδυνάμεις – ὅπως μοιάζει νὰ τὸ φοβοῦνται – τοὺς θυσιάσουν σὲ μιὰ μεταξύ τους συμφωνία. Καὶ μιὰ ἀνεξάρτητη Ἑλλάδα μπορεῖ νὰ ἀποδειχτεῖ καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο.

Ποὺ σημαίνει ὅτι ἡ θέση μας ἀπέναντι στὴ Βόννη δὲν εἶναι καὶ τόσο μειονεκτικὴ – ἂν, φυσικά, ξέρουμε νὰ ἐκμεταλλευτοῦμε τὶς ἀνάγκες τῶν συνομιλητῶν μας.

ΚΑΤΑΔΥΝΑΣΤΕΥΣΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ὁ ἑλληνικὸς τύπος κυριολεκτικὰ καταδυναστεύεται ἀπὸ τὴν πιὸ σκληρὴ μορφὴ τοῦ ἀντιδραστικοῦ μας κεφαλαίου. Ἡ ἀπεργία τῶν δημοσιογράφων ἔκανε γνωστὲς μερικὲς πλευρὲς τοῦ προβλήματος ποὺ ὁ πολὺς κόσμος δύσκολα θὰ μποροῦσε νὰ τὶς πληροφορηθεῖ ὑπὸ ὁμαλὲς συνθῆκες:

Τὰ κέρδη τῶν πιὸ γνωστῶν ἐφημερίδων, π.χ., ἦταν στὰ τελευταῖα δυὸ χρόνια: 1972-1973: Ἀπογευματινή, 170 καὶ 130 ἑκατομμύρια δρχ. ἀντίστοιχα – Ὀργανισμὸς Λαμπράκη, 124 καὶ 149 ἑκατ. δρχ. – Βραδυνή, 99 καὶ 130 ἑκατ. δρχ. Ἐξ ἄλλου, ἡ «Ναυτεμπορικὴ» – ἰδιοκτησία τοῦ Ἀθανασιάδη, ὅπως καὶ ἡ «Βραδυνὴ» – εἶχε τὸ 1973 κέρδη 4,4 ἑκατ. δρχ. ἐνῶ τὸ μετοχικό της κεφάλαιο ἦταν μόνο 3 ἑκατ. δρχ. Ποὺ σημαίνει ὅτι τὰ κέρδη της ἔφτασαν τὰ 150%, περίπου, τοῦ μετοχικοῦ της κεφαλαίου μέσα σ' ἕνα μόνο χρόνο.

Μὲ τέτοια κέρδη ἐξηγεῖται πῶς κατασκευάζονται μεγαθήρια στὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ ἡ σύμπνοια ποὺ σὲ πολλές, δυστυχῶς, περιπτώσεις εἶχαν οἱ ἰδιοκτῆτες τῶν ἐφημερίδων μὲ τοὺς δικτάτορες, γιὰ νὰ «προστατεύσουν» τὰ κεκτημένα τους. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἰδιοκτῆτες ποὺ ἀρνοῦνται σήμερα ἀκόμη καὶ τὶς μικρές, «λογικὲς» αὐξήσεις ποὺ ζητοῦν οἱ συντάκτες, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν κινητήρια δύναμη τοῦ τύπου.

Κάποτε, ὅμως, ἔστω καὶ ἂν τοὺς ὑποστηρίζει καὶ ὁ κ. Μαῦρος, θὰ πρέπει νὰ περικοποῦν τὰ ἐξοργιστικὰ προνόμια τῶν κυρίων αὐτῶν ποὺ ἀσυδοτοῦν μὲ κάθε κατάσταση. Γιατὶ εἶναι ἀπαράδεκτα τέτοια μυθικὰ κέρδη τῶν ἐφημερίδων στὴ χώρα μας, ὅταν σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο οἱ περισσότερες ἐφημερίδες δυσκολεύονται ἀκόμη καὶ νὰ ἐπιζήσουν.

Ο ΕΡΜΗΝΕΥΤΗΣ

Μποστ

18 ΑΝΤΙ ΚΕΙΜΕΝΑ

ἢ ὑπὲρ διυλαυλορείας λόγος

Μιὰ καινούργια ἐπιμελημένη καὶ πλούσια ἔκδοση σκίτσων καὶ κειμένων τοῦ Μπόστ ἀπὸ τὸ περιοδικό μας

Διατίθεται ἀπ' ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα: Τιμὴ 70 δρχ.
Κεντρικὴ διάθεση: Ἐκδόσεις «ΠΛΕΙΑΣ» Πανεπιστημίου 34, τηλ. 3248630, 604086

Τὸ «ΑΝΤΙ» παρουσιάζει
τὸ «μαῦρο ταμπλὼ» τῆς συνωμοσίας
γιὰ τὸ πραξικόπημα στὴν Ἰταλία

ΟΛΟΙ ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΟΔΗΓΟΥΝ ...ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

ἀπαραίτητη ἡ συνεργασία ἑλληνικῶν καὶ ἰταλικῶν δικαστικῶν ἀρχῶν

Τοῦ Γιάννη Βούλτεψη

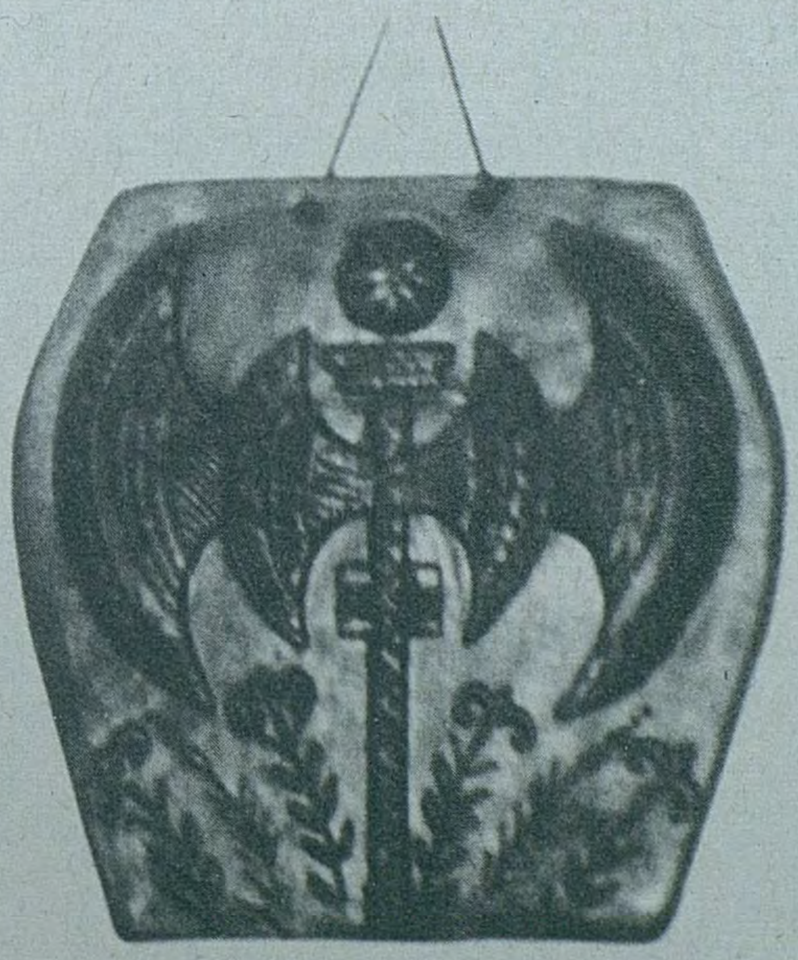

Ὁ διπλοῦς πέλεκυς τοῦ φασισμοῦ στὸ ἐστιατόριο «Βερόνα» τοῦ Μασσαγκράντε.

Ἡ Ἀθήνα ὑπῆρξε τὸ «καθοδηγητικὸ κέντρο» τῆς Μαύρης Τρομοκρατίας στὴν Ἰταλία καὶ ἕδρα τοῦ «στρατηγείου» ποὺ κατηύθυνε τὴν ἀπόπειρα πραξικοπήματος τὸ ὁποῖο ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλωθεῖ στὴ Ρώμη, τὴ 2α Ἰουνίου 1974, μὲ τὴν ὁμαδικὴ δολοφονία τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Λεόνε, τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς ἡγεσίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μεγάλης στρατιωτικῆς παρελάσεως γιὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς ἐπετείου τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας. Τὸ «στρατηγεῖο» τῶν Ἰταλῶν νεοναζιστῶν ἐγκαταστάθηκε στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα μετὰ τὴ μόνιμη ἐγκατάσταση στὴν Ἀθήνα τοῦ ὑπαρχηγοῦ τῆς «Ὄρντινε Νουόβο» (Νέα Τάξη) Ἔλιο Μασσαγκράντε, ὁ ὁποῖος φιλοξενοῦσε συχνὰ καὶ γιὰ μεγάλα σχετικῶς χρονικὰ διαστήματα καὶ τὸν ἀρχηγό του, Κλεμέντε Γκρατσιάνι (στὸ Μαῦρο Συνέδριο τῆς Λυών, στὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1974, ὁ Γκρατσιάνι ἀναγνωρίσθηκε καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῆς Διεθνοῦς τοῦ Νεοναζισμοῦ).

Αὐτὰ προκύπτουν, χωρὶς μεγάλα περιθώρια γιὰ ἀμφιβολίες καὶ ἀμφισβητήσεις, ἀπὸ τὴ νέα φάση τῶν ἀνακρίσεων καὶ ἐρευνῶν ποὺ διεξάγονται στὴν Ἰταλία μετὰ τὴ δολοφονία, κατὰ τὰ τέλη Φεβρουαρίου, τοῦ Ἕλληνα φοιτητῆ Μιχ. Μάντακα, τὴν πρόσφατη ἀπόπειρα ἀνατινάξεως, κοντὰ στὴ Φλωρεντία, τῆς ἁμαξοστοιχίας «Βέλος τοῦ Νότου» καὶ τὴν ἐντελῶς πρόσφατη σύλληψη ἀριθμοῦ φασιστῶν στὴν πόλη Λούκκα τῆς Τοσκάνης, σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ τὴν ἐπίσης πρόσφατη σύλληψη, στὸ Μπρίντιζι, τοῦ Ραφφαέλε Ρίκκα, ἐνῶ ἑτοιμαζόταν νὰ διαφύγει μὲ πλαστὸ διαβατήριο στὴν Ἑλλάδα (στὴν «ἀτζέντα» τοῦ Ρίκκα βρέθηκαν τὰ ὀνόματα καὶ οἱ ἀριθμοὶ τηλεφώνων τοῦ ταξιάρχου Δημ. Ἰωαννίδη καὶ τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ ἀρχηγοῦ τῆς ἑλληνικῆς «Νέας Τάξεως» Δημ. Ναστούλη).

Οἱ συνδέσεις προσώπων, ἐγκλημάτων καὶ τόπων διαγράφονται ἀνάγλυφα ἀπὸ τὶς ἀνακρίσεις ποὺ μπῆκαν σὲ ἀποφασιστικὴ φάση μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ φοιτητῆ Μάντακα καὶ τὴν ἀπόπειρα κατὰ τοῦ «Βέλους» τοῦ Νόστου.

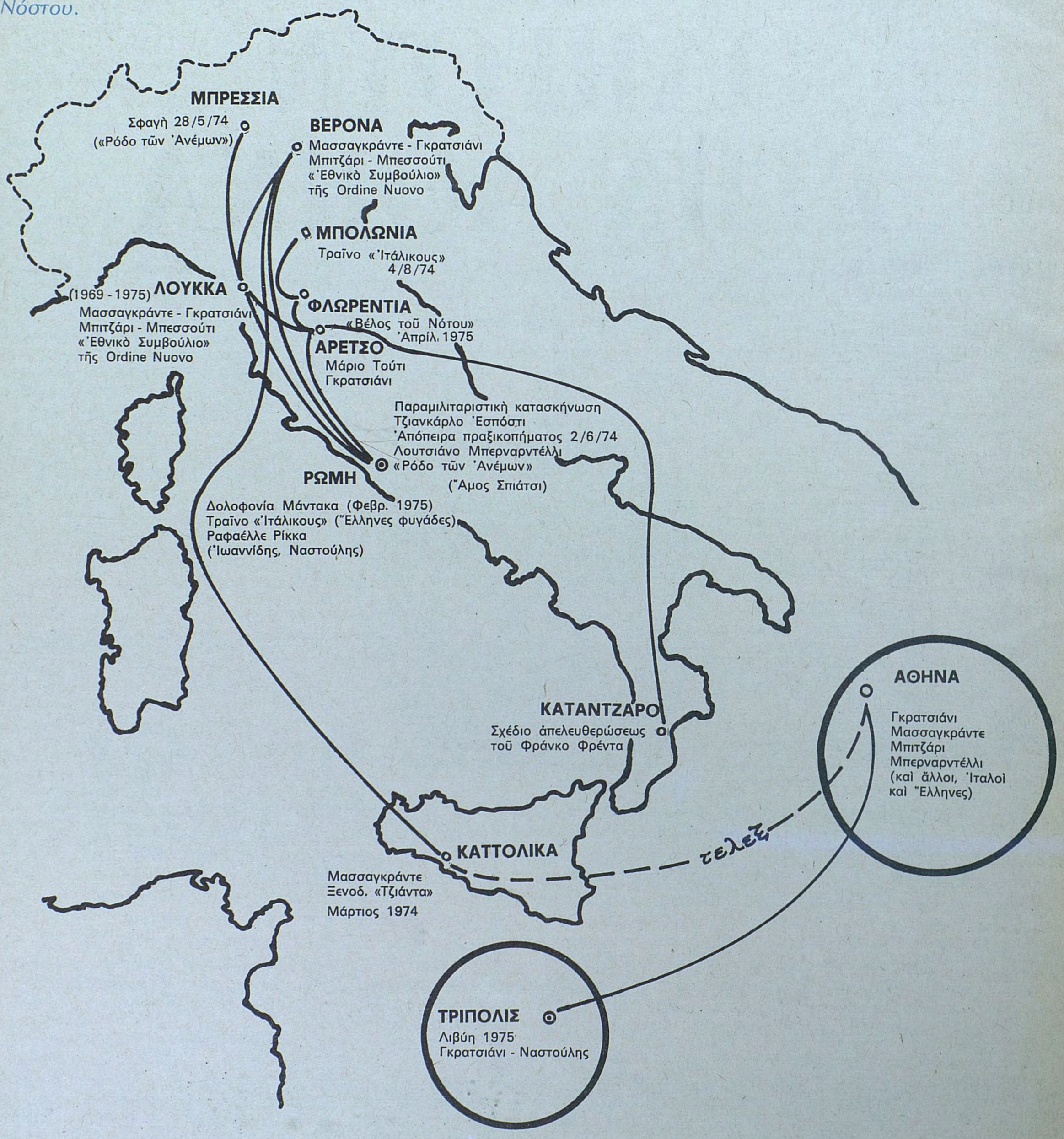

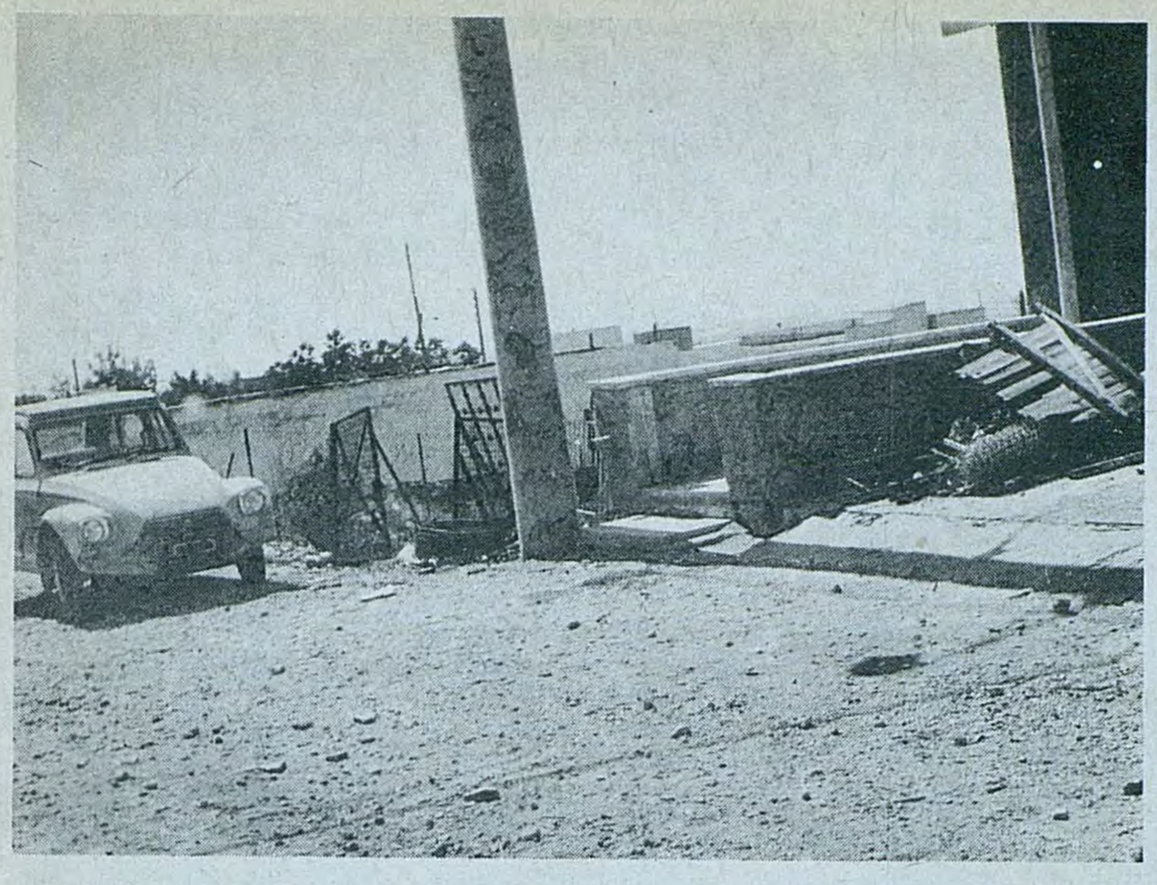

Ἕνα ἀπὸ τὰ αὐτοκίνητα τοῦ Μασσαγκράντε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι του.

Ὁ Μπιτζάρι κι' ὁ Μασσαγκράντε λίγο πρὶν συλληφθοῦν

Παραθέτουμε τὰ γεγονότα καὶ τὰ μέχρι στιγμῆς ἐξακριβωμένα στοιχεῖα:

«Πρέπει νὰ ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴν Καττόλικα»

«Ὁ πόλεμος μὲ τοὺς τρομοκράτες μόλις τώρα ἀρχίζει», εἶπε ὁ ἐπιθεωρητὴς Καταλάνο, τῆς εἰδικῆς ὑπηρεσίας ποὺ συνεστήθη πέρυσι γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν ἀνατρεπτικὴ δράση τῶν φασιστῶν. Ἡ δήλωση αὐτὴ ἔγινε κατὰ τὰ τέλη Ἀπριλίου στὴ Λούκκα, μετὰ τὶς συλλήψεις γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ μιλήσουμε παρακάτω. Περίπου δέκα μέρες ἐνωρίτερα, μετὰ τὴν ἀπόπειρα ἀνατινάξεως τῆς ἀμαξοστοιχίας «Βέλος τοῦ Νότου», ἐκπρόσωπος τῆς εἰσαγγελίας τῆς Φλωρεντίας ἐδήλωσε:

–Πρέπει νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ τὴ «συνάντηση κορυφῆς» τῶν στελεχῶν τῆς «Ὄρντινε Νουόβο» στὸ ξενοδοχεῖο «Τζιάντα» τῆς κωμοπόλεως Καττόλικα, ὅπου, στὶς ἀρχὲς Μαρτίου 1974, καταστρώθηκαν τὰ νέα σχέδια ἐπιχειρήσεων τῶν τρομοκρατῶν.

Τὸ ξενοδοχεῖο «Τζιάντα» τῆς Καττόλικα ἦταν συνδεμένο μὲ «τελὲξ» μὲ τὶς ἐπιχειρήσεις «Νόστος» τοῦ Ἔλιο Μασσαγκράντε στὴν Ἀθήνα. Διευθυντὴς τοῦ ξενοδοχείου ἦταν ἕνας πράκτορας τῆς «Σίντ», δηλαδὴ τῆς ἰταλικῆς ΚΥΠ, ὀνομαζόμενος Μάριο Φαλτσάρι. Στὴ «σύσκεψη κορυφῆς» παραβρισκόταν καὶ ὁ Μασσαγκράντε, ὁ ὁποῖος ἀργότερα εἶπε στὸ περιοδικὸ «Πανοράμα» ὅτι σκοπὸς τῆς μεταβάσεώς του στὴν Καττόλικα ἦταν ἡ ἵδρυση μιᾶς ξενοδοχειακῆς ἐπιχειρήσεως γιὰ τὴν «αὐτοχρηματοδότηση» τῆς ὀργανώσεως.

Ἕλληνες φυγάδες στὴν Ἰταλία

Μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ φοιτητῆ Μάντακα, κατὰ τὰ μέσα τοῦ περασμένου Φεβρουαρίου, οἱ ἀνακρίσεις ἔφεραν σὲ φῶς τὴ δράση στὴν Ἰταλία ἑνὸς σημαντικοῦ ἀριθμοῦ Ἑλλήνων φασιστῶν, ὁρισμένοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους βρίσκονται ἐκεῖ χωρὶς ἄδεια διαμονῆς καὶ χωρὶς νὰ εἶναι φοιτητὲς ἢ νὰ ἔχουν ἄλλο νόμιμο λόγο παραμονῆς τους σὲ μιὰ ξένη χώρα. Αὐτοὶ οἱ «παράνομοι» Ἕλληνες ἐξαφανίσθηκαν μετὰ τὸ φόνο τοῦ Μάντακα καὶ οἱ ἀρχὲς πιστεύουν ὅτι πρόκειται γιὰ πρώην «Ἐσατζῆδες» τοῦ Ἰωαννίδη ποὺ διέφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὴν ἡμέρα τῆς καταρρεύσεως τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος. Οἱ ἔρευνες καὶ οἱ μαρτυρικὲς καταθέσεις ἔφεραν σὲ λίγο τοὺς ἀνακριτὲς μπροστὰ στὴν ἀποκάλυψη ὅτι οἱ καταζητούμενοι Ἕλληνες εἶχαν λάβει μέρος στὴν ἀνατίναξη τοῦ τραίνου «Ἰτάλικους», κοντὰ στὴν Μπολώνια, στὶς 4 Αὐγούστου 1974 (13 νεκροὶ καὶ πολλοὶ τραυματίες).

Ὅλα αὐτὰ ἴσως δὲν θὰ εἶχαν ἀποκαλυφθεῖ ἂν γινόταν δεκτὴ χωρὶς ἄλλη ἔρευνα ἡ ἄποψη ὅτι ὁ δεξιὸς φοιτητὴς Μάντακας εἶχε σκοτωθεῖ ἀπὸ κάποιον «ὑπεραριστερὸ» στὴ διάρκεια τῶν ἐπεισοδίων ποὺ εἶχαν σημειωθεῖ στὴ Ρώμη μεταξὺ νεοφασιστῶν καὶ ὀπαδῶν τῆς «ἐξωκοινοβουλευτικῆς ἀριστερᾶς». Ἡ δήλωση τῆς οἰκογένειας τοῦ Μάντακα, στὴν Ἀθήνα, ὅτι ἐμφορεῖται ἀπὸ δημοκρατικὲς πεποιθήσεις καὶ ὅτι ὁ πατέρας τοῦ σκοτωμένου φοιτητῆ, ταξίαρχος Μάντακας, ἀποστρατεύθηκε, ἀπὸ τὴ χούντα, ἔκαμε τοὺς ἀνακριτὲς τῆς Ρώμης νὰ ἐρευνήσουν βαθύτερα τὴν ὑπόθεση. Καὶ δὲν βρῆκαν μὲν ὅτι ὁ φοιτητὴς Μάντακας δὲν ἦταν δεξιός, βρῆκαν, ὅμως, στὴ διάρκεια τῆς ἔρευνάς τους, στοιχεῖα ποὺ τοὺς ὁδήγησαν πρὸς τοὺς δράστες τῆς ἀνατινάξεως τοῦ «Ἰτάλικους». Σημαντικὸ ρόλο πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ ἔπαιξε ἡ σύλληψη τοῦ ναζιστῆ Μάρκο Φανιάνι, ὁ ὁποῖος εἶναι ἤδη προφυλακισμένος γιὰ τὴ δολοφονία τοῦ Μάντακα. Καὶ ἡ σύλληψη τοῦ Φανιάνι ὁδήγησε στὴ σύλληψη τοῦ Ραφφαέλε Ρίκκα...

«Εἶναι οἱ ἴδιοι»

Μετὰ τὴν ἀπόπειρα ἀνατινάξεως τοῦ «Βέλους τοῦ Νότου», οἱ ἀνακριτὲς βρέθηκαν μπροστὰ σὲ μιὰ ὑλικὴ ἀπόδειξη ποὺ τοὺς ἔπεισε ὅτι δράστες ἦταν οἱ ἴδιοι ποὺ εἶχαν ἀνατινάξει τὸ τραῖνο «Ἰτάλικους». Ἡ ὑλικὴ ἀπόδειξη συνίσταται στὸ ὅτι καὶ στὶς δύο ἀπόπειρες ὄχι μόνο χρησιμοποιήθηκαν ὡρολογιακοὶ μηχανισμοὶ τοῦ αὐτοῦ τύπου, ἀλλὰ καὶ ἡ τεχνικὴ τῶν δραστῶν κατὰ τὴν πυροδότηση ἦταν καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ἡ ἴδια. Καὶ ἦταν μιὰ τεχνικὴ ποὺ μόνο σὲ αὐτὲς τὶς δύο περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκε στὴν Ἰταλία. Ποτὲ ἄλλοτε!

Συγκεκριμένα, τόσο στὴν ἀνατίναξη τοῦ «Ἰτάλικους», ὅσο καὶ στὴν ἀπόπειρα ἀνατινάξεως τοῦ «Βέλους τοῦ Νότου» (καὶ σὲ καμία ἄλλη δυναμιτιστικὴ ἀπόπειρα, ἀπὸ τὶς ἀναρίθμητες ποὺ ἔχουν σημειωθεῖ στὴν Ἰταλία), οἱ δράστες συνέδεσαν τὸ μηχανισμὸ πυροδοτήσεως ὄχι μὲ τοὺς λεπτοδεῖκτες τοῦ ρολογιοῦ (ὅπως σὲ ὅλες τὶς ἄλλες περιπτώσεις), ἀλλὰ μὲ τὸ μηχανισμὸ κωδωνισμοῦ τοῦ ξυπνητηριοῦ.

–Πρόκειται γιὰ ἕνα στοιχεῖο μοναδικῆς ἀξίας, στὸ ὁποῖο ἀποδίδουμε μεγάλη σπουδαιότητα, ἐδήλωσε ὁ ἐπιθεωρητὴς Καταλάνο.

Τὸ «ταμπλὼ» ὁλοκληρώνεται

Ὅλα αὐτὰ βρέθηκαν νὰ σχετίζονται, ὕστερα ἀπὸ τὶς συλλήψεις ποὺ ἔγιναν πρόσφατα στὴ Λούκκα τῆς Τοσκάνης, μὲ τὸν ἐκτελεστὴ δύο καραμπινιέρων Μάριο Τούτι, ἀπὸ τὸ Ἀρέτσο, ποὺ φυγοδικεῖ ἀπὸ τὶς 24 Ἰανουαρίου. Στὸ σημειωματάριο τοῦ Τούτι βρέθηκε γραμμένη μιὰ ταχυδρομικὴ διεύθυνση τοῦ Κλεμέντε Γκρατσιάνι. Ὁ Τούτι σχεδίαζε μιὰ ἀεροπειρατία γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Φράνκο Φρέντα (ποὺ δικαζόταν στὸ Καταντζάρο γιὰ τὴ σφαγὴ τῆς πλατείας Φοντάνα τοῦ Μιλάνου καὶ ἡ δίκη του ἀναβλήθηκε), ὅταν οἱ καραμπινιέροι πῆγαν στὸ σπίτι του νὰ τὸν συλλάβουν καὶ βρῆκαν τὸ θάνατο. Τώρα, ὅμως, τὸ «ταμπλὼ» ἀρχίζει νὰ ὁλοκληρώνεται.

Στὴ Λούκκα συνελήφθησαν ἕξη ἄτομα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἕνας γιατρὸς 52 ἐτῶν ὁ ὁποῖος εἶχε χρηματοδοτήσει τὴ μετάβαση φασιστῶν ἀπὸ τὴν Τοσκάνη σὲ ἕνα «συνέδριο» ποὺ εἶχε ὀργανώσει τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1969 ὁ Μασσαγκράντε στὴ Βερόνα. Ὁ ἴδιος γιατρὸς εἶχε λάβει μέρος καὶ σὲ μιὰ «συνάντηση» στὸ Γκροσσέτο, στὴν ὁποία μετεῖχε καὶ ὁ Τζιανκάρλο Ἐσπόστι, ποὺ θὰ τὸν συναντήσουμε ἀμέσως παρακάτω. Ὅπως θὰ δεῖ ἐπίσης ὁ ἀναγνώστης, οἱ ἰταλικὲς δικαστικὲς ἀρχὲς γνωρίζουν ἀπὸ τὸ 1971 ὅτι στὴ Λούκκα, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1970, συγκροτήθηκε τὸ «Ἐθνικὸ Συμβούλιο» τῆς «Ὄρντινε Νουόβο» μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν Κλεμέντε Γκρατσιάνι καὶ Ἔλιο Μασσαγκράντε, ἀλλὰ καὶ τοῦ Κλάουντιο Μπιτζάρι («μαγείρου» στὸ ἑστιατόριο «Βερόνα» καὶ «καθηγητοῦ τῆς ἰταλικῆς» στὴν Ἀθήνα).

Στὴν Μπολώνια, στὶς 22 Ἀπριλίου 1975, ὁ ἀνακριτὴς Βίτο Τσινκάνι ἐξέδωσε τρία ἐντάλματα συλλήψεως, στὰ πλαίσια τῶν ἀνακρίσεων ἐναντίον τῆς «Μαύρης Τάξεως» («Ὄρντινε Νέρο», ὀνομασία ποὺ υἱοθετήθηκε ὅταν ἐτέθη ἐκτὸς νόμου ἡ «Ὄρντινε Νουόβο»). Οἱ ἀνακρίσεις συνδέονται μὲ τὴν ἀπόπειρα πραξικοπήματος, πέρυσι τὸν Ἰούνιο, στὴ Ρώμη, ποὺ ἀποκαλύφθηκε μετὰ τὴν ἀνακάλυψη ἑνὸς ὀρεινοῦ παραμιλιταριστικοῦ στρατοπέδου. Σὲ ἔνοπλη σύγκρουση μὲ τοὺς καραμπινιέρους, σκοτώθηκε τότε ὁ Τζιανκάρλο Ἐσπόστι, ἀρχηγὸς φασιστῶν τοῦ Μιλάνου, ὁ ὁποῖος μετακινήθηκε πρὸς τὸ νότο καὶ κατασκήνωσε κοντὰ στὴν πρωτεύουσα. Τὸ σχέδιο τοῦ πραξικοπήματος θὰ ἐφαρμοζόταν τὴν 2α Ἰουνίου, μὲ κεντρικὸ ἐγχείρημα τὴν ἀνατίναξη τῆς ἐξέδρας τῶν ἐπισήμων κατὰ τὴν παρέλαση

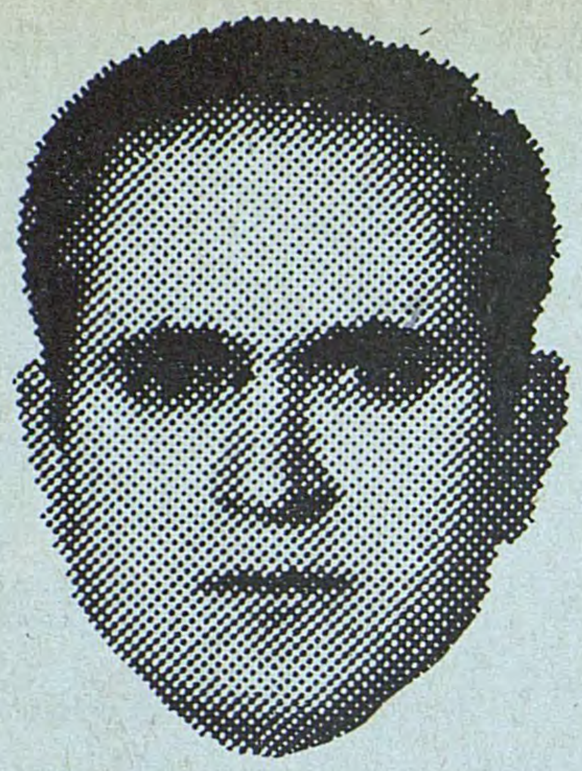

Ὁ Δ. Ναστούλης: «Ἀρχηγός» τῆς «Νέας Τάξης»

καὶ μὲ ἀνάλογες ἐνέργειες σὲ ὅλη τὴν Ἰταλία, ὥστε νὰ ἐμποδιστεῖ κάθε ἐνίσχυση πρὸς τὴν πρωτεύουσα, ὅπου στὸ πραξικόπημα θὰ μετεῖχαν καὶ μυημένοι στρατιωτικοί. Εἶχε προηγηθεῖ, στὶς 28 Μαΐου, ἡ πολύνεκρη σφαγὴ τῆς Μπρέσια.

Γιὰ τὴν ὑπόθεση αὐτὴ κατηγορεῖται εἰδικότερα ἡ ὁμάδα «Ρόδο τῶν ἀνέμων», στὴν ὁποία ἀνῆκε ὁ προφυλακισμένος ἀντισυνταγματάρχης τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν Ἄμος Σπιάτσι πρώην ἐκπαιδευτὴς τοῦ Μασσαγκράντε.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τοῦ Τζιανκάρλο Ἐσπόστι, ἦταν ὁ Λουτσιάνο Μπροῦνο Μπεναρντέλλι, 24 ἐτῶν, ἀπὸ τὴν Μπολώνια, ὁ ὁποῖος ἵδρυσε μιὰ ὀρεινὴ παραμιλιταριστικὴ «βάση» στὸ Λαντσιάνο. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἐσπόστι, ὁ Μπεναρντέλλι εἰδοποιήθηκε ἀπὸ ἕνα «φίλο» του τῆς ἰταλικῆς ΚΥΠ ὅτι καταζητεῖται καὶ διέφυγε στὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὸν ὑποδέχθηκε στὸ «στρατηγεῖο» του ὁ Μασσαγκράντε. Καὶ ὄχι μόνο αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς γονεῖς του, ποὺ ἦ τὸν συνόδευσαν στὴ φυγή του γιὰ νὰ τὸν διευκολύνουν νὰ παραστήσει τὸν τουρίστα, ἦ ἦλθαν στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν, καὶ ἔμειναν στὸ ξενοδοχεῖο «Ἄδωνις», πάνω ἀπὸ τὸ ἑστιατόριο «Βερόνα» τοῦ Μασσαγκράντε. Τὴν ἡμέρα ποὺ τὸ «Ἀντὶ» ἀπεκάλυψε τὸν ὑπαρχηγὸ τῆς «Ὄρντινε Νουόβο», οἱ μὲν γονεῖς τοῦ Μπεναρντέλλι ἔφυγαν μέσω Πατρῶν γιὰ τὴν Ἰταλία, ὁ δὲ Λουτσιάνο ἔφυγε γιὰ τὴν Ἑλβετία, ὅπου τώρα καταζητεῖται ἀπὸ τὴν Ἰντερπόλ. Ἕνα ἀπὸ τὰ τρία πρόσφατα ἐντάλματα τοῦ ἀνακριτῆ τῆς Μπολώνια ἀφορᾶ τὸν Λουτσιάνο Μπροῦνο Μπεναρντέλλι. Καὶ ἡ κατηγορία εἶναι «συνέργεια σὲ σφαγή».

Τὸ «Ἀντί», στὸ προηγούμενο τεῦχος του, ἔγραψε ὅτι στὸ ξενοδοχεῖο «Ἄδωνις» ἔμεναν ὁ Λουτσιάνο Μπεναρντέλλι, 61 ἐτῶν, καὶ ἡ σύζυγός του, περίπου ἴδιας ἡλικίας. Αὐτὰ προκύπτουν ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ ξενοδοχείου. Ὁ Μπεναρντέλλι υἱὸς δὲν φέρεται γραμμένος στὰ βιβλία τοῦ ξενοδοχείου. Ποῦ τὸν φιλοξενοῦσε ὁ Μασσαγκράντε;

Ὁ Μπιτζάρι καὶ ἡ κυρία Μασσαγκράντε

Ὁ Μπεναρντέλλι δὲν εἶναι ὁ μόνος Ἰταλὸς καταζητούμενος ποὺ ἐναλλάσσει τὴν Ἑλβετία καὶ τὴν Ἑλλάδα σὰν χῶρες «καταφυγῆς». Ἔχουν προηγηθεῖ κατὰ καιροὺς καὶ ἄλλοι, ὅπως ὁ «μαῦρος βομβιστὴς» Ἄντζελο Ἀντζελι (αὐτὸς ἀπὸ τὴν Ἑλβετία κατέφυγε στὴν Ἑλλάδα). Ἀλλὰ καὶ ὁ στενὸς συνεργάτης τοῦ Μασσαγκράντε, Κλάουντιο Μπιτζάρρι, μετὰ τὴν ἀπέλασή του κατέφυγε στὴν Ἑλβετία. Ἰταλικὰ δικαστικὰ ἔγγραφα, ποὺ ἔχουμε στὰ χέρια μας, δείχνουν πόσο δίκιο εἶχαν ὅσοι ὑποστήριξαν ὅτι ὁ Μπιτζάρι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀπελαθεῖ τόσο βιαστικά, χωρὶς νὰ κληθεῖ προηγουμένως νὰ ἀπαντήσει, ἀφοῦ τὸν ἔθεταν σὲ κατάσταση περιορισμοῦ, σὲ ὁρισμένες ἐρωτήσεις ποὺ θὰ ἔτειναν στὴν ἀποκάλυψη ὅλου τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ νεοναζιστικοῦ δικτύου στὴ χώρα μας. Πράγματι, ἀπὸ τὰ ἔγγραφα προκύπτει ὅτι ὁ Μπιτζάρρι, ὅταν περιέρχεται σὲ δύσκολη θέση, ἀνοίγει τὸ στόμα του καὶ λέει πολλὰ ἀπὸ ὅσα γνωρίζει, προκειμένου νὰ ἐλαφρύνει τὴ δική του θέση.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκαμε ὁ Κλάουντιο Μπιτζάρρι στὶς 24 Ἀπριλίου 1971, ὅταν κλήθηκε νὰ ἀπολογηθεῖ, στὴ Βερόνα, σὰν κατηγορούμενος ἐνώπιον τοῦ εἰσαγγελέως τῆς Ρώμης Βιττόριο Ὀκκόρσιο, ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖτο εἰδικὰ μὲ τὴ δράση τῆς «Ὄρντινε Νουόβο». Καὶ ἀπὸ τὸ κείμενο τῆς ἀπολογίας ἐκείνης τοῦ Μπιτζάρρι (ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἕνα σημεῖο τῆς ἀπολογίας τοῦ ἴδιου τοῦ Μασσαγκράντε, ποὺ ἐπίσης ἔχουμε στὰ χέρια μας), ἀναδύεται πολὺ χαρακτηριστικὰ καὶ ὁ ρόλος τῆς κυρίας Σάντρα Μασσαγκράντε, ἡ ὁποία, μετὰ τὴν ἔκδοση τοῦ συζύγου της στὶς ἰταλικὲς ἀρχές, ἐξακολούθησε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει στὴν πατρίδα μας. Ρόλος ἐνεργητικός, ποὺ δείχνει ὅτι ἡ Σάντρα δὲν εἶναι ἁπλῶς ἡ σύζυγος τοῦ Ἔλιο καὶ ἡ μητέρα τῶν παιδιῶν του, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἕνα δραστήριο στέλεχος τῆς νεοναζιστικῆς ὀργάνωσης.

Κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν νέων ἀποκαλύψεων καὶ συλλήψεων στὴν Ἰταλία, πολὺ σημαντικὰ ἀποδεικνύονται καὶ ἄλλα σημεῖα τῆς τότε ἀπολογίας τοῦ Μπιτζάρρι, ὅπου γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὴ «συνάντηση» τοῦ Δεκεμβρίου 1969 στὴ Βερόνα, ἀλλὰ καί, κυρίως, γιὰ τὴ δραστηριότητα ποὺ ἔκτοτε ἀναπτύχθηκε στὴ Λούκκα, ὅπου ὁ ἴδιος ὁ Μπιτζάρρι «ξαναεἶδε» καὶ τὸν Κλεμέντε Γκρατσιάνι.

Παραθέτουμε ὁλόκληρο τὸ κείμενο τῆς ἐνδιαφέρουσας ἀπολογίας τοῦ Κλάουντιο Μπιτζάρρι:

«ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΟΠΙΝ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ: Γνώριζα ὅτι ὁ Μασσαγκράντε ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν ἔκδοση ἑνὸς περιοδικοῦ ποὺ ἔπρεπε νὰ τυπώνεται στὴ Βερόνα καὶ ποὺ ὕστερα ἐξεδόθη μὲ τὸν τίτλο «NOI» («Ἐμεῖς»). Τὸ περιοδικὸ τυπώθηκε στὴ Βερόνα ἐπειδὴ ἐδῶ δημιουργήθηκαν οἱ καλύτερες συνθῆκες γιὰ τὴν ἐκτύπωση. Δὲν συνεργάσθηκα στὴ σύνταξη τοῦ πρώτου τεύχους τοῦ περιοδικοῦ. Βλέπω τὸ φωτοτυπημένο ἀντίγραφο ἑνὸς ἐγγράφου ποὺ μοῦ ἐπιδεικνύετε καὶ ποὺ φέρει τὸν τίτλο «Πολιτικὸ Κίνημα Ὄρντινε Νουόβο –Δελτίο Πληροφοριῶν»; τῆς 14.1.1971. Μπορῶ νὰ πῶ ὅτι ὁ Μασσαγκράντε Ἔλιο στὸ λιθογραφεῖο τῆς συζύγου του ἔχει μία μηχανὴ ὄφφσετ ποὺ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴν ἐκτύπωση φυλλαδίων σὰν αὐτὸ ποὺ μοῦ ἐπεδείχθη. Τὰ κείμενα ποὺ ἐτυπώναμε ἔρχονταν ἀπὸ ἄλλου στὴ Βερόνα καὶ μποροῦσαν νὰ μᾶς σταλοῦν ἀπὸ διάφορα πρόσωπα. Ἐγὼ ἀσχολήθηκα μόνο μὲ τὴν ὑλικὴ ἐργασία τῆς ἐκτύπωσης αὐτῶν τῶν δελτίων καὶ δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ πῶ ποιὸ ἦταν τὸ περιεχόμενό τους. Θυμοῦμαι ὅτι κάποιες φορὲς ἐπρόκειτο γιὰ χειρόγραφα ἢ γιὰ δακτυλογραφημένα κείμενα ποὺ ἐστάλησαν ἀπὸ τὸν Ρομπέρτο Μπεσσούττι καὶ ἴσως ἀπὸ τὸν Κλεμέντε Γκρατσιάνι».

(ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ»: Ὁ Ρομπέρτο Μπεσσούττι εἶχε λάβει μέρος, μαζὶ μὲ τὸν Μασσαγκράντε καὶ ἄλλους γνωστοὺς φασίστες, στὸ «ἐκπαιδευτικὸ ταξίδι» τοῦ Ἀπριλίου 1968 στὴν Ἀθήνα, ὕστερα ἀπὸ πρόσκληση τῶν ἀνθρώπων τῆς χούντας. Ὅσο γιὰ τὸν Μπιτζάρρι, εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι κάνει πάντοτε κάποια «ὑλικὴ ἐργασία» κοντὰ στὸ Μασσαγκράντε: Στὴ Βερόνα τῆς Ἰταλίας, παρίστανε τὸ «λιθογράφο» στὸ λιθογραφεῖο τοῦ ζεύγους Μασσαγκράντε –δηλαδὴ στὸ λιθογραφεῖο τῆς «Ὄρντινε Νουόβο». Στὸ ἑστιατόριο «Βερόνα» τῆς Πλάκας, παρίστανε τὸ «μάγειρο»).

Τὸ κείμενο τῆς ἀπολογίας Μπιτζάρρι συνεχίζει, πάντοτε σὲ ἀπάντηση τῶν ἐρωτήσεων τοῦ εἰσαγγελέως Ὀκκόρσιο:

«Διευκρινίζω ὅτι στὸ λιθογραφεῖο τοῦ Μασσαγκράντε ὑπάρχει καὶ ἕνας πολύγραφος καὶ ὅτι μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐργασίες ἔγιναν μὲ τὸν πολύγραφο, ἢ μᾶλλον κυρίως ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ πολύγραφος. Βλέπω τὸ φωτοτυπημένο ἀντίγραφο μιᾶς ἐγκυκλίου ποὺ μοῦ ἐπιδεικνύετε καὶ ποὺ φέρει τὸν τίτλο «Πολιτικὸ Κίνημα Νέα Τάξη», Βερόνα, 5 Νοεμβρίου 1970, καὶ θυμοῦμαι ὅτι αὐτὸ τὸ δελτίο εἰδήσεων πολυγραφήθηκε μὲ τὸν πολύγραφο τοῦ Μασσαγκράντε.

Ἐγὼ γνωρίζω τὸν Γκρατσιάνι Κλεμέντε ἀλλὰ δὲν ἤμουν παρὼν σὲ μιὰ συγκέντρωση τὸ Δεκέμβριο 1969 κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας συναντήθηκαν μερικὰ πρόσωπα τῆς «Ὄρντινε Νουόβο». Ἐγὼ πρὸς τὸ τέλος τοῦ 1969 ἔμαθα ὅτι συγκροτήθηκε ἕνα πολιτικὸ κίνημα τῆς «Ὄρντινε Νουόβο», ἀλλὰ δὲν γνώριζα ἀπὸ ποιὸν οὔτε ποῦ. Ἤμουν, ὅμως, στὴ Ρώμη τὸ Νοέμβριο τοῦ 1969, τὶς ἡμέρες κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ ἐπικεφαλῆς τοῦ Κέντρου Μελετῶν «Ὄρντινε Νουόβο» διαπραγματεύονταν τὴν εἴσοδό τους στὸ Κοινωνικὸ Κίνημα. Μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρία συνάντησα καὶ τὸν Γκρατσιάνι Κλεμέντε. Ἀκολούθως ξαναεἶδα τὸν Γκρατσιάνι Κλεμέντε στὴ Λούκκα, ὅπου ἔγινε ἕνα εἶδος συσκέψεως γιὰ νὰ ἀποφασισθεῖ νὰ γίνει κάτι, καὶ συγκεκριμένα νὰ τυπωθεῖ τὸ περιοδικὸ ποὺ βγῆκε κατόπιν μὲ τὸν τίτλο «NOI».

Ἐγὼ ἀμφισβητῶ τὸ ὅτι τὸ Πολιτικὸ Κίνημα «Ὄρντινε Νουόβο» ἐπιδιώκει τοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποίους ἡ Ἐντιμότης Σας μοῦ ἀποδίδει μὲ τὴν κλήση νὰ ἐμφανισθῶ ἐνώπιόν Σας. Ἀναγνωρίζω ὅτι ἔλαβα μέρος σ' αὐτὸ τὸ κίνημα καὶ ὅτι μοῦ εἶχε ἀνατεθεῖ ἡ εὐθύνη νὰ διοργανώσω τὰ κέντρα τῆς περιοχῆς Βένετο. Ἄλλωστε, γιὰ λόγους προσωπικοὺς καὶ σπουδῶν καὶ ἐργασίας, δὲν μπόρεσα νὰ ἀναπτύξω αὐτὴ τὴ δραστηριότητα».

(Ἀκολουθοῦν οἱ ὑπογραφὲς)

Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Μπιτζάρρι καταδικάσθηκε σὲ φυλάκιση τεσσάρων ἐτῶν –ἀλλὰ πρόλαβε νὰ διαφύγει στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἀπολογία τοῦ Μασσαγκράντε: «Νέα Τάξη» δὲν ὑπάρχει! Ἀλλά...

Στὶς 23 Ἀπριλίου 1971, μία μέρα πρὶν λάβει τὴν ἀπολογία τοῦ Μπιτζάρρι, ὁ εἰσαγγελέας Ὀκκόρσιο ἔλαβε τὴν ἀπολογία τοῦ Ἔλιο Μασσαγκράντε. Καὶ ὁ ὑπαρχηγὸς τῆς «Ὄρντινε Νουόβο» ἄρχισε ὡς ἑξῆς:

«Τὸ πολιτικὸ κίνημα «Ὄρντινε Νουόβο» γιὰ μένα δὲν ὑπάρχει καὶ ἑπομένως δὲν μπορεῖ νὰ μετέχω στὸ ἐν λόγω κίνημα».

Θὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι ἀκούει τοὺς τωρινοὺς ἡμετέρους «νεοταξίτες» ἢ τὸ συνεργάτη τοῦ Μασσαγκράντε, Ἀριστοτέλη Καλέντζη, ἤ, καλύτερα, τὸν «Ἀρχηγὸ» Δημήτριο Ναστούλη, ἢ καὶ «ἄλλους τινάς», ποὺ διακηρύσσουν: «Νέα Τάξις δὲν ὑπάρχει»! Ὅμως, στὴν

ἀπολογία του, ὁ Μασσαγκράντε ἀναγκάσθηκε τότε νὰ διευκρινίσει ἀμέσως:

«Αὐτὸ ποὺ θέλω νὰ πῶ εἶναι ὅτι τὸ κίνημα «Νέα Τάξη» δὲν ἔχει συγκροτηθεῖ ἀκόμη».

Ὁ Μασσαγκράντε ἔκαμε καὶ ἄλλες «διευκρινίσεις», ὅταν ὁ εἰσαγγελέας Ὀκκόρσιο τοῦ ἔβαλε κάτω ἀπὸ τὴ μύτη του ὁρισμένα ἔγγραφα. Εἶπε μεταξὺ ἄλλων ὁ Μασσαγκράντε:

«Ἐνδιαφέρθηκα γιὰ τὴν ἵδρυση τοῦ ἐν λόγω κινήματος. Βλέπω τὸ ἔγγραφο «ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὰ στελέχη καὶ τοὺς ἀγωνιστὲς τῆς Ὄρντινε Νουόβο» καὶ παίρνω ὑπ' ὄψη μου ὅτι ἡ Ἐντιμότης Σας μοῦ παρατηρεῖ ὅτι στὸ τέλος τῆς τελευταίας σελίδας τοῦ ἐν λόγω ἐγγράφου ἀναφέρεται τὸ ὄνομά μου. Ἀναγνωρίζω τὸ ἔγγραφο καὶ μπορῶ νὰ πῶ ὅτι αὐτὸ συνετάγη περὶ τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1969, ὅταν οἱ ἐπικεφαλῆς τοῦ πολιτικοῦ κέντρου τῆς Ὄρντινε Νουόβο εἰσήρχοντο στὸ Κοινωνικὸ Κίνημα. Ρωτήθηκα ἂν προσχωροῦσα σ' αὐτὴν τὴν πρόταση καὶ εἶπα ὅτι ἤμουν σύμφωνος. Ἦταν ὁ Γκρατσιάνι Κλεμέντε ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μοῦ ἔκαμε τὴν πρόσκληση καὶ πιστεύω ὅτι ἐκεῖνος ἦταν καὶ ὁ συντάκτης τῆς ἐπιστολῆς».

Ὁ Μασσαγκράντε ἀναφέρει καὶ ἄλλα περιστατικὰ καὶ ὀνόματα, προσπαθεῖ νὰ ἰσχυρισθεῖ ὅτι ὁ ρόλος του περιοριζόταν στὸν τομέα τοῦ τύπου καὶ τῆς προπαγάνδας καί, ἀναφερόμενος σὲ ἕνα ἔγγραφο ὅπου καθορίζεται ἡ δημιουργία ἑνὸς «Κέντρου τῆς Ἀνατολῆς», προσθέτει:

«Τὸ ἐν λόγω κείμενο ἔχει γραφεῖ μὲ τὸ χέρι τῆς συζύγου μου, τὴν ὁποία ἐγὼ ἐπιφόρτισα νὰ τὸ ἀντιγράψει ἀπὸ ἕνα ἄλλο χειρόγραφο ποὺ δὲν θυμοῦμαι ποιὸς τὸ εἶχε συντάξει».

Ἀνέθεσε στὴ Σάντρα νὰ τὸ «ἀντιγράψει» καὶ δὲν θυμᾶται ποιὸς τὸ εἶχε συντάξει! Ἀλλὰ ὁ Ἔλιο Μασσαγκράντε ὑποχρεώθηκε νὰ ὁμολογήσει, ἀπαντώντας σὲ ἐρωτήσεις, κάτι πολὺ πιὸ σημαντικό:

«Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸν Ὀκτώβριο ἔγινε στὴ Λούκκα μιὰ σύνοδος μελῶν τῆς Ὄρντινε Νουόβο καὶ ὅτι καὶ ἐγὼ ἔλαβα μέρος σ' αὐτὴ τὴ συνάντηση. Ἦταν παρὼν ὁ Κλεμέντε Γκρατσιάνι...

Στὸ συνέδριο τῆς Λούκκα, οἱ μετασχόντες, περὶ τοὺς δεκαπέντε, ἀποφασίσαμε νὰ ἀποτελέσουμε τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο. Μεταξὺ τῶν μετασχόντων ἦταν ὁ Κλεμέντε Γκρατσιάνι καὶ ὁ Μπεσσούττι Ρομπέρτο. Στὴ συνάντηση τῆς Λούκκα ἐγὼ ἐδήλωσα ὅτι θὰ ἀνελάμβανα τὴν τεχνικὴ εὐθύνη γιὰ τὴν ἐκτύπωση τοῦ περιοδικοῦ. Στὴν ἀρχὴ ἔγινε ἡ σκέψη νὰ ὀνομάσουμε τὸ περιοδικὸ "Ὥρα μηδέν", ἀλλὰ ὕστερα τὸ ὀνομάσαμε "ΝΟΙ".

Ὁ Μασσαγκράντε ἔκλεισε τὴν ἀπολογία του μὲ τὴν ἑξῆς καταπληκτικὴ δήλωση (πάντοτε ἀπαντώντας σὲ ἐρωτήσεις):

«Τὸ πρόγραμμα τοῦ πολιτικοῦ κινήματος "Ὄρντινε Νουόβο" δὲν εἶχε ἀκόμη καθορισθεῖ καὶ ἔπρεπε νὰ καθορισθεῖ διαμέσου τοῦ περιοδικοῦ "ΝΟΙ", ποὺ δημιουργήθηκε γι' αὐτὸν τὸ σκοπό. Πάντως, ἀποκλείω τὸ ὅτι τὸ ἐν λόγω πρόγραμμα θὰ ἐμπνεόταν ἀπὸ τὸ φασισμὸ ἢ θὰ ἦταν ἀντιδημοκρατικό».

Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Μασσαγκράντε κατεδικάσθηκε σὲ φυλάκιση πέντε ἐτῶν –ἀλλὰ πρόλαβε καὶ ἔφυγε στὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Κλεμέντε Γκρατσιάνι

Τώρα, ὁ Ἔλιο Μασσαγκράντε βρίσκεται στὶς φυλακὲς τοῦ Ρέτζιο Ἐμίλια, ὅπου τὸν περιμένουν πολὺ πιὸ δύσκολες ἀνακρίσεις, ὕστερα ἀπὸ ὅσα ἦλθαν στὸ φῶς. Ἡ Σάντρα Μασσαγκράντε ἐξακολουθεῖ νὰ βρίσκεται στὴν Ἀθήνα –ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ βρίσκεται κοντὰ στὸ σύζυγο καὶ συνεργάτη της, στὴν Ἰταλία. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἑλληνικῆς «Νέας Τάξεως» Δημήτριος Ναστούλης βρίσκεται (μαζὶ μὲ τὸν Κλεμέντε Γκρατσιάνι) στὴ Λιβύη– ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ βρίσκεται στὴν Ἀθήνα. Καὶ ὁ Ραφφαέλε Ρίκκα, ποὺ οἱ Ἰταλοὶ ἀνακριτὲς θεωροῦν ὅτι ἦταν καὶ ἔμμισθος πράκτορας τῆς χουντικῆς ΚΥΠ, βρίσκεται στὶς φυλακὲς τῆς Ρώμης, ὅπου κρατεῖ τὸ στόμα του κλειστό, σὰν σφίγγα. Εὐτυχῶς, εἶναι ἀρκετὰ ὁμιλητικὴ ἡ «ἀτζέντα» του. Τὸ ὅτι οἱ Ἰταλοὶ δικαστικοὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἔχουν μιὰ «συνομιλία» στὶς φυλακὲς Κορυδαλλοῦ μὲ τὸν ταξίαρχο Ἰωαννίδη, εἶναι ἐπίσης ἕνα πολὺ εὔγλωττο γεγονός.

Δὲν νομίζει, ὅμως, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ γίνουν καὶ ἑλληνικὲς ἀνακρίσεις γιὰ τὸ νεοναζιστικὸ «στρατηγεῖο» τῶν Ἀθηνῶν; Οἱ ἰταλικὲς ἀρχὲς ἔχουν στὰ χέρια τους ἄφθονο ὑλικό. Καὶ οἱ ἑλληνικὲς ἀρχὲς πρέπει νὰ ζητήσουν ἀντίγραφα. Ἡ δράση τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐχθρῶν τῆς δημοκρατίας στὴν Ἰταλία καὶ στὴν Ἑλλάδα ὑπῆρξε (καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι) κοινή. Ἑπομένως, κοινὴ πρέπει νὰ εἶναι, ἀπὸ ἑλληνικῆς καὶ ἀπὸ ἰταλικῆς πλευρᾶς, ἡ ἀντιμετώπιση. Καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητη μιὰ στενὴ συνεργασία ἀνάμεσα στὶς ἑλληνικὲς καὶ τὶς ἰταλικὲς δικαστικὲς ἀρχές. Γι' αὐτὸ σήμερα δὲν ἀπευθυνόμαστε στὸν ὑπουργὸ Δημοσίας Τάξεως καὶ στὶς ὑπηρεσίες του. Ἀπευθυνόμαστε στὸν ὑπουργὸ τῆς Δικαιοσύνης κ. Κ. Στεφανάκη καὶ τοῦ ζητοῦμε νὰ λάβει ἐμπράκτως θέση.

Γιάννης Βούλτεψης

Φοιτητές: ὁ μεγάλος πονοκέφαλος τῆς δικτατορίας

ΕΑΤ/ΕΣΑ πρὸς ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

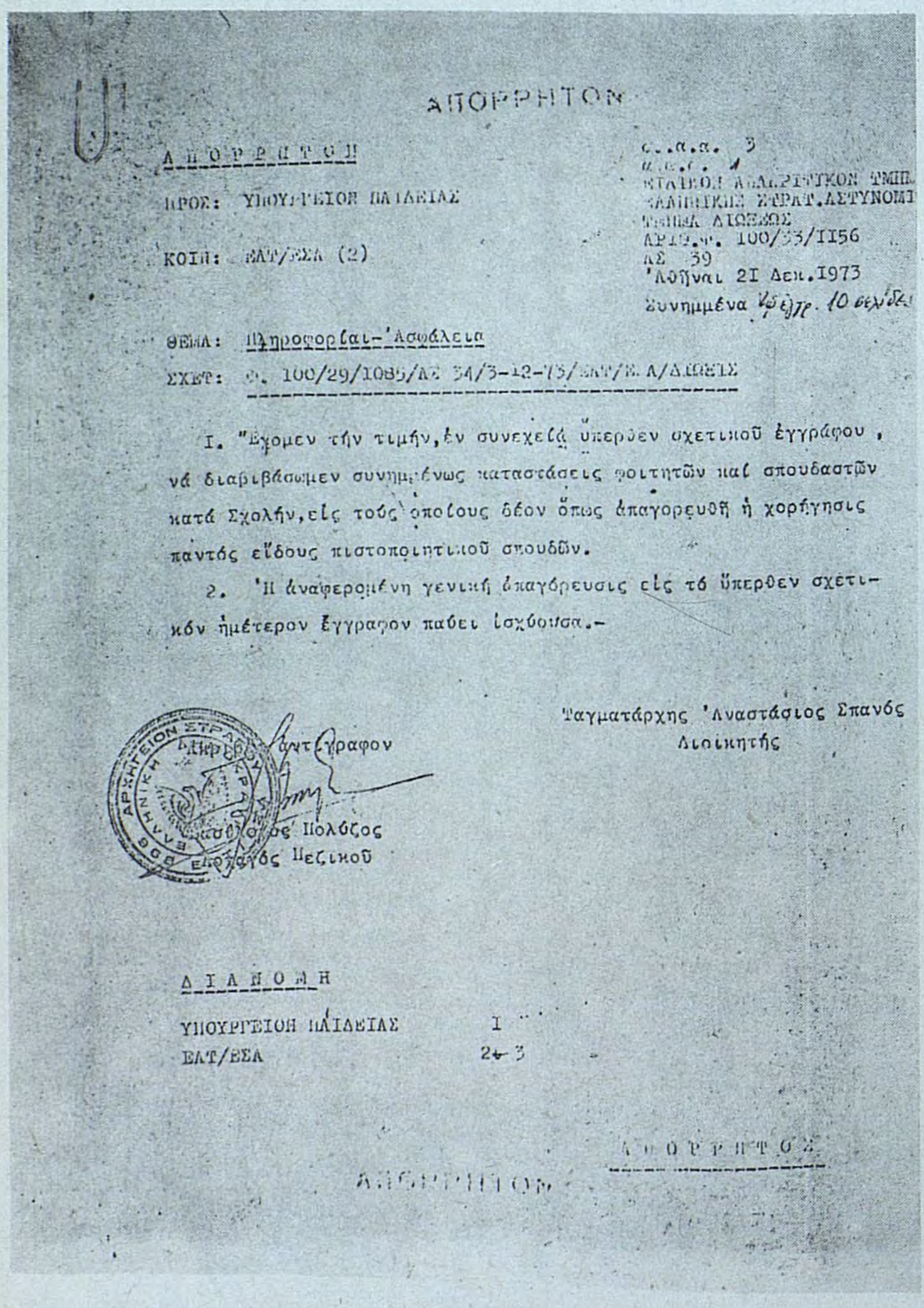

ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ

ΠΡΟΣ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΚΟΙΝ: ΕΑΤ/ΕΣΑ (2)

Ε.Α.Α. 3
Α.Σ.Α. 1
ΣΤΑΘΜΟΣ ΑΣΦ.ΡΕΥΤΙΚΩΝ ΤΜΗΜ.
ΑΘΗΝΑΙΚΗΣ ΧΩΡΑΦ.ΑΣΤΥΝΟΜΙ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΩΞΕΩΣ
ΑΡΙΘ.Πρ. 100/33/II56
ΑΣ 39
Ἀθῆναι 21 Δεκ.1973
Συνημμένα Ψήφ. 10 σελίδ.

ΘΕΜΑ: Πληροφορίαι-Ἀσφάλεια

ΣΧΕΤ: Φ. 100/29/1085/ΑΣ 34/3-12-73/ΕΑΤ/Ε.Α/ΔΙΩΞΙΣ

1. Ἔχομεν τὴν τιμήν, ἐν συνεχείᾳ ὑπερθεν σχετικοῦ ἐγγράφου, νὰ διαβιβάσωμεν συνημμένως καταστάσεις φοιτητῶν καὶ σπουδαστῶν κατὰ Σχολήν, εἰς τούς ὁποίους δέον ὅπως ἀπαγορευθῇ ἡ χορήγησις παντός εἴδους πιστοποιητικοῦ σπουδῶν.

2. Ἡ ἀναφερομένη γενικὴ ἀπαγόρευσις εἰς τὸ ὑπερθεν σχετικὸν ἡμέτερον ἔγγραφον παύει ἰσχύουσα.-

Ταγματάρχης Ἀναστάσιος Σπανός
Διοικητής

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ
Ἀναστάσιος Πολύζος
Ἐπιτελάρχης Πεζικοῦ

ΔΙΑΝΟΜΗ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ 1
ΕΑΤ/ΕΣΑ 2+3

ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ

ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

Στὸ ἀνέκδοτο βιβλίο μου γιὰ τὸ Φοιτητικὸ Κίνημα στὰ χρόνια τῆς Δικτατορίας ὑπάρχει ἕνα πολύτιμο ἔγγραφο. Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου τὸν Νοέμβρη τοῦ 1973, ἡ ΕΣΑ ἔστειλε ἀπόρρητο ἔγγραφο στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας ζητώντας νὰ ἀπαγορευθεῖ ἡ χορήγηση «ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΣΠΟΥΔΩΝ» σὲ 79 φοιτητές. Τὸ στέλνει ὁ ταγματάρχης Σπανὸς (Διοικητὴς τῆς ΕΣΑ) καὶ τὸ ὑπογράφει ὁ λοχαγὸς πεζικοῦ Βασίλειος Πολύζος. Ἐκτὸς ἀπ' τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας κοινοποιεῖται καὶ στὸ Εἰδικὸ Ἀνακριτικὸ Τμῆμα τῆς ΕΣΑ, προφανῶς γιὰ νὰ γνωστοποιηθεῖ ἡ ἐκτέλεση τῆς ἐντολῆς του. Ἀπ' τοὺς 79 φοιτητές, οἱ 54 εἶναι τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (27 τῆς Νομικῆς, 9 τῆς Ἰατρικῆς, 9 τῆς Φυσικομαθηματικῆς, 7 τῆς Ὀδοντιατρικῆς, ἕνας τῆς Φαρμακευτικῆς κι ἕνας τῆς Φιλοσοφικῆς), 16 τοῦ Πολυτεχνείου, 3 τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς, 3 τῆς Παντείου, 1 τῆς Γεωπονικῆς, 1 τῆς Βιομηχανικῆς Πειραιῶς κι ἕνας τῆς Φιλοσοφικῆς Ἰωαννίνων. Παραθέτουμε τὸ ἔγγραφο καὶ τὶς καταστάσεις χωρὶς σχόλιο. Τὸ μόνο ποὺ θέλουμε νὰ ποῦμε εἶναι πὼς ἡ δημοσίευση ἐδῶ πέρα ἀποτελεῖ φόρο τιμῆς σ' αὐτοὺς ποὺ ἀναφέρονται καθὼς καὶ σ' ὅλη τὴ σπουδάζουσα, μαθητικὴ κι ἐργαζόμενη νεολαία ποὺ πῆρε μέρος στοὺς ἀγῶνες τῆς Νομικῆς καὶ τοῦ Πολυτεχνείου γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς Χούντας καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῆς Δημοκρατίας στὸν τόπο μας.

Α. Λ.

ἀποφασίζομεν διατάσσομεν ἀπαγορεύομεν

Τοῦ Ἀνδρέα Λεντάκη

ΕΑΤ/ΕΣΑ
ΔΙΩΞΙΣ

ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Φοιτητῶν Νομικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

1. Ἀλεξανδρόπουλος Στυλιανὸς τοῦ Ἐλευθερίου καὶ τῆς Παυλίνας γεν. τῷ 1951 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος Σκοπέλου 4, Φοιτητὴς Νομικῆς.
2. Ἀλαβᾶνος Ἀλέξανδρος τοῦ Νικολάου καὶ τῆς Λουκίας, γεννηθεὶς τῷ 1950 ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ἀμπατιέλου 2, Φοιτητὴς Νομικῆς.
3. Βερνῖκος Γεώργιος τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Μαρίνας, γεννηθεὶς τῷ 1950 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ἡσιόδου 26 Παγκράτι, Φοιτητὴς Νομικῆς.
4. Δρόσος Ἰωάννης τοῦ Ζαχαρία καὶ τῆς Λουκίας, γεννηθεὶς τῷ 1951 εἰς Καισαριανὴν –Ἀττικῆς, κάτοικος Πύργου 9 Ἡλιούπολις, Φοιτητὴς Νομικῆς Γ΄ ἔτος.
5. Καλούδης Σπυρίδων τοῦ Γερασίμου καὶ τῆς Πηνελόπης γεννηθεὶς τῷ 1936 εἰς Ἀργυράδες Κερκύρας, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Εὐρυτανίας 68, Φοιτητὴς Νομικῆς.
6. Καρυστιάνη Ἰωάννα τοῦ Χρήστου καὶ τῆς Χριστίνας, γεννηθεῖσα τῷ 1952 εἰς Χανιὰ Κρήτης, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Μιχαλακοπούλου 39, Φοιτήτρια Νομικῆς.
7. Κούρκουλας Ἀλκιβιάδης τοῦ Κων/νου γεννηθεὶς τῷ 1952 εἰς

Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως, ὁδὸς Ὕδρας 28 Χαλάνδρι, Φοιτητὴς Νομικῆς.
8. Κοσσυβάκης Γρηγόριος τοῦ Νικηφόρου καὶ τῆς Μαρίας γεννηθεὶς τῷ 1947 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως, ὁδὸς Κόνωνος 50 Παγκράτι., Φοιτητὴς Νομικῆς.
9. Λάζος Χρῆστος τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Ἑλένης, γεννηθεὶς τῷ 1949 εἰς Βέλλο Κορινθίας, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ἁγίου Παύλου 14, Φοιτητὴς Νομικῆς.
10. Λαζαρίδης Χρύσανθος τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Σεβαστῆς-Συλβία γεννηθεὶς τῷ 1954 εἰς Ν. Ὑόρκην Η.Π.Α., κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ἴριδος 40-44, Φοιτητὴς Νομικῆς.
11. Λιοναράκης Νικήτας τοῦ Ἐμμανουὴλ καὶ τῆς Αἰκατερίνης, γεννηθεὶς τῷ 1950 ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Οἰκισμοῦ Παπάγου ὁδὸς Ξανθίππου 140, Φοιτητὴς Νομικῆς.
12. Ματζουράνης Ἰωάννης τοῦ Κων/νου καὶ τῆς Κασσιανῆς, γεννηθεὶς τῷ 1952 εἰς Ἀθήνας κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Φυλῆς 17-19, Φοιτητὴς Νομικῆς.
13. Μεγγρέλης Νικόλαος τοῦ Μιχαὴλ καὶ τῆς Ἑλένης γεννηθεὶς τῷ 1950 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος Ἀθηνῶν Ὁμήρου 57, Φοιτητὴς Νομικῆς.
14. Μπαλωμενάκης Ἀντώνιος τοῦ Δημητρίου γεννηθεὶς τῷ 1954 εἰς Χανιὰ Κρήτης, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Μακεδονίας 34 - Ἱπποκράτους 192-195, Φοιτητὴς Νομικῆς.
15. Μπίστης Νικόλαος τοῦ Μιχαὴλ καὶ τῆς Χριστίνας, γεννηθεὶς τῷ 1951 εἰς Ν. Φάληρον, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Δράμας 10α, Φοιτητὴς Νομικῆς.
16. Παπαπέτρου Γεώργιος τοῦ Ἐπαμεινώνδα γεννηθεὶς τῷ 1948 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Λήμνου 15, Φοιτητὴς Νομικῆς.
17. Παριανὸς Γεώργιος τοῦ Ἐλισσαίου καὶ τῆς Τασίας, γεννηθεὶς τῷ 1949 εἰς Κρανίδιον, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Γλαύκωνος 18 (Ἁγ. Ἀρτέμιος), Φοιτητὴς Νομικῆς.
18. Σταματάκης Γεώργιος τοῦ Λεωνίδα καὶ τῆς Ἀγγελικῆς, γεννηθεὶς τῷ 1952 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Παπαρρηγοπούλου 45, Φοιτητὴς Νομικῆς.
19. Σεφερτζῆς Γεώργιος τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Αἰκατερίνης, γεννηθεὶς τῷ 1953 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Ἑπτανήσου 29, Φοιτητὴς Νομικῆς.
20. Σαπουνάκης Ἀναστάσιος τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Σοφίας-Μαρίας, γεννηθεὶς τῷ 1951 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Πατησίων 154, Φοιτητὴς Νομικῆς.
21. Σερεμέτης Δημήτριος τοῦ Βασιλείου καὶ τῆς Νίκης, γεννηθεὶς τῷ 1953 εἰς Κόρινθον, κάτοικος Ἀγαθουπόλεως 29, Κυψέλη, Φοιτητὴς Νομικῆς.
22. Σακελλαρόπουλος Θεόδωρος τοῦ Διονυσίου καὶ τῆς Πασχαλιᾶς γεννηθεὶς τῷ 1952 εἰς Καλαμάταν, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Δευκαλίωνος 19 (Πλ. Κολιάτσου), Φοιτητὴς Νομικῆς.
23. Τζήμας Παῦλος τοῦ Ἀγγέλου καὶ τῆς Μαίρης γεννηθεὶς τῷ 1953 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Πατησίων 184, Φοιτητὴς Νομικῆς.
24. Τσακιράκης Σταῦρος τοῦ Ἰγναντίου καὶ τῆς Ἡροῦς γεννηθεὶς τῷ 1951 εἰς Μήθυμνα-Λέσβου, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ἰθάκης 30, Φοιτητὴς Νομικῆς.
25. Τρέμη Ὄλγα τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Ἀναστασίας, γεννηθεῖσα τῷ 1951 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Φωκίωνος-Νέγρη 55, Φοιτήτρια Νομικῆς (Οἰκον. Τμῆμα).
26. Τζεφριὸς Νικόλαος τοῦ Θωμᾶ καὶ τῆς Σοφίας, γεννηθεὶς τῷ 1950 εἰς Ἀμαλιάδα-Ἠλείας, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ἀθηνογένους 8, Φοιτητὴς Νομικῆς.
27. Χαραλαμπόπουλος Γεώργιος τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς Ρούθ, γεννηθεὶς τῷ 1949 εἰς Λονδίνον, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Βασ. Κων/νου 46, Φοιτητὴς Νομικῆς.

Τχης Ἀναστάσιος Σπανὸς
Διοικητὴς

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Βασίλειος Πολύζος
Λοχαγὸς – Πεζικοῦ

ΕΑΤ/ΕΣΑ
ΔΙΩΞΙΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Φοιτητῶν Ἰατρικῆς, Ὀδοντιατρικῆς
καὶ Φαρμακευτικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

1. Ἀναστασίου Ἑλένη τοῦ Ἀναστασίου καὶ τῆς Ἀναστασίας, γεννηθεῖσα τῷ 1952 εἰς Πειραιᾶ καὶ κατοικοῦσα εἰς Ἀθήνας Ἀλκιβιάδου 91, Φοιτήτρια Ἰατρικῆς.
2. Ἀγγελάκης Κων/νος τοῦ Ἀγγέλου καὶ τῆς Πανωραίας γεννηθεὶς τῷ 1950 εἰς Βρύσες Κρήτης, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Παπαδιαμαντοπούλου 140, Φοιτητὴς Ὀδοντιατρικῆς.
3. Καπερώνης Βασίλειος τοῦ Σπυρίδωνος καὶ τῆς Κων/νας, γεννηθεὶς τῷ 1954 εἰς Ἀρκαδίαν, κάτοικος Ἀθηνῶν Φαίδωνος 55 Ἁγ. Δημήτριος, Φοιτητὴς Ἰατρικῆς.
4. Κοροβέσης Ἰωάννης τοῦ Σωτηρίου γεννηθεὶς τῷ 1950 εἰς Πύργον Ἠλείας, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Δικαιάρχου 54, Φοιτητὴς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς.
5. Κυριακόπουλος Κων/νος τοῦ Ἠλία καὶ τῆς Ἕλλης, γεννηθεὶς τῷ 1950 εἰς Πάτρας, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ἀερ. Παπαναστασίου 19, Φοιτητὴς Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς.
6. Κωνσταντινίδης Κων/νος τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Χαραλαμπίας γεννηθεὶς τῷ 1949 εἰς Λεμεσόν Κύπρου, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Διοχάρους 8, Φοιτητὴς Ἰατρικῆς.
7. Λαλιώτης Κων/νος τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Νίκης, γεννηθεὶς τῷ 1951 εἰς Τρίπολιν, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Τροίας 30 ἢ Ἰθάκης 30, Φοιτητὴς Ὀδοντιατρικῆς.
8. Λεκατσᾶ Μέλπω τοῦ Σπυρίδωνος καὶ τῆς Μαρίας γεννηθεῖσα τῷ 1952 εἰς κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Μαβίλη 14, Φοιτήτρια Φαρμακευτικῆς.
9. Οἰκονομόπουλος Γεώργιος τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Μαρίας-Λίντας γεννηθεὶς τῷ 1947 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Ἀναπαύσεως 7, Φοιτητὴς Ἰατρικῆς.
10. Παυλάκης Γεώργιος τοῦ Νικολάου καὶ τῆς Ἑλένης, γεννηθεὶς τῷ 1951 εἰς Αἰγάλεω-Ἀττικῆς, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Δομοκοῦ 8, Φοιτητὴς Ἰατρικῆς.
11. Σκουλούδης Ἀντώνιος τοῦ Πέτρου καὶ τῆς Στυλιανῆς, γεννηθεὶς τῷ 1951 εἰς Ρέθυμνον, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ἔβρου 104, Φοιτητὴς Ὀδοντιατρικῆς.
12. Σωτηριάδης Μᾶνος τοῦ Χρήστου γεννηθεὶς τῷ 1947 εἰς Πειραιᾶ κάτοικος Λεωφ. Ἰωνίας 87 Ἀθῆναι, Φοιτητὴς Ἰατρικῆς.
13. Σαμπατακάκης Μιχαὴλ τοῦ Θεοδώρου καὶ τῆς Σαπφοῦς, γεννηθεὶς τῷ 1949 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Μεταξᾶ 44 Καλλιθέα, Φοιτητὴς Ὀδοντιατρικῆς.
14. Σιδέρης Νικόλαος τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς Διονυσίας, γεννηθεὶς τῷ 1952 εἰς Αἰγάλεω, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Τομπάζη 28, Φοιτητὴς Ἰατρικῆς.
15. Τσάμης Χρῆστος τοῦ Χαραλάμπους καὶ τῆς Βασιλικῆς γεννηθεὶς τῷ 1949 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος Ν. Λιοσίων ὁδὸς Πλούτωνος 12, Φοιτητὴς Ὀδοντιατρικῆς.
16. Τσούρας Ἀθανάσιος τοῦ Ἀγγέλου καὶ τῆς Γεωργίας, γεννηθεὶς τῷ 1946 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Δρόση 20 Γκύζη, Φοιτητὴς Ἰατρικῆς.
17. Χαραλαμπάκη Αἰκατερίνη τοῦ Παναγιώτου καὶ τῆς Ἐλευθερίας γεννηθεῖσα εἰς Χανιὰ Κρήτης τῷ 1952, κάτοικος Ἀθηνῶν Σεβαστείας 45- Ἰλίσια, Φοιτήτρια Ἰατρικῆς.

Τχης Ἀναστάσιος Σπανὸς
Διοικητὴς

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Βασίλειος Πολύζος
Λοχαγὸς Πεζικοῦ

ΕΑΤ/ΕΣΑ
ΔΙΩΞΙΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Φοιτητῶν Φυσικομαθηματικῆς
καὶ Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν

1. Ἀντώνογλου Νικόλαος τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Αἰκατερίνης, γεννηθεὶς τὸ 1949 εἰς Στενιὲς –Ἄνδρου, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ἡρακλέους 20 Ν. Ἡράκλειον, Φοιτητὴς Γεωπονικῆς.
2. Βλάχος Εὐάγγελος τοῦ Ἠλία, γεννηθεὶς τὸ 1956, Φοιτητὴς Μαθηματ.
3. Γαβριὴλ Γεώργιος τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Καλομοίρας, γεννηθεὶς τὸ 1950 εἰς Ν. Παλάτια Ὠρωποῦ, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Σικίνου 47 ἢ Νέων Παλατίων, Φοιτητὴς Φυσικομαθηματικῆς.
4. Καραγκουλὲς Δημήτριος τοῦ Ἀδαμαντίου καὶ τῆς Νίκης, γεννηθεὶς τὸ 1952 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Τιμολέοντος 14, Φοιτητὴς Φυσικομαθηματικῆς.
5. Λαφαζάνης Παναγιώτης τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Ζωῆς, γεννηθεὶς τὸ 1951, εἰς Ἐλευσίνα, κάτοικος Ἀθηνῶν Μετσόβου 26, Φοιτητὴς Φυσικομαθηματικῆς.
6. Λυγερὸς Σταῦρος τοῦ Κων/νου καὶ τῆς Παρασκευῆς, γεννηθεὶς τῷ 1953 εἰς Πάτρας, κάτοικος Κολοκοτρώνη 42 Ἀθῆναι, Φοιτητὴς Φυσικομαθηματικῆς.

7. Μανουσάκης Κων/νος-Ξενοφὼν τοῦ Ἐμμανουὴλ καὶ τῆς Χρυσούλας γεννηθεὶς τὸ 1952 εἰς Χανιὰ-Κρήτης, κάτοικος Ἀθηνῶν Ἀσκληπιοῦ 41, Φοιτητὴς Φυσικομαθηματικῆς.
8. Μαυρογένης Διονύσιος τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς Ζαχαρούλας, γεννηθεὶς τὸ 1946 εἰς Κυπαρισίαν, κάτοικος Ἀθηνῶν, ὁδὸς Ὑφασίου 29, Ζωγράφου, Φοιτητὴς Φυσικομαθηματικῆς.
9. Τσαφαράκης ἢ Τσάφαρης Σταῦρος τοῦ Στυλιανοῦ καὶ τῆς Μαίρης γεννηθεὶς τὸ 1950 εἰς Χανιὰ-Κρήτης, κάτοικος Ἀθηνῶν Ἀρχιμήδους 29 Παγκράτι, Φοιτητὴς Φυσικομαθηματικῆς.
10. Τσαφαράκης Μανοῦσος - Πολύβιος τοῦ Στυλιανοῦ καὶ τῆς Μαρίας γεννηθεὶς τὸ 1944 εἰς Κεφαλᾶ Ἀποκορώνου Χανίων, κάτοικος Ἀθηνῶν Ἀρχιμήδους 29, Φοιτητὴς Φυσικομαθηματικῆς.

Ταγματάρχης Ἀναστάσιος Σπανὸς
Διοικητὴς

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Βασίλειος Πολύζος
Λοχαγὸς Πεζικοῦ

ΕΑΤ/ΕΣΑ
ΔΙΩΞΙΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ Ε.Μ.Π.

1. Βούλγαρης Ἰωάννης τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Σταυρούλας γεννηθεὶς τῷ 1951 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Ἀλωπεκῆς 44, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π.
2. Βούτσης Νικόλαος τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Ἀρίστης, γεννηθεὶς τῷ 1951 ἐν Ἀθήναις, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Ἀρκαδίας 18, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π.
3. Γεωργαρᾶκος Ἠλίας τοῦ Παναγιώτου καὶ τῆς Κυριακούλας, γεννηθεὶς τῷ 1948 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Δημητρακοπούλου 86-88 Κουκάκι, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π.
4. Διακουλάκης Νικόλαος τοῦ Στυλιανοῦ, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Καραμανλάκη 14, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π. (Χημ).
5. Δαμανάκη Μαρία τοῦ Θεοδώρου καὶ τῆς Ἐλευθερίας, γεννηθεῖσα τῷ 1952 εἰς Ἁγ. Νικόλαον-Κρήτης, κάτοικος Ἀθηνῶν Μαυρομιχάλη καὶ Μεθώνης γωνία Σπουδάστρια Ε.Μ.Π. (Χημ.)
6. Δαφέρμος Ὀλύμπιος τοῦ Ἐμμανουὴλ καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, γεννηθεὶς τῷ 1947 εἰς Ρέθυμνον - Κρήτης, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Μανιτάκη 49, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π.
7. Κούρκουλας Ἀνδρέας τοῦ Κων/νου γεννηθεὶς εἰς Ἀθήνας ὁδὸς Ὕδρας 28 Χαλάνδρι, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π. (Ἀρχιτεκ.)
8. Λογοθέτης Στυλιανὸς τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τῆς Αἰκατερίνης, γεννηθεὶς τῷ 1951 εἰς Νίκαια Πειραιῶς, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Καραϊσκάκη 23, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π. (Χημ.)
9. Μιχόπουλος Δημήτριος τοῦ Βασιλείου καὶ τῆς Πηνελόπης, γεννηθεὶς τῷ 1950 εἰς Λαμίαν, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Φερρῶν 48-50, Πλατ. Βικτωρίας, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π.
10. Μωροπούλου Ἀντωνία τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς Παναγιώτας γεννηθεῖσα τῷ 1952 εἰς Ρόδον, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Σερίφου 35, Σπουδάστρια Ε.Μ.Π.
11. Νυσταζάκης Ἰωάννης τοῦ Παύλου καὶ τῆς Ἀλίκης, γεννηθεὶς τῷ 1951 εἰς Ἁγ. Νικόλαον - Λασηθίου Κρήτης, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Βύρωνος 27 Χαλάνδρι-Ἀττικῆς, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π. (Τοπογρ.)
12. Παπαβασιλόπουλος Γεώργιος τοῦ Παναγιώτου καὶ τῆς Ἑλένης γεννηθεὶς τῷ 1952 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως Κ. Σαβαρῆ 1, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π. (Μηχανολ.)
13. Σταθάκης Λάζαρος τοῦ Νικολάου καὶ τῆς Ἀκτῖνας, γεννηθεὶς τῷ 1950 εἰς Λάρισαν, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ι. Δροσοπούλου 238Α, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π.
14. Τσεμπέλης Δημήτριος τοῦ Παναγιώτου καὶ τῆς Περσεφόνης, γεννηθεὶς τῷ 1952 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Κυψέλης 6, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π.
15. Χατζησωκράτης Δημήτριος τοῦ Σοφοκλέους καὶ τῆς Αἰκατερίνης γεννηθεὶς τῷ 1951 εἰς Ἑρμιόνην, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Σολωμοῦ 48, Σπουδαστὴς Ε.Μ.Π.
16. Σηφιανὸς Νικόλαος τοῦ Μάρκου καὶ τῆς Χρυσῆς, γεν. τῷ 1951 εἰς Χανιὰ-Κρήτης, κάτοικος Ἀθηνῶν Ἰωαν. Μεταξᾶ 83, Σπουδασ. (Ἀρχιτ.).

Ταγματάρχης Ἀναστάσιος Σπανὸς
Διοικητὴς

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Βασίλειος Πολύζος
Λοχαγὸς – Πεζικοῦ

ΕΑΤ/ΕΣΑ
ΔΙΩΞΙΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Σπουδαστῶν ΠΑΣΠΕ, ΑΣΟΕΕ, ΑΒΕΠ καὶ Φοιτητῶν Φιλοσοφικῆς

1. Ἀλαβάνου Ἀριάδνη τοῦ Ἐλευθερίου καὶ τῆς Εὐνίκης, γεννηθεῖσα τῷ 1951 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Ἠλία Ζερβοῦ 51, Φοιτήτρια Φιλοσοφικῆς Ἀθηνῶν.
2. Βουτσινᾶ Καλλιόπη τοῦ Λεωνίδα καὶ τῆς Τασίας γεννηθεῖσα τῷ 1951 εἰς Λευκάδα, κάτοικος Ἰωαννίνων ὁδὸς Ἀπόλλωνος 17, Φοιτήτρια Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων.
3. Κολτσίδας Γρηγόριος τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Σπυριδούλας, γεννηθεὶς τῷ 1940 εἰς Θραψίμιον-Καρδίτσης, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Πραξαγόρα 47-49, Σπουδαστὴς ΠΑΣΠΕ.
4. Νεφελούδης Ἀνδρέας τοῦ Παύλου καὶ τῆς Ἐλπινίκης, γεννηθεὶς τῷ 1954 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως ὁδὸς Σινώπης 14 Ν. Σμύρνη, Σπουδαστὴς ΑΣΟΕΕ.
5. Παπαδημητράκης Λαμπρινὸς τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Μαρίας, γεννηθεὶς τῷ 1948 εἰς Κοινὴ–Χίου, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ἀρκτίνου 18, Σπουδαστὴς ΠΑΣΠΕ.
6. Παππᾶς Στυλιανὸς τοῦ Νικολάου καὶ τῆς Ἀναστασίας, γεννηθεὶς τῷ 1945 εἰς Λαμίαν, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Χαλντράϊχ 36, Σπουδαστὴς ΑΣΟΕΕ.
7. Παλούκα ζωὴ τοῦ Εὐσταθίου καὶ τῆς Ἑλ. γεννηθεῖσα τῷ 1953 εἰς Ἀθήνας, κάτοικος ὁμοίως Κασταλίας 3 Κυψέλη, Σπουδάστρια ΑΣΟΕΕ.
8. Τζώρτζης Ἰωάννης τοῦ Ἐλευθερίου, γεννηθεὶς τῷ 1947 εἰς Ρεβένιον–Θεσπρωτίας, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Θεμιστοκλέους 53, Σπουδαστὴς ΠΑΣΠΕ.
9 Φιλιππάκης Γεώργιος τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς Βικτωρίας, γεννηθεὶς τῷ 1949 εἰς Χίον, κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Ἐσπερίδων 106 Καλλιθέα, Σπουδαστὴς ΑΒΣΠ.

Ταγματάρχης Ἀναστάσιος Σπανὸς
Διοικητὴς

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Βασ. Ἀρ. Πολύζος
Λοχαγὸς – Πεζικοῦ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

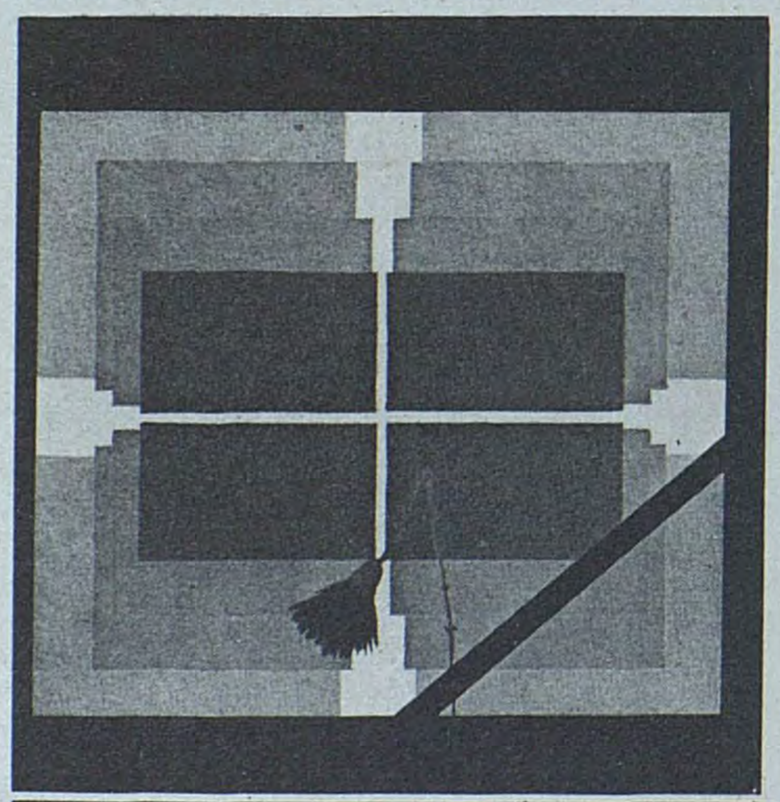

ΣΤΑΥΡΟΥ ΡΟΥΣΣΕΑ
Ο θάνατος μιᾶς Δημοκρατίας
η Ελλάδα
καὶ η Αμερικάνικη συνείδηση
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: ΑΘΑΝ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ
Πανεπιστημίου 39, τηλ. 32.46.633

γιὰ ν' ἀποφύγουν τὴν ἰσοπεδωτικὴ λειτουργία
γραφειοκρατικῶν ἐλίτ
καὶ χαρισματικῶν ἀρχηγῶν

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

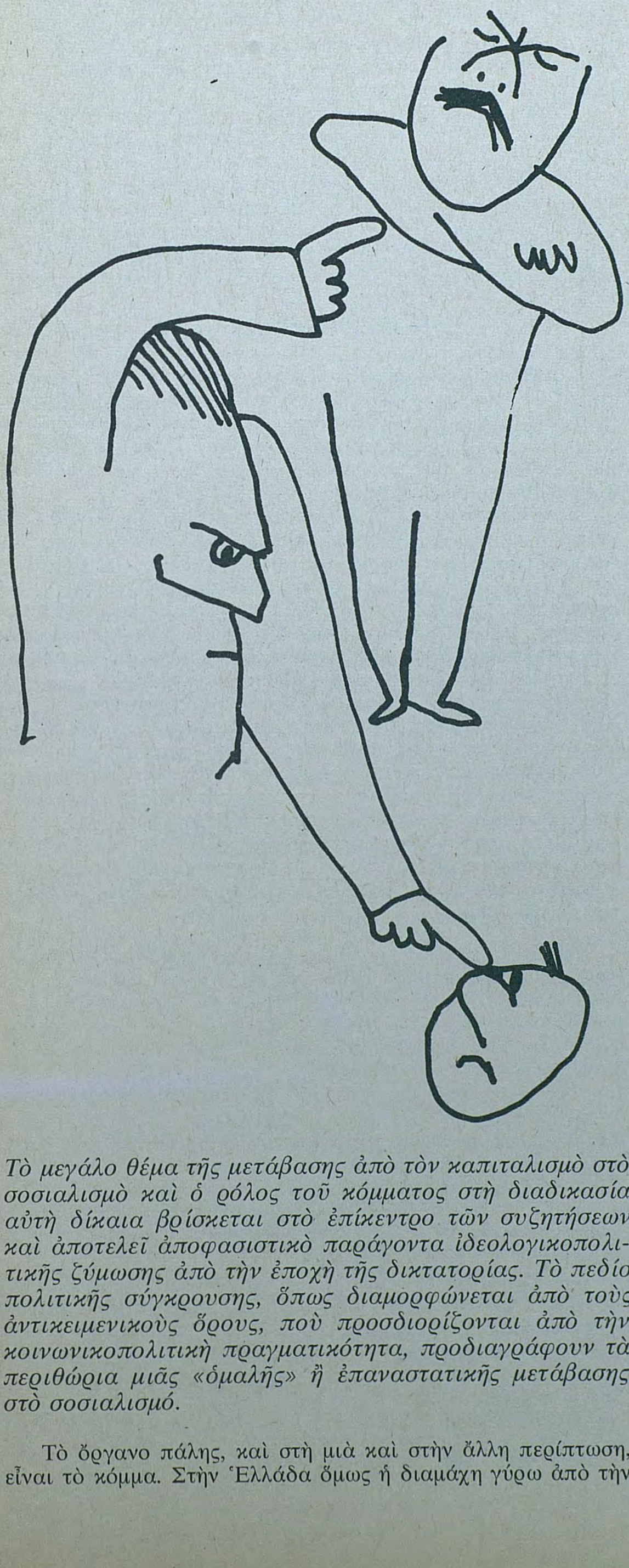

ἡ δημοκρατικὴ διαδικασία τουλάχιστον ἰσοδύναμη μὲ τὸ ἰδεολογικὸ περιεχόμενο καὶ τὸ πολιτικὸ πρόγραμμα

Τοῦ Βασ. Φίλια

Τὸ μεγάλο θέμα τῆς μετάβασης ἀπὸ τὸν καπιταλισμὸ στὸ σοσιαλισμὸ καὶ ὁ ρόλος τοῦ κόμματος στὴ διαδικασία αὐτὴ δίκαια βρίσκεται στὸ ἐπίκεντρο τῶν συζητήσεων καὶ ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὸ παράγοντα ἰδεολογικοπολιτικῆς ζύμωσης ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς δικτατορίας. Τὸ πεδίο πολιτικῆς σύγκρουσης, ὅπως διαμορφώνεται ἀπὸ τοὺς ἀντικειμενικοὺς ὅρους, ποὺ προσδιορίζονται ἀπὸ τὴν κοινωνικοπολιτικὴ πραγματικότητα, προδιαγράφουν τὰ περιθώρια μιᾶς «ὁμαλῆς» ἢ ἐπαναστατικῆς μετάβασης στὸ σοσιαλισμό.

Τὸ ὄργανο πάλης, καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση, εἶναι τὸ κόμμα. Στὴν Ἑλλάδα ὅμως ἡ διαμάχη γύρω ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴ προοπτικὴ καὶ τὴν πάλη γιὰ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας, γίνεται σ' ἕνα ἀφηρημένο καὶ θεωρητικὸ ἐπίπεδο, στὴ βάση προτύπων καὶ ἐμπειριῶν ποὺ εἶναι ξένες πρὸς τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα. Τὸ σοβαρότερο λάθος βρίσκεται στὸν τρόπο προσέγγισης τοῦ προβλήματος, ποὺ στηρίζεται στὴν ὑπόθεση ὅτι ὑπάρχει ἤδη κόμμα σὰν συμπαγὴς καὶ διαμορφωμένος φορέας. Μὲ τὸν τρόπο ὅμως αὐτὸ δὲν ἀντιμετωπίζεται ἡ βῆμα πρὸς βῆμα ἄνδρωση τοῦ κόμματος σὰν πρωτοβουλιακοῦ συντελεστῆ τῆς ἐπαναστατικῆς μεταβολῆς, οὔτε φυσικὰ οἱ τεράστιες δυσκολίες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ κινήματος σὲ στέρεη βάση. Τὸ καίριο πλῆγμα καὶ ἡ ἥττα τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1967 δίνουν τὸ μέτρο τῆς σαθρότητας στὶς ὀργανωτικὲς δομὲς τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων καὶ ἀποκαλύπτουν τὴν ἔκταση καὶ τὴ σημασία τοῦ λάθους, ποὺ βρίσκεται στὸ θεμέλιο τῆς ἀφηρημένης συλλογιστικῆς ποὺ χαρακτηρίζει τὶς σχετικὲς συζητήσεις. Ἡ δημοκρατία σ' αὐτὴ τὴ χώρα, ἡ τυπικὴ φορμαλιστικὴ καὶ ἀστικὴ δημοκρατία, δὲν ἐξάντλησε ποτὲ τὶς δυνατότητές της. Οἱ δυνάμεις ποὺ κάθε φορὰ τὴν ἀνακόπτουν, στρέφονται πρωταρχικὰ καὶ ἄμεσα κατὰ τοῦ προοδευτικοῦ κινήματος τῆς χώρας. Συνεπῶς, ἡ «ἀδιαφορία» γιὰ τὶς τύχες τῆς δημοκρατίας δείχνει ἢ ψευτοεπαναστατικὴ ὑποκρισία ἢ πολιτικὴ τύφλωση πρώτου μεγέθους. Τὸ πρόβλημα τῆς ὀργάνωσης καὶ τῆς λειτουργίας τῶν κομμάτων στὰ πλαίσια τῆς δημοκρατίας ποὺ ἀποκαταστάθηκε – στὸ βαθμὸ ποὺ ἀποκαταστάθηκε – καὶ ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν προάσπιση καὶ τὴν προστασία τῆς δημοκρατίας σὰν προϋπόθεσης ἀνάπτυξης τοῦ λαϊκοῦ κινήματος εἶναι βασικῆς σημασίας.

Ἡ μέχρι στιγμῆς μεταδικτατορικὴ ἐμπειρία ἀπέδειξε ὅτι οἱ πολιτικὲς ἡγεσίες τῆς χώρας πολὺ λίγα διδάχτηκαν ἀπὸ τὴν ἥττα ποὺ σήμανε ἡ «ἀντιστάσεως μὴ οὔσης» ἐπιβολὴ τῆς δικτατορίας, τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1967.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ καὶ ὁπωσδήποτε δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι δὲν ἔχει γίνει καμιὰ σοβαρὴ ἀνάλυση –τουλάχιστον ἀπὸ ἐπίσημη κομματικὴ πλευρὰ– τῶν ὅρων καὶ τῶν βαθύτερων αἰτίων τῆς ἥττας αὐτῆς. Ἡ βολικὴ «ἄποψη» ὅτι κάποιοι ὁρατοὶ ἢ ἀόρατοι τρίτοι «φταῖνε», δὲν ἀποτελεῖ τίποτ' ἄλλο παρὰ προσπάθεια συγκάλυψης τεράστιων ἱστορικῶν εὐθυνῶν, λειτουργεῖ ἑπομένως σὰν ἰδεολογία τῆς ἥττας καὶ τῶν ἡττημένων τοῦ πραξικοπήματος τοῦ 67. Οἱ ἀντιδραστικὲς δυνάμεις τοῦ στρατεύματος, οἱ φασιστικοὶ κύκλοι, τὰ ἀνάκτορα, οἱ Ἀμερικάνοι, ὁ ἱμπεριαλισμὸς καὶ τὰ μονοπώλια δὲν «φταῖνε», διότι ἀπὸ τὴ σκοπιά τους καὶ μέσα στὴ λογικὴ καὶ τὴ νομοτέλεια τῆς τάξης πραγμάτων ποὺ ὑποστηρίζουν, σωστὰ ἐνήργησαν. Ἀπόδειξη,ὅτι πέτυχαν νὰ ἐξαφανίσουν μέσα σὲ μιὰ νύχτα καὶ γιὰ ἕνα διάστημα ἑφτὰ χρόνων τὴ δημοκρατία ἀπὸ τὸν τόπο μας.

Τὸ ἐρώτημα λοιπὸν τοῦ «ποιὸς φταίει» δὲν ἔχει νόημα, ἂν

δὲν ἀναφέρεται πρωταρχικὰ στὰ λάθη, στὶς ἀδυναμίες, στὶς παραλείψεις κ.ο.κ. τῶν δυνάμεων ποὺ ὄφειλαν νὰ ἔχουν ὑπερασπιστεῖ τὴ Δημοκρατία.

Κατάντησε νὰ κατηγοροῦμε τὸν ἀντίπαλο ὄχι μόνο γιὰ τὸ τί εἶναι καὶ τί ἐκφράζει, ἀλλὰ καὶ γιατὶ νίκησε! Τὸ τελευταῖο αὐτὸ –ἀποθέωση πολιτικῆς ὑποκρισίας καὶ πολιτικοῦ φτωχοπροδρομισμοῦ– ἀποτελεῖ, ἴσως, τὴν πιὸ τρανὴ ἀπόδειξη τῆς πολιτικῆς ἀνευθυνότητας καὶ ἀσυναρτησίας ποὺ μαστίζει τὴ δημόσια ζωὴ τῆς χώρας. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ χούντα ἐκμεταλλεύτηκε ἕνα πολιτικό, ὀργανωτικὸ καὶ ἰδεολογικὸ κενὸ γιὰ νὰ ἐπικρατήσει, παρασιωπᾶται συστηματικά. Καὶ τὸ χειρότερο: ἀποσιωπᾶται τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπικράτησε στὴν κυριολεξία *ἀμαχητί*. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἑλληνικὴ περίπτωση εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ Χιλιανὴ ἢ τὴν Κυπριακή, πρᾶγμα ποὺ δίνει σὲ κάθε ἀνάλυση τῶν συνθηκῶν ἀνατροπῆς τῆς δημοκρατίας ποὺ ἔχει γίνει μέχρι τώρα, πολὺ ἔντονα τὴν αἴσθηση μιᾶς προσπάθειας συγκάλυψης, ἀπόκρυψης καὶ ὡραιοποίησης.

* * *

Ἡ πάγια ἀντιμετώπιση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τὶς πολιτικὲς ἡγεσίες σὰν ἁπλῆς ἐκλογικῆς πελατείας ἢ ἡ πεζοδρομιακή του χρησιμοποίηση γιὰ ἀγῶνες βραχύβιους καὶ βραχυπρόθεσμους μὲ στόχους χωρὶς βάθος καὶ προοπτική, μεταβάλλουν μόνιμα τὸ λαό μας σὲ μιὰ ἀδιάρθρωτη καὶ ἀδιαμόρφωτη μάζα, ἀνίκανη νὰ παλέψει ἀποτελεσματικὰ σὲ ὧρες κρίσης. Ἡ ἐλπίδα ὅτι κατὰ κάποιο τρόπο ὁ «αὐθορμητισμὸς τῶν μαζῶν» θὰ λειτουργήσει ἀποτελεσματικὰ ὅταν χρειαστεῖ, διαψεύστηκε τόσες φορές, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχει πιὰ καμιὰ δικαιολογία γιὰ ὅσους τὸν ἐπικαλοῦνται. Εἶναι σὲ κάθε περίπτωση τραγικὸ γιὰ τὸ λαό μας ὅτι ἡ λαίλαπα τῆς ἑφταετίας δὲν φαίνεται νὰ ἔμαθε πολλὰ πράγματα στὶς ὑπεύθυνες κομματικὲς ἡγεσίες. Τὰ πολιτικὰ σχήματα καὶ οἱ ὀργανωτικές τους δομὲς ἀναπαράγονται σὰν νὰ μὴν εἶχε μεσολαβήσει τίποτα τὸ κοσμογονικὸ ἀνάμεσα στὰ 1967 καὶ τὸ 1974.

Τὰ κόμματα εἶναι μηχανισμοὶ ἐκλογικῆς μάχης καὶ ἰδεολογικῆς διαφήμισης, κόμματα τῆς «αἰθρίας» καὶ τῶν καλῶν ἡμερῶν. Δὲν λειτουργοῦν μὲ τὴν προοπτικὴ μιᾶς εὐρύτατης καὶ συγκροτημένης πολιτικο-ὀργανωτικῆς ἕνταξης τῶν μαζῶν, μιᾶς ἕνταξης ποὺ θὰ δημιουργοῦσε μιὰ δύναμη ἱκανὴ νὰ ἀντιπαρατάχτεῖ οὐσιαστικὰ καὶ μαχητικὰ στὸν κίνδυνο μιᾶς νέας φασιστικῆς ἐπιβουλῆς. Ὑπάρχουν βέβαια καὶ οἱ «προοδευτικοὶ» ἐκεῖνοι, ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι ἂν ὁ λαὸς τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1967 θὰ εἶχε καὶ μιὰ στοιχειώδη ἔστω ὀργανωτικο-πολιτικὴ ἑτοιμότητα δυναμικῆς ἀντιμετώπισης τοῦ πραξικοπήματος, ἡ χούντα θὰ εἶχε τὸ ἄλλοθι ποὺ χρειαζόταν ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος «ἀπὸ τ' ἀριστερά». Ὁμολογοῦμε μὲ τὴ μορφὴ αὐτὴ πολιτικοῦ μαζοχισμοῦ (σφάξε με ἀγά μου γ' ἁγιάσω!) ὅτι δὲν ἔχουμε τὸ παραμικρὸ σημεῖο λογικῆς ἢ συναισθηματικῆς ἐπαφῆς.

* * *

Τὰ ὑπολογίσιμα κόμματα τοῦ προοδευτικοῦ φάσματος δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν συλλάβει τὸν νευραλγικὸ καὶ καίριας σημασίας ρόλο ποὺ εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ διαδραματίσουν τὰ κόμματα στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία.

Ὁ ρόλος αὐτὸς προσδιορίζεται ἀπὸ τ' ἀκόλουθα στοιχεῖα:

Πρῶτο, τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία δὲν εἶναι βιομηχανικὴ κοινωνία, ἀλλὰ μιὰ κοινωνία ὅπου τὸ βάρος τῶν ἀγροτῶν, τῶν ἐλευθεροεπαγγελματιῶν –δηλ. τῶν ἀτομικῶν παραγωγῶν– καὶ τῶν ἀσχολουμένων στὰ μεσολαβητικὰ ἐπαγγέλματα καὶ τὶς ὑπηρεσίες, στὸν λεγόμενο τριτογενὴ τομέα τῆς Οἰκονομίας, εἶναι κυριολεκτικὰ συντριπτικό. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μοναδικὴ χώρα ποὺ ἐμφανίζεται στὴ διεθνὴ στατιστικὴ μὲ τόσο ὑψηλὸ ποσοστὸ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος (56,3%) προερχόμενο ἀπὸ περιουσία καὶ ἐπιχειρήσεις (μέσος ὅρος ΕΟΚ 26,7%).

Δεύτερο, τὸν χαμηλὸ βαθμὸ συνδικαλιστικῆς ἕνταξης καὶ ὀργάνωσης τῶν ἐργαζομένων, ποὺ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ὑφὴ τῆς ἴδιας τῆς κοινωνίας μας, ὅπως σκιαγραφήθηκε πάρα πάνω, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὁρισμένα πρόσθετα δεδομένα. Τέτοια δεδομένα εἶναι: α) ἡ σχετικὰ πολὺ πρόσφατη (μεταπολεμικὴ) ἕνταξη τοῦ μεγαλύτερου ποσοστοῦ τῶν ἀτόμων ποὺ ἀποτελοῦν σήμερα τὴν κυρίως ἐργατικὴ δύναμη στὴ μεταποιητικὴ παραγωγή. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ μεταφράζεται σὲ ἔντονη πρόσδεση τῆς μερίδας αὐτῆς τῶν ἐργατῶν μὲ τὸν κόσμο τοῦ χωριοῦ καὶ τὴν κλιμάκωση τῶν ἀξιῶν πρὸς αὐτὸ ἐνσαρκώνει. Μεταφράζεται, τέλος, σὲ μεγάλη δεκτικότητα στὰ πρότυπα ζωῆς ποὺ προωθεῖ ἡ καταναλωτικὴ καὶ μεταπρατικὴ κοινωνία τῆς ἐποχῆς μας, β) τὸ πολὺ ὑψηλὸ ποσοστὸ τῶν ἐργατῶν οἰκοδομῆς σὲ σχέση μὲ τοὺς βιομηχανικοὺς ἐργάτες, γεγονὸς ποὺ ἔχει σοβαρότατες ἐπιπτώσεις ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς συνδικαλιστικῆς ἕνταξης. Ἡ διασπορὰ τῶν ἐργατῶν οἰκοδομῆς δυσχεραίνει πολὺ τὴ μαζικὴ συνδικαλιστική τους ἕνταξη. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴ δικτατορία, τὸ ποσοστὸ τῶν ἐργατῶν ποὺ ἦταν ὀργανωμένο σὲ σωματεῖα δὲν ξεπερνοῦσε στὴν καλύτερη περίπτωση (ἐργάτες τσιμέντου) τὰ 28-30%, στὸ σύνολο τοῦ κλάδου. Ἂν στὰ ὅσα ἀναφέρθηκαν προστεθεῖ καὶ ὁ «ἐξωγενὴς» παράγοντας γ) τῆς ἐντονότατης ἀστυνόμευσης, τῆς βίας καὶ τῆς ὠμῆς καταπίεσης τοῦ συνδικαλισμοῦ ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες Ἀσφαλείας, ἔχουμε μιὰ σχετικὰ πλήρη εἰκόνα τῶν λόγων ποὺ προκαθορίζουν ἀπ' τὴ μιὰ τὸ χαμηλὸ βαθμὸ συνδικαλιστικῆς ὀργάνωσης, ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸν καθαρὰ διεκδικητικὸ καὶ ἀποπολιτικοποιημένο χαρακτήρα τῶν συνδικαλιστικῶν ἀγώνων στὴ χώρα μας.

Τρίτο, τὴ γενικότερη ὑπανάπτυξη, τὸ κατευθυνόμενο καὶ ἐλεγχόμενο ὅλων τῶν κοινωνικῶν ἐκφράσεων καὶ μορφωμάτων, ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὰ Πανεπιστήμια μέχρι τὴν κοινότητα καὶ τοὺς συνεταιρισμούς. Ὁ ἐπικυριαρχικὸς ρόλος τοῦ συγκεντρωτικοῦ κράτους καὶ μιᾶς –ὁπωσδήποτε κοινωνικὰ προσδιορισμένης– παράδοσης ἐκ τῶν ἄνω πατροναρίσματος καὶ ἐπίλυσης τῶν ζητημάτων, ἐπισημαίνουν τὸν ἐντελῶς περιορισμένο βαθμὸ αὐτονομίας καὶ αὐτενεργείας τῶν κοινωνικοῦ σώματος.

ΥΠΟΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ

Στὴ βάση αὐτὴ καὶ μὲ τὰ δεδομένα ποὺ προαναφέρθηκαν, μπορεῖ νὰ μιλήσουμε γιὰ μιὰ καθολικὴ ὑπολειτουργικότητα καὶ ἀντίστοιχη ὀργανωτικὴ ὑπανάπτυξη τοῦ συνόλου τῆς κοινωνίας, ποὺ ἔχει τὶς ρίζες της στὴν ἀκαθοριστία καὶ τὸ ἀτέλεστο τῶν δομῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν ἀρθρώσεων μιᾶς κοινωνίας ἰσχυρότατα μικροαστικῆς ὅπως εἶναι ἡ ἑλληνική.

Ἡ ἀντίθεση μὲ τὶς βιομηχανικὲς κοινωνίες, ποὺ τόσο εὔκολα καὶ ἄκριτα χρησιμοποιοῦνται σὰν πρότυπο ἀνάλυσης, εἶναι καταφανής. Στὶς τελευταῖες αὐτὲς κοινωνίες καὶ ὁ βαθμὸς αὐτόνομης λειτουργικότητας τῆς κοινωνίας σὲ σχέση μὲ τὸ κράτος εἶναι ἀσύγκριτα ὑψηλότερος καὶ ὁ πολιτικο-κοινωνικὸς ρόλος τῶν ὀργανωμένων κοινωνικῶν δυνάμεων ἐντελῶς σαφὴς καὶ προσδιορισμένος. Αὐτὸ πρακτικὰ σημαίνει ὅτι τὰ κόμματα στὶς χῶρές αὐτὲς ἔχουν μιὰ ἐντελῶς συγκεκριμένη, διαμορφωμένη ὡς κοινωνικὴ τάξη, μαζικὸ συμφέρον καὶ ὁμαδικὴ κοινωνικὴ ἐπιδίωξη, βάση. Ἡ βάση αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν κοινωνικὴ ἀγκίστρωση καὶ τὸ σταθερὸ σημεῖο ἀναφορᾶς τοῦ κόμματος. Ὁ ἀδιαμόρφωτος πολιτικὸς περίγυρος καὶ τὰ τυχαῖα ἐκλογικὰ κέρδη δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ἀνατρέψουν τὴ βασικὴ αὐτὴ ἀντιστοιχία μεταξὺ τοῦ κόμματος καὶ τῆς αὐτόνομα ὀργανωμένης καὶ διαμορφωμένης κοινωνικῆς βάσης του. Ἔτσι καὶ ὁ συντηρητισμὸς ἢ ἡ προοδευτικότητα, ὁ ρεφορμισμὸς ἢ ἡ ἐπαναστατικότητα τῆς κοινωνικῆς δύναμης ποὺ τὸ στηρίζει, θὰ ἐκφραστεῖ ἄμεσα στὸ κόμμα.

Δὲν ἔχουν ἔτσι τὰ πράγματα σὲ μιὰ κοινωνία ὅπως ἡ ἑλληνική. Ἐδῶ καλεῖται τὸ κόμμα νὰ ὑποκαταστήσει κοινωνικὲς ὀργανώσεις, ποὺ ἀπουσιάζουν. Καλεῖται νὰ ἐπιταχύνει τὴ μορφοποίηση, ἀνεβάζοντας τὸ ἐπίπεδο συνειδητοποίησης τῆς κοινωνικῆς προβληματικῆς, συγκεκριμένων τάσεων καὶ δυνάμεων τοῦ κοινωνικοῦ σώματος.

Στὶς χῶρες τοῦ «νόθου», τοῦ «ἄτυπου» ἢ τοῦ «δύσμορφου» καπιταλισμοῦ, ὁ πολιτικὸς μετεωρισμὸς τῶν μαζῶν, ἀπόρροια τοῦ χαμηλοῦ ἐπιπέδου συνειδητοποίησης τοῦ ταξικοῦ χαρακτήρα τῶν κοινωνικῶν συγκρούσεων, εἶναι μιὰ πραγματικότητα. Μιὰ πραγματικότητα ποὺ ἔχει σὰν συνακόλουθο τὴ χαμηλὴ ἑτοιμότητα ὑπεύθυνης πολιτικῆς ἕνταξης, τὴν ἐκλογικὴ κινητικότητα τῶν μαζῶν καὶ τὴ ρευστότητα τῆς πολιτικῆς κατάστασης.

Τὰ κόμματα στὴν Ἑλλάδα, μὲ ἐξαίρεση τὸ κομμουνιστικό, ποὺ στὸ παρελθὸν λειτούργησε σὰν ὀργανωτὴς μαζῶν καὶ στὰ δύο ἐπίπεδα: τὴν ἕνταξη λαϊκῶν δυνάμεων σὲ μαζικοὺς κοινωνικοὺς φορεῖς καὶ σὲ κομματικὲς ὀργανώσεις, τὰ κόμματα, ἀκόμα καὶ τὰ προοδευτικότερα, ποτὲ δὲν εἶδαν τὴν ἀποστολή τους κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὸ πρίσμα. Ὁ λαὸς δὲν ἀντιμετωπίστηκε παρὰ σὰν ἐκλογικὴ πελατεία, ὄχι σὰν σύνολο ὑπεύθυνων πολιτῶν ἱκανῶν νὰ συναποτελέσουν πόλους ὀργανωμένης πολιτικο-κοινωνικῆς δύναμης. Τὸ θεμελιακὸ πρόβλημα τῆς ἑλ-

ληνικῆς πολιτικῆς, ἡ ὑπεύθυνη συμμετοχὴ τῶν πολιτῶν σὲ ὀργανωμένους φορεῖς, οὐδέποτε ἀποτέλεσε ἀντικείμενο σοβαρῆς ἐπιδίωξης τῶν κομμάτων.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ λειτουργία τοῦ πεζοδρομίου μὲ πολιτικὴ δημαγωγία, πρόχειρη «ἀντιμετώπιση» καὶ εὐκαιριακὴ ἐκμετάλλευση τῶν κρίσιμων προβλημάτων τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ, στάθηκε ἀποφασιστικὸ διαμορφωτικὸ στοιχεῖο τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς. Αὐτὴ ἡ εὐκαιριακότητα, ἄλλωστε, καὶ ὁ πολιτικὸς τυχοδιωκτισμὸς εἶχαν σὰν ἀναπόφευκτη συνέπεια τὴν «προσαρμοστικότητα» καὶ τὴν εὐλυγισία τῶν πολιτικῶν ἡγεσιῶν σὲ βαθμὸ ὥστε τὰ κόμματα νὰ χάνουν βαθμιαῖα τὴ συγκεκριμένη φυσιογνωμία τους καὶ ἕνα κάποιο –τὸ ὁποιοδήποτε– ἰδεολογικὸ πρόσωπο.

Μὲ τὶς προϋποθέσεις αὐτὲς ὄχι μόνο δὲν προωθεῖται ἡ συμμετοχὴ καὶ ἡ ὑπεύθυνη ἔνταξη τοῦ λαοῦ στὶς πολιτικὲς διαδικασίες, ἀλλὰ προωθεῖται ὁ πολιτικὸς μεσσιανισμὸς καὶ οἱ ἐκλογὲς παίρνουν τὸ χαρακτήρα δημοψηφισμάτων ὅπου δὲν ἀντιπαρατίθενται ἰδεολογίες καὶ προγράμματα, ἀλλὰ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων στὴ βάση τῆς προσωπικῆς ἀκτινοβολίας καὶ ἑνὸς προσωποποιημένου «χαρίσματος». Στὴν ἀκτινοβολία τῆς χαρισματικῆς προσωπικότητας τὸ ἑλληνικὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα ἀντέταξε στὴ βάση ἑνὸς κακοχωνεμένου Λενινισμοῦ τὸν συγκαλυμμένο ἐλιτισμὸ μιᾶς ἀλάνθαστης «πεφωτισμένης» μικρῆς ἡγετικῆς ὁμάδας, ποὺ ρύθμιζε ἐκ τῶν ἄνω τὴ ζωὴ τοῦ κόμματος. Ἔτσι ἡ ὀργανωτικὴ δουλειὰ τοῦ Κομ. Κόμματος, ποὺ κάτω ἀπὸ ἐξαιρετικὲς καὶ ἰδιάζουσες συνθῆκες πῆρε τεράστια ἔκταση, δὲν ὁδήγησε σὲ ἐνεργητικὴ καὶ ὑπεύθυνη συμμετοχὴ τῶν ὀργανωμένων μαζῶν σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Ἡ παράλυση καὶ ἐξάρθρωση κάθε μορφῆς ὀργανωμένης δράσης στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας μετὰ τὴ σύλληψη τῶν ἡγετικῶν πυρήνων τοῦ κόμματος ἀποτελεῖ ἀδιάψευστη ἀπόδειξη τῆς διαπίστωσης αὐτῆς.

ΙΣΟΔΥΝΑΜΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση ποὺ προηγήθηκε, προκύπτει ὅτι ἡ δημοκρατικὴ διαδικασία στὴ λειτουργία τῶν κομμάτων δὲν εἶναι στοιχεῖο παράπλευρο ἢ δευτερεῦον, ἀλλὰ στοιχεῖο τουλάχιστο ἰσοδύναμο μὲ τὸ ἰδεολογικὸ περιεχόμενο καὶ τὸ πολιτικὸ πρόγραμμα. Ἐξ ἄλλου, ἔχει ἀποδειχτεῖ ὅτι τελικὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ ἰδεολογικὸ περιεχόμενο καὶ τὸ πολιτικὸ πρόγραμμα γίνονται ἀντικείμενο πραγματικῆς ζύμωσης καὶ συντελεστὲς ἀνόδου τῆς στάθμης πολιτικῆς συνειδητοποίησης τῶν μαζῶν μέσα σ' ἕνα πλαίσιο ἔνταξης. Καὶ τέτοιο πλαίσιο σὲ χῶρες σὰν τὴ δική μας εἶναι, πρὶν ἀπ' ὅλα, τὸ κόμμα. Στὸ ἐπίπεδο τοῦ πεζοδρομίου καὶ τῶν «ἐπισκεπτριῶν» μαζῶν οἱ ἰδεολογίες καὶ τὰ προγράμματα μεταβάλλονται σὲ συνθήματα, σὲ ψυχοκοινωνικοὺς μηχανισμοὺς στιγμιαίας ἐκτόνωσης, ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχουν σημασία μόνο ἀπὸ τὴν ἄποψη ἐκλογικῶν κερδῶν ἢ σὲ μιὰ ἐπαναστατικὴ περίοδο, ὄχι ὅμως ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ὡρίμανσης τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἀνάπτυξης τῆς ἑτοιμότητάς του νὰ παλέψει μὲ διάρκεια, νὰ ἐπιβάλει καὶ νὰ δεχτεῖ ριζοσπαστικὲς κοινωνικὲς ἀλλαγές.

Ἡ δημοκρατικὴ διαδικασία ἀποτελεῖ ἔμπρακτη ἀπόδειξη τῆς πίστης ἑνὸς πολιτικοῦ κινήματος στὸ λαὸ καὶ στὶς δυνατότητές του γιὰ αὐτοπροσδιορισμὸ καὶ ἡ πίστη αὐτὴ λειτουργεῖ καταλυτικὰ στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ. Ἰδιαίτερα στὴ συνείδηση ἑνὸς λαοῦ ποὺ τοῦ ἀμφισβητήθηκε συστηματικὰ ἡ ὡριμότητα καὶ ἡ ἱκανότητα νὰ αὐτοκυβερνηθεῖ. Δημοκρατικὴ διαδικασία στὴ λειτουργία τοῦ κόμματος δὲν σημαίνει, σὲ τελευταία ἀνάλυση, παρὰ ἀντικειμενικὴ καὶ ἀποπροσωποποιημένη διαδικασία μὲ ὀργανικὴ καὶ ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ στὴ διαμόρφωση τῆς ζωῆς καὶ τῆς πορείας τοῦ κινήματος σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς βάσης ἀπὸ τὶς διαδικασίες λήψης τῶν ἀποφάσεων συνεπιφέρει, μακροπρόθεσμα, καὶ τὸ μαρασμὸ τῆς ἴδιας τῆς ὀργανωτικῆς ὑποδομῆς τοῦ κινήματος. Ἡ ἐποχὴ ὅπου ἡ μάζα τῶν ὀργανωμένων μελῶν μποροῦσε νὰ πεισθεῖ –κάτω ἀπὸ μιὰ ὁρισμένη ἱστορικὴ συγκυρία– γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα μιᾶς τυφλῆς ὑποταγῆς στὴν ἡγεσία, ἔχει περάσει ἀνεπιστρεπτί. Οἱ κρίσεις στοὺς κόλπους τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων τὸ ἀποδεικνύει. Σήμερα ἡ δέσμευση μαζῶν ὀργανωτικὰ στὴ βάση ἀποδοχῆς συγκεκριμένων ἀρχῶν καὶ σαφῶν πολιτικῶν στόχων εἶναι ἀδύνατη, ἂν δὲν λειτουργοῦν δημοκρατικὲς διαδικασίες, ποὺ ἐξασφαλίζουν πραγματικὴ συμμετοχὴ καὶ ὄχι «συμμετοχὴ» ἐκτελεστικῶν ὀργάνων στὰ ἐνταγμένα μέλη. Ἕνος ποὺ ἐντάσσεται μὲ κριτήρια ἰδεολογικὰ σ' ἕνα πολιτικὸ κίνημα καὶ ὄχι μὲ κριτήρια «διαφοροποιημένης» ἐκλογικῆς πελατείας ἑνὸς πολιτικοῦ παράγοντα, εἶναι σκεπτόμενος καὶ συνειδητὸς πολίτης, δὲν δέχεται νὰ χρησιμοποιεῖται, ἀλλὰ ἔχει καὶ δικαιοῦται νὰ ἔχει τὴν αἴσθηση συμμετοχῆς σὲ μιὰ πρωτοπορία. Ἡ αὐταρχικὴ καὶ ἰσοπεδωτικὴ λειτουργία ἡγετικῶν γραφειοκρατικῶν «ἐλίτ» ἢ «χαρισματικῶν» ἀρχηγῶν ἀντιστρατεύονται αὐτὴ τὴν αἴσθηση συμμετοχῆς, ὑπονομεύουν, ἑπομένως, τὰ θεμέλια τῆς ἀνάπτυξης μιᾶς συνεχῶς διευρυνόμενης καὶ παράλληλα *συνειδητῆς* καὶ *ὀργανωμένης* λαϊκῆς βάσης.

Ἡ ἀντινομία αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ συγκαλυφθεῖ μὲ φληναφήματα περὶ «δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ». Ὀργάνωση δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ βασίζεται σὲ μεγάλο ἀριθμὸ στελεχοποιημένων ἀτόμων καὶ μιᾶς συνειδητῆς βάσης, ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ διαμορφωθοῦν μὲ «ντιρεκτίβες» ἐκ τῶν ἄνω καὶ πατρονάρισμα. Ὁ ρόλος τῶν πρωτοβουλιακῶν πυρήνων ἀρχίζει καὶ τελειώνει στὸν καθορισμὸ τοῦ ἰδεολογικοῦ καὶ πολιτικοῦ πλαισίου καὶ τῶν ὀργανωτικῶν βάσεων καὶ μηχανισμῶν ἑνὸς κινήματος. Κριτήριο γιὰ τὴν ἐπιτυχία μιᾶς πολιτικῆς πρωτοβουλίας, ποὺ ἔχει σὰν στόχο τὴ δημιουργία ἑνὸς νέου πολιτικοῦ σχήματος, δὲν εἶναι τὰ πρόσκαιρα ἐκλογικὰ κέρδη, ποὺ στηρίζονται σὲ ἔξυπνους χειρισμούς, ποὺ ἐντυπωσιάζουν τὶς ἀδιαμόρφωτες λαϊκὲς μάζες, ἀλλὰ ἡ δημιουργία στέρεης ὑποδομῆς. Στέρεη ὑποδομὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξει ἂν οἱ πολιτικὲς ἐπιλογὲς ἑνὸς κινήματος δὲν βασίζονται σὲ ἀντικειμενικὲς καὶ μακροπρόθεσμες ἐκτιμήσεις τῆς πραγματικότητας, ἀλλὰ σὲ τυχαῖες ἐπιλογές, ποὺ ξεκινᾶνε ἀπὸ τὴν ἀνάγκη «σύλληψης» μιᾶς συνεχῶς μεταβαλλόμενης καὶ κυμαινόμενης ἐκλογικῆς πελατείας. Ἀντικειμενικὲς ὅμως ἐπιλογὲς προϋποθέτουν ἀποπροσωποποιημένες λειτουργίες, δηλαδὴ ἀπρόσωπες καὶ συλλογικὲς διαδικασίες στὴ λήψη τῶν ἀποφάσεων σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν καλλιέργεια τοῦ κριτικοῦ πνεύματος καὶ τὴν προώθηση τῆς ὑπεύθυνης συμμετοχῆς μιᾶς ὀργανωμένης καὶ βαθιὰ συνειδητοποιημένης βάσης σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Δημοκρατικὸς συγκεντρωτισμὸς δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ λήψη συλλογικῶν ἀποφάσεων ἀπὸ συγκροτημένα ὄργανα. Συγκροτημένα ὄργανα, τὰ ὁποῖα ὅμως *πρῶτον* δὲν εἶναι γραφειοκρατικά, ἀλλὰ βρίσκονται σὲ ἄμεση καὶ συνεχὴ ἐπαφὴ καὶ ἀντλοῦν τὴν ἐξουσία τους ἀπὸ ἕνα πλατύτερο κομματικὸ ἔρεισμα στὸ ὁποῖο λογοδοτοῦν καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐλέγχονται καὶ *δεύτερο* εἶναι διαρθρωμένα σὲ βάθος καὶ λειτουργοῦν σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ δημοκρατικὸς συγκεντρωτισμὸς δὲν ἔχει τὴν ἔννοια τῆς δημιουργίας ἑνὸς διευθυντηρίου, μιᾶς κεφαλῆς χωρὶς κορμὸ καὶ μέλη, ποὺ κατευθύνει ἀπὸ πάνω ἕνα πολτὸ πειθήνιων κομματικῶν πληβείων. Κάτι τέτοιο δὲν ἐπιτρέπει παρὰ τὴ λειτουργία ὁρισμένων διορισμένων ὑποδεέστερων ὀργάνων καθαρὰ τεχνικοῦ χαρακτήρα, ποὺ πέρα ἀπὸ τὶς ἐκτελεστικές τους ἁρμοδιότητες δὲν ἔχουν στὰ κρίσιμα πολιτικο-ἰδεολογικὰ θέματα παρὰ καθαρὰ ἐπικυρωτικὴ ἀποστολὴ μὲ κατασκευασμένες πλειοψηφίες τῶν ἀποφάσεων τοῦ κορυφαίου καὶ ἀνεξέλεγκτου ὀργάνου.

* * *

Ἀσφαλῶς τὰ ὅσα ἀναφέρθηκαν δὲν μπορεῖ νὰ ἔχουν ἐφαρμογὴ σὲ ἀστικὰ κόμματα ἀρχηγικοῦ τύπου, ποὺ ἔχουν μιὰ τελείως διαφορετικὴ ἀντιμετώπιση τῆς σχέσης κόμματος καὶ ἐξουσίας. Οἱ παρατάξεις, ὅμως, ποὺ διεκδικοῦν μὲ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη μορφὴ τὸν σοσιαλιστικὸ χῶρο, εἶναι ὑποχρεωμένες νὰ σταθοῦν στὰ καίρια αὐτὰ προβλήματα. Ἡ μοίρα τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Λαοῦ ἐξαρτᾶται ἄμεσα ἀπὸ τὸν τρόπο ἐπίλυσής τους. Ἂν καὶ σ' αὐτὴ τὴ φάση ἡ συμμετοχὴ καὶ τὸ δυναμικὸ τοῦ Λαοῦ ἐξαντληθοῦν σὲ ἄσκοπη μαχητικότητα μεταξὺ Ὁμόνοιας καὶ Συντάγματος, ὅπως στὰ Ἰουλιανά, ἡ Ἱστορία θὰ ἀπαντήσει κάποτε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ ἀπάντησε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1967.

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς αὐτοπεποίθησης καὶ τῆς πίστης τοῦ λαοῦ στὴν ἱκανότητά του νὰ γίνει ρυθμιστὴς τῆς μοίρας του καὶ νὰ αὐτοαμυνθεῖ, εἶναι εὐθεῖα συνάρτηση τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο τὰ προοδευτικὰ κινήματα θὰ διαμορφώσουν τὴν ἐσωτερικὴ ζωή τους. Ἂν γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ἀποτύχουν, τὸ τίμημα ποὺ θὰ πληρώσει ὁ λαός, θὰ εἶναι πολὺ μεγάλο.

Καὶ ἡ ἱστορικὴ καταδίκη ὁριστικὴ καὶ ἀμετάκλητη.

Βασίλης Φίλιας

ΝΕΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ Ἢ ΕΝΑΣ ΑΚΟΜΑ ΤΙΤΛΟΣ;

Τοῦ Γ. Σεφερτζῆ

Ἡ κρίση – ἡ λεγόμενη τῆς ἀριστερᾶς – εἶναι καθημερινὸ στοιχεῖο τῆς πραγματικότητας: Τὸ γεγονὸς αὐτὸ μπορεῖ νὰ μελαγχολεῖ ἢ νὰ ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ δὲν παύει νὰ ὑπάρχει. Γιὰ ὅποιον δὲν τὸ βλέπει ἢ δὲ θέλει νὰ τὸ δεῖ, ἡ θεολογία μπορεῖ νὰ προσφέρει ἕνα καταφύγιο. Πάντως ὄχι ἡ πολιτική. Γιατὶ ἡ πολιτικὴ εἶναι ἀναγνώριση, ἀντιμετώπιση καὶ διαμόρφωση τῆς ζωῆς. Κι ἡ ζωὴ δὲν κατανοεῖται μὲ βυζαντινολογίες. Δὲν ξορκίζεται μὲ ἱερὰ ἀπολυτίκια. Δὲν ἀλλάζει μ' ἀφαιρέσεις. Οἱ στρουθοκαμηλισμοὶ κι οἱ σοφιστεῖες δὲν αἴρουν τὸ ἀδιέξοδο. Κι ἀκόμα χειρότερα, δὲ βοηθοῦν στὸ ξεπέρασμά του.

ΚΡΙΣΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ἡ κρίση δὲν εἶναι ἰδίωμα ἑλληνικό. Εἶναι παγκόσμιο φαινόμενο. Δὲν εἶναι μεταφυσικὴ σύλληψη, ἀλλὰ συγκεκριμένη, νομοτελειακὴ πραγματικότητα. Συνάρτηση ἱστορικῶν καὶ ψυχολογικῶν παραγόντων. Ἀπότοκο, ποὺ ἀπορρέει ἀπ' τὴ συσσώρευση ἱστορικῆς ἐμπειρίας, ἀπὸ τὴ δημιουργία νέων κοινωνικῶν, ἐπιστημονικῶν, ἰδεολογικοπολιτικῶν δεδομένων, φαινομένων, ἢ ἐπιφαινομένων, ἀπὸ τὴ διαμόρφωση ἢ πρόσθεση νέων στοιχείων στὴν κοινωνικὴ καὶ ταξικὴ συνείδηση, τὴν ἀνακατάταξη τῶν δυνάμεων, τὴν ἀνάπτυξη νέων μορφῶν πάλης, τὴν ἐμφάνιση καινούργιων ἐπαναστατικῶν κινημάτων, τὴ συγκρότηση διαφορετικῶν μοντέλων ὀργάνωσης καὶ κοινωνικῆς δόμησης καὶ ἀπὸ τ' ἄλλα γεγονότα σὲ διεθνὴ κλίμακα. Ἂν στὴν Ἑλλάδα ἡ κρίση αὐτὴ φαίνεται νἄχει πιὸ ἀκραῖα καὶ ἔντονα ξεσπάσματα, συντελεῖ σ' αὐτὸ ἴσως καὶ ἡ ἰδιάζουσα φόρτιση τῆς ἱστορίας τοῦ προοδευτικοῦ κινήματός της.

ΕΔΑ=ΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΑΣΗΣ

Ἡ κρίση λοιπὸν φέρνει τὴ διάσπαση, τὴν πολυδιάσπαση κι ἀκόμα τὴν κονιορτοποίηση. Ἡ διαδικασία τῆς κρίσης ποὺ ἄρχισε θὰ συνεχιστεῖ, ἀνεξάρτητα ἀπ' τὴν ὑποκειμενικὴ βούληση συγκεκριμένων ἀτόμων ἢ ὁμάδων, ὡς τὰ ἔσχατα ὅριά της. Μέχρι τὴν καινούργια σύνθεση –ἐπιβεβαίωση καὶ δικαίωση τῆς συγκεκριμένης θεωρίας καὶ δομῆς πραχτικῆς – ἤ, σὲ ἔσχατη περίπτωση, τὴν τελειωτικὴ ἀποσύνθεση – ἔνδειξη χρεωκοπίας.

Τὰ παραπάνω δίνουν ἁπλὰ τὸ φόντο ποὺ μέσα του παρακολουθοῦμε τώρα τὴν «ἀνασύσταση», πάνω σὲ βάση αὐτονομίας, τῆς ΕΔΑ. Γιατὶ ἀκριβῶς ἡ παλιὰ ΕΔΑ, ποὺ εἶχε κάποτε χρησιμέψει σὰν κοινὸς φορέας, ποὺ συσπείρωσε μ' ἐπιτυχία τὰ τμήματα τῆς κατατρεγμένης ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς στὴν παγωνιὰ τοῦ ψυχροπολεμικοῦ κράτους τῆς δεξιᾶς, προσπαθεῖ τώρα νὰ ἀναβιώσει, ἀλλὰ σὰν ἕνα ἀκόμα πεδίο κι αὐτὴ τῆς σημερινῆς διάσπασης. Καὶ σὰν τέτοιο κομμάτι μιᾶς διάσπασης θὰ πρέπει νὰ δεῖ τὸν ἑαυτό της ἡ νέα ΕΔΑ, ὥστε νὰ μπορέσει νὰ αὐτοπροσδιοριστεῖ καὶ νὰ πάρει ἀποτελεσματικότερη θέση.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΣΧΗΜΑ;

Ἡ πολυδιάσπαση καταμαρτυράει τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ παραδοσιακοῦ. Ἀναιρεῖται μὲ τὴ δικαίωση στὴν πράξη ἑνὸς μέρους καὶ τὸ μαρασμὸ τῶν ὑπολοίπων. Ἀπὸ μόνο του τὸ γεγονὸς τῆς ἐμφάνισης ἑνὸς ἀκόμα σχήματος σ' ἕναν ἤδη κατακερματισμένο χῶρο δὲ λέει τίποτα. Ἀντίθετα τὰ συναισθήματα ποὺ δημιουργεῖ εἶναι ἀντιφατικά. Τὸ μέλλον του δὲν προδιαγράφεται ἀπὸ τὴν ἀποδοκιμασία ἢ τὴν ἐπιδοκιμασία του. Οἱ θέσεις καὶ οἱ προθέσεις δὲν καθορίζουν ἀναγκαστικὰ τὴ σκοπιμότητα ἢ τὴ βιωσιμότητα τοῦ πολιτικοῦ φορέα. Ἡ μοίρα του εἶναι συνάρτηση τῆς φύσης καὶ τῆς καταγωγῆς του, κι ἀκόμα περισσότερο τῆς ὕπαρξης κοινωνικοῦ – ταξικοῦ – χώρου, ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ ἐκφράσει, – τῆς μεθοδολογίας, τῆς τακτικῆς καὶ στρατηγικῆς του, τῶν μοντέλων ὀργάνωσης ποὺ προτείνει καὶ τῆς ἀνταγωνιστικότητας τῶν ἄλλων συγγενικῶν, λιγότερο ἢ περισσότερο, σχημάτων.

Μ' ἄλλα λόγια, γιὰ νὰ εἶναι ἀποδεκτὴ καὶ πολιτικὰ ἐνδιαφέρουσα ἡ ἐπανασύσταση τῆς ΕΔΑ,πρέπει νὰ ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη γιὰ ἕνα καινούργιο πολιτικὸ σχηματισμό, στὸ συγκεκριμένο ἰδεολογικὸ χῶρο, καὶ τὸ «καινούργιο» στὴ θεωρία, ὀργάνωση καὶ πράξη αὐτοῦ τοῦ σχηματισμοῦ. Δηλαδὴ τὰ παραπάνω ἐκφράζονται ἐρωτηματικὰ ἔτσι: ὑπάρχει ἀνάγκη καὶ χῶρος γιὰ ἕνα καινούργιο σχῆμα; Καὶ τί καινούργιο φέρνει ἡ ΕΔΑ γιὰ νὰ καλύψει αὐτὸ τὸ κενό; (ἂν ὑπάρχει βέβαια).

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΟΝΤΟ

Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ἐμφύλιου πολέμου καὶ τὴν ἀποτυχία τοῦ δεύτερου ἀντάρτικου μέχρι τώρα μεσολάβησαν στὴν Ἑλλάδα γεγονότα πολλὰ καὶ ἀποφασιστικά. Ἀντικειμενικοὶ παράγοντες ἐπηρέασαν οὐσιαστικὰ τὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις κι εἶχαν βαθιὲς συνέπειες στὴν ταξικὴ διάρθρωση καὶ συνείδηση στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ κοινωνία. Μὲ τὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴ τοῦ Μαρκεζίνη καὶ μὲ κινητήρια δύναμη μιὰ ἀναζωογονημένη ἀστικὴ τάξη, ἐγκαινιάζεται, στὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 50, μιὰ διαδικασία οἰκονομικῆς ἀναδιάρθρωσης. Τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα ἀρχίζουν νὰ ἐμφανίζονται στὴ δεκαετία τοῦ 60, ὁπότε καὶ ἡ χώρα εἰσέρχεται σὲ φάση ταχείας ἐκβιομηχάνισης καὶ συνάπτει συμφωνίες γιὰ τὴν ἔνταξή της στὴν εὐρωπαϊκὴ Κ.Α. Τὸ μεσαῖο κεφάλαιο δραστηριοποιεῖται καὶ πιέζει γιὰ τὸν δυτικοευρωπαϊκὸ προσανατολισμὸ τῶν κοινωνικοπολιτικῶν ἐξελίξεων. Παράλληλα εὐνοεῖται καὶ εἰσβάλλει τὸ ξένο πολυεθνικὸ κεφάλαιο καὶ ἐνισχύεται τὸ ἐνυπάρχον ἐγχώριο μονοπωλιακό. Ἡ μετανάστευση, ἡ εἰσροὴ κεφαλαίου καὶ προηγμένης τεχνολογίας (KNOW HOW), ἡ ἐπιτάχυνση τῆς καπιταλιστι-

κῆς ἀναπτυξιακῆς διαδικασίας, ὁ νεοπλουτισμός, ὁ καταναλωτικὸς προσανατολισμὸς τῶν μαζῶν, καθὼς καὶ ἡ ἔλλειψη πολιτικῶν προοπτικῶν καὶ δυνατοτήτων τῶν προοδευτικῶν πολιτικῶν φορέων εἶναι μερικὰ ἀπ' τὰ στοιχεῖα ποὺ συνθέτουν τὴ νέα ἑλληνικὴ πραγματικότητα.

Ἡ διάσπαση τοῦ ΚΚΕ εἶναι ἕνα χαρακτηριστικὸ γεγονὸς τῆς περιόδου, ποὺ πέρα ἀπὸ τ' ἄλλα, δὲ φαίνεται τὰ αἴτιά της νἆναι πολὺ ἄσχετα ἀπ' τὶς γενικότερες διαφοροποιήσεις σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς βάσης καὶ τοῦ ἐποικοδομήματος τῆς μεταπολεμικῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ τοῦ παγκόσμιου περίγυρου. Ἂν ὅμως οἱ ἀντικειμενικοὶ παράγοντες τῆς διαφοροποίησης ἐπέδρασαν στὸ κομμουνιστικὸ κίνημα καὶ τὸ ἀριστερὸ γενικότερα, ἡ διάσπασή του ἐπηρέασε μὲ τὴ σειρά της τὶς κοινωνικὲς πολιτικὲς καὶ ἰδεολογικὲς ἐξελίξεις. Καὶ πέρα ἀπ' τὴν κρίση τῆς παγκόσμιας ἀριστερᾶς, γεγονότα ὅπως ἡ εἰσβολὴ στὴν Τσεχοσλοβακία, ἡ διεθνὴς θέση τῆς Ἑλλάδας, τὸ κυπριακό, σχέσεις ὕφεσης ἀνάμεσα στὶς ὑπερδυνάμεις, δὲν παύουν νἄχουν μιὰ ξεχωριστὴ βαρύτητα γιὰ τὶς πολιτικὲς κατευθύνσεις τοῦ λαοῦ.

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Κι ὁ λαὸς αὐτὸς ἀπόδειξε ἐπανειλημμένα πὼς ποτὲ δὲν παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ αἴτημά του γιὰ ἀλλαγή. Ἀλλὰ οἱ ἐπιλογές του τώρα ἔχουν γίνει πολὺ πιὸ σύνθετες, ὅπως καὶ τὰ κριτήριά του. Ἡ Ἑλλάδα σήμερα μπαίνει στὸ στάδιο τῆς ὄψιμης καπιταλιστικῆς κοινωνίας, ὅπου ἐπαναστάσεις κατὰ τὸ κλασικὸ πρότυπο φαίνονται περισσότερο ἀπρόσιτες καὶ λιγότερο πιθανές. Ἡ εὐκαιρία γιὰ μιὰ τέτοια ἐπανάσταση χάθηκε ὁριστικὰ(;) τὸ 1944, ὅταν ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία ἦταν ὑποανάπτυκτη καὶ κατεστραμμένη, ὅταν ὁ κρατικὸς μηχανισμὸς ἦταν ὁλοκληρωτικὰ ἀποδιοργανωμένος, ὅταν τὰ μεσαῖα στρώματα, ὁλοκληρωτικὰ ἰσοπεδωμένα, ἦταν σύμμαχοι στὸν ἐπαναστατικὸ ἀγώνα τῆς ἐργατικῆς τάξης. Σήμερα μιὰ ἀστικὴ τάξη, κατοχυρωμένη κοινωνικά, καὶ σὲ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, ἀφήνει μὲ τὴν κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία στὶς ἀριστερὲς δυνάμεις μόνο τὸ νόμιμο δρόμο γιὰ τὴν ἐξουσία. Ἡ περίπτωση τῶν Γαλλικῶν καὶ τῶν Ἰταλικῶν ἐπαναστατικῶν κομμάτων εἶναι ἐνδεικτική. Ἐκεῖνοι ποὺ καταγγέλλουν αὐτὴ τὴν προοπτικὴ γιὰ τὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία σὰ ρεφορμιστική, ἀποδεικνύουν ἁπλῶς πὼς προτιμοῦν τὴν ἠθικὴ φιλοσοφία τοῦ ρομαντισμοῦ, ἀπ' τὴν πολιτικὴ πράξη. Ὁ ρεφορμισμὸς ἀποδεικνύεται στὸν καθορισμὸ τῶν στόχων, ὄχι στὶς μεθόδους καὶ τὶς τακτικές, ποὺ καθορίζονται ἀπ' τὴν ἑκάστοτε διαλεκτικὴ τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης. «Σημαντικὴ δὲν εἶναι ἡ διατήρηση μιᾶς φανταστικῆς θεωρητικῆς καθαρότητας, ποὺ ἐμπεριέχει τὰ σπέρματα τῆς ἀνιστορικότητας κι ἑπομένως τῆς ἀποξένωσης ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καὶ ποὺ ὁδηγεῖ στὸ σεχταρισμὸ καὶ στὴν πολιτικὴ ἀνεπάρκεια, ἀλλὰ ἡ θέληση νὰ μεταβάλει κανεὶς ἐδῶ καὶ τώρα τὰ συμβαίνοντα ἢ τουλάχιστον νὰ τὰ ἐπηρεάσει».

Ὁ λαὸς δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἥρωες καὶ ὑπεράνθρωπους. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἁπλοὺς ἐργαζόμενους ἀνθρώπους ποὺ στὸ παρελθὸν ὑπόφεραν πολὺ οἰκονομικά, πολιτικὰ καὶ ψυχολογικά, ὑπόφεραν καὶ ὄχι λίγες φορὲς προδόθηκαν. Καὶ τώρα, ἐπιθυμοῦν μιὰ καλύτερη καὶ ἀσφαλισμένη ζωή, ποὺ νὰ τοὺς προσφέρει τὶς καθημερινὲς χαρές της. Ὁ λαὸς αὐτός, ποὺ στὸ μεταξὺ ἔχει κατακτήσει ἕνα ψηλότερο ἐπίπεδο καταναλωτικῶν δυνατοτήτων καὶ συνηθειῶν κι ἔχει κερδίσει ἕνα πλαίσιο δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν, δὲν ἔπαψε νὰ θέλει τὴν ἀλλαγή, οὔτε μειοδοτεῖ στὶς ἀπαιτήσεις του. Ἀλλὰ τὴν ἀλλαγὴ τὴ θέλει ἔτσι ποὺ νὰ τοῦ προσφέρει περισσότερες προοπτικές, χωρὶς ὅμως νὰ διακινδυνεύει καμιὰ ἀπ' τὶς σημερινὲς καταχτήσεις του στὸ οἰκονομικὸ καὶ πολιτικὸ ἐπίπεδο.

Τὸ παλιὸ ΚΚΕ, ποὺ εἶχε περιβληθεῖ μὲ μιὰ ξεχωριστὴ αἴγλη, ἔχει τώρα πιὰ συνδεθεῖ μὲ καταστάσεις ποὺ ὁ κόσμος προτιμᾶ μᾶλλον νὰ ξεχάσει. Τὰ παλιὰ δράματα μπορεῖ νὰ ἐξάπτουν καὶ νὰ συγκινοῦν μερικοὺς νεοφώτιστους, ἀλλὰ δὲ φαίνεται νὰ ἐνθουσιάζουν τὶς μάζες πιά.

Ἡ γλώσσα καὶ τὰ σύμβολα τῶν παραδοσιακῶν σχημάτων – συντήρηση μιᾶς ἄλλης μορφῆς; – δὲ φαίνεται νὰ ἀγγίζουν τὴν καρδιὰ τῶν ἐργαζομένων, ποὺ στὰ μάτια τους ἔχουν φθαρεῖ – βοηθούσης καὶ τῆς ψυχροπολεμικῆς προπαγάνδας – τὰ κλασικὰ μοντέλα σοσιαλισμοῦ.

Αὐτὴ εἶναι μιὰ ἐπιχειρηματολογία ποὺ ἴσως γίνεται ἀποδεχτὴ σὰν δικαιολόγηση τῆς ἀνάγκης γιὰ πολιτικὴ ἔκφραση ἑνὸς κοινωνικοῦ καὶ ἰδεολογικοῦ χώρου, μὲ τὴ δημιουργία φορέα πού, χωρὶς ἐκ τῶν προτέρων ὁριοθετήσεις καὶ μουσειακοὺς ἐπιμερισμοὺς τοῦ μαρξισμοῦ, θὰ μπορέσει νὰ ἐκφράσει πολιτικὰ τὰ συμφέροντα καὶ τὶς ἐπιθυμίες τῶν ἐργαζομένων, στὴ φάση τῆς ὄψιμης καπιταλιστικῆς κοινωνίας. Ἂν αὐτὰ εἶναι σωστά, εἶναι ἐπίσης πραγματικὸ πὼς μὲ παρόμοια προβληματικὴ παρουσιάστηκαν στὸ χῶρο αὐτὸ τῆς ἀριστερᾶς δυὸ σχήματα, πού, πέρα ἀπὸ τὶς (θεωρητικὲς) διαφορές τους, φιλοδοξοῦν νὰ καλύψουν τὸν ἴδιο πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ λίγο-πολὺ χῶρο: Τὸ ΚΚΕ ἐσ. ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὸ ΠΑΣΟΚ ἀπὸ τὴν ἄλλη.

ΝΕΟ ΚΟΜΜΑ Ἢ ΑΠΛΟΣ ΤΙΤΛΟΣ

Στὸν ἴδιο τώρα χῶρο ἔρχεται νὰ προστεθεῖ ἕνα τρίτο σχῆμα, ἡ ΕΔΑ, γιὰ νὰ διεκδικήσει μιὰ θέση κι αὐτὴ κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο τῆς ἀνανεωτικῆς – ἄλλος ἕνας ἀδόκιμος καὶ κενὸς περιεχομένου ὅρος τοῦ πολιτικοῦ μας λεξιλογίου – ἀριστερᾶς. Ὡστόσο ἡ ἐμφάνιση αὐτή, ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς ἐνδοιασμούς, ἔγινε κάπως βιαστικὰ καὶ θολά. Ἔνοχα θὰ λέγαμε. Μὲ τρόπο ὄχι καὶ τόσο «ἀνανεωτικό», μιὰς καὶ ἡ ἀνανέωση ἐπιβάλλει σαφήνεια, θάρρος καὶ καθαρὲς διαδικασίες.

1. Ἂν οἱ λόγοι ποὺ ὁδήγησαν στὴ δημιουργία τῆς νέας ΕΔΑ εἶναι γνήσιοι, ἡ κίνηση θὰ ἔπρεπε νὰ πηγάζει ἐκ τῶν κάτω καὶ τὰ ἴδια τὰ πράγματα νὰ πιέζουν στὴ δημιουργία ἑνὸς τρίτου φορέα, ἀποδεικνύοντας ἔτσι καὶ μιὰ κάποια ἀνεπάρκεια τῶν ὑπαρχόντων στὸν ἴδιο χῶρο σχημάτων. Σὲ μιὰ ὅμως τέτοια περίπτωση περιττεύουν οἱ πατερναλιστικὲς «ἀποδεσμεύσεις» καὶ τὰ κατευόδια τῶν ἄλλων κομμάτων. Ἐκτὸς κι ἂν οἱ εὐλογίες ἢ οἱ ἀδερφικὲς συμβουλὲς εἶναι μιὰ ἔμμεση ὁμολογία τῆς ἀνεπάρκειας ἢ τοῦ ἀδιέξοδου τοῦ συμβουλεύοντος καὶ εὐλογοῦντος.

2. Ἂν ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴ δημιουργία τῆς ΕΔΑ δὲν ἔχει ὡρι-

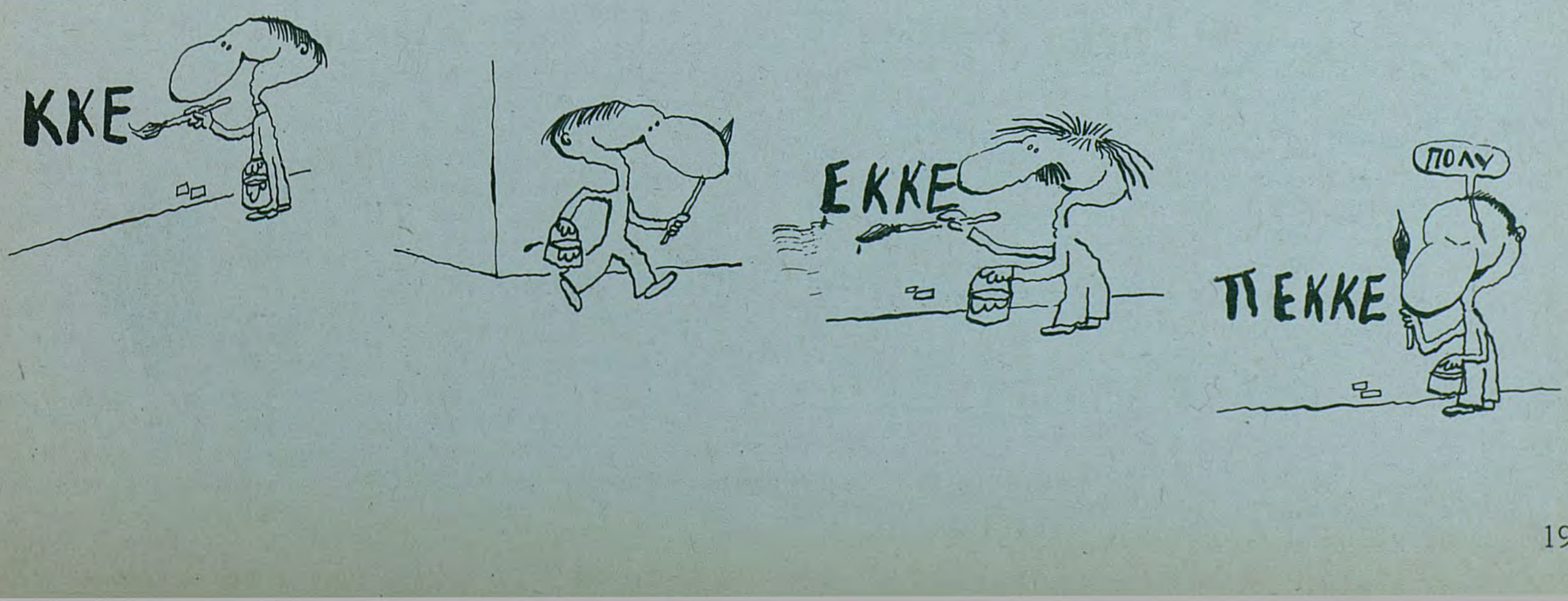

μάσει, τότε μοιραῖα μπαίνουν πονηρὰ ἐρωτηματικὰ ὡς πρὸς τοὺς λόγους καὶ τὶς σκοπιμότητες τῆς πρόωρης γέννας.

3. Ἂν καὶ πάλι ὑπάρχουν πραγματικοὶ λόγοι γιὰ τὴν ἀνασύσταση τῆς ΕΔΑ, τότε τὸ μέλλον της ἐξαρτᾶται, τουλάχιστο τυπικά, ἀπὸ δυὸ παράγοντες, ἡ κοινὴ ἐπιλειτουργία τῶν ὁποίων θὰ διευρύνει διαρκῶς καὶ περισσότερο τὶς δυνατότητές της, μὲ τὴν προϋπόθεση πὼς θὰ ἀνταποκρίνεται ἡ ΕΔΑ μὲ σαφήνεια καὶ συνέπεια στὴ σύλληψη καὶ συγκρότηση τῆς πολιτικῆς της φυσιογνωμίας. Ὁ ἕνας παράγοντας εἶναι ἡ βαθμιαία προσωποπαγιοποίηση καὶ σοσιαλδημοκρατικοποίηση τοῦ ΠΑΣΟΚ, ποὺ θὰ ἀποξενώνει ἀπὸ τὸν ὀργανισμό του τὰ πιὸ συνεπῆ ἀριστερὰ καὶ μαρξιστικά του στοιχεῖα (μέλη ἢ ὀπαδοὺς) καὶ θὰ τὸ ἀπομακρύνει διαρκῶς καὶ περισσότερο ἀπ' τὶς ἀρχικὲς διακηρύξεις του. Ὁ ἄλλος παράγοντας εἶναι ἡ ἀποτελμάτωση ἢ ἡ ὀλιγωρία τοῦ ΚΚΕ ἐσ. στὴν προσπάθειά του νὰ αὐτοπροσδιοριστεῖ καὶ νὰ ἐκφράσει τὸ χῶρο τῆς ἀνανεωτικῆς ἀριστερᾶς.

Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις ὑπάρχει πραγματικὰ χῶρος γιὰ τὴν ΕΔΑ καὶ ἡ ἀνασύστασή της θὰ ἐπέρχονταν νωρίτερα ἢ ἀργότερα. Μήπως εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔκανε μερικοὺς νὰ τὴν ἀποδεσμεύσουν ὥστε νἄχουν προφτάσει νὰ ἀγοράσουν κι ἐκεῖ τὶς μετοχές τους;

4. Μπορεῖ ὅμως νὰ λειτουργήσει ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ παραπάνω παράγοντες. Δηλαδὴ τὸ ΚΚΕ ἐσ. νὰ κερδίσει μ' ἐπιτυχία τὴ μάχη τῆς ἀνανέωσης καὶ τῆς ἔκφρασης τῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς, ἐνῶ τὸ ΠΑΣΟΚ νὰ καθίσταται ὅλο καὶ περισσότερο ἀνίκανο, λόγω τῶν προσανατολισμῶν καὶ τῆς φύσης του, νὰ διεκδικήσει τὸν κοινωνικὸ χῶρο ποὺ ἐκφράζει ἡ Ἀριστερά. Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση ἡ ΕΔΑ θὰ κινηθεῖ ἀναγκαστικὰ καὶ θὰ προσπαθήσει νὰ καλύψει ἀποκλειστικὰ τὸν ἀριστερὸ σοσιαλισμό, διαχωρίζοντας, στὸ βαθμὸ ποὺ χρειάζεται, τὴ θέση της ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴ ἀριστερὰ καὶ τὴ σοσιαλδημοκρατία. Ὡστόσο, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς διαδικασίες καὶ τὶς ἰδεολογικὲς συγκρούσεις, τόσο ἡ προσωπικότητα, ὅσο καὶ οἱ πολιτικὲς ἱκανότητες τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου εἶναι δύσκολο νὰ ἀμφισβητηθοῦν. Αὐτὸ σημαίνει πὼς γιὰ πολὺ ἀκόμα ἡ λαϊκὴ βάση τοῦ Α. Παπανδρέου ἢ τοῦ ΠΑΣΟΚ τοῦ Α. Παπανδρέου, μᾶλλον θὰ πυκνώνει παρὰ θὰ ἀραιώνει. Ἐκτὸς ἂν πυκνώνει ἀπὸ δεξιὰ καὶ ἀραιώνει ἀπὸ ἀριστερά.

5. Ἂν λοιπὸν τὸ ΠΑΣΟΚ δὲ χάνει τὴ δυνατότητά του νὰ ἐκφράζει τὸν ἀριστερὸ σοσιαλιστικὸ χῶρο, τότε ἡ ἐπιβίωση τῆς ΕΔΑ θὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀπήχησή της στοὺς παλιούς, τοὺς ἀπογοητευμένους ἢ τοὺς ἐπαρχιῶτες κομμουνιστὲς κι ἀριστεροὺς καὶ ἀπὸ τὸ μέτρο στὸ ὁποῖο τὸ ΚΚΕ ἐσ. θὰ ἀποδεικνύεται ἀνεπαρκὲς νὰ ἀνανεώσει καὶ ἐκφράσει τὴν κομμουνιστικὴ ἀριστερά.

6. Ἂν καμιὰ ἀπὸ τὶς παραπάνω ὑποθέσεις δὲν ἐπαληθευτεῖ, τότε ἡ ΕΔΑ μοιραῖα, ἀφοῦ ἐπιτείνει κάπως τὴ σύγχυση στὸ χῶρο τῆς ἀριστερᾶς, θὰ ἀρκεστεῖ τελικὰ στὸν ἄχαρο ρόλο τῆς περισυλλογῆς δυσαρεστημένων καὶ παραπονούμενων ἀριστερῶν. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ὁ πολιτικός της ρόλος δὲν θἆναι βέβαια καὶ τόσο σημαντικός.

Χωρὶς νὰ σπεύσουμε νὰ εἰκάσουμε ποιὰ ἀπὸ τὶς ἐνδεχόμενες περιπτώσεις εἶναι ἡ πιὸ πιθανή, ἀρκούμαστε νὰ ποῦμε ὅτι, ἂν ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, τότε ἡ θέση τῆς ΕΔΑ εἶναι ὁπωσδήποτε ἀνταγωνιστικὴ πρὸς τὰ ἄλλα κόμματα, ἐξ ἀντικειμένου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ δυναμικὴ τῶν ἐξελίξεων. Τοῦτο ὅμως σημαίνει πὼς ἡ ΕΔΑ σὰν τέτοια ἀνταγωνιστικὴ δύναμη στὸ χῶρο τῆς ἀριστερᾶς πρέπει νὰ ὁρίσει μὲ καθαρότητα τόσο τὸ ἰδεολογικό της πλαίσιο, ὅσο καὶ τὴ δομική, ὀργανωτική της λειτουργία.

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ

Ἀναζητήθηκε, μὲ καλὴ πίστη, ἡ ταυτότητα τῆς νέας ΕΔΑ στὰ κατὰ καιροὺς δημοσιευμένα ἐπίσημα κείμενα. Τὰ ἀποτελέσματα δὲν εἶναι τόσο ἱκανοποιητικά. Κι αὐτὲς οἱ ἐξηγήσεις γιὰ τὴν ἀνασύστασή της εἶναι μᾶλλον σκοτεινές.

1. Ὅταν ἱδρύεται ἢ ἐπανασυστήνεται ἕνα κόμμα, ὑποτίθεται πὼς ἐκφράζει μιὰ πραγματικότητα καὶ τουλάχιστον μιὰ ὁμάδα ἀνθρώπων. Τὸ μέσο γιὰ νὰ ἐκφράσει αὐτὴ τὴν πραγματικότητα κι αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους τὸ κόμμα, εἶναι ἡ καλούμενη δημοκρατικὴ διαδικασία. Τὴ «δημοκρατικώτερη δυνατὴ διαδικασία» ἀναγγέλλει τόσο ὁ κ. Ἠλιοῦ στὴν εἰσήγησή του (ΑΥΓΗ 3.5.75) ὅσο καὶ οἱ ἀνακοινώσεις τῆς συνδιάσκεψης τῆς ΕΔΑ. Ὡστόσο χωρὶς νὰ λαβαίνουν μέρος οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἐνταγμένοι ἢ ὑποψήφιοι ΕΔΑίτες τελειώνουν οἱ ἐργασίες τῆς Γ συνόδου τῆς Δ.Ε. τῆς ΕΔΑ, ποὺ εἶχε σὰν σκοπὸ τὴν ὀργανωτικὴ αὐτονόμησή της ἀπὸ τὸ ΚΚΕ ἐσ. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀνακοίνωση τῆς συνόδου, ποὺ εἶναι τελικὰ καὶ ἀπόφασή της (δημοσ. ΑΥΓΗ 25.4.75), ἡ ΕΔΑ, χωρὶς νἄχει προηγηθεῖ πλατιὰ σύσκεψη ἀπ' ὅπου νὰ ἐκλέγεται μιὰ προσωρινὴ διοίκηση, ποὺ θὰ ὁδηγοῦσε σὲ Συνέδριο, μόνο κυριαρχικὸ ἀποφασιστικὸ ὄργανο γιὰ τὴν ἐπεξεργασία τῶν θέσεων, τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος καὶ γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῆς ἡγεσίας του, βρίσκεται μὲ δοσμένη ἔστω καὶ προσωρινὴ Διοικοῦσα Ἐπιτροπή. Ἡ Δ.Ε. αὐτὴ ποὺ δὲν φαίνεται νὰ ἐγκρίνεται ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερόμενους ΕΔΑίτες ἐξουσιοδοτεῖται νὰ κάνει τὶς «ἀναγκαῖες διευρύνσεις». Ἀπὸ ποῦ προέρχεται ὅμως ἡ Δ.Ε. αὐτὴ τῆς ΕΔΑ;

2. Ἀντικείμενο τῶν ἐργασιῶν τῆς Γ΄ Συνόδου, ἦταν ἡ ἀποχώρηση ὅσων μελῶν τῆς παλιᾶς Δ.Ε. ἔχουν ἐνταχθεῖ στὸ ΚΚΕ ἐσ. καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν διαδικασιῶν γιὰ τὴ συγκρότηση τῆς νέας προσωρινῆς Δ.Ε. (Β. Καλλιπολίτης, «τὸ 75» Νο 25). Ἐντούτοις τὸ τέλος τῆς Γ΄ Συνόδου ἀκολούθησε μιὰ ἀνακοίνωση ποὺ ἦταν ταυτόχρονα καὶ ἀπόφαση, γιὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ πολιτικοῦ πλαισίου τῆς ΕΔΑ καὶ τοῦ χαρακτήρα της. Γιὰ τὴ σύνταξή της συγκροτήθηκε εἰδικὴ ἐπιτροπὴ στὴν ὁποία μετεῖχαν ὁ Γ.Γρ. τοῦ ΚΚΕ ἐσ. Δρακόπουλος καὶ ὁ Α. Μπριλάκης (Β. Καλλιπολίτης στὸ ἴδιο). Ἡ αὐτονόμηση καὶ ὁ αὐτοπροσδιορισμὸς τῆς ΕΔΑ δὲν εἶναι μᾶλλον ἀκόμα πλήρης.

3. Μὲ τὴν ἀνακοίνωση ἢ ἀπόφαση τῆς Γ΄ Συνόδου ὁριοθετεῖται καὶ προεξοφλεῖται ἰδεολογικὰ ἡ ΕΔΑ καὶ μάλιστα μὲ τρόπο ποὺ δείχνει πὼς κάθε ἄλλο παρὰ πιστεύουν στὴν ὕπαρξη τοῦ νέου κόμματος κι ἔχουν θέσεις οἱ δημιουργοί του.

α. Εἶναι πρωτοφανὲς νὰ συντάσσεται ἕνα κόμμα γιὰ νὰ ἑνωθεῖ μὲ κάποιο ἄλλο. Ὁ κ. Ἠλιοῦ στὴν εἰσήγησή του, ἀναφερόμενος στὸ δρόμο ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθήσει ἡ ΕΔΑ, μι-

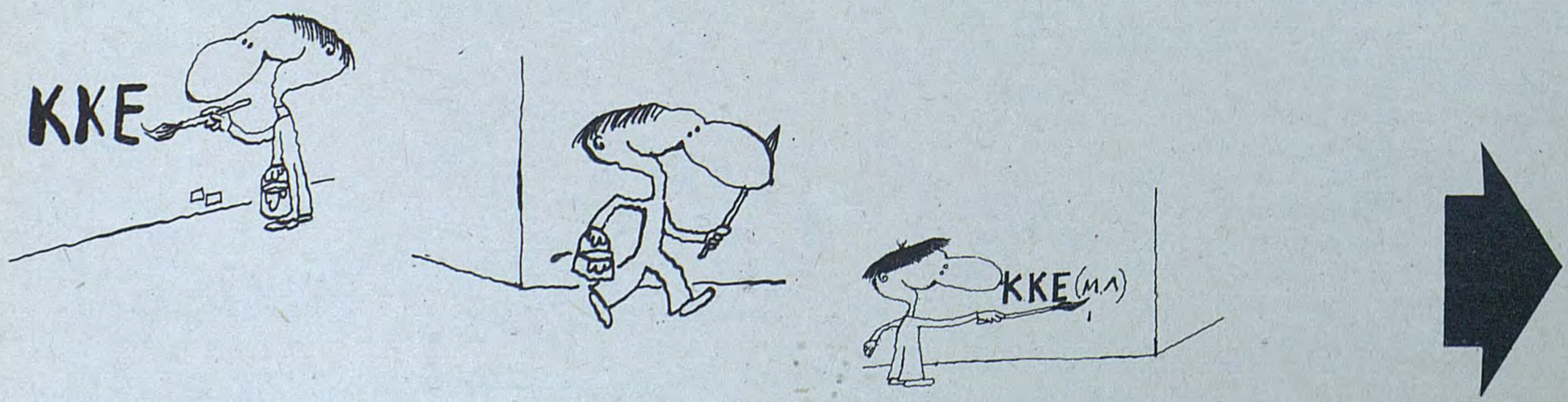

λάει διαρκῶς γιὰ τὸ ΚΚΕ ἐσ. καὶ δηλώνει πὼς ὁ ἴδιος «αἰσθάνεται σὰ μέλος τοῦ ΚΚΕ ἐσ.» ἀλλὰ πρωτοστατεῖ... στὴν ἀνασύσταση τῆς ΕΔΑ... ἐπειδὴ ὑπάρχουν ἕνα σωρὸ ἀπόψεις ποὺ πρέπει νά... συμμαζευτοῦν(!) Πρώτη φορὰ γίνεται κόμμα γιὰ νὰ διαδηλώσει τὴ συμπάθεια καὶ τὴν ἀδελφοσύνη του σὲ κάποιο ἄλλο καὶ γιὰ νὰ συμμαζέψει ὅλες τὶς σχετικὲς μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἀριστερᾶς ἀπόψεις. Τὴ μορφὴ καὶ τὸ χαρακτήρα τοῦ κόμματος τὴ φαντάζονται σὰν τόν... «φοῦρνο τοῦ Ναστραντὶν Χότζα» (εἰσήγηση Ἠλιοῦ, ΑΥΓΗ 3.5.75)

β. Συνέπεια τῶν παραπάνω βέβαια εἶναι ὅτι τὸ καινούργιο κόμμα ἔχει μόνο ὁμοιότητες κι ὄχι διαφορὲς μὲ τρίτο κόμμα ἀδελφικό. Αὐτὸ ὅμως συνεπάγεται ὅτι ὑπάρχει ἕνας ἀκόμα τίτλος στὴ γκάμα, χωρὶς νὰ λέει τίποτα. Ἕνα πρόσωπο χωρὶς χαρακτηριστικά.

γ. Πρωτοφανὴς ἐκδήλωση ἀδελφότητας εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ ἀπόφαση ὅτι ἡ ΕΔΑ δὲ θἄχει ἐφημερίδα – ὄργανο δικό της – διότι ἡ ΑΥΓΗ εἶναι «σκόπιμο» καὶ «δυνατὸ» νὰ ἐξυπηρετεῖ καὶ τὸ ΚΚΕ ἐσ. καὶ τὴν ΕΔΑ. Κι ἐπειδὴ μεταξὺ «ἀδελφῶν» ὑπάρχει μιὰ οἰκογένεια, τὰ παιδιὰ τῆς οἰκογένειας πρέπει νᾶναι μαζί. Ἄρα δυὸ κόμματα... μιὰ νεολαία(!)

δ. Ἀπὸ τὰ μέχρι τώρα δημοσιευμένα κείμενα, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, σὰν ἕνας βασικὸς λόγος γιὰ τὴ δημιουργία τῆς ΕΔΑ, προβάλλεται ὁ κίνδυνος τοῦ... δογματισμοῦ. Γι' αὐτό, ἂν καὶ δὲν ἔχει ξεκαθαρίσει ἀκόμα τὴ φυσιογνωμία του τὸ νέο κόμμα, σπεύδει νὰ ἐμπλακεῖ στὴ μεταξὺ τῶν δύο ΚΚ διαμάχη καὶ νὰ ὁριοθετεῖ κατηγορηματικὰ μόνο σὲ σχέση μὲ τὸ ΚΚΕ. Σὰ νά' ναι ἀπ' τὸ δογματισμὸ τοῦ ΚΚΕ ποὺ ἀντλεῖ τοὺς λόγους ὕπαρξης καὶ τὴ δύναμή της ἡ ΕΔΑ.

Θὰ μπορούσαμε νὰ συνεχίσουμε. Ὡστόσο εἶναι μᾶλλον φανερὸ πὼς ἡ νέα ΕΔΑ μέχρι τώρα δὲν προσφέρει τίποτα τὸ καινούργιο, κι ὅ,τι μέχρι τώρα ἔχει ἀνακοινώσει, αὐτοαναιρεῖ τὰ κίνητρα γιὰ τὴν ἐπανασύστασή της. Ἐντούτοις φαίνεται πὼς ὁ χῶρος ποὺ θἄθελε νὰ ἐκφράσει ἐμπεριέχει μιὰ δυναμικὴ ποὺ θὰ φανεῖ στὶς ἐξελίξεις. Οἱ ἀντιδράσεις μεμονωμένων στελεχῶν ἢ ὀργανώσεων βάσης (Θεσσαλονίκης, Ἀγρινίου, Πατρῶν) εἶναι χαρακτηριστικές.

Τὰ αἰτήματα ποὺ προβάλλονται ἀπ' τὴ βάση εἶναι νὰ ἀποσυρθεῖ ἡ ἀπόφαση τῆς Διοικούσας, νὰ ἐκλεγεῖ προσωρινὴ Δ.Ε. μέχρι τὸ συνέδριο, μέσα ἀπὸ πραγματικὰ δημοκρατικὲς διαδικασίες, καὶ νὰ κατοχυρωθεῖ ἡ πλατιὰ κι ἐλεύθερη κυκλοφορία τῶν ἀπόψεων.

Ὅσο αὐτὰ δὲ γίνονται καὶ συνεχίζεται ἡ νόθα κατάσταση, τὸ πρόβλημα θὰ παραμένει συνεχῶς, ἡ κρίση θὰ περιπλέκεται καὶ σύντομα θὰ προκύψουν νέοι σχηματισμοὶ γιὰ νὰ ξεπεράσουν τὶς ἀνεπάρκειες τῶν προηγούμενων... Καὶ πάει λέγοντας...

Γιῶργος Σεφερτζῆς

μὲ προοπτικὴ τὸ Συνέδριο τοῦ ΚΚΕ ἐσ.

ΕΝΑ ΤΕΡΑΣΤΙΟ ΒΗΜΑ ΕΜΠΡΟΣ

ποὺ μπορεῖ, ὅμως, νὰ μείνει τύπος κενὸς

ΤΟΥ Φίλιππου Γεμιστοῦ

Τὸ ΚΚΕ (ἐσωτ.) πέρασε, μετὰ ἀπὸ ἑφτὰ χρόνια, στὴ φάση ποὺ ἔχει σὰν τέρμα της τὸ Συνέδριο. Ξεκίνησε τὸ 1968 σὰ μία συσπείρωση ποὺ ἀποσπάστηκε ἀπὸ ἕνα τελείως ἀντιδημοκρατικὸ καὶ ἰδεολογικὰ μονολιθικὸ κομματικὸ πλαίσιο μὲ σκοπὸ τὴν ἀναζήτηση ἑνὸς δημοκρατικοῦ τύπου ἐσωκομματικῆς λειτουργίας, τὴν ἀποδογματικοποίηση τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας καὶ τὴν ἐπεξεργασία μιᾶς ἀνεξάρτητης πολιτικῆς κατεύθυνσης προσαρμοσμένης στὰ ἑλληνικὰ δεδομένα.

Ὅμως, ἡ διάσπαση τοῦ ΚΚΕ τὸ 1968 *δὲν ἦτανε τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς βαθειᾶς καὶ μακρόχρονης διεργασίας στὸ χῶρο τῆς ἑλληνικῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς.* Ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, ἡ πολιτικὴ βάση τῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς εἶχε σὲ μεγάλο βαθμὸ «ἀναισθητοποιηθεῖ» καὶ ἐξελιχθεῖ σ' ἕνα παθητικὸ σῶμα, ποὺ ἦτανε σὲ θέση νὰ στηρίξει

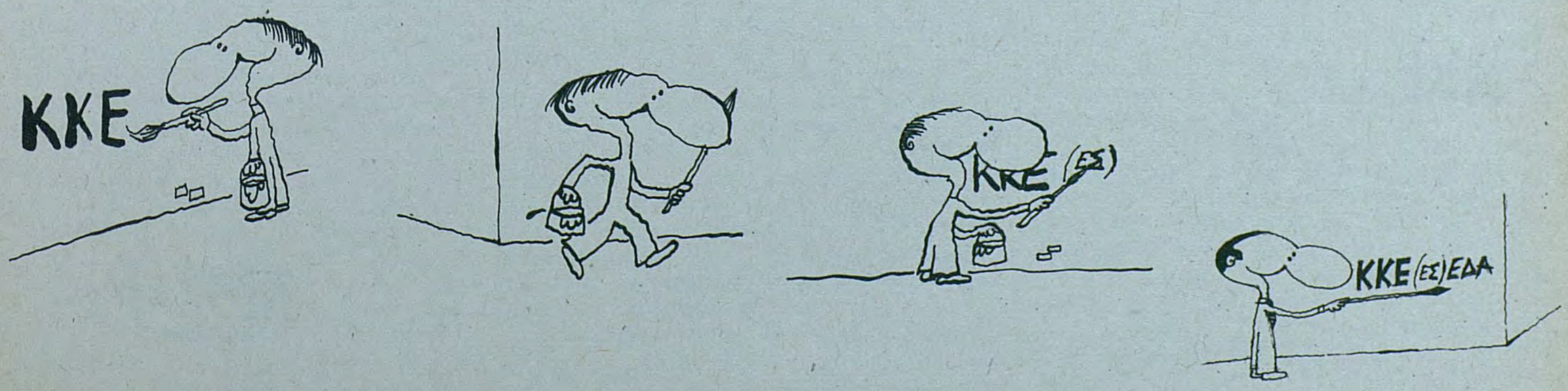

καὶ τὴν πιὸ σωστὴ καὶ τὴν πιὸ ἀλλοπρόσαλλη πολιτική. Ἀκόμα καὶ μετὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας ὁ κομματικὸς μηχανισμὸς ἐξακολούθησε νὰ λειτουργεῖ ἀδιατάρακτα, ἡ εὑρισκόμενη στὸ ἐξωτερικὸ ΚΕ ἔπαιρνε ἀποφάσεις ἄμεσα ἐκτελεστές, χωρὶς νὰ συναντᾶ τὴν παραμικρὴ ἀντίδραση ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τίποτε στὸν ὁρίζοντα δὲν ἔδειχνε ὅτι τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα θὰ χωριζόταν ξαφνικὰ στὰ δύο. Παραστατικὸ παράδειγμα τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀπόφαση τῆς 11ης ὁλομέλειας τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ (1967) ποὺ ἐπέβαλλε τὴν πολιτικὴ «οἰκοδόμησης κομματικῶν ὀργανώσεων» στὴν Ἑλλάδα – ἀπόφαση ποὺ καταργοῦσε ὁριστικὰ τὴν ΕΔΑ καὶ κάθε ἄλλο παρὰ σήμαινε τὴν προϋπαρξη τῆς ὁποιασδήποτε δημοκρατικῆς διαδικασίας.

Ἡ διάσπαση τοῦ ΚΚΕ εἶχε ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ «ἀνακτορικοῦ πραξικοπήματος»: Στὸ ἐπίπεδο τῆς ΚΕ εἴχανε διαμορφωθεῖ δύο «φράξιες» ἀπόλυτα συνυπεύθυνες γιὰ ὅλες τὶς προηγούμενες κομματικὲς ἀποφάσεις καὶ ἐπιλογὲς (ἀπὸ τὴν 6η Ὁλομέλεια μέχρι τὴ διάσπαση) καὶ ποὺ διαφορίζονταν μεταξύ τους μόνο ὡς πρὸς ὁρισμένες προτιμήσεις γιὰ τὸ ποιὸ θὰ πρέπει νὰ εἶναι τὸ «ἐξωτερικὸ στήριγμα» τοῦ κόμματος – τὸ ΚΚ τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης ἢ κάποιο ἀπὸ τὰ Εὐρωπαϊκὰ κομμουνιστικὰ κόμματα ποὺ ἔχει ἐπιλέξει μία παραλλαγὴ τῆς πολιτικῆς τοῦ «ἱστορικοῦ συμβιβασμοῦ». Οἱ «φράξιες» αὐτὲς συνυπῆρχαν ἐπὶ πολλὰ χρόνια στὴν ΚΕ τοῦ ΚΚΕ καὶ *μόνο ὅταν τέθηκε ζήτημα καθαίρεσης τῆς μιᾶς ἀπὸ τὴν ἄλλη* – τότε μόνο ἡ ΚΕ διασπάστηκε καὶ κοινοποιήθηκαν στὴν πάντα ἀμέτοχη σὲ ὁποιαδήποτε δημοκρατικὴ διαδικασία «βάση» μερικὲς πλευρὲς ἀπὸ τὶς πάντα κλεισμένες σὲ στεγανὰ διαφωνίες καὶ διαμάχες.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ διάσπαση ἔγινε αἰσθητὴ στὴν Ἑλλάδα σὰν κεραυνὸς ἐν αἰθρία. Κανεὶς δὲν ἤξερε οὔτε τὸ γιατί οὔτε τὸ πῶς. Ἡ ὁμάδα Παρτσαλίδη κτλ. πρόβαλε τὸ ἐπιχείρημα τῆς πλειοψηφίας καὶ τῆς ἀνάγκης μεταφορᾶς τοῦ καθοδηγητικοῦ κέντρου στὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ ἡ ὁμάδα Κολλιγιάννη κτλ. χρησιμοποίησε σὰν ἀτοὺ ἐπίσης τὸ ἐπιχείρημα τῆς πλειοψηφίας καί, ταυτόχρονα, τὸ κύρος τῆς νομιμότητας ποὺ τῆς ἔδινε ἡ κάλυψη ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση.

Η ΒΑΣΙΚΗ ΑΝΤΙΦΑΣΗ

Γιὰ πολλὰ χρόνια μετὰ ὅλη ἡ συζήτηση γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῆς «ἀνανέωσης» περιστράφηκε στὰ παραπάνω μὴ οὐσιαστικὰ ἐπιχειρήματα. Τὸ ΚΚΕ (ἐσ.), γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει προσβάσεις στὴν παραδοσιακὴ βάση τῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς φρόντισε νὰ ἐμφανιστεῖ ἀμέσως ἀπέναντί της μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ «Κομμουνιστικοῦ Κόμματος», ἐπεδίωξε νὰ κατοχυρωθεῖ ἀπέναντι στὴν κατηγορία τοῦ «ἀναθεωρητισμοῦ» καὶ τοῦ «ἀντισοβιετισμοῦ» μὲ τὴν τακτικὴ τοῦ «κουκουλώματος» μιᾶς ὁλόκληρης σειρᾶς ἰδεολογικῶν προβλημάτων καὶ τὴ μονότονη ἐπίκληση τοῦ «Μαρξισμοῦ - Λενινισμοῦ» καί, τέλος, θέλησε νὰ ἐξασφαλίσει ὅσο τὸ δυνατὸ μεγαλύτερη ἔκταση μελῶν, ἐξαντλώντας τὸ ἐπιχείρημα τῆς «πλειοψηφίας».

Οἱ ἀρχικὲς αὐτὲς ὀργανωτικές, πολιτικὲς καὶ ἰδεολογικὲς ἐπιλογὲς προκαθόρισαν τὶς γενικὲς γραμμὲς ἐξέλιξης τῆς συσπείρωσης τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.) καὶ συνετέλεσαν στὴν ἑδραίωση μιᾶς μόνιμης ἐσωτερικῆς της ἀντίφασης: *ἐνῶ ἀπὸ τὴ μία οἱ ἐπιλογὲς αὐτὲς ἐξασφάλισαν στὸ «Ἐσωτερικὸ» ἕνα σημαντικὸ μέρος τῆς παραδοσιακῆς βάσης τῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς, ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀναίρεσαν τὸ βασικὸ γνώρισμα αὐτῆς τῆς συσπείρωσης, τὸ λόγο γέννησής της, ποὺ ἦτανε ἡ ἀναζήτηση νέων καὶ θεμελιωμένων στὰ ἑλληνικὰ δεδομένα ὀργανωτικῶν, πολιτικῶν καὶ ἰδεολογικῶν ἀπαντήσεων.* Γιατί, ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τὰ μέλη ἐκεῖνα τῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς ποὺ προσχώρησαν στὸ ΚΚΕ (ἐσ.) μὲ ἐπιχειρήματα ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ τὰ εἶχανε ὁδηγήσει, ἐξ ἴσου καλά, στὸ ΚΚΕ, ἡ συσπείρωση αὐτὴ συγκέντρωνε δυνητικὰ μέσα της καὶ ἄτομα ποὺ ἐπιθυμοῦσαν πραγματικὰ μιὰ νέα ἀπάντηση στὸ πρόβλημα τῆς ἀριστερᾶς στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.) ἔπαιξε, στὸ σημεῖο αὐτό, ἕνα παλιὸ παιχνίδι μὲ «ἀνανεωμένα» μέσα. Θέλοντας νὰ κρατήσει καί, τελικά, νὰ ἐνσωματώσει τὸ «ἀμφισβητησιακὸ» αὐτὸ τμῆμα τῆς βάσης της, κρατήθηκε ἔντεχνα ἀλλὰ σταθερὰ στὶς ἀρχικὲς ἐπιλογές της, ποὺ καθόριζαν ἀνεξίτηλα καὶ τὸ πρόσωπο τῆς «νέας» συσπείρωσης, καὶ ἔδωσε στὸ «ἀμφησβητησιακὸ» τμῆμα τὸ «κόκκαλο» τῶν ἐσωκομματικῶν δημοκρατικῶν διαδικασιῶν, δηλ. τῶν διαδικασιῶν ποὺ εἶναι ἐξ ἀρχῆς ὁριοθετημένες μὲ ἀπαγορευτικὰ ταμποὺ ἢ ποὺ τὸ τέρμα τους φέρνει ἀναγκαστικὰ στὴν υἱοθέτηση τῶν ἀρχικῶν ἐπιλογῶν - ταμπού.

Ἡ εἰσήγηση τοῦ «Γραφείου» πρὸς τὴν πρόσφατη «Πλατειὰ Ὁλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.)» εἶναι ἐκφραστικὴ τῆς τακτικῆς αὐτῆς. Μέλημά της κύριο εἶναι ἡ πορεία πρὸς ἕνα Συνέδριο ποὺ θὰ «λύσει» αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴ ἀντίφαση μὲ τὸν πιὸ ἀνώδυνο γιὰ τὴν ἡγεσία τρόπο, ποὺ θὰ ἀφήσει στὸ «ἀμφισβητησιακὸ» τμῆμα ἐλπίδες γιὰ μιὰ μελλοντικὴ «μετεξέλιξη» τῆς συσπείρωσης καὶ στὸ συντηρητικὸ - δογματικὸ τμῆμα τὴ βεβαιότητα τῆς ὁριστικοποίησης, τῆς τελικῆς θεσμοθέτησης τῶν ἀρχικῶν ἐπιλογῶν.

ΟΙ ΑΡΧΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Ἀλλὰ ποιὲς συγκεκριμένα εἶναι αὐτὲς οἱ ἀρχικὲς - αὐθαίρετες ἐπιλογὲς καὶ πῶς τὶς ὑπερασπίζεται ἢ τὶς ἀποκρύπτει ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ (ἐσωτ.);

Κατ' ἀρχήν, στὸ ἐπίπεδο τῆς πολιτικῆς γραμμῆς, ἐπιβάλλεται ὁ ὀγκόλιθος τῆς «ἐθνικῆς ἀντιδικτατορικῆς ἑνότητας», ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἑλληνικὴ μετάφραση τῆς πολιτικῆς τοῦ ἰταλικοῦ Κομμ. Κόμματος. Ἂν πάρουμε σὰ δεδομένο, ποὺ εἶναι, τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ πολιτικὴ αὐτὴ δὲν προέκυψε μέσα ἀπὸ κάποια συλλογικὴ καὶ συστηματικὴ δημοκρατικὴ διαδικασία, φτάνουμε σὲ μιὰ πρώτη διαπίστωση: ὅτι ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ (ἐσωτ.) συνεχίζει τὴν παράδοση τῆς μηχανιστικῆς μεταφορᾶς ξένων προτύπων καὶ ἰδεολογικο-πολιτικῶν κατευθύνσεων, ἁπλῶς μεταθέτοντας τὶς πηγὲς τῶν δανείων της ἀπὸ τὴ Σοβ. Ἕνωση στὴν Εὐρώπη. Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέρα γεννήσεως τῆς συσπείρωσης αὐτῆς μέχρι σήμερα δὲν ἔχει δεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας *καμιὰ ἀπολύτως* μελέτη τῶν κεντρικῶν προβλημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ποὺ νὰ τεκμηριώνει τὴν ὀρθότητα τῆς πολιτικῆς αὐτῆς. Ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ (ἐσωτ.) ἐξακολουθεῖ πάντα νὰ λειτουργεῖ βασιζόμενη σ' ἕνα ἀκαθόριστο πολιτικὸ ἔνστικτο καὶ νὰ προωθεῖ πολιτικὲς ἐπιδιώξεις καὶ θέσεις ποὺ εὐσταθοῦν μόνο ὅταν σημειώνεται μιὰ τέλεια ἀντιστοιχία μεταξὺ ἐπιθυμίας καὶ πραγματικότητας.

Στὸ ἐπίπεδο τῆς ὀργανωτικῆς μορφῆς δὲν ὑπάρχει κανένα περιθώριο διαλόγου, ἡ ἀρχικὴ ἐπιλογὴ τοῦ «μαρξιστικοῦ-λενινιστικοῦ κόμματος» εἶναι τελικὴ καὶ μὴ ἐπιδεκτικὴ στὴν παραμικρὴ ἀλλοίωση. Αὐτό, στὸ βάθος, σημαίνει ὅτι ἡ διάσπαση τοῦ 1968 δὲν εἶχε, γιὰ τὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ (ἐσωτ.), κανένα ἰδεολογικο-πολιτικὸ χαρακτήρα, ὅτι τὰ αἴτια ποὺ ὁδήγησαν σ' αὐτὴν εἶναι ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς δομὲς καὶ τὸν τύπο λειτουργίας τοῦ «κομμουνιστικοῦ κόμματος», ὅτι μιὰ ἀλλαγὴ προσώπων καὶ ὁρισμένες βελτιώσεις θὰ ἔχουνε σὰν ἀποτέλεσμα μιὰ καλύτερη πορεία. Ὅμως μὲ τὴν ὁριοθέτηση αὐτή, κλείνει οὐσιαστικὰ ὁ δρόμος γιὰ τὴ συζήτηση τῆς μορφῆς τοῦ σύγχρονου πολιτικοῦ φορέα, τοῦ τύπου λειτουργίας του καὶ τῆς σχέσης του μὲ τὸν κοινωνικο-πολιτικὸ χῶρο. Καὶ ὁ δρόμος αὐτὸς κλείνει μὲ τὴν προβολὴ παράλογων ἐπιχειρημάτων, ὅπως «μόνο ἕνα τέτοιο κόμμα διαθέτει τὸ ἀναγκαῖο ὅπλο, τὴ μαρξιστικὴ-λενινιστικὴ θεωρία καὶ μέθοδο, γιὰ νὰ κάνη μιὰ σωστὴ ἀνατομία τῆς πραγματικότητας...κ.τ.λ.» (Κανένα σχόλιο).

Στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἰδεολογικοῦ προσανατολισμοῦ τὰ πράγματα μένουν στὸ ἴδιο σημεῖο.

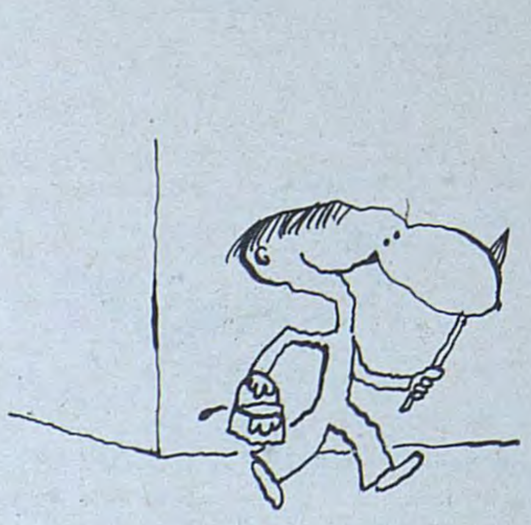

Ἀφοῦ ὑπάρχει ὁ «Μαρξισμὸς-Λενινισμός», ποὺ ἐξελίσσεται βέβαια, ἀλλὰ κανένας μέχρι τώρα δὲν μᾶς εἶπε ποιὲς διαφορὲς ἔχει ἢ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Λένιν, ὅλα εἶναι τακτοποιημένα: ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ (ἐσωτ.) καλεῖ τὰ μέλη τοῦ κόμματος νὰ παλέψουν, «ἐναντίον τοῦ δογματισμοῦ καὶ ἐναντίον τῶν ἡττοπαθῶν τάσεων διάλυσης... γιὰ τὴ νίκη τοῦ δημιουργικοῦ (SIC) μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ καὶ τῆς ἀνανέωσης», χωρὶς νὰ ἔχει ἀποσαφηνίσει καμιὰ διαχωριστικὴ γραμμὴ ἀνάμεσα στὸ «δημιουργικὸ» καὶ τὸν «ἀποστεωμένο» μαρξισμό, χωρίς, οὐσιαστικά, νὰ ἔχει μιὰ ρητὰ διατυπωμένη ἀντίληψη περὶ «ἀνανέωσης». Ἀγκιστρωμένη σὲ ἀφηρημένα καὶ ἐπιδεχόμενα ποικίλες ἑρμηνεῖες θεωρητικὰ σχήματα, ἔχει τὰ χέρια της ἐλεύθερα νὰ χτυπήσει τὸν καθένα καὶ τὸ καθετὶ ποὺ θὰ ἔθετε ὑπὸ ἀμφισβήτηση τὸ ἀρχικό, ἐπιθυμητὸ γι' αὐτήν, ἐσωκομματικὸ καθεστώς.

Ὅσο γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἑνοποίησης τοῦ ἀντιδογματικοῦ χώρου τῆς ἀριστερᾶς, ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ (ἐσωτ.) ἀφήνει μόνο φραστικὰ μιὰ τέτοια δυνατότητα. Ὅπως εἶναι τὰ πράγματα σήμερα, μόνο ἡ ἑνότητα κάτω ἀπὸ τὸ ἀνάλλαχτο δικό της καθεστὼς εἶναι πραγματοποιήσιμη. Αὐτὴ τὴν ἑνοποίηση μέσω τῆς ὑποταγῆς σὲ ἀντιδημοκρατικὰ ἐπιβεβλημένες ἀντιλήψεις ἐπεδίωξε ἀπὸ τὴν ἀρχή, αὐτὴν ἐπιδιώκει καὶ σήμερα. Καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ ἔχει ἡ ἴδια ἀναβαπτισθεῖ μέσα σὲ μιὰ δημοκρατικὴ διαδικασία ἀνάδειξης, ἀλλὰ μόνο κρατώντας σφιχτὰ καὶ μὲ πεῖσμα στὸ χέρι τοὺς τίτλους ποὺ τῆς εἶχε χορηγήσει ἕνα ἀντιδημοκρατικὸ καὶ σκοτεινὸ παρελθόν.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ἡ συσπείρωση τοῦ «Ἐσωτερικοῦ» χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἔμφαση στὴ «δημοκρατικὴ διαδικασία». Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ, ὁπωσδήποτε, ἕνα τεράστιο καὶ θετικὸ βῆμα, ἕνα βῆμα ποὺ μπορεῖ σύντομα νὰ σημαίνει πολλά. Μπορεῖ ὅμως νὰ ἀποδειχθεῖ μόνο τύπος κενὸς περιεχομένου ἂν δὲν ἐνταχθοῦν στὸ δημοκρατικὸ διάλογο καὶ δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὲς σὲ τροποποίηση ἢ καὶ ἀναίρεση οἱ ἀρχικὲς πολιτικές, ὀργανωτικὲς καὶ ἰδεολογικὲς ἐπιλογές. Ἡ δημοκρατικὴ διαδικασία θὰ ἔχει συγκεκριμένο καὶ ἀναγκαῖο λόγο ὕπαρξης ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ὑπηρετήσει πραγματικὰ τὸ σκοπό της, μέσα ἀπὸ μιὰ πραγματικὴ καὶ συλλογικὴ ἀναζήτηση, ἑνοποίησης τοῦ ἀντιδογματικοῦ χώρου. Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνει αὐτὸ πρέπει νὰ ἀναγνωριστεῖ ἡ ἰδιοτυπία τοῦ ἀντιδογματικοῦ χώρου τῆς ἀριστερᾶς:ὅτι εἶναι ἕνας χῶρος ποὺ πρέπει νὰ ἀναζητήσει συλλογικὰ καὶ χωρὶς ἀπριορικοὺς περιορισμοὺς καὶ ἀποκλεισμοὺς τὸ πολιτικὸ ὀργανωτικὸ καὶ ἰδεολογικό του πρόσωπο. Ὅτι εἶναι ἕνας χῶρος ποὺ *ὁλόκληρος* ἔχει δικαιώματα στὸ παρὸν καὶ στὸ μέλλον τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς.

Φίλιππος Γεμιστὸς

γύρω ἀπὸ τὶς ἰδιοτυπίες τοῦ ΠΑΣΟΚ

«ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΣ ΜΥΘΟΣ» ἀντὶ εὐρωπαϊκοῦ;

Τοῦ Νίκου Γρηγορίου

Ὑπάρχει μιὰ ἰδιοτυπία τῆς πολιτικῆς λειτουργίας τοῦ ΠΑΣΟΚ σὲ σχέση μὲ τὰ ἄλλα κόμματα τῆς ἀριστερᾶς, ποὺ ἀξίζει νὰ ἐπισημανθεῖ, ἰδιαίτερα χρήσιμη καὶ ἀναγκαία ὅταν ἐπιχειρεῖται μιὰ ἐκτίμηση καὶ κριτικὴ τῶν πολιτικῶν θέσεων καὶ ἀναλύσεων ποὺ κατὰ καιροὺς ἐμφανίζεται νὰ ἔχει τὸ Κίνημα, ὅσες τουλάχιστον γίνονται γνωστὲς ἀπὸ τὶς ἀγορεύσεις τοῦ κ. Α. Π. στὴ Βουλὴ καὶ ἀνακοινώνονται ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ὄργανα τοῦ Κινήματος. Ἡ ἰδιοτυπία αὐτὴ ἀνάγεται στὴν πρωταρχικὴ καταβολὴ καὶ συγκρότηση τοῦ ΠΑΣΟΚ πάνω στὴ γενικοῦ ἐξαγγελτικοῦ χαρακτήρα «Διακήρυξη τῆς 3ης τοῦ Σεπτέμβρη» καὶ ὄχι σὲ ὁλοκληρωμένες ἀναλύσεις τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ἢ σὲ συγκεκριμένες προγραμματικὲς δεσμεύσεις οὔτε, τέλος, σὲ μιὰ συγκεκριμένη χάραξη μιᾶς στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς τοῦ Κινήματος ποὺ θὰ δέσμευε τὴν καθημερινὴ πρακτική του.

Καὶ ἡ ἰδιοτυπία αὐτὴ ὁλοκληρώνεται καὶ μὲ τὴν ἐλαστικοῦ χαρακτήρα ἰδεολογικὴ ὁριοθέτηση (εἰσήγηση Α.Π. στὴν Π.Κ.Ε. στὶς 19 Ἰανουαρίου) ὅπου γίνεται ἀποδεκτὴ ἡ μαρξιστικὴ μέθοδος ἀνάλυσης τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, ἀλλὰ γίνονται δεκτὰ ὡς μέλη τοῦ Κινήματος ὅσοι ἀποδέχονται τὴν 3η τοῦ Σεπτέμβρη, ἀνεξαρτήτως κοσμοθεωρίας, καὶ ἡ ἀνυπαρξία συγκεκριμένου ὀργανωτικοῦ μοντέλου: μετάθεση τῆς δημοκρατικῆς διαδικασίας γιὰ τὸ μέλλον καὶ ἀνάγκη συγκεντρωτισμοῦ στὴν παροῦσα «μεταβατικὴ φάση» τοῦ Κινήματος (βλ. εἰσήγηση Τσοχατζόπουλου στὸ Προσυνέδριο, 16.3.75, καὶ πρόσφατο διορισμὸ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου ἀπὸ Α.Π.).

Ἡ τέτοια πολιτικὴ, ἰδεολογικὴ καὶ ὀργανωτικὴ ἀσάφεια τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἔχει δυὸ βασικὲς ἐπιπτώσεις: α) παρέχει στὸ ΠΑΣΟΚ τὴν εὐχέρεια πολιτικῶν ἑλιγμῶν πολὺ δύσκολων σὲ περίπτωση ποὺ εἶχαν ἀναληφθεῖ δεσμεύσεις στὴ βάση συγκεκριμένων ἀναλύσεων, π.χ. μεταβολὴ στάσεως ἀπέναντι στὸν Καραμανλῆ μετὰ τὶς ἐκλογές, β) ἡ ἀνυπαρξία λειτουργικοῦ ὀργανωτικοῦ σχήματος, ποὺ θὰ κατοχύρωνε τὴ συλλογικότητα στὴ λήψη τῶν ἀποφάσεων, ἄρα καὶ τὴ χάραξη τῆς τακτικῆς τοῦ κινήματος, μετατρέπει τὸν κ. Α.Π. σὲ μοναδικὸ διαχειριστὴ τῶν πολιτικῶν του ἐπιλογῶν, π.χ. στὴν εἰσήγησή του στὴν Κ.Ε. στὶς 13.4.75 *ἐξηγεῖ ἀναδρομικὰ* τὴ στάση ποὺ τήρησε στὴ Βουλὴ ἀπέναντι στὸν κ. Καραμανλῆ.

Ἕνα τέτοιο πλαίσιο πολιτικῆς λειτουργίας, καθιστᾶ κάθε κείμενο καὶ κάθε ὁριοθέτηση ἰδιαίτερα πολύτιμη, στὸ μέτρο ποὺ συμβάλλει εἴτε στὴν ἀποσαφήνιση τῆς παρουσίας τοῦ ΠΑΣΟΚ μὲ τὴν προβολὴ θετικῶν θέσεων καὶ ἀναλύσεων, εἴτε, ἔστω, στὸ βαθμὸ ποὺ δίνει ἢ δὲν δίνει ἀπαντήσεις, στὴν περιγραφὴ τῆς ἴδιας του τῆς ἀσάφειας.

Ἕνα τέτοιο κείμενο εἶναι καὶ ἡ εἰσήγηση τοῦ κ. Α.Π. στὴν Κ.Ε. τοῦ Κινήματος τῆς 13.4.75. Θὰ ἄξιζε, πρὶν μποῦμε στὴν κριτικὴ τῶν θέσεων ποὺ περιέχει ἡ εἰσήγηση ἢ στὴν ἐπισήμανση θεμάτων ποὺ δὲν τὰ θίγει, νὰ κάνουμε μιὰ παρατήρηση πάνω στὸ χαρακτήρα τοῦ ἴδιου τοῦ κειμένου.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΜΙΑΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ

Στὰ κομμουνιστικὰ καὶ σοσιαλιστικὰ κόμματα ἡ πολιτικὴ εἰσήγηση ἔχει ἕναν πολὺ συγκεκριμένο χαρακτήρα: ἀποτελεῖ τὸ πλαίσιο τῆς πολιτικῆς μάχης ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ τὸ ὄργανό της. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ δόμησή της εἶναι συνήθως πολὺ αὐστηρὴ καὶ οἱ στόχοι καὶ τὰ στάδια μὲ ἀκρίβεια προσδιορισμένα. Ἡ εἰσήγηση τοῦ κ. Α.Π., ἀντίθετα, διακρίνεται ἀπὸ μιὰ ἐλλειπτικότητα στὴ δόμηση καὶ μιὰ ἀδυναμία ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸ συγκεκριμένων στόχων καὶ σταδίων ἀγώνα γιὰ τὴν κατάκτησή τους. Π.χ. ὁ ὁρισμὸς τοῦ βραχυπρόθεσμου καὶ μακροπρόθεσμου ἔχει στὴν εἰσήγηση τοῦ κ. Α.Π. μιὰ καθαρὰ χρονικὴ σημασία, ἐνῶ σ' ἕναν πολιτικὸ ἀγώνα εἶναι μᾶλλον σημεῖα τῆς ἐσωτερικῆς ἀνέλιξής του ἀπὸ μιὰ βαθμίδα σὲ κάποιες ἄλλες, ἀνώτερες βαθμίδες, ποὺ ἐπιβάλλεται κι αὐτὲς νὰ ὀνοματίζονται.

Αὐτὴ ἡ ἐλλειπτικότητα καὶ ὁ ἀφηρημένος χαρακτήρας τῆς ἀνάλυσης, μοιάζει πιὸ πολὺ νὰ προορίζεται στὸ νὰ δώσει περίγραμμα τῶν θέσεων τοῦ ΠΑΣΟΚ στοὺς ὀπαδούς του, παρὰ ὄργανο μάχης στὰ μέλη του.

Παράλληλα, ὁ τέτοιος χαρακτήρας τοῦ κειμένου, περιορίζει τὰ περιθώρια τῆς κριτικῆς, ἀφοῦ ἡ κριτικὴ ἔχει περισσότερη σημασία ὅταν γίνεται στοὺς στόχους παρὰ στὰ στοιχεῖα τῆς ἀνάλυσης. Γι' αὐτό, στὶς κρίσεις μας πάνω στὶς θέσεις τῆς εἰσήγησης θὰ προσθέσουμε καὶ τὰ ἐρωτηματικά μας γιὰ τὰ κενά της. Ἐρωτήματα ποὺ γεννάει καὶ ἡ ἴδια ἡ εἰσήγηση, ἀλλὰ καὶ ἄλλα στοιχεῖα, ποὺ ἐνῶ λογικὰ συνδέονται μὲ τὸ περιεχόμενό της, δὲν περιλαμβάνονται στὰ σχετικὰ σημεῖα της.

Δύο εἶναι οἱ βασικοὶ ἄξονες τοῦ κειμένου:

ὁ ἕνας, μιὰ προσπάθεια γιὰ πληρέστερη θεμελίωση τῆς θέσης τοῦ ΠΑΣΟΚ ἐνάντια στὴν ἔνταξη τῆς χώρας μας στὴν ΕΟΚ, ποὺ συμπληρώνεται μὲ μιὰ πρόταση ἀναπροσανατολισμοῦ καὶ ἀναδιάταξης, ὄχι μόνο τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς «ἐθνικῆς ζωῆς», πρὸς τὸ Μεσογειακὸ χῶρο, ποὺ παρέχει τὴ δυνατότητα «νὰ εἰσαχθοῦμε ἰσότιμα σ' ἕνα κοινωνικὸ καὶ οἰκονομικὸ χῶρο ποὺ θὰ ἐπιτρέψει σ' ὅλους μας νὰ ἀναπτύξουμε καὶ νὰ στεριώσουμε τὴν ἀνεξαρτησία μας σὲ ὅλες τὶς ὄψεις της».

Ὁ δεύτερος εἶναι ἡ ἀναγνώριση (ἀπ' ὅ,τι ξέρουμε διαμετρικὰ ἀντίθετη μὲ τὶς μέχρι σήμερα θέσεις τοῦ κ. Α.Π.) τῆς ὕπαρξης ἑνὸς τμήματος τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοαστικῆς τάξης, ποὺ μέσα ἀπὸ τὸ ξεπούλημα τῆς Κύπρου καὶ τὴν ἀπειλὴ στὸ Αἰγαῖο, ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδεσμευτεῖ ἀπὸ τὸ ἀμερικάνικο καὶ δυτικοευρωπαϊκὸ κεφάλαιο, καὶ νὰ ἀκολουθήσει ἑνὸς κάποιου εἴδους «ἐθνικὴ» πολιτική. Ὁ ἐλιγμὸς αὐτός, πάντα κατὰ τὸν Α.Π., θὰ στηριχτεῖ οἰκονομικὰ στὴν ἐκμετάλλευση τοῦ ἑλληνικοῦ πετρελαίου, καὶ ἐκφραστὴς αὐτῶν τῶν δυνάμεων εἶναι ἡ Κυβέρνηση Καραμανλῆ ποὺ ἐπιχειρεῖ ἕναν κάποιο ἀναπροσανατολισμὸ τῆς χώρας.

Στὸ πρῶτο σκέλος τῆς εἰσήγησης, ἐνῶ ὑπάρχει μιὰ διεξοδικὴ ἐξέταση τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πλέγματος Ἡνωμένων Πολιτειῶν - Δυτ. Εὐρώπης καὶ ταυτόχρονη κατάδειξη τοῦ ὑπηρετικοῦ ρόλου τῆς εὐρωπαϊκῆς Σοσιαλδημοκρατίας στὶς ἰμπεριαλιστικὲς ἐπιδιώξεις «μὲ τὴ φωτεινὴ ἐξαίρεση τῆς Σκανδιναβίας, μὰ ἰδιαίτερα τῆς Σουηδίας», καὶ ἐνῶ ὅλη αὐτὴ ἡ ἐξέταση σκοπὸ ἔχει νὰ καταδείξει τὴν ἀναγκαιότητα μιᾶς «Μεσογειακῆς πολιτικῆς», σὲ ἀντίθεση μὲ μιὰ «Εὐρωπαϊκή», ἡ ἀναγκαιότητα αὐτὴ δὲν ντοκουμεντάρεται καθόλου βαθύτερα ἀπὸ τὴ γενικὴ διατύπωση ποὺ παραθέσαμε πιὸ πάνω.

Θὰ θέλαμε νὰ παρατηρήσουμε ἐδῶ, πὼς ὁ Μεσογειακὸς χῶρος δὲν διαθέτει οὔτε ἐνιαῖα χαρακτηριστικὰ (ἄλλο πράγμα ἡ Ἱσπανία, ἡ Πορτογαλία καὶ ἡ Ἑλλάδα, ἄλλο οἱ χῶρες τῆς Β. Ἀφρικῆς καὶ τῆς Μ. Ἀνατολῆς), ἀλλὰ οὔτε εἶναι καὶ αὐτὸς ἄμοιρος διεθνῶν διαπλέξεων, πιὸ πολύπλοκων μάλιστα ἀπὸ τὶς εὐρωπαϊκές, ἐφόσον καίρια εἶναι στὴν περιοχὴ ἡ παρουσία τῆς Σοβ. Ἕνωσης.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπισημάνουμε ἐπίσης πὼς ἀπαιτεῖται πληρέστερο ντοκουμεντάρισμα τῆς θέσης αὐτῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἰδιαίτερα γιατὶ βασικὸ σύμπτωμα τῆς μεταπολιτευτικῆς περιόδου εἶναι ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ λειτουργία τῶν μύθων· ἔτσι, θἄναι ὀλέθριο στὸ μύθο τῆς Εὐρώπης νὰ ἀντιπαρατάξουμε ἕνα «Μεσογειακὸ μύθο», ποὺ θὰ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴ μετάθεση τῆς ἀναγκαιότητας ἐσωτερικῶν διαρθρωτικῶν ἀλλαγῶν τῆς κοινωνίας μας σὲ ἀναζήτηση λύσεων τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος μέσω τελικὰ τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς.

ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ

Τὸ δεύτερο σκέλος τῆς εἰσήγησης (καὶ ἴσως τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον), ἡ ἀναγνώριση δηλαδὴ ἀπὸ τὸν κ. Α.Π. τῆς ὕπαρξης μιᾶς «ἐθνικῆς ἀστικῆς τάξης», ποὺ μάλιστα θὰ στηρίξει τὴν ἀνεξαρτησία της στὴν ἐκμετάλλευση τοῦ ἑλληνικοῦ πετρελαίου, εἶναι ἤδη ἕνα τολμηρὸ βῆμα, σημεῖο-τομή, ποὺ πάνω του σκόνταφτε καὶ σκοντάφτει ἡ ἑλληνικὴ ἀριστερὰ χωρὶς νὰ ἔχει δώσει μιὰ ἱκανοποιητικὴ ἀπάντηση. Καὶ τοὺς τόμους τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας καὶ πολεμικῆς τοὺς διασκελίζει ὁ κ. Α.Π. ὄχι μὲ μιὰ ἀνάλυση τῶν οἰκονομικῶν ὅρων ποὺ ἐπιτρέπουν τὴν ἀποδέσμευση αὐτοῦ τοῦ τμήματος τῆς μεγαλοαστικῆς τάξης ἀπὸ τὸν ἰμπεριαλισμό, ἀλλὰ ὑποκαθιστᾶ τὴν οἰκονομικὴ μὲ τὴν πολιτικὴ ἑρμηνεία, πού, συνήθως, ἀπ' ὅ,τι ξέρουμε, δὲν εἶναι πρωτογενὲς ἀλλὰ ὕστερο φαινόμενο. Μεταθέτει δὲ τὴν οἰκονομικὴ βάση στήριξης μιᾶς τέτοιας κίνησης σὲ μιὰ μελλοντικὴ ἐκμετάλλευση, ποὺ ἡ ὑψηλὴ τεχνολογία ποὺ ἀπαιτεῖ, προϋποθέτει πάλι προσφυγὴ σὲ βοήθεια πιὸ ἀνεπτυγμένων χωρῶν.

Ταυτόχρονα, μιὰ τόσο σημαντικὴ διαπίστωση μένει ἀκάλυπτη στὴν εἰσήγηση ὡς πρὸς τὶς πολλαπλὲς ἐπιπτώσεις ποὺ θὰ ἔχει ἡ ἐπαλήθευσή της. Τὸ ὅτι θὰ μεταβληθοῦν ὅλοι οἱ ὅροι ἀναφορᾶς τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς πραγματικότητας τῆς χώρας, τὸ ὅτι ἐπιβάλλεται ἀκόλουθα μιὰ ἐπανατοποθέτηση τῶν φορέων σὲ σχέση μὲ τὴ διαμορφούμενη μὲ τέτοιο τρόπο πραγματικότητα, ἡ ἐκπόνηση μακρόπνοων προγραμμάτων, ἡ χάραξη μιᾶς νέας στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς, διασκελίζονται στὴν εἰσήγηση, ποὺ τελειώνει στὴν ἀφηρημένη πιά, μέσα στὴν ξεκάθαρη ἀνάγκη συγκεκριμένων τοποθετήσεων διατύπωση, ὅτι «μακροπρόθεσμα δὲν εἶναι ἱστορικὰ δυνατὸ νὰ φέρει σὲ πέρας ἡ ἑλληνικὴ μεγαλοαστικὴ τάξη τὸ ἔργο τῆς ἐθνικῆς μας ἀπελευθέρωσης καὶ νὰ ἐγγυηθεῖ τὴν ἐθνική μας ἀνεξαρτησία». Καὶ εἶναι ἀφηρημένη μιὰ τέτοια διατύπωση γιατὶ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία μιᾶς τακτικῆς ποὺ χαράζεται μὲ βάση τὴ σημερινὴ πραγματικότητα, μὲ μεσοπρόθεσμα στάδια καὶ καθορισμένη ἐσωτερικὴ πορεία ἀνέλιξης πρὸς τὴν κατάκτηση τῶν τελικῶν στόχων, μετατρέπει τὸ «μακροπρόθεσμα» σὲ καθαρὰ χρονικὴ στιγμή. Κι εἶναι αὐτὸ ποὺ στερεῖ τελικὰ ἀπ' τὴν εἰσήγηση τὸ ρόλο ὀργάνου καὶ τὴ μετατρέπει σὲ περιγραφικὴ καὶ ἐξ ἀποστάσεως διαγραφὴ μιᾶς σειρᾶς ἀξιωματικῶν ἀπόψεων γιὰ τὸ χαρακτήρα τοῦ ἑλληνικοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τὴ σύνδεσή του μὲ τὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις τῆς χώρας.

Θὰ θέλαμε, τέλος, νὰ ἐπισημάνουμε ἐκεῖνες τὶς ἐλλείψεις, τὰ στοιχεῖα ἐκτὸς κειμένου, ποὺ κατὰ τὴν ἄποψή μας εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ τὴ διαμόρφωση μιᾶς ὁλοκληρωμένης εἰκόνας ἑνὸς χώρου καὶ τῆς προβληματικῆς του, ποὺ πλευρές της μόνο θίγει ἡ εἰσήγηση.

Ἐντυπωσιακὴ εἶναι ἡ ἔλλειψη κάθε ἀναφορᾶς στὸν ἄλλο μεγάλο παράγοντα, ἐξ ἴσου καθοριστικοῦ κάθε ἰσορροπίας καὶ ἐξέλιξης, εἴτε στὴν Εὐρώπη εἴτε στὴ Μεσόγειο, τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση καὶ τὸ ρόλο της. Ὅπως ἄλλωστε καὶ στὶς γενικότερες ἀλλὰ καὶ στὶς ἑλληνικὲς ἐξελίξεις δὲν προσμετρᾶται ὁ παράγοντας τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν γίνεται καμιὰ μνεία καὶ τοποθέτηση.

Ἡ διαγραφὴ τῶν δυνατῶν προσανατολισμῶν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἀφήνει ἀπ' ἔξω καὶ δυνατὰ ἀνοίγματα στὰ Βαλκάνια, ἢ τὴν πιθανότητα πολὺ ἐλαστικότερων καὶ ἀποτελεσματικότερων ἐντάξεων σ' ἕνα σύστημα, τελικά, ἐξωτερικῶν σχέσεων καὶ ὄχι σὲ μιὰ μονόπλευρη προσκόλληση σὲ μιὰ περιοχὴ ἐνάσκησής της.

Θὰ περιμέναμε λοιπὸν τὴν ἀποσαφήνιση καὶ αὐτῶν τῶν σημείων, ἀλλὰ καὶ συγκεκριμενοποίηση ὅλων τῶν ἄλλων τοποθετήσεων σὲ μιὰ προοπτικὴ πολιτικῆς πρακτικῆς.

Νίκος Γρηγορίου

ΣΤΡΟΦΗ

- ΕΚΘΕΣΗ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΒΙΕΤΝΑΜ
- Μιὰ τοιχογραφία τοῦ Γ. Βακιρτζῆ
- Φωτογραφικὸ Χρονικὸ
- ΑΦΙΣΣΕΣ, ΒΙΒΛΙΑ, ΔΙΣΚΟΙ

Ἀπὸ 15 μέχρι 28 Μαΐου

ΣΤΡΟΦΗ

Κολοκοτρώνη 3 (Στοὰ) Ἀθήνα 125
Τηλ. 3229122

ἀντίλογος

ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

ἀπαντήσεις κι ἐρωτήματα

Τοῦ Σπύρου Λιναρδάτου

Ἄλλες ὑποχρεώσεις καὶ προτεραιότητες μ' ἔχουν ἀναγκάσει νὰ διακόψω, γιὰ ἕνα διάστημα, τὴ συνεργασία μου μὲ τὸ «ΑΝΤΙ». Νομίζω ὅμως ὅτι, στὸ μεταξύ, δὲν μπορῶ ν' ἀφήσω ἀναπάντητα ὁρισμένα ἐρωτήματα ποὺ μοῦ θέτουν ἀναγνῶστες τοῦ περιοδικοῦ ἀπὸ τὶς στῆλες τῶν ἐπιστολῶν καὶ μερικὲς ἐπικρίσεις γιὰ ὅσα ἔγραψα –ἢ νόμισαν ὅτι ἔγραψα– στὴ δεκαπενθήμερη πολιτικὴ ἀνασκόπηση.

Κι αὐτὸ ὄχι τόσο γιατὶ οἱ ἐπικρίσεις παίρνουν, καμιὰ φορά, τὸ χαραχτήρα προσωπικῶν ἐπιθέσεων - πράγμα καθόλου ἀσυνήθιστο στὰ «καθ' ἡμᾶς», ὅπου κάθε ἕνας ποὺ διαφωνεῖ μὲ τὶς ἐπίσημες ἡγεσίες ἐξακολουθεῖ νὰ στιγματίζεται, ἢ μὲ τὴ μέθοδο τῶν ψιθύρων ἢ καὶ ἀνοιχτά, σὰν «χαλασμένος», «διασπαστής», «ὀπορτουνιστὴς» κ.λπ. καὶ ὅπου ἀκόμα καὶ ἡ ἀναφορὰ στὶς τάσεις ποὺ ὑπάρχουν στὰ κόμματα θεωρεῖται «ὑποβολιμαία» καὶ ὕποπτη. Ἀλλά, περισσότερο, γιατὶ πιστεύω ὅτι, μὲ τὴν καθαρὴ διατύπωση τῶν ἀπόψεών του, ἔχει ὁ καθένας μας χρέος νὰ συμβάλει στὸ νὰ διευκρινιστεῖ, κατὰ τὸ δυνατό, ἡ πραγματικὰ πολὺ συγκεχυμένη, ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς, κατάσταση. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν θὰ περιοριστῶ μόνο σὲ ἀπαντήσεις σὲ ἐρωτήματα ἢ ἐπικρίσεις γιὰ δικά μου γραφτά, ἀλλὰ θὰ διατυπώσω, ἔστω καὶ συνοπτικά, τὴ γνώμη μου γιὰ προβλήματα ποὺ ἔχουν προκαλέσει τελευταῖα συζητήσεις ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ «ΑΝΤΙ» ἢ ἀλλοῦ.

Δὲν μπορεῖ νά 'χεις ποτὲ τὴν ἀξίωση ἀπὸ κανένα νὰ διαβάζει τὰ ὁποιαδήποτε κείμενά σου. Εἶναι ὅμως δίκαιη ἡ ἀγανάκτηση καὶ ἡ διαμαρτυρία σου, ὅταν, εἴτε ἀπὸ ἔλλειψη καλῆς πίστης, εἴτε ἀπὸ προχειρότητα καὶ ἐπιπολαιότητα, σὲ παρουσιάζουν νὰ ὑποστηρίζεις τὰ ἀκριβῶς ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔγραψες. Γι' αὐτὸ καὶ παραμένει γιὰ μένα στὸ ἀκέραιο τὸ θέμα δεοντολογίας καὶ ἠθικῆς τάξης, ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴ διαστρεβλωτικὴ «κριτικὴ» ποὺ εἶχε κάνει σ' ἕνα σχόλιό μου τὸ περιοδικὸ τῆς νεολαίας τοῦ Κ.Κ.Ε.εσωτ. καὶ πού, παρασκηνιακά, ἀναγνωρίστηκε ὅτι ἦταν «ἀτυχής», χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρξει καὶ ἡ ἐπιβαλλόμενη δημόσια ἐπανόρθωση. Τί νὰ πῶ, τώρα, γιὰ τὸν ἐπιστολογράφο τοῦ «ΑΝΤΙ» κ. Φ. Χατζῆ (προσωπικὰ δὲν τὸν γνωρίζω, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐπιστολή του φαίνεται πὼς εἶναι μέλος τοῦ ΠΑΣΟΚ), πού, στὸ τελευταῖο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ, θέλοντας νὰ ἐπικρίνει μιὰ πολιτική μου ἀνασκόπηση («ΑΝΤΙ» τ. 15) ἀρχίζει ἔτσι:

> «Τὸ κείμενο ὑπογράφεται σχεδὸν ἀνυπόγραφα μ' ἕνα πρωτότυπο συνδυασμὸ τῶν γραμμάτων «Σ.Λ.» Φοβᾶμαι ὅμως πώς, ὅπως ἡ ὑπογραφὴ δὲν εἶναι οὔτε διασαφηνιστική, οὔτε ἀναλυτική, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ἄρθρο...»

Ἀπορῶ ὅμως πῶς ὁ κ. Χατζῆς κατόρθωσε νὰ δεῖ τὸ ἀχνὸ «Σ.Λ.» ποὺ ὑπῆρχε στὸ ὑστερόγραφο καὶ τοῦ ξέφυγε ὁλόκληρο τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπώνυμο τοῦ συντάκτη ποὺ σημειώνεται ἑφτὰ γραμμὲς παραπάνω, ἐκεῖ ποὺ πραγματικὰ τελειώνει ἡ πολιτικὴ ἀνασκόπηση, μὲ ἔντονα μαῦρα στοιχεῖα. Μὲ λίγη περισσότερη προσοχή, κ. Χατζῆ, θὰ ἀποφεύγατε ἄσκοπους σολοικισμοὺς καὶ λογοπαίγνια, θὰ ἀπαλλασσόσαστε ἀπὸ ἀδικαιολόγητους «φόβους» καὶ θὰ διαφυλάσσατε τὴ σοβαρότητα, πού, κατὰ τὰ ἄλλα, διακρίνει τὴν ἐπιστολή σας.

ΠΑΣΟΚ καὶ Δημοκρατία

Δικαίωμα τοῦ ἐπιστολογράφου καὶ ὁποιουδήποτε ἄλλου εἶναι νὰ ἀμφισβητεῖ πὼς εἶναι ὀρθὴ ἡ διαπίστωση ὅτι ὑπάρχει μιὰ ἀλλαγὴ στὴ στάση τοῦ κ. Α. Παπανδρέου ἀπέναντι στὴν Κυβέρνηση Καραμανλῆ. Ἡ πολιτικὴ ἀνασκόπηση δὲν ἐπέκρινε αὐτὴ τὴν ἀλλαγή. Κάθε ἄλλο. Μόνο τὴ σημείωσε, ὅπως εἶχε χρέος, γιὰ τὴν ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ περιοδικοῦ. Πληροφορῶ πάντως τὸν κ. Χ. ὅτι, ἀπὸ τότε ὡς σήμερα, οἱ «πολιτικοὶ παρατηρητὲς» σημειώνουν ὅτι ὄχι μόνο ὑπάρχει ἀλλαγὴ στὴ στάση τοῦ κ. Παπανδρέου ἀπέναντι στὴν Κυβέρνηση, ἀλλὰ καὶ τοῦ κ. Καραμανλῆ ἀπέναντι στὸν ἀρχηγὸ τοῦ ΠΑΣΟΚ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ κ. Χατζῆς γράφει πὼς «κανεὶς δὲν ξεχνᾶ ὅτι ὁ σημερινὸς πρωθυπουργὸς στὶς 23 Ἰουλίου ἀνελάμβανε τὴν κυβέρνηση (καὶ ὄχι τὴν ἐξουσία) ἔχοντας μόνο τὸ στυλό του» – παρ' ὅλο ποὺ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπόλυτα σωστό, γιατὶ ὁ κ. Καραμανλῆς, ὅπως ἀπόδειξε καὶ ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Θεσσαλονίκη, εἶχε ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες τὴ λαϊκὴ ὑποστήριξη, ποὺ δὲν εἶναι λίγο – θὰ θέλαμε νὰ τὸν ρωτήσουμε: Μήπως τὸ εἶχαν ξεχάσει αὐτὸ κάποιοι ποὺ διακήρυσσαν ὅτι τὸ πραξικόπημα συνεχίζεται, ὅτι ὁ κ. πρωθυπουργὸς εὐνοεῖ τὰ σχέδια γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τῆς Μοναρχίας καὶ ὅτι, παρ' ὅλ' αὐτά, θὰ ἔχουμε «σοσιαλισμὸ στὶς 18»;

Ὁ κ. Χ. μᾶς διαβεβαιώνει ὅτι ἡ γραμμὴ τοῦ ΠΑΣΟΚ «ξεπηδάει μέσα ἀπὸ τὶς ἀρχές του καὶ ἀπὸ τὶς δημοκρατικὲς διαδικασίες ποὺ ἐγκολπώνονται στὸ ἴδιο τὸ κόμμα, μὲ παράλληλη ἀδιαφορία γιὰ τὶς τυχὸν ἐπικαιρικὲς προσωπικὲς διαθέσεις τῆς ἡγεσίας». Ἂν αὐτὰ μποροῦν νὰ τὰ βεβαιώσουν καὶ τὰ μέλη τῆς Κ.Ε. καὶ τὰ ἄλλα στελέχη τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἐμᾶς δὲν μᾶς μένει παρὰ νὰ χειροκροτήσουμε. Ἔχουμε ἐπανειλημμένα ὑποστηρίξει πὼς ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὸ μέλλον τῆς Δημοκρατίας στὴ χώρα μας, ἡ δημιουργία κομμάτων ἀρχῶν καὶ δημοκρατικὰ ὀργανωμένων ἀπὸ τὴ βάση ὡς τὴν κορυφή. Δυστυχῶς, ὅμως, ὅσοι, ὄχι μόνο ἀπὸ πολιτικὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐπαγγελματικὸ καθῆκον, παρακολουθοῦμε τὶς ἐσωτερικὲς ἐξελίξεις καὶ τὴ ζωὴ τῶν κομμάτων, δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς τὸ ΠΑΣΟΚ ἔκανε βήματα πρὸς τὴ δημοκρατική του ὀργάνωση καὶ ὅτι ἔχει διαφύγει τὸν κίνδυνο νὰ μετατραπεῖ σ' ἕνα ἀκόμα ἀρχηγικὸ κόμμα, μ' ἕνα, εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἐξαιρετικὰ προικισμένο, κατὰ τὰ ἄλλα, ἡγέτη.

Ἐθνικὴ ἑνότητα καὶ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ

Ἕνα ἄλλο μέλος τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὁ φοιτητὴς κ. Γ. Παπαδημητρίου, μοῦ ζητεῖ, περίπου, εὐθύνες γιὰ τὴν πολιτικὴ τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐσωτ., γιὰ ὅσα δήλωσε στὴ Λάρισα, ἤ, δὲν ξέρω ποῦ ἀλλοῦ, ὁ κ. Δρακόπουλος κ.λπ. (ἐπιστολὴ στὸ τ. 15 τοῦ «ΑΝΤΙ»). Φυσικά, συμφωνῶ σὲ πολλὲς βασικὲς ἐκτιμήσεις τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐσωτ. στὴν ἐσωτερικὴ καὶ τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ ἀκόμα περισσότερο στὶς σχετικὲς θέσεις τοῦ Προέδρου τῆς ΕΔΑ κ. Ἡλιοῦ, ὅπως, λόγου χάρη, γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας ἀπέναντι-

στοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, ποὺ βρίσκονται κυριολεκτικὰ «πρὸ τῶν πυλῶν» μας, ἢ τῆς ἀντιδικτατορικῆς καὶ δημοκρατικῆς ἑνότητας ἀπέναντι στὴν ἄκρα δεξιὰ καὶ τοὺς νοσταλγοὺς τῆς δικτατορίας, ποὺ δὲν ἔχουν πάψει νὰ βυσσοδομοῦν καὶ νὰ ὀργανώνονται, ἢ γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς ἀμυντικῆς ἱκανότητας τῆς χώρας μας κ.λπ. Πιστεύω ἐπίσης πὼς μιὰ χώρα μικρὴ καὶ σὲ ἐπίκαιρη γεωγραφικὴ θέση, ὅπως ἡ δική μας, δὲν μπορεῖ νὰ διασφαλίσει τὴν ἀνεξαρτησία της χωρὶς συνεχὴ ἀγώνα, ἢ μὲ μονόπλευρους προσανατολισμούς, ἔστω καὶ μόνο πρὸς τὶς χῶρες τῆς Μεσογείου, ἀλλὰ μὲ ἀναζήτηση στηριγμάτων πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις, ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ τὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες ὡς τὶς ἀραβικές, καὶ μὲ πολυμερεῖς φιλικὲς σχέσεις. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Τίτο, πού, παρ' ὅλο ὅτι ἦταν ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τοῦ ἀδέσμευτου κόσμου, χρειάστηκε νὰ ἐφαρμόσει πολλοὺς ἐλιγμούς, σὲ κρίσιμες γιὰ τὴ χώρα του στιγμές, γιὰ νὰ διασώσει τὴν ἀνεξαρτησία της. Χρήσιμο εἶναι ἐπίσης νὰ μελετήσουμε ἀπὸ τὴν εἰσήγηση τοῦ Μπερλίγκουερ στὸ τελευταῖο συνέδριο τοῦ Κ.Κ. Ἰταλίας, τὸ μέρος ποὺ ἀναφέρεται στὸ ΝΑΤΟ, ὄχι βέβαια γιὰ νὰ τὸ ἀντιγράψουμε, ἀλλὰ γιὰ νὰ δοῦμε μὲ πόσο ὑπεύθυνο τρόπο ἀντιμετωπίζονται τὰ θέματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς κομμουνιστές.

Φυσικά, ὅλα αὐτὰ φαίνονται πολυ αἱρετικὰ καὶ ὕποπτα στοὺς σοῦπερ μαρξιστές μας, ποὺ παραμένουν σὲ μερικὲς γενικὲς φόρμουλες, ὅπως π.χ. ὅτι οἱ ἐργάτες δὲν ἔχουν πατρίδα, ὅτι ὁ Στρατὸς εἶναι ταξικός, κ.λπ. κ.λπ, καὶ ἀξιώνουν μ' αὐτὰ τὰ κλισὲ νὰ ἀσκήσουν ὑπεύθυνη πολιτικὴ σὲ μιὰ ἐξαιρετικὰ πολύπλοκη πραγματικότητα, ὅπως αὐτὴ τῆς μεταβατικῆς ἐποχῆς μας. Οἱ σοῦπερ μαρξιστές, ἀποστηθίζοντας σὰν καλοὶ θεολόγοι ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ βιβλία τῶν κλασικῶν τοῦ μαρξισμοῦ, εἶναι ἀνίκανοι νὰ κάνουν ἐπιστημονική, κατὰ συνέπεια καὶ μαρξιστική, ἀνάλυση τῆς συγκεκριμένης πραγματικότητας καὶ τῶν δυνάμεων καὶ τάσεων ποὺ ἐκδηλώνονται. Ἰδίως παραλύει κάθε ἱστορικοϋλιστική τους προπαίδεια, ὅταν προσπαθοῦν νὰ ἐξηγήσουν φαινόμενα ὅπως οἱ ὀξύτατες ἀντιθέσεις καὶ συγκρούσεις μέσα ἢ ἀνάμεσα σὲ σοσιαλιστικὲς χῶρες, ποὺ δὲν τὶς εἶχε προβλέψει καμιὰ θεωρία καὶ κανένα ἐγχειρίδιο τοῦ μαρξισμοῦ. Καὶ καταφεύγουν σέ, λίγο-πολύ, ὑποκειμενιστικὲς καί, τελικά, ἰδεαλιστικὲς ἑρμηνεῖες, ὅπως ἡ προσωπολατρεία, ὁ δογματισμὸς ἢ ὁ ὀπορτουνισμός, ἡ «προδοσία τῶν ἰδεῶν τοῦ μαρξισμοῦ - λελινισμοῦ», κ.λπ. κ.λπ. Τοὺς εἶναι δύσκολο, λόγου χάρη, νὰ ξεκινήσουν τὴν ἀνάλυσή τους ἀπὸ τὴ ρεαλιστικὴ διαπίστωση ὅτι, παρὰ τὶς μεγαλόστομες διακηρύξεις γιὰ διεθνισμό, οἱ ἐθνικὲς καὶ κρατικὲς ἀντιθέσεις, καθὼς καὶ ἡ τάση ἐπιβολῆς τῶν μεγάλων δυνάμεων στὶς μικρές, παραμένουν, τουλάχιστο στὴ μεταβατικὴ περίοδο ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση τοῦ σοσιαλισμοῦ σὲ μερικὲς χῶρες ὡς τὴν ἐξαφάνιση τοῦ καπιταλισμοῦ ὡς κοινωνικοῦ συστήματος.

Γιὰ τὴ χώρα μας τὴ στιγμὴ αὐτὴ ὁ κύριος κίνδυνος σὲ βάρος τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἀκεραιότητάς της προέρχεται ἀπὸ τὸν τουρκικὸ σωβινισμὸ καὶ τὶς μηχανορραφίες τῶν Ἀμερικανῶν ἰμπεριαλιστῶν, ποὺ εἶναι ἀκόμα ἐδῶ παρόντες, μὲ τὶς ὑπηρεσίες τους, τὶς ἑταιρίες τους, τὶς δικτυώσεις τους καὶ τοὺς μηχανισμούς τους. Μακροπρόθεσμα ὅμως ἡ ἀνεξαρτησία μας εἶναι ἐκτεθειμένη καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους κινδύνους. Γι' αὐτὸ εἶναι πολὺ λεπτὸ τὸ θέμα μιᾶς ἀνεξάρτητης καὶ ἀληθινὰ ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολικῆς.

Κ.Κ.Ε. ἐσωτ. καὶ ΕΔΑ

Ἀλλὰ ἂς ξαναγυρίσουμε στὴν ἀπάντηση στὸν φοιτητὴ κ. Γ.Π. Παρ' ὅλο ὅτι συμφωνῶ σὲ ἀρκετὰ σημεῖα μὲ τὸ Κ.Κ.Ε. ἐσωτερ., δὲν εἶμαι μέλος, οὔτε κὰν ὀπαδός του. Αὐτὸ δὲν ἔχω τὴν ἀξίωση νὰ τὸ ξέρει ὁ κ. Γ.Π., ἂν καί, ἀφοῦ διαβάζει μὲ προσοχὴ τὸ «ΑΝΤΙ», δὲν θά 'ταν δύσκολο νὰ τὸ ἔχει καταλάβει. Δὲν πρόκειται λοιπὸν νὰ ἀπαντήσω ἐγώ, ἀφοῦ δὲν εἶμαι καὶ ἁρμόδιος, στὶς ἀπορίες του γιὰ ὁρισμένες ἐκδηλώσεις τῆς πολιτικῆς του Κ.Κ.Ε. ἐσωτ... Μερικὲς ἀπὸ τὶς διαφωνίες μου μὲ τὴν πολιτικὴ τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐσωτ. ἔχουν ἐκτεθεῖ, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, ἀπὸ τὴν «Πολιτικὴ ἀνασκόπηση» τοῦ «ΑΝΤΙ». Μπορῶ νὰ προσθέσω πὼς ἤμουνα ἀντίθετος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ στὴν ἵδρυση τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐσωτ., γιατὶ πίστευα πὼς ὁ νέος φορέας ποὺ εἶχε δημιουργηθεῖ στὴν ἰδιόμορφη ἑλληνικὴ πραγματικότητα, γιὰ τὴν Ἀριστερὰ ἦταν ἡ ΕΔΑ, ποὺ εἶχε καὶ ἔχει καὶ σήμερα τὴ δυνατότητα νὰ συσπειρώσει εὐρύτερες δυνάμεις σὲ μιὰ νέα πολιτικὴ καὶ ἕνα ἑλληνικὸ δρόμο γιὰ βαθιὲς μεταρρυθμίσεις καὶ τὸ σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμὸ τῆς κοινωνίας μας.

Τὸ Κ.Κ.Ε. ἐσωτ. καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ὀνομασία του – αὐτὸ τὸ «ἐσωτερικοῦ» σημαίνει ὅτι εἶναι ἕνα μεταβατικὸ στάδιο ὥσπου ἢ νὰ ξαναγίνει ἡ ἑνοποίηση μὲ τὸ Κ.Κ.Ε. ἢ νὰ ἐξοντώσει καὶ νὰ ἀφομοιώσει τὸ ἕνα τὸ ἄλλο – καὶ ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς δομές του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πολιτική του σὲ πολλοὺς τομεῖς, δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ συσπειρώσει εὐρύτερες δυνάμεις. Ἀναφέρω ἐνδεικτικά: τὴν ἐμμονή του στὸ «δημοκρατικὸ συγκεντρωτισμό», πού, ὕστερα ἀπὸ ὅσα ἀνοσιουργήματα ἔχει καλύψει, θὰ ἔπρεπε καὶ ὡς ὅρος νὰ καταργηθεῖ, τὴ μετατροπὴ τῆς νεολαίας του σὲ «μαρξιστικὴ-λενινιστικὴ» καὶ τὸ συναγωνισμὸ σφυροδρεπάνων μὲ τὴν ΚΝΕ, τὴν παλαιοκομμουνιστικὴ φρασεολογία ποὺ χρησιμοποιεῖ σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ἐπίσημα κείμενά του, τὸ συναγωνισμὸ μὲ τὸ Κ.Κ.Ε. σὲ συνεχὴ παρελθοντολογία, ποὺ δὲν ἑνώνει, ἀλλὰ χωρίζει, τὴν κακὴ χρησιμοποίηση τοῦ ὅπλου τῶν μαζικῶν ἐκδηλώσεων καί, κυρίως, τὴν τακτικὴ του ἀπέναντι στὴν ΕΔΑ, ποὺ ἀκόμα προσπαθεῖ νὰ τὴν ἐλέγξει καὶ νὰ τὴν κηδεμονεύσει.

Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ὑποβάλει τὸ ἐρώτημα στοὺς ἡγέτες τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐσωτ. πῶς ἐξηγοῦν τὸ γεγονὸς ὅτι, παρ' ὅλο ποὺ ὁρισμένες πολιτικὲς πρωτοβουλίες τους καὶ γενικὰ ἡ ἑνωτική τους τακτικὴ τοὺς ἔχει δώσει κύρος σὲ εὐρύτερα στρώματα, τὸ κόμμα τους δὲν κατόρθωσε, ὅπως ὁμολόγησε καὶ ὁ Μπ. Δρακόπουλος στὴν τελευταία ὁλομέλεια, νὰ σημειώσει κανένα συγκεκριμένο βῆμα στὴν προσπάθεια γιὰ τὴ συσπείρωση στὶς γραμμές του οὔτε ὅσων ἀνήκουν στὸ χῶρο ποὺ ὀνομάζουν «ἀνανεωτικὸ» τῆς Ἀριστερᾶς.

Ἡ ΕΔΑ, «προϊὸν τῶν ἑλληνικῶν συνθηκῶν», μπορεῖ, ὅπως ὀρθὰ γράφει ὁ Ἀνδρ. Λεντάκης («ΑΝΤΙ», τ. 16), νὰ συσπειρώσει τὶς δυνάμεις ποὺ ἐπιδιώκουν ἕνα ἑλληνικὸ δρόμο, γιὰ ἕνα σοσιαλισμὸ μὲ ἀνθρώπινο πρόσωπο κι ἕνα κόμμα μὲ πραγματικὰ δημοκρατικὴ συγκρότηση καὶ λειτουργία. Νομίζω πὼς οἱ ἐπιφυλάξεις τοῦ Νίκου Γιανναδάκη στὸ ἴδιο τεῦχος τοῦ «ΑΝΤΙ» ὀφείλονται στὸ γεγονὸς ὅτι βλέπει μόνο τὸν ἐπίσημο προγραμματισμὸ τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐσωτ. γιὰ μιὰ «αὐτοδύναμη»ΕΔΑ, πού, στὴν οὐσία, θὰ ἦταν ἐξάρτημά του. Δὲν ἔχει ὅμως ἐκτιμήσει ἢ ὑποτιμᾶ τὸ γεγονός, ὅτι ὑπάρχει ταυτόχρονα καὶ ἀναπτύσσεται ἡ κίνηση τῶν ὀργανώσεων καὶ ἀνεξάρτητων ὁμάδων γιὰ μιὰ ἀληθινὰ αὐτοδύναμη ΕΔΑ. Τὸ παιγνίδι βέβαια δὲν ἔχει ἀκόμα ὁριστικὰ κριθεῖ. Ἀλλὰ νομίζω πὼς ἡ πλάστιγγα ἤδη γέρνει πρὸς τὴν ἀληθινὴ αὐτοδυναμία καὶ αὐτοτέλεια τῆς ΕΔΑ. Καὶ πιστεύω πὼς αὐτὸ θὰ ἔχει σημαντικὴ ἐπίδραση στὶς μελλοντικὲς ἐξελίξεις στὸ χῶρο τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς.

Ἡ διάσπαση

Φυσικὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καλλιεργοῦμε τὴν αὐταπάτη ὅτι μὲ τὴ δημιουργία τῆς αὐτόνομης ΕΔΑ θὰ λυθοῦν αὐτόματα ὅλα τὰ προβλήματα τῆς Ἀριστερᾶς καὶ θὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ ἑνότητά της. Ἡ διάσπαση εἶναι βαθιά, οἱ διαφωνίες δὲν ἀφοροῦν μονάχα ζητήματα τακτικῆς, ἀλλὰ θίγουν καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς στόχους τοῦ Κινήματος καὶ τὸ εἶδος τοῦ Σοσιαλισμοῦ ποὺ κάθε πλευρὰ ἐπιδιώκει, καὶ τοὺς ἐξωτερικούς του προσανατολισμούς. Αὐτὸ δὲν τὸ ἔχουν καταλάβει πολλοὶ ἀριστεροί, ἀκόμα καὶ παλιὰ στελέχη, ἰδίως ὅσα, μετὰ τὴν κατοχὴ καὶ τὸν Ἐμφύλιο Πόλεμο, διέκοψαν τὴ στενὴ ἐπαφή τους μὲ τὰ κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς, δὲν παρακολούθησαν ἀπὸ κοντὰ τὶς ἐξελίξεις στὸ ἑλληνικὸ καὶ τὸ παγκόσμιο κομμουνιστικὸ κίνημα καὶ δὲν ξέρουν σχεδὸν τίποτε γιὰ τὶς διαμάχες γύρω ἀπὸ συγκεκριμένα προβλήματα ἢ γιὰ τὶς τραγωδίες σὰν κι αὐτὲς ποὺ ἔχει ἀφηγηθεῖ ὁ Ἄρτουρ Λόντον στὴν «Ὁμολογία» ἢ ποὺ ἔζησαν οἱ Ἕλληνες κομμουνιστὲς στὸ ἐξωτερικό.

Ὅλοι αὐτοὶ λοιπὸν – καὶ ἀκόμα πολλοὶ νέοι ποὺ ἔχουν μάθει γιὰ τὸ ἀληθινὰ ἡρωϊκὸ κίνημα τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς στὴν κατοχικὴ καὶ μετακατοχικὴ περίοδο μόνο ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες καὶ τὰ βιβλία – νοσταλγοῦν «τὴν παλιὰ ὡραία ἐποχὴ ποὺ ἤμαστε ἑνωμένοι, ποὺ ἀγωνιζόμαστε καὶ ὑποφέραμε ὅλοι μαζὶ καὶ ὅλοι μαζὶ ὀνειρευόμαστε τὴ νίκη τοῦ Σοσιαλισμοῦ, βέβαιοι πὼς θὰ σήμαινε τὴν ἐπικράτηση τῆς Ἀλήθειας, τῆς Δικαιοσύνης, τῆς Δημοκρατίας, τῆς Ἰσότητας καὶ τῆς Ἀδελφοσύνης τῶν λαῶν.

Πολλοὶ τῆς κατηγορίας αὐτῆς –παλιοὶ καὶ νέοι– πιστεύουν εἰλικρινὰ ὅτι ἡ διάσπαση εἶναι ἕνας παραλογισμός, ποὺ ὀφεί-

λεται ἀποκλειστικὰ σὲ προσωπικὲς φιλοδοξίες καὶ διαμάχες διανοουμένων (ἐδῶ βάζουμε καὶ τὰ ἀπαραίτητα εἰσαγωγικὰ γιὰ νὰ δείξουμε τὴν περιφρόνησή μας σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν «μικροαστῶν καλαμαράδων», ἀγνοώντας ἢ κάνοντας πὼς δὲν ξέρουμε ὅτι ὅλα τὰ σοσιαλιστικὰ καὶ κομμουνιστικὰ κόμματα, ἀπὸ τὸ γερμανικὸ καὶ τὸ γαλλικὸ ὣς τὸ ρωσικὸ καὶ ἀπὸ τὸ κινέζικο ὣς τὸ κουβανικό, τὰ ἵδρυσαν καὶ τὰ ὀργάνωσαν ἐπαναστάτες διανοούμενοι μαζὶ μὲ ἐλάχιστους πρωτοπόρους ἐργάτες καὶ ὅτι ἡ ἀπέχθεια πρὸς τοὺς «πνευματικοὺς ἀνθρώπους» πρέπει νὰ παραμείνει χαρακτηριστικὸ μόνο τοῦ φασισμοῦ καὶ ὄχι τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ). Σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία τῶν ἀριστερῶν ποὺ εἰλικρινὰ θεωροῦν παραλογισμὸ καὶ ἔργο τῶν διανοουμένων (πάντα σὲ εἰσαγωγικὰ) τὴ διάσπαση, νομίζω ὅτι ἀνήκει καὶ ὁ δευτεροετὴς τῆς Παντείου, πού, μὲ ἐπιστολή του στὸ «ΑΝΤΙ» (τ. 16), μὲ κατατάσσει στοὺς καλαμαράδες ποὺ ὑπηρετοῦν τὴν ἀντίδραση! (Μοῦ κάνει πάντως τὴ χάρη νὰ μὴ μὲ θεωρεῖ ἄξιο γιὰ τὸν «Ἐλεύθερο Κόσμο» ἀλλὰ γιὰ ἀρθρογράφο ἄλλων ἐφημερίδων τῆς Δεξιᾶς!...).

(Δὲν ἀντέχω νὰ μὴ σημειώσω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο μιὰ διαπίστωση: ὅτι οἱ ἐπιθέσεις κατὰ τῶν διανοουμένων, εἴτε γραπτές, εἴτε προφορικές, δὲν γίνονται ποτὲ σχεδὸν ἀπὸ πραγματικοὺς ἐργάτες, ἀλλὰ συνήθως ἀπὸ διανοουμένους ἢ διανοουμενίζοντες, ποὺ ἐκπροσωποῦν τάχα αὐθεντικά... τὸ προλεταριάτο).

Μόνο πολιτικὴ τύφλωση καὶ στεῖρος φανατισμός, ἢ ἐπιπολαιότητα καὶ ἀκρισία – ὅταν δὲν πρόκειται γιὰ ὑποκρισία – μπορεῖ νὰ κάνει μερικοὺς νὰ πιστεύουν ὅτι εἶναι δυνατὸ νὰ μὴ θλίβονται βαθύτατα – ὁπωσδήποτε περισσότερο ἀπὸ μερικοὺς νεόκοπους ὑπερεπαναστάτες – γιὰ τὴν τραγωδία τοῦ κατακερματισμοῦ τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος στὴ χώρα μας, ὅσοι, γιὰ τριάντα ἢ καὶ σαράντα χρόνια, συνδέσανε τὴ ζωή τους μὲ τὸν ἀγώνα καὶ μὲ τὸ ὅραμα τοῦ Σοσιαλισμοῦ. Δὲ νιώθουν καμιὰ ἱκανοποίηση γιὰ τὴ δικαίωσή τους ἀπὸ τὰ πράγματα ἀκόμα κι ὅσοι, ἀπὸ τὴν περίοδο τοῦ 1963-65, εἶχαν προβλέψει ὅτι ὁδηγούμαστε ἀναπότρεπτα στὴ διάσπαση καί, μὲ διάφορες προτάσεις (μετατροπὴ τῆς ΕΔΑ σὲ ἐνιαῖο, ἀληθινὰ νέου τύπου, μαρξιστικὸ κόμμα, κ.λπ.), εἶχαν προσπαθήσει νὰ τὴν ἀποτρέψουν, προπηλακιζόμενοι ἢ «ἐπιτηρούμενοι» ἢ ἀνακαλούμενοι στὴν «τάξη» ἀπὸ μερικοὺς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ σήμερα ἐμφανίζονται – μὲ τὴν ἴδια δογματικὴ ἀκαμψία ποὺ ἄλλοτε ὑπερασπίζονταν τὴ γραμμὴ Κολιγιάννη – ὡς μοναδικοὶ ἐγγυητὲς τῆς «ἀνανέωσης». (Παραθέτω ἐνδεικτικὰ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ ἔκαναν ἀναπότρεπτη τὴ διάσπαση: ἡ δυαδικὴ ἡγεσία – ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, ἡ ἐπικίνδυνη καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα πολιτικὴ τῆς πλειοψηφίας τοῦ Π.Γ. τοῦ ΚΚΕ, οἱ ἐπεμβάσεις της στὴ γραμμὴ καὶ στὴν τοποθέτηση τῶν στελεχῶν στὴν Ἑλλάδα, ἡ δημιουργία «φραξιῶν» της στὴν ΕΔΑ, ἡ προσήλωσή της στὶς ὁδηγίες καὶ τὶς ἐναλλαγὲς τῆς γραμμῆς τῶν Σοβιετικῶν, ἀκόμα καὶ ὅταν μᾶς ὁδηγοῦσαν στὴ γελοιοποίηση, ὅπως π.χ. μὲ τὸν Πρόεδρο Τίτο, ποὺ πότε τὸν ἀνακηρύσσαμε ἥρωα καὶ ἀετὸ τῆς Ἀντίστασης, πότε τὸν κατηγορούσαμε γιὰ προδότη καὶ πουλημένο στοὺς Ἀμερικανούς, κατόπιν τὸν ἀποκαλούσαμε καὶ πάλι σύντροφο, γιὰ νὰ τὸν ξαναποῦμε σὲ λίγο ρεβιζιονιστή, κ.λπ.).

Τὸ «ὀρθόδοξο» ΚΚΕ

Μὲ καμιὰ ἱκανοποίηση, ἀλλὰ ἀντίθετα μὲ θλίψη, παρακολουθοῦν οἱ ἴδιοι «ἀναθεωρητὲς» τὸ κατρακύλημα τοῦ «ὀρθόδοξου» Κ.Κ.Ε. σὲ θέσεις καὶ σὲ μεθόδους τῆς ἐποχῆς τοῦ Ζαχαριάδη ἢ, ἀκόμα, καὶ παλιότερες. Ἀναφέρω μερικὰ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα τῶν τελευταίων μηνῶν:

1. Ἀπὸ τὴ συνοπτικὴ ἱστορία τοῦ ἐπίσημου δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου τοῦ ΚΚΕ, ποὺ δημοσίευσε ὁ «Ριζοσπάστης», παραλείφθηκαν τὰ ὀνόματα τοῦ ἱδρυτῆ του Ι. Πετσόπουλου, τοῦ Κώστα Καραγιώργη, τοῦ Γ. Λαμπρινοῦ καὶ ἄλλων, νεκρῶν καὶ ζωντανῶν, βασικῶν συντακτῶν του. Ἡ περίπτωση τοῦ Καραγιώργη εἶναι χαρακτηριστική, γιατὶ τὴν περίοδο ποὺ ἦταν ἐκεῖνος διευθυντὴς καὶ πολιτικὸς ἀρθρογράφος τοῦ ἐπίσημου δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου τοῦ ΚΚΕ, ὁ «Ριζοσπάστης» γνώρισε τὴ μεγαλύτερη κυκλοφορία καὶ ἀνεπανάληπτο κύρος καὶ ἐπιρροή. Τὸ παράδειγμα δὲν δείχνει μόνο μὲ πόση αὐθαιρεσία γράφουν καὶ ξαναγράφουν τὴν ἱστορία οἱ ἡγέτες τοῦ ΚΚΕ, ἀλλὰ καὶ μὲ τί τρόπο ἔχουν διάθεση νὰ τὴ συνεχίσουν. Ἡ σιωπή τους γιὰ τὸν Καραγιώργη δὲν εἶναι μόνο ἔνοχη. Εἶναι μιὰ ἔμμεση ὁμολογία τους ὅτι συμφωνοῦν μὲ τὴν ἐξόντωσή του ἀπὸ τοὺς Ζαχαριάδη, Κολιγιάννη κ.λπ., μὲ τὴ βοήθεια μερικῶν «ἀδελφῶν» κομμάτων.

2. Μὲ καμάρι ἐπικαλοῦνται κάθε τόσο τὶς ἀποφάσεις τῆς πρόσφατης, 2ης ὁλομέλειας τῆς Κ.Ε. τους, ποὺ στὴν οὐσία ἀποτελοῦν ἐπιστροφὴ στὶς πρὶν ἀπὸ τὸ 1934 σταλινικὲς θέσεις, ὅτι κύριος ἐχθρὸς εἶναι οἱ σοσιαλδημοκράτες, ὅτι σ' αὐτοὺς πρέπει νὰ καταφέρουμε τὸ κύριο χτύπημα, θέσεις ποὺ τόσο βοήθησαν τὴν ἄνοδο τοῦ ναζισμοῦ στὴ Γερμανία. Μὲ ἰδιαίτερο καμάρι ἐπικαλοῦνται τὸ σημεῖο τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν τὸ σχετικὸ μὲ τὴ μεταβολὴ τῆς 23ης Ἰουλίου στὴν Ἑλλάδα καὶ ὅπου ὑποστηρίζεται ὅτι «πρόκειται γιὰ ἀναγκαστικὴ ἀλλαγὴ μορφῆς ἐξουσίας τῶν μονοπωλίων, ἐγχωρίων καὶ ξένων, ποὺ ἔχει γιὰ κύριο σκοπὸ νὰ προσαρμόσει στὶς νέες συνθῆκες καὶ νὰ σταθεροποιήσει τὴν κλονισμένη θέση τῆς Ἑλλάδας στὸ σύστημα τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ...». Ξεχνοῦν ὅμως πὼς ὁ Γ. Δημητρὼφ – ποὺ ὁπωσδήποτε δὲν κινδυνεύει πιὰ νὰ τὸν ποῦν ἀναθεωρητὴ – εἶχε χαρακτηρίσει, στὸ 7ο συνέδριο τῆς Κ.Δ., τὸ φασισμὸ «ἀνοιχτὴ τρομοκρατικὴ δικτατορία τῶν πιὸ ἀντιδραστικῶν, τῶν πιὸ σωβινιστικῶν καὶ τῶν πιὸ ἱμπεριαλιστικῶν στοιχείων τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου», εἶχε ἀπορρίψει ὡς ἁπλουστευτικὴ τὴν ἰδέα «πὼς κάποια ἐπιτροπὴ τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου ἀποφασίζει νὰ ἐγκαθιδρύσει τὴν τάδε ἡμερομηνία φασιστικὴ δικτατορία» καὶ εἶχε τονίσει πὼς «ὁ φασισμὸς φτάνει συνήθως στὴν ἐξουσία μὲ ἕνα, καμιὰ φορά, ὀξὺ ἀγώνα μὲ τὰ παλιὰ ἀστικὰ κόμματα...».

3. Ἕνα πρόσφατο σχόλιο τοῦ «Ριζοσπάστη» ἐναντίον τοῦ κ. Ἠλία Ἠλιοῦ δὲν χαρακτηρίζει πιὰ μόνο τὴν τακτικὴ καὶ τὸ ἐπίπεδο τῶν σημερινῶν ἡγετῶν τοῦ «ὀρθόδοξου» ΚΚΕ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴν πολιτική τους ἠθική:

«Παραμένοντας στὶς γραμμὲς τῆς τάξης του ὁ κ. Ἠλιοῦ – γράφουν – δὲν εἶχε καμιὰ ἐλπίδα νὰ προβληθεῖ σὰν πολιτικὴ προσωπικότητα. Χάρη στὴν ὑποστήριξη καὶ τὴν προβολὴ ποὺ τοῦ ἔγινε ἀπὸ μέρους τοῦ ΚΚΕ, τὸ πέτυχε. Τώρα μὲ τὰ δανεικὰ πολιτικὰ φόντα, ξαναμπαίνει στὴν ὑπηρεσία τῆς τάξης του καὶ γιὰ νὰ ἀποκτήσει ταξικὰ εὔσημα καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη της, βρίζει τοὺς πολιτικοὺς εὐεργέτες του – τὸ ΚΚΕ καὶ τοὺς κομμουνιστές».

Ἂν δηλαδὴ πιστέψουμε τοὺς ἡγέτες τοῦ ΚΚΕ, ὁ κ. Ἠλιοῦ δὲν εἶχε καμιὰ πραγματικὴ ἀξία καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἀστικὴ τάξη (τώρα μαθαίνουμε ἀπὸ τοὺς σπουδαίους αὐτοὺς θεωρητικοὺς τοῦ μαρξισμοῦ σὲ ποιὰ κοινωνικὴ τάξη ἀνήκουν οἱ δικηγόροι...) δὲν θὰ τὸν πρόβαλλε ποτέ! Παρ' ὅλ' αὐτὰ ὅμως τὸ ΚΚΕ τὸν πῆρε καὶ τὸν ἀνέβασε στὶς κορυφές, κάνοντάς τον ἐπὶ 15 συνεχῆ χρόνια βουλευτὴ καὶ κοινοβουλευτικὸ ἐκπρόσωπο τῆς Ἀριστερᾶς, δηλαδή, κατὰ τὴ λογικὴ τῶν «ὀρθόδοξων», τὸ Κ.Κ.Ε. ἐξαπατοῦσε συνειδητὰ τοὺς ὀπαδούς του καὶ τὸ Λαὸ ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια! Μιὰ ἄλλη πολὺ ἐποικοδομητικὴ γιὰ τὴν πολιτικὴ ἠθικὴ τῆς Ἀριστερᾶς ἰδέα ποὺ περιέχει τὸ σχόλιο εἶναι ὅτι, ὑποστηρίζοντας ἐκλογικὰ διάφορους πολιτευτές, τὸ ΚΚΕ... τοὺς εὐεργετεῖ, ἀλλὰ καὶ τοὺς δεσμεύει ἔτσι τὴ γνώμη καὶ τὴ συνείδηση!

Ἐπειδὴ ὅμως ὅσοι παρακολουθοῦν, ἔστω καὶ μόνο ἀπὸ τὸν Τύπο, τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς χώρας, ξέρουν, ὄχι μόνο τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς θυσίες τοῦ Ἠλιοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅτι, δυὸ δεκαετίες τώρα, εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ἀξιόλογα μέλη τοῦ ἑλληνικοῦ Κοινοβουλίου, μὲ γενικὴ ἀναγνώριση τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ πολιτικῶν του ἀρετῶν ἀπὸ ὅλα τὰ κόμματα καὶ μὲ διεθνὴ προβολή, ἀντιλαμβάνονται γιὰ ποιὸ λόγο γράφουν αὐτὲς τὶς κακοήθειες οἱ ἡγέτες τοῦ ΚΚΕ. Ἀλλὰ ἔτσι οὐσιαστικὰ ὁμολογοῦν οἱ «ὀρθόδοξοι» ἢ ὅτι παραπλάνηση τῶν ὀπαδῶν τους, καὶ ἡ ἐξόντωση, πολιτικὴ ἢ καὶ φυσική, καθενὸς ποὺ δὲν ὑποτάσσεται στὴ γραμμή τους, παραμένουν πάντα οἱ προσφιλεῖς τους μέθοδες.

Ἡ ἑνότητα πῶς;

Εἶναι λοιπὸν φανερὸ ὅτι ἡ διάσπαση δὲν ὀφείλεται σὲ προσωπικὲς διαφορὲς ἢ ἀντιθέσεις καὶ ἡ ἑνότητα δὲν εἶναι θέμα εὐχολογίου ἢ συναισθηματικῆς ἀναπόλησης τῶν «παλιῶν καλῶν καιρῶν». Οἱ διαφωνίες δὲν ἀφοροῦν μόνο τὴν τακτικὴ ἢ τὴ μεθολογία ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια τὰ εἴδη τῆς κοινωνίας γιὰ τὰ ὁποῖα οἱ διάφορες πλευρὲς ἀγωνίζονται, καὶ ποὺ εἶναι ζήτημα ἂν μποροῦν πιὰ νὰ χωρέσουν κάτω ἀπὸ τὴν κοινὴ ταμπέλα «Σοσιαλισμός».

Καὶ βέβαια εἶναι τραγωδία ἡ διάσπαση τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος στὴ χώρα μας. Ἀλλὰ μήπως δὲν ἦταν τραγωδία ἡ ἐξόντωση ὅλης σχεδὸν τῆς παλαιᾶς φρουρᾶς τῶν μπολσεβίκων, τοῦ 60% τῶν ἀντιπροσώπων στὸ 17ο Συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ καὶ χιλιάδων ἄλλων κομμουνιστῶν ἀπὸ τὸν Στάλιν; Μήπως δὲν ἦταν τραγωδία οἱ ἐκκαθαρίσεις, μὲ τὴν κατηγορία τοῦ τιτοϊσμοῦ, ἑκατοντάδων ἀγωνιστῶν τῶν διεθνῶν ταξιαρχιῶν καὶ τῆς Ἀντίστασης κατὰ τῶν Γερμανῶν σ' ὅλες σχεδὸν τὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες μετὰ τὸν πόλεμο; Μήπως δὲν ἦταν τραγωδία γιὰ τὸ παγκόσμιο κομμουνιστικὸ κίνημα τὰ γεγονότα τῆς Οὐγγαρίας, ἡ εἰσβολὴ στὴν Τσεχοσλοβακία, οἱ αἱματηρὲς σοβιετοκινεζικὲς συγκρούσεις τοῦ 1969; Μήπως δὲν εἶναι τραγωδία οἱ διωγμοὶ ἐναντίον Ἑλλήνων πολιτικῶν προσφύγων ποὺ διαφωνοῦν μὲ τὸ ἐπίσημο Κ.Κ.Ε. στὶς περισσότερες σοσιαλιστικὲς χῶρες;

Ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα καὶ πολλὰ ἄλλα, διεθνῆ καὶ ἑλληνικά, δὲ βάζουν σὲ σκέψεις ὅσους εἰλικρινὰ ἀκόμα πιστεύουν πὼς ἡ διάσπαση εἶναι θέμα προσωπικῶν φιλοδοξιῶν καὶ ἀντιθέσεων; Δὲν τοὺς βάζει σὲ σκέψεις τὸ γεγονὸς ὅτι ὅλες οἱ χῶρες ποὺ ἀπελευθερώθηκαν μόνες τους, ἢ *καὶ* μὲ τὶς δυνάμεις τοῦ δικοῦ τους κινήματος (Γιουγκοσλαβία, Κίνα, Ἀλβανία), ὅσες εἶχαν μεγάλο κομμουνιστικὸ κόμμα πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση (Τσεχοσλοβακίᾳ), ἀλλὰ καὶ ἄλλες (Πολωνία, Ρουμανία, κ.λπ.), καθὼς καὶ ὅλα τὰ μεγάλα Κ.Κ., ἦλθαν σὲ σύγκρουση, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, μὲ τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση; Δὲν τοὺς προβληματίζει τὸ γεγονὸς ὅτι μιὰ μεγάλη σοσιαλιστικὴ χώρα, ἡ Κίνα, ζητεῖ ἐπίμονα ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἄμυνά τους «ἐναντίον καὶ τῶν δυὸ Ὑπερδυνάμεων» καὶ τάσσεται ἀκόμα καὶ ὑπὲρ τοῦ ΝΑΤΟ;

Ὅλ' αὐτὰ τὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα – διεθνῆ καὶ ἐσωτερικὰ – εἶναι φυσικὸ νὰ προκαλοῦν γεγονότα – διεθνῆ καὶ ἐσωτερικὰ – εἶναι φυσικὸ νὰ προκαλοῦν ἀναθεωρήσεις κι ἐπανατοποθετήσεις σ' ὅσους τουλάχιστο δὲ μένουν ἀπολιθωμένοι, ἀλλὰ παρακολουθοῦν τὴ ζωὴ καὶ δὲν βλέπουν τὴ θεωρία ὡς ἀκίνητο θρησκευτικὸ δόγμα, ἀλλὰ «ὁδηγὸ γιὰ δράση». Ἀναμφισβήτητα, ἡ σημερινὴ κατάσταση τοῦ πολυκερματισμοῦ τῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς, ὅσο καὶ νά 'ναι δύσκολο, πρὸς τὸ παρόν, νὰ προβλέψουμε πότε θὰ ξεπεραστεῖ, δὲν πρόκειται νὰ εἶναι καὶ αἰώνια. Ἴσως, ἂν συνεχιστεῖ ἡ ὁμαλὴ πολιτικὴ ζωή, σὲ μερικὰ χρόνια ν' ἀρχίσει κι ἐδῶ ἡ κίνηση γιὰ τὴ συσπείρωση τῆς Ἀριστερᾶς σὲ δύο βασικὰ σχηματισμοὺς ποὺ παρατηρεῖται στὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἰταλία (Κομμουνιστικὸ καὶ Σοσιαλιστικὸ κόμμα), ὕστερα ἀπὸ τὴν πολυδιάσπαση τῆς περασμένης δεκαπενταετίας. Δὲν μποροῦμε ὅμως ἀπὸ τώρα νὰ ξέρουμε τί μορφὲς θὰ πάρει ἡ νέα συσπείρωση στὴ χώρα μας καὶ σὲ ποιὰ βάση θὰ γίνει. Τὸ ἴδιο ρευστά, ὕστερα ἀπὸ ἑφτὰ χρόνια ἀναστολῆς τῆς νόμιμης πολιτικῆς ζωῆς, εἶναι καὶ τὰ κομματικὰ σχήματα στοὺς χώρους τοῦ Κέντρου καὶ τῆς Δεξιᾶς.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ ὅλ' αὐτά, παραμένει τὸ ἐρώτημα: δὲ μποροῦμε, παρ' ὅλες τὶς διαφορές, νὰ διατηρήσουμε τὴ συνεργασία σὲ ὁρισμένα βασικὰ ζητήματα (ὑπεράσπιση τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν, ἀπόκρουση τῶν φασιστικῶν προκλήσεων, προώθηση τῶν συμφερόντων καὶ τῶν διεκδικήσεων τῶν ἐργαζομένων, ἀγώνας γιὰ δημοκρατικὸ Σύνταγμα, γιὰ μεταρρυθμίσεις, κ.λπ.), τὴ λεγόμενη δηλαδὴ «ἑνότητα δράσης»; Παρὰ τὴν προκλητικότητα καὶ τὴν ὁλοκληρωτικὴ μεθοδολογία τοῦ «ὀρθόδοξου» Κ.Κ.Ε. αὐτὴ ἡ συνεργασία, σὲ συγκεκριμένα θέματα, πρέπει, κατὰ τὴ γνώμη μου, νὰ ἐπιδιώκεται πάντα. Καὶ εἶναι θλιβερὸ τὸ ὅτι, σὲ στιγμὲς πού, ἐξαιτίας τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν κινδύνων, εἶναι ἀπαραίτητη, ὅπως ὀρθὰ διακηρύσσεται, ἡ μεγαλύτερη δυνατὴ λαϊκὴ καὶ ἀντιφασιστικὴ ἑνότητα, τὴ διασπᾶ, σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις (δημοτικὲς ἐκλογές, κ.λπ.), ὁ ὑποτιθέμενος πρωταγωνιστής της, ἡ παραδοσιακὴ Ἀριστερά, μὲ τὶς στεῖρες, καμιὰ φορά, διαμάχες της.

Εἶναι ἀναγκαῖο, ὅσο καὶ νὰ μὴν τὸ καταλαβαίνουν οἱ τυφλωμένοι ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ὁποιασδήποτε «ὀρθοδοξίας», οἱ ἰδεολογικὲς διαφωνίες καὶ συζητήσεις, νὰ μὴν ὁδηγήσουν σὲ ἀγεφύρωτα ρήγματα τῆς λαϊκῆς ἑνότητας. Ἔτσι, θὰ μείνει ἀνοιχτὸς ὁ δρόμος καὶ γιὰ κομματικὲς συσπειρώσεις, σὲ νέα βάση, ὅταν θὰ ὡριμάσουν τὰ πράγματα. Σ' αὐτὸ πιστεύω ὅτι μπορεῖ ἀποφασιστικὰ νὰ βοηθήσει ἡ ΕΔΑ, ἂν κατακτήσει τὴν ἀληθινὴ αὐτονομία της.

Σπύρος Ν. Λιναρδάτος

...με λίγη προσοχή

ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΚΟΥΤΡΟΥΛΑΡΗ

ΤΟ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΜΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

ὁ ρόλος κι οἱ ἀνεκμετάλλευτες δυνατότητες τῆς ναυτιλίας μας

Τοῦ Χρ. Καρανίκα

Μὲ ἀρκετὰ μεγάλη καθυστέρηση προχώρησε καὶ ἡ Ἑλλάδα στὴν ἄσκηση μιᾶς ἐθνικῆς ἐνεργειακῆς πολιτικῆς. Ἡ σύσταση τῆς Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως Πετρελαίου (ΔΕΠ), τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ἐνεργείας (ΕΣΕ), ἡ ἀναθεώρηση τῶν ὅρων τῆς συμβάσεως μὲ τὴν Ὀσεάνικ καὶ ἡ ἀνάθεση σὲ δικαστικὸ λειτουργὸ τῆς διοικητικῆς ἔρευνας γιὰ τὶς συμβάσεις προμηθείας πετρελαίου, ἀποτελοῦν τὰ πρῶτα βήματα πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς πολιτικῆς.

Ἡ Ἑλλάδα ἀκολούθησε στὸν τομέα τῆς ἐνεργείας τὴν ἀντίθετη πορεία ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες δυτικὲς χῶρες γιὰ τὴν ἀνεξαρτητοποίησή της στὸν τομέα τοῦ πετρελαίου ἀπὸ τὶς μεγάλες πολυεθνικὲς ἑταιρίες καὶ κυρίως ἀπὸ τὶς ἀμερικανικές, ποὺ νέμονται τὴν ἐσωτερικὴ ἀγορά. Ἔτσι πρῶτα προχωροῦμε στὴν ἀνάληψη ἀπὸ τὴν κρατικὴ ἑταιρία (τὴ ΔΕΠ) τῆς ἔρευνας καὶ τῆς ἐκμετάλλευσης τῶν ὑδρογονανθράκων καὶ ἀργότερα σκοπεύουμε νὰ περάσουμε στὴν προμήθεια καὶ διανομὴ τοῦ ἀργοῦ καὶ τῶν πετρελαιοειδῶν. Ἀντίθετα, στὴν Ἰταλία ἡ ΕΝΙ καὶ στὴ Γαλλία ἡ ELF-ERAP καὶ ἡ TOTAL ποὺ εἶναι ἡμικρατικὲς – ἐλεγχόμενες ἀπὸ τὸ κράτος – πρῶτα ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν προμήθεια καὶ διανομὴ τῶν πετρελαιοειδῶν καὶ ἀφοῦ ἀνδρώθηκαν πέρασαν στὴν ἔρευνα καὶ τὴν ἐκμετάλλευση. Ἡ ἀντίστροφη αὐτὴ διαδικασία ποὺ ἀκολουθεῖται φανερώνει μιὰ κάποια διστακτικότητα τῆς κυβέρνησης νὰ θίξει ἄμεσα τὰ συμφέροντα τῶν ἀμερικανικῶν πολυεθνικῶν ἑταιριῶν πετρελαίου ἢ τὴν τεχνική μας ἀδυναμία νὰ ἐπεκταθοῦμε ταυτόχρονα καὶ στοὺς δυὸ τομεῖς.

Τὸ ἑλληνικὸ ὑπέδαφος φαίνεται ὅτι εἶναι πλούσιο σὲ πετρέλαιο. Ἡ ἀνακάλυψη τῶν ἀποθεμάτων τῆς Θάσου εἶναι καθαρὰ συγκυριακὴ καὶ δὲν ἀποκλείεται τὰ πλούσια κοιτάσματα νὰ βρίσκονται σ' ἄλλες περιοχές. Ἡ ἀναθεωρημένη σύμβαση μὲ τὴν Ὀσεάνικ δὲν ἀποτελεῖ ὁπωσδήποτε τὴν καλύτερη λύση γιὰ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν ἀποθεμάτων τῆς Θάσου. Τὰ ποσοστὰ ποὺ παίρνει τὸ Δημόσιο καὶ ὁ τρόπος διανομῆς τους ἀπὸ τὰ κέρδη ζημιώνουν τὴν ἑλληνικὴ πλευρά. Τὰ πλεονεκτήματα βρίσκονται σὲ ἄλλες πλευρὲς καὶ θὰ ἔχουν μακροχρόνια ἐπίδραση. Αὐτὰ κυρίως ἀφοροῦν: τὴ *συμμετοχὴ* Ἑλλήνων τεχνικῶν στὴν ὀργάνωση, ἔρευνα καὶ ἐκμετάλλευση τῶν κοιτασμάτων. Ἡ ἀπόκτηση καὶ ἀπὸ τὴ χώρα μας τῆς τεχνολογίας γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ὑποθαλασσίων κοιτασμάτων πετρελαίου θὰ ἀποτελέσει σημαντικὸ βῆμα γιὰ τὴν παραπέρα ἐνεργειακή μας πολιτική, γιατὶ μέχρι τώρα οἱ Ἀμερικάνοι κατέχουν σχεδὸν τὸ μονοπώλιο στὴν τεχνολογία αὐτὴ στὸν κόσμο· τὴ *μείωση* τῆς ἐκτάσεως ποὺ παραχωρεῖται στὴν Ὀσεάνικ στὰ 20% τῆς ἀρχικῆς καὶ τὴ *μείωση* τῆς διάρκειας τῶν ἐρευνῶν σὲ 4 χρόνια ἀπὸ 36, μὲ τὴν παράλληλη ὑποχρέωση νὰ ἀρχίσει ἡ παραγωγὴ πετρελαίου ἐντὸς τριετίας.

Τὰ πετρέλαια τοῦ Νέστου

Τὰ μεγαλύτερα ἀποθέματα πετρελαίου φαίνεται, ὅμως, ὅτι βρίσκονται στὶς ἐκβολὲς τοῦ Νέστου. Ἀπὸ ἐκεῖ, μέχρι τὸν Ἰούνιο, θὰ ἀρχίσει τὶς ἔρευνές της καὶ ἡ δημόσια ἐπιχείρηση πετρελαίου (ΔΕΠ) μὲ τεχνολογικό της σύμβουλο τὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο Πετρελαίου. Σὲ περίπτωση ποὺ θὰ ἀνακαλυφτοῦν ἐμπορεύσιμα ἀποθέματα πετρελαίου ἡ ΔΕΠ θὰ προχωρήσει στὴν ἐκμετάλλευσή τους. Τὸ ὅτι στὴν περιοχὴ ὑπάρχουν ὁπωσδήποτε ἐκμεταλλεύσιμα ἀποθέματα φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἔντονο ἐνδιαφέρον ποὺ ἔδειξαν γι' αὐτὴν ἀμερικανικές, ἀγγλικές, γαλλικὲς καὶ γερμανικὲς ἑταιρίες, οἱ ὁποῖες προσφέρουν τὸ 80% τῆς παραγωγῆς στὴν Ἑλλάδα, ποσοστὸ ποὺ δίδεται μόνο στὶς ἀραβικὲς χῶρες. Τὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα τῶν πετρελαίων τοῦ Νέστου δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀναμένονται γρήγορα, ἔστω καὶ ἂν οἱ ἔρευνες εἶναι ἱκανοποιητικές. Θὰ μᾶς βοηθήσουν μόνο στὸ νὰ ἀποκτήσουμε καὶ μεῖς προηγμένη τεχνολογία στὸν τομέα τοῦ πετρελαίου καὶ θὰ βελτιώσουν τὴ δανειοληπτική μας ἱκανότητα ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό.

Ταυτόχρονα μὲ τὶς ἔρευνες γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τῶν τυχὸν ἀποθεμάτων πετρελαίου ποὺ βρίσκονται στὸ ἑλληνικὸ ὑπέδαφος εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γίνει συστηματικὴ ἐκμετάλλευση καὶ τῶν ἄλλων πηγῶν ἐνεργείας καὶ κυρίως τοῦ λιγνίτη καὶ τῆς ὑδραυλικῆς ἐνέργειας. Στὴ χώρα μας τὰ ὑγρὰ καύσιμα συμμετέχουν κατὰ 74,8% στὴν κατανάλωση πρωτογενοῦς ἐνεργείας ἐνῶ τὰ στερεὰ καύσιμα, ποὺ εἶναι κυρίως ἐγχώρια, κατὰ 19,4%, ἡ ὑδροδυναμικὴ ἐνέργεια κατὰ 5,1% καὶ τὰ ἀέρια καύσιμα κατὰ 0,7%. Ἡ ἐξάρτηση τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας ἀπὸ τὸ πετρέλαιο θὰ συνεχιστεῖ ὁπωσδήποτε, ἀλλὰ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ προχωρήσουμε ἀπὸ τώρα στὰ πρῶτα μέτρα ἀναδιάρθρωσης τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας ποὺ συνοδεύονται μὲ τὸ σταδιακὸ περιορισμὸ τοῦ καταναλωτικοῦ χαρακτήρα τῆς κοινωνίας μας. Τὰ μέτρα αὐτά, ὅπως εἶναι ἡ ἐπέκταση στὴ χρησιμοποίηση τῶν δημοσίων μέσων μεταφορᾶς καὶ ἡ κοινωνικοποίησή τους, ἡ χρησιμοποίηση τελειοτέρων μηχανῶν γιὰ νὰ περιορίζονται οἱ ἀπώλειες καὶ ἡ ἐπαναχρησιμοποίηση τῶν ἀπορριμμάτων τῆς παραγωγῆς μὲ τὴν ἐφαρμογὴ κλειστοῦ κυκλώματος τῆς παραγωγῆς, ποὺ ἐφαρμόζονται δειλὰ - δειλὰ ἴσως στὶς ἀναπτυγμένες βιομηχανικὰ χῶρες, δὲν πρέπει νὰ φαίνονται σὲ μᾶς οὐτοπιστικά, ἀλλὰ ἀντίθετα ἀπὸ τώρα νὰ προετοιμαζόμαστε γιὰ μιὰ περίοδο ἔλλειψης ἐνεργείας καὶ πρώτων ὑλῶν.

Προμήθεια καὶ μεταφορὲς πετρελαίου

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ βραχυχρόνια θὰ συνεχιστεῖ ἡ ἐξάρτησή μας ἀπὸ τὰ πετρέλαια τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Χαρακτηριστικὰ μόνο ἀναφέρεται ὅτι τὸ 1974 οἱ εἰσαγωγεῖς πετρελαίου ἔφθασαν τὰ 824 ἑκατ. δολ., ἀπὸ 387 τὸ 1973 καὶ 44 περίπου τὸ 1960. Ἡ ἐξάρτηση αὐτή, ὅταν τὴ δοῦμε στὰ πλαίσια τῆς διεθνοῦς κρίσεως πετρελαίου καὶ τοῦ ρόλου μας στὶς διεθνεῖς μεταφορές, μπορεῖ νὰ ἀποβεῖ σὲ παράγοντα χειραφέτησης τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς. Ὅλα αὐτὰ προϋποθέτουν ὅτι θὰ θελήσει τὸ κράτος νὰ πάρει στὰ χέρια του τὴν προμήθεια πετρελαίου καὶ νὰ χρησιμοποιήσει τὴ ναυτιλία τῆς χώρας γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ δικοῦ μας καὶ τοῦ πετρελαίου τῶν ἄλλων χωρῶν.

Ὁ τρόπος ἐλέγχου τῶν Ἀμερικανῶν στὸ κύκλωμα τοῦ πετρελαίου ἔχει ἀλλάξει τὰ τελευταῖα χρόνια. Προηγούμενα οἱ ἀμερικανικὲς πολυεθνικὲς ἑταιρίες πετρελαίου (οἱ γνωστὲς ἑπτὰ ἀδελφὲς ποὺ συντονίζουν τὴν πολιτική τους στὸ πετρέλαιο καὶ ποὺ εἶναι πέντε ἀμερικανικὲς – ESSO ἢ EXON, Μόμπιλ, Τεξάκο, Γκὸλφ καὶ Στάνταρ Ὄιλ τῆς Καλιφόρνιας – καὶ δυὸ εὐρωπαϊκές, ἡ SHELL, ὁλανδοβρετανική, καὶ ἡ βρετανικὴ BP, ἔλεγχαν ἀπόλυτα τὴν παραγωγή, μεταφορὰ καὶ διύλιση τοῦ ἀργοῦ πετρελαίου μαζὶ μὲ τὴν ἐμπορία τῶν πετρελαιοειδῶν. Ρῆγμα στὴν κυριαρχία τῶν ἑπτὰ ἀδελφῶν ἀποτέλεσαν ἡ πολι-

τικὴ ἀνεξαρτήτου προμηθείας καὶ διακίνησης πετρελαίου, ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴ ΕΝΙ, μὲ τὸν περίφημο Ματτέϊ, οἱ δύο γαλλικὲς ἡμικρατικὲς ἑταιρίες πετρελαίου ποὺ ἐκμεταλλεύτηκαν στὴν ἀρχὴ τὰ ἀποθέματα τῆς Σαχάρας, καὶ μερικὲς ἀνεξάρτητες ἀμερικανικὲς ἑταιρίες.

Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας μας οἱ Ἀμερικανοὶ ἄρχισαν νὰ ἀποδέχονται τὴ μερικὴ ἢ ὁλικὴ κρατικοποίηση τῆς παραγωγῆς πετρελαίου, ὅπως συνέβη μὲ τὴ Λιβύη, τὸ Ἰρὰκ καὶ τὴν Ἀλγερία. Εἶχαν στὸν ἀπόλυτο ἔλεγχό τους ὅλα τὰ ἄλλα τμήματα τοῦ κυκλώματος, καὶ κυρίως τὴν τεχνολογία πετρελαίου, καὶ ἔτσι διατηροῦσαν τὴν κυριαρχία τους. Μετὰ τὸν πόλεμο Ἰσραήλ - Ἀράβων τοῦ Ὀκτωβρίου 1973 καὶ τὸ «μποϋκοτὰζ» πετρελαίου ποὺ ἐπιβλήθηκε, οἱ πετρελαιοπαραγωγικὲς χῶρες δραστηριοποίησαν τὸν ΟΠΕΚ καὶ πῆραν στὰ χέρια τους τὴν παραγωγὴ πετρελαίου. Ἀπὸ τότε ἀτόνισε καὶ τὸ κλὰμπ τῶν ἑπτὰ ἀδελφῶν. Τὴν ἴδια ἐποχὴ οἱ ἄλλες μεγάλες βιομηχανικὲς χῶρες ἄρχισαν νὰ δραστηριοποιοῦνται γιὰ νὰ ἀποκτήσουν καὶ αὐτοὶ τὴν τεχνολογία πετρελαίου καὶ νὰ παρέμβουν στὸ κύκλωμά του. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ ἐκφράστηκε μὲ τὶς διακρατικὲς συμφωνίες γιὰ τὴν προμήθεια πετρελαίου μὲ ἀντάλλαγμα τὴν παροχὴ τεχνολογικῆς βοήθειας πρὸς τοὺς πετρελαιοπαραγωγοὺς καὶ ἔτσι τὴ σταδιακὴ ἐκτόπιση τῶν μεγάλων ἑταιριῶν πετρελαίου ἀπὸ τὸ κύκλωμα. Οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ ἰδιαίτερα ὁ Κίσσινγκερ ἀντέδρασαν βιαιότατα στὴν πολιτικὴ αὐτὴ τῶν ἄλλων βιομηχανικῶν χωρῶν καὶ ἡ σύγκρουσή τους χαρακτηρίζει ὁλόκληρο τὸ 1974. Ὁ Κίσσινγκερ ἐπιθυμοῦσε οἱ συζητήσεις βιομηχανικοῦ καὶ τρίτου κόσμου νὰ πάρουν τὴ μορφὴ σύγκρουσης καὶ σὲ πρῶτο στάδιο νὰ περιοριστοῦν μόνο στὸ ἐνεργειακό. Ἀντίθετα οἱ Εὐρωπαῖοι μὲ πρωτοπόρο τὴ Γαλλία ζητοῦσαν νὰ ἀνοίξουν διάλογο μὲ τὶς χῶρες τοῦ ΟΠΕΚ καὶ τὶς ἄλλες τοῦ τρίτου κόσμου γιὰ νὰ συζητήσουν ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐνεργειακὸ καὶ τὰ ἄλλα προβλήματα ποὺ τὰ ἀφοροῦν, ὅπως οἱ πρῶτες ὕλες, ἡ ἐκβιομηχάνιση κ.λπ.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ χρόνου ὁ Γάλλος πρόεδρος Ζισκὰρ Ντ' Ἐσταὶν κάλεσε τὴν προπαρασκευαστικὴ διάσκεψη ἐνεργείας στὸ Παρίσι, ποὺ ἔγινε στὶς 7 μὲ 16 Ἀπριλίου καὶ ὅπου πῆραν μέρος ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ ἡ Ἰαπωνία ἀπὸ τὶς βιομηχανικές, ἡ Σαουδικὴ Ἀραβία, τὸ Ἰράν, ἡ Ἀλγερία καὶ ἡ Βενεζουέλα ἀπὸ τὸν ΟΠΕΚ, καὶ ἡ Ἰνδία, τὸ Ζαΐρ καὶ ἡ Βραζιλία ἀπὸ τὸν τρίτο κόσμο. Ἡ συνάντηση κατέληξε σὲ ἀποτυχία, γιατὶ οἱ χῶρες τοῦ ΟΠΕΚ καὶ τοῦ τρίτου κόσμου ζητοῦσαν νὰ συζητηθοῦν ὅλα τὰ σχετικὰ προβλήματα ἐνῶ οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπέμειναν νὰ συζητηθεῖ μόνο τὸ ἐνεργειακό. Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες θέλουν νὰ συζητήσουν χωριστὰ τὰ προβλήματα τῆς ἐνεργείας, τῶν πρώτων ὑλῶν, τῆς βοηθείας καὶ τοῦ νομισματικοῦ, γιατὶ μόνο ἔτσι μποροῦν νὰ φέρουν σὲ σύγκρουση τὶς βιομηχανικὲς μὲ τὶς ὑπανάπτυκτες χῶρες καὶ νὰ συνεχίσουν τὴν κυριαρχία τους. Ἄλλωστε, γιὰ νὰ παρεμποδίσουν τὴν προσέγγιση τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν μὲ τοὺς πετρελαιοπαραγωγούς, δὲν εἶναι λίγες φορὲς ποὺ χρησιμοποίησαν καὶ τὴν πολιτική τους δύναμη.

Στὸ κύκλωμα τοῦ πετρελαίου καταφέρνουν ἀκόμη καὶ κυριαρχοῦν οἱ Ἀμερικανοί, γιατὶ ἐλέγχουν τὴ μεταφορὰ καὶ τὴ διανομὴ τῶν πετρελαιοειδῶν καθὼς καὶ τὴν προηγμένη τεχνολογία στὸν τομέα τῶν ἐρευνῶν καὶ κυρίως τῶν ὑποθαλασσίων. Οἱ εὐρωπαϊκὲς χῶρες καὶ ἡ Ἰαπωνία διαθέτουν κάποια τεχνολογία στὸν τομέα τῶν ἐρευνῶν στὴ στεριὰ καὶ ἀρκετὰ προηγμένη τεχνικὴ στὴν κατασκευὴ διυλιστηρίων καὶ πετροχημικῶν. Ἀκόμα, ὅμως, δὲν κατάφεραν νὰ γίνουν οὐσιαστικὴ δύναμη ποὺ νὰ ἐπηρεάζει ὁλόκληρο τὸ κύκλωμα. Μερικὲς χῶρες τοῦ ΟΠΕΚ προσπαθοῦν μὲ τὴ βοήθεια ἐθνικῶν τους ἑταιριῶν πετρελαίου νὰ παρέμβουν στὸ κύκλωμα. Τὰ δικά μας διυλιστήρια τοῦ Λάτση καὶ τοῦ Βαρδινογιάννη ἔγιναν μὲ τὴ συνεργασία τέτοιων ἐθνικῶν ἑταιριῶν. Ὁ ρόλος, ὅμως, καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἑταιριῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν τοῦ ΟΠΕΚ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι περιθωριακός, ὅπως περιθωριακὸς εἶναι καὶ ὁ ρόλος τῆς Ρωσίας, γιατὶ ἡ παραγωγὴ τοῦ πετρελαίου προορίζεται κυρίως γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἀγορὰ καὶ ἀφήνει ὅλο καὶ μικρότερες σχετικὰ ποσότητες γιὰ ἐξαγωγές.

Καθοριστικὴ σημασία στὸ κύκλωμα τοῦ πετρελαίου παίζουν οἱ μεταφορές, οἱ ὁποῖες μέχρι τώρα ἐλέγχονται ἀπὸ τὶς ἀμερικανικὲς ἑταιρίες μὲ χρονοναυλώσεις ἢ ἔμμεσα μέσω τραπεζῶν μὲ δάνεια πρὸς τοὺς ἐφοπλιστές. Ἔπειτα, μεγάλη ναυτιλία ἔχουν μόνο οἱ βιομηχάνικὲς χῶρες, μὲ ἐξαίρεση τὴν Ἑλλάδα. Πολλὲς χῶρες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως δυσκολεύονται νὰ ἀκολουθήσουν ἀνεξάρτητη πολιτικὴ στὸ πετρέλαιο γιατὶ τοὺς λείπει ἡ δυνατότητα μεταφορᾶς καὶ διανομῆς. Καὶ σύστημα διανομῆς εὔκολα μποροῦν νὰ δημιουργήσουν, ἀλλὰ ἐμπορικὸ στόλο ἀρκετὰ δύσκολα. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ οἱ περισσότερες βιομηχανικὲς καὶ ὑπανάπτυκτες χῶρες ποὺ προσεγγίσαμε δέχτηκαν νὰ συμμετάσχουμε καὶ μεῖς στὴ διάσκεψη ἐνεργείας μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ μεγάλου μεταφορέως. Ἐπίσης πολλὲς ἀνατολικὲς χῶρες στὶς διακρατικὲς συμφωνίες ποὺ ὑπογράφουν ἐπιμένουν νὰ ἀναλάβουμε τὴ μεταφορὰ προϊόντων. Στὸν τομέα τῆς ναυτιλίας εἴμαστε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ προηγμένες χῶρες τοῦ κόσμου καὶ διαθέτουμε μιὰ τεράστια δύναμη τὴν ὁποία ἀφήνουμε ἀνεκμετάλλευτη.

Θὰ μποροῦσε ἡ ναυτιλία μὲ κάποιους κατάλληλους χειρισμοὺς ἢ κάποιο κρατικὸ ἔλεγχο νὰ μετατραπεῖ ἀπὸ μέσο καταπίεσης τοῦ λαοῦ σὲ ὄργανο ἐθνικῆς πολιτικῆς χειραφέτησης. Ἡ προσέγγισή μας μὲ τοὺς Ἄραβες σημαίνει στὸ οἰκονομικὸ πεδίο ὅτι θὰ ἀναλάβουμε μόνοι μας τὴν προμήθεια πετρελαίου, γιατὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ ἀπαλλαγοῦμε ἐμεῖς καὶ θὰ ἀπαλλάξουμε καὶ τοὺς Ἄραβες ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῶν ἀμερικανικῶν ἑταιριῶν. Πέρα ὅμως ἀπὸ αὐτό, μὲ μιὰ ἐθνικὴ ναυτιλιακὴ πολιτικὴ θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναλάβουμε τὶς μεταφορὲς πετρελαίου καὶ ἄλλων βασικῶν προϊόντων γιὰ λογαριασμὸ τρίτων χωρῶν ποὺ ἔχουν τὴ δυνατότητα χειραφέτησης στοὺς ἄλλους τομεῖς ἀλλὰ ὑστεροῦν στὴ ναυτιλία. Ἡ χώρα μπορεῖ νὰ μετατραπεῖ ἔτσι σταδιακὰ σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες τῆς κίνησης ἀνεξαρτησίας τῶν μικρῶν χωρῶν ἀπὸ τὶς ὑπερδυνάμεις. Καὶ οἱ ἀλλαγὲς αὐτὲς εἶναι ἀλλαγὲς ποὺ πολὺ εὔκολα μποροῦν νὰ γίνουν στὰ πλαίσια τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος. Ἰδιαίτερα γιὰ τὶς ἀραβικὲς καὶ τὶς ἄλλες χῶρες τοῦ ΟΠΕΚ οἱ μεταφορὲς παίζουν πολὺ βασικὸ ρόλο, γιατὶ ἐνῶ τεχνολογία βρίσκουν ἀνὰ τὶς εὐρωπαϊκὲς χῶρες, σκοντάφτουν στὴν προσπάθεια γιὰ χειραφέτησή τους στὸν τομέα αὐτό. Ἡ πολιτικὴ σημασία ἀπὸ τὴν ἄσκηση μιᾶς ἐθνικῆς πολιτικῆς μεταφορῶν εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν οἰκονομική. Ὅταν βοηθήσουμε τοὺς Ἄραβες νὰ χειραφετηθοῦν σ' ἕναν κρίσιμο γι' αὐτοὺς τομέα, θὰ τοὺς μετατρέψουμε σὲ συμμάχους στὰ ἄλλα μας προβλήματα καὶ θὰ σπάσουμε τὴ διπλωματική μας ἀπομόνωση.

Χρ. Καρανίκας

tetradio

μηνιαία ἐπιθεώρηση
γραμμάτων καὶ τεχνῶν

- ἔρευνες
- ρεπορτὰζ
- συνεντεύξεις
- ἀποκαλύψεις
- ἀποκλειστικότητες
- μαχητικὰ σχόλια

tetradio
γιὰ ὅσους ἀπαιτοῦν
μιὰ ζωντανὴ ἐνημέρωση

Κυκλοφόρησε
ὁ Σύγχρονος Κινηματογράφος '75
Τεῦχος 5

- Στρατευμένος κινηματογράφος — ἀποκλειστικὴ συνέντευξη μὲ τὴν ὁμάδα Slon - ISKRA
- Γιὰ μιὰ θεωρία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κινηματογράφου — ἡ ἑλληνικότητα
- Παρουσίαση τοῦ σύγχρονου γερμανοῦ σκηνοθέτη Βέρνερ Σρέτερ
- Αἰζενστάιν — Θωρηκτὸ Ποτέμκιν, Ἰβὰν ὁ Τρομερὸς
- Σχόλια γιὰ τὴ λογοκρισία

δρχ. 50

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ:

Ἀριστερὰ ὁ Γλαῦκος Κληρίδης, στὴ μέση ὁ Γ.Γ. τοῦ Ο.Η.Ε. Κοὺρτ Βαλτχάιμ καὶ δεξιὰ ὁ Ραοὺφ Ντεκτάς.

ἡ πρώτη συνάντηση στὴ Βιέννη

Τοῦ Πλουτῆ Σέρβα

Γιὰ πολλὰ πράγματα δὲν μίλησε ἡ ἐπίσημη ἀνακοίνωση τῆς πρώτης συνάντησης στὴ Βιέννη. Ἄλλωστε, ἐπανειλημμένα μᾶς προειδοποίησε ὁ Γ.Γ. τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν: «Διερευνητικὸς ἦταν ὁ χαρακτήρας. Οὐσιαστικὰ ἀποτελέσματα κανένας δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένει».

Ὅμως, ὅλοι μας καλούμαστε νὰ θεωρήσουμε σὰν αἰσιόδοξη, συγκρατημένη, ἔστω, πρόοδο, τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα: Διόρισε μιὰ κοινὴ ἐπιτροπὴ γιὰ νὰ χαράξει τὶς νέες συνταγματικὲς θέσεις. Κλήθηκαν τὰ Ἑνωμένα Ἔθνη γιὰ νὰ ἐπισκευάσουν τὸ διεθνὲς ἀεροδρόμιο τῆς Λευκωσίας, ἔτσι ποὺ γρήγορα νὰ τεθεῖ σὲ λειτουργία.

Καθορίστηκε τὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὶς 5-11 τοῦ Ἰούνη γιὰ τὸ δεύτερο γύρο διαπραγματεύσεων κορυφῆς στὸ ἐξωτερικό, ἐνῶ στὸ μεταξὺ θὰ συνεχίζονται, στὴν Κύπρο, οἱ διαβουλεύσεις Κληρίδη - Ντεκτάς. Ἐπιστέγασμα ἦταν ἡ ἔκφραση ἱκανοποίησης καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρὲς καὶ κεῖνο ποὺ ὑπογράμμισε ὁ Κοὺρτ Βαλνταχάϊμ ὅτι «τέθηκαν οἱ βάσεις τῆς διαδικασίας γιὰ τὰ κεφαλαιώδη προβλήματα ποὺ περιλαμβάνουν τὴν ἐπιστροφὴ τῶν προσφύγων καὶ τὴν γεωγραφικὴ χάραξη», πράγματα ποὺ θὰ συζητηθοῦν στὴν ἑπόμενη συνάντηση.

Κανένας παρατηρητὴς δὲν μποροῦσε νὰ ἀναμένει περισσότερα, ὕστερα ἀπὸ τὸ σκληρὸ καὶ ἄγονο κλίμα ποὺ οἱ Τοῦρκοι ἡγέτες εἶχαν δημιουργήσει. Καὶ πρέπει νὰ ὑπογραμμιστεῖ ὅτι ὅσο κι ἂν αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα δὲ φαντάζουν θεαματικά, κυρίως γιὰ τοὺς ἀνυπόμονους ποὺ γιὰ ἐννιὰ ὁλόκληρους μῆνες ζοῦν τὸ τραγικὸ δράμα, εἶναι στὴ βάση τους ἀξιοπρόσεχτα. Εἶναι τὸ πρῶτο φῶς ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἔντονη πίεση. Προκαλοῦν

προπαντὸς τὴν προσοχὴ στὴν κάμψη τῆς σκληροτράχηλης Ἄγκυρας καί, κατ' ἐπέκταση, τῆς πατερναλιστικῆς Οὐάσιγκτον.

Γιὰ νὰ ἐκτιμηθεῖ σωστὰ αὐτὸ τὸ πρῶτο βῆμα, πρέπει ὁ καθένας νὰ θυμηθεῖ πὼς ἡ Ἄγκυρα, στηριγμένη στὶς ἀμερικανικὲς πλάτες, εἶχε ἀποσυρθεῖ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας τῆς 12ης τοῦ Μάρτη (καὶ ἀπ' ὅλες τὶς προηγούμενες). Ἦταν σὰν νὰ ἔλεγε: «Ψηφίζω ἐσκεμμένα τὴν ὁμόφωνη ἀπόφασή σας, ἐφόσον μάλιστα τὴν ψηφίζει καὶ ὁ πάτρονάς μου, μὰ θὰ κάμω τὸ διάβολο κομμάτια γιὰ νὰ σᾶς φέρω μπροστὰ στὰ τετελεσμένα καὶ νὰ ἀνατρέψω τὶς ὁποιεσδήποτε διαδικασίες πρὸς μιὰ ἄλλη κατεύθυνση». Γι' αὐτὸ καὶ διαλάλησε ὅτι δὲν πρόκειται ἡ τουρκοκυπριακὴ πλευρὰ νὰ προσέλθει σὲ διαπραγματεύσεις κάτω ἀπὸ τὴν προεδρία τοῦ Γ.Γ. τοῦ ΟΗΕ κι ἐκεῖ ὅπου λειτουργεῖ πρεσβεία τῆς κυπριακῆς δημοκρατίας, ἐνῶ ἔσπευδε νὰ δώσει συνταγματικὴ ὑπόσταση στὸ κρατίδιο τοῦ 34% τῆς κυπριακῆς γῆς.

Ὅμως, στὸ μεταξύ, τὰ πράγματα, παρὰ τὰ ρήγματα τακτικῆς ποὺ παρουσιάστηκαν στὴ Λευκωσία (καὶ τὴν Ἀθήνα), προχώρησαν σὲ διαμετρικὰ ἀντίθετη κατεύθυνση ἀπ' ὅ,τι προειδοποιοῦσαν Οὐάσιγκτον καὶ Ἄγκυρα.

Στὴν Ἰνδοκίνα συντελέστηκε μιὰ κοσμογονικὴ νίκη στὴν ἱστορία τοῦ ἀντιαμερικανικοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγώνα. Ἡ νίκη αὐτὴ συγκλόνισε τοὺς πάντας. Καὶ συντάραξε τὰ πάντα. Ὁ Ἀμερικανὸς Πρόεδρος, σὲ πλήρη ἀπόγνωση, ἀγωνιᾶ πῶς νὰ πείσει «τοὺς Ἀμερικανοὺς νὰ μὴ χάσουν τὴν αὐτοπεποίθησή τους», ἐνῶ ὁ δημοκρατικὸς πρόεδρος τῆς Γερουσίας Μάνσφηλντ διαπιστώνει: «σήμανε τὸ τέλος μιᾶς ἐποχῆς. Μιὰ νέα ἐποχὴ ἀρχίζει. Ἡ Ἀμερικὴ παύει νἄναι ὁ χωροφύλακας τοῦ ἄλλου κόσμου». Καὶ ἡ «Λαϊκὴ Καθημερινὴ» σημειώνει τὴ νίκη σὰν «γεγονὸς παγκόσμιας σημασίας τῆς δεκαετίας τοῦ 1970 τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα».

Ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἀντιαμερικάνικου θριάμβου, πρῶτα στὴν Καμπότζη κι ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες στὸ Βιετνάμ, ὄχι μόνο ἐπιφέρει ἄμεση ἀλλαγὴ τοῦ σκηνικοῦ στὶς γειτονικὲς χῶρες (Ταϋλάνδη, Λάος κτλ.), ἀλλὰ ἐπισπεύδει τὴν προετοιμασία τῆς ἀλλαγῆς τοῦ σκηνικοῦ στὴ Μέση Ἀνατολὴ καὶ στὴν Εὐρώπη, ἐνῶ τὰ μυαλὰ γοργὰ ἀρχίζουν νὰ ἀλλάζουν στὴν ἴδια τὴν Ἀμερική. Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ περασμένου μήνα τὸ ἰνστιτοῦτο σφυγμομέτρησης τῆς κοινῆς γνώμης Λούις Χάρρις εἶχε διαπιστώσει πὼς ὁ μύθος γιὰ τὸ μάγο καὶ ὑπεράνθρωπο Κίσσινγκερ ἔχει κονιορτοποιηθεῖ καὶ ὅτι μόνο τὰ 27% τῶν Ἀμερικανῶν τάχτηκαν ὑπὲρ τῆς ἀποστολῆς στρατευμάτων στὴν Ἐγγὺς Ἀνατολὴ σὲ περίπτωση ποὺ θὰ τὸ ἀπαιτοῦσε ὁ Ἰσραηλινο-ἀραβικὸς πόλεμος καὶ μόνο τὰ 34% ἔτρεφαν ἐμπιστοσύνη πρὸς τὴν ἀμερικανικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ» (διερωτᾶται, ὁ καθένας, ποιὰ θἄναι τὰ ποσοστὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Σαϊγκόν). Τὸ παλιὸ δόγμα τοῦ Ἀμερικανοῦ Προέδρου (ποὺ κυβέρνησε τὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα) Τζαίημς Μονρόε «Ἡ Ἀμερικὴ γιὰ τοὺς Ἀμερικανούς», ἀρχίζει νὰ ἠλεκτρίζει τὸν ἀμερικανικὸ λαό. Κι ἂς σημειωθεῖ, ὅτι τὸ ρεῦμα ποὺ συνεπῆρε τὴ δημοκρατικὴ Εὐρώπη, στὴ σπουδὴ τῆς ἀναγνώρισης τῶν ἐπαναστατικῶν κυβερνήσεων τῆς Καμπότζης καὶ τοῦ Νοτίου Βιετνάμ, ἐπέτρεψε ν' ἀκουστεῖ κι ἀπ' αὐτὴ ἀκόμη τὴ Φράνκικη Ἰσπανία τοῦ κοινοβουλευτικοῦ Ζαράβο Πάϊα ὅτι: «Θὰ πρέπει νὰ λεχτεῖ στοὺς Ἀμερικανοὺς νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὴν Ἰσπανία». Σχετιζόμενα μ' αὐτὴ τὴ νέα κατάσταση πρέπει, ὁπωσδήποτε, νὰ θεωρηθοῦν καὶ τὰ ἀνοίγματα τῆς κυβέρνησης Καραμανλῆ πρὸς τὸν ἀραβικὸ καὶ σοσιαλιστικὸ κόσμο.

Ὅλα αὐτὰ συνιστοῦν τὴν πίεση ποὺ ἡ Ἄγκυρα, βυθισμένη μέσα στὴ χαώδη κρίση της καὶ μὲ τὰ μάτια στραμμένα μόνο πρὸς τὸν Ὕψιστο Πάτρονα, δὲν εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ ὑπολογίσει.

* * *

Φυσικά, ἡ νέα διεθνὴς κατάσταση δὲν ὑποδηλοῖ ὅτι ὁ Λευκὸς Οἶκος εἶναι ἕτοιμος νὰ συνθηκολογήσει μὲ τὰ νέα ρεύματα. Θἄταν αὐτὸ τόσο ἀνόητο ὅσο καὶ νὰ τὸ σκεφτεῖ κανείς, μιὰ καὶ ἡ Οὐάσιγκτον ἀποτελεῖ τὴν καρδιὰ καὶ τοὺς πνεύμονες τοῦ χρηματιστηριακοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ κεφαλαίου. Ἀντίθετα, ἐκεῖ καὶ ὅπου μπορεῖ, θὰ ἐπιμένει νὰ παίζει τὸ ρόλο τοῦ ἰσχυροῦ, μὲ σκοπὸ νὰ ἐπαναφέρει τὰ πράγματα στήν... «κατεστημένη εὐθεῖα». Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ὁ Φὸρντ ἔχει προγραμματίσει τὸ παρθενικό του ταξίδι πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους «ὑποτελεῖς» καὶ τοὺς «φιλονικοῦντας συμμάχους», ἐνῶ ὁ Κίσσινγκερ, παρὰ τὶς συντριπτικὲς ἀποτυχίες του, ἐξακολουθεῖ νὰ μηχανορραφεῖ, μὲ τοὺς πιὸ ἀπίθανους τρόπους, φτάνοντας ὣς τὸ σημεῖο νὰ βλέπει τὸ Μακάριο σὰ χρήσιμο πιόνι στὸ μεσανατολίτικο παιχνίδι του. Ἐδῶ, παρενθεσιακά, ὀφείλουμε νὰ σημειώσουμε πὼς ἦταν πολὺ ἐπιτυχὴς ἐκείνη ἡ ἔκπληξη - εἰρωνεία, μὲ τὴν ὁποία ὁ Μακάριος δέχτηκε τὴ σχετικὴ ἐρώτηση τοῦ ἀνταποκριτῆ τῆς ἑλληνικῆς τηλεόρασης στὸ ἀεροδρόμιο τῶν Ἀθηνῶν: «Τί ἔχω ἐγὼ νὰ προσφέρω στὸ δόχτορα Κίσσινγκερ; *Τίποτα*! Θὰ ἀκούσω μόνο τί αὐτὸς ἔχει νὰ προσφέρει σὲ μένα». Ἂς εὐχηθοῦμε μόνο ὅτι τελικὰ τίποτα δὲ θὰ βρεθεῖ γιὰ προσφορά.

Ἂν μέσα σ' αὐτὴ τὴν εὐνοϊκὰ ἐξελισσόμενη νέα κατάσταση ὑπάρχει κάτι ποὺ ἀποτελεῖ θλιβερὸ αἴνιγμα, εἶναι ἡ στάση τοῦ Κρεμλίνου, ποὺ μετάτρεψε τὸ ταξίδι τοῦ Μακαρίου πρὸς τὴ Μόσχα, σὲ ταξίδι του πρὸς τὴν Οὐάσιγκτον, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη προγραμμάτισε μιὰ ἐπίσκεψη τοῦ Κύπριου ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Ἀμύνης στὴ Μόσχα. Κι ἂν κανεὶς λάβει ὑπ' ὄψη τὶς δηλώσεις ποὺ ὁ Κίσσινγκερ ἔκαμε μετὰ τὴν πρόσφατη ἐπίσκεψη τοῦ Μακαρίου (ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ Πρόεδρος Φόρντ, πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τοῦ β΄ γύρου τῶν συνομιλιῶν τῆς Βιέννης θὰ ἐπισκεφτοῦν ἀπὸ κοινοῦ τοὺς πρωθυπουργοὺς τῆς Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας), μπορεῖ νὰ καταλήξει στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ τωρινὸ Κρεμλινικὸ αἴνιγμα ἀκολουθεῖ τὴν τροχιὰ ἐκείνου τοῦ παλαιότερου αἰνίγματος ποὺ στὴν περίπτωση τοῦ μεσανατολικοῦ ἐπέτρεπε στὸν Κίσσινγκερ νὰ πηγαινοέρχεται καθημερινά, γιὰ δεκαπέντε τόσες μέρες, ἀπὸ τὸ Τὲλ Ἀβὶβ στὸ Κάϊρο καὶ νὰ διαπραγματεύεται, ἐκφράζοντας ἐπιθυμίες ἀμφοτέρων τῶν Ὑπερδυνάμεων. Φαίνεται πὼς ἡ νέα διεθνὴς πιεστικὴ ἀτμόσφαιρα, μὲ ἐπίκεντρο τὴν Ἄπω Ἀνατολή, ἐξαναγκάζει τὸ Λευκὸ Οἶκο, ἐν συννενοήσει μὲ τὸ Κρεμλίνο, νὰ ὑποδείξουν στὴν Ἄγκυρα καὶ στὴν Ἀθήνα τὸ δρόμο τῆς συνδιαλλαγῆς, ἐπιθυμητῆς καὶ πάλι, κι ἀπ' τὶς δυὸ ὑπερδυνάμεις.

Ὁπωσδήποτε, ἡ διεθνὴς πίεση εἶναι ὁ βασικὸς παράγοντας ποὺ ἔχει ἐπιφέρει τὴν κάμψη τῆς Ἄγκυρας καὶ ποὺ ἀπόδωσε τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα, καὶ προπαντὸς τὸν ἐξαναγκασμό της νὰ ὑποκύψει στὴ διεθνοποίηση τοῦ Κυπριακοῦ, μὲ συνομιλίες κάτω ἀπὸ τὴν προεδρία τοῦ Γ.Γ. τοῦ ΟΗΕ.

* * *

Ἡ νέα πιεστικὴ διεθνὴς κατάσταση εἶναι ἀσφαλῶς ἐκείνη ποὺ πρέπει ν' ἀποτελεῖ τὴν κύρια βάση γιὰ τὴν ἐπεξεργασία καὶ τὴν ἐπέκταση τῆς κυπριακῆς γραμμῆς. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ἡ μεγαλειώδικη πορεία τῶν Κυπρίων γυναικῶν, μ' ἔντονη τὴ συμπαράσταση ἀπὸ τὶς ἀντιπροσωπεῖες τῶν γυναικείων εὐρωπαϊκῶν, ἀφρικανο-ασιατικῶν καὶ λατινοαμερικανικῶν ὀργανώσεων, ποὖγινε στὶς παραμονὲς τῶν συνομιλιῶν τῆς Βιέννης, βρίσκεται σὲ πλήρη ἐνορχήστρωση μὲ τὶς ἐπιταγὲς τῆς νέας κατάστασης. Καλὰ σημάδια παρουσίασε καὶ ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀπόφραξη τῶν βασικῶν πολιτικῶν ρηγμάτων, ποὺ συνιστοῦν τὴν ἔκφραση τῆς ἐνιαίας κυβερνητικῆς πολιτικῆς γραμμῆς. Ὅπως διαβάζει κανεὶς στὶς τελευταῖες κυπριακὲς ἐφημερίδες, φαίνεται ὅτι ἡ σύμπνοια ἔχει ἀποκατασταθεῖ ἀνάμεσα σ' ὅλους ἐκείνους ποὺ συμπαραβρίσκονται στὶς κοινὲς συνεδριάσεις τοῦ Ὑπουργικοῦ καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου.

Ὅμως φοβόμαστε πὼς ὅλα ὅσα ἔπρεπε νὰ εἶχαν συντελεστεῖ, δὲν ἔχουν ἀκόμα γίνει. Ἡ γραμμὴ ταχτικῆς τοῦ μόνου διαπραγματευτῆ δὲν ἔχει πλήρως ξεκαθαριστεῖ. Ἐξακολουθεῖ νὰ δημιουργεῖ ἀμφιβολίες καὶ ἐπιφυλάξεις. Παρὰ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ πρόσφατα ἐξέθεσε γιὰ ὑποστήριξη τῆς ἔμμονης ἄποψής του ὅτι καὶ ἡ «τουρκικὴ θέση γιὰ διζωνικὴ λύση δύναται νὰ συζητηθεῖ», φαίνεται ὅτι στερεῖται ὀρθολογιστικοῦ ὑποβάθρου. Γιατί, ἐφόσον ὅλες ἀνεξαίρετα οἱ ἀποφάσεις τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν καὶ ὅλες οἱ ἀπόψεις τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀδέσμευτων χωρῶν συνηγοροῦν γιὰ ἑνιαῖο καὶ ἀκέραιο Κυπριακὸ κράτος, εἶναι ἀδιανόητο ἐσὺ νὰ συνηγορεῖς, ἐπικαλούμενος λόγους διπλωματικοῦ τἀκτ καὶ ἐλιγμῶν, γιὰ συζήτηση τῶν διαμετρικὰ ἀντίθετων ἀπόψεων περὶ «διζωνικῆς ὁμοσπονδίας».

Στὸν τομέα τῆς λαϊκῆς ἐμψύχωσης, ποὺ ἀποτελεῖ θεμελιακὸ παράγοντα, ἀκολουθεῖται ἀκόμα εἴτε ἡ κενολόγα μεγαλοστομία, εἴτε τὸ ἀντίθετο, τὸ ἀπαισιόδοξο κρυφοκουβεντολόϊ. Ἀπὸ τὸ λαὸ πολλὰ ἀποκρύβουμε ἢ γριφολογοῦμε. Γιὰ παράδειγμα, τί εἶναι αὐτό, ποὺ εὐφυολογικῶς, ἔστω, πέταξε ψὲς ὁ κ. Κληρίδης στοὺς Ἕλληνες δημοσιογράφους: «Τὸ ὀρθὸν εἶναι ὅτι ἐπιστρέφω ὄχι περισσότερο ἀπαισιόδοξος ἀπ' ὅσον ἤμουν ὅταν πήγαινα», ὅταν προγενέστερα, πρὶν ἀπὸ δυὸ μέρες, ἐπανειλημμένα μίλησε γιὰ πρόοδο καὶ ὅταν ὑπογράμμισε ὅτι τὸ γεγονὸς

ὅτι ἡ Διάσκεψη θὰ συνεχιστεῖ τὸν Ἰούνιο κάτω ἀπὸ τὴν προεδρία τοῦ Γ.Γ. τοῦ ΟΗΕ καὶ πάνω στὴ βάση θετικῶν σημείων, ἀποτελεῖ τὸ πιὸ θετικὸ σημεῖο τῶν διαπραγματεύσεων. Καθαρὲς καὶ κρυστάλλινες κουβέντες ἀπαιτεῖ ὁ λαός, ἂν πρόκειται νὰ στέκεται σταθερὰ καὶ ρωμαλέα.

Κι ἀκόμη, ἂν ὁ λαὸς πρέπει νὰ παραμείνει μονολιθικὸς καὶ ἀποφασιστικός, τὰ ζιζάνια πρέπει, ἐπιτέλους, νὰ ξολοθρεφτοῦν. Στὴ εἰρηνοπολεμικὴ κατάσταση ποὺ βρισκόμαστε σήμερα, ποιὰ δημοκρατία ὀφείλουμε νὰ διατηροῦμε, γιὰ νὰ ἀνεχόμαστε καὶ τὴν πολυτέλεια τοῦ λεγόμενου «ἀντιπολιτευόμενου τύπου» μὲ τοὺς παρακρατικούς του καὶ τὸν παράνομο ἐξοπλισμό τους; Νὰ παραμεριστοῦν, ἀποφασιστικά, οἱ ἀντιπολιτευόμενοι τοῦ παρόντος. Αὐτὸ ἐπιτάσσει ἡ λογική. Σὲ στιγμὲς ποὺ ἀποφασιστικὰ παλεύεις γιὰ ἕνα καὶ μόνο σκοπό, νὰ ἐπιβιώσει ὁ λαὸς καὶ μονολιθικὰ νὰ σταθεῖ ἐνάντια στὴν ἐπιδρομή, ὁ φθοροποιὸς τύπος δὲν ἔχει καμιὰ θέση στὴν πολιτικὴ σκηνή. Νὰ τελειώσει, μὲ τὸ καλό, ὁ ἀντι-επιδρομικὸς ἀγώνας κι ἂς προβάλει ἔναντι στὴ δημοκρατία ποὺ θὰ ἑδραιωθεῖ, ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος μ' ὅλα τὰ μπαϊράκια του. Καὶ γιὰ νὰ μὴ χωρέσει καμιὰ παρεξήγηση, καταστολὴ τῆς ἀντιπολίτευσης δὲν ἐννοοῦμε τὴν ἀπομάκρυνση τῆς κάθε ἄποψης ποὺ εἶναι ἐποικοδομητική, ἀλλὰ τὴν ἐξολόθρευση ἐκείνης τῆς ἰδιάζουσας ἀντιπολίτευσης ποὺ μ' ὅλα τὰ μέσα καὶ τοὺς τρόπους βάλλει ἐνάντια στὴ μόνη γραμμή, τὴ γραμμὴ τοῦ ἑνιαίου μετώπου γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πατρίδος.

Γιατὶ ἡ τέτοια ἀντιπολίτευση, πλάϊ στὴν ἄλλη κάστα τῶν ξενοκίνητων καὶ τῶν αἰσχροκερδῶν πού, ἐνῶ ὁ λαός, μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα μάχεται, αὐτοὶ ἐξακολουθοῦν ἐλεύθερα νὰ δροῦν στὸν τομέα τοῦ ὑπερκέρδους, ἀποτελοῦν στὴν παροῦσα στιγμὴ τὸ μόνο κίνδυνο.

Ἂν ἀπ' αὐτὸ τὸν κίνδυνο, τάχιστα, ἄμεσα καὶ δυναμικά, μ' ἔχταχτους νόμους, ἀπαλλαγοῦμε, τότε, μέσα στὶς νέες συνθῆκες, δημιούργημα τῆς νέας παγκόσμιας κατάστασης, τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα, τοῦ νέου διαλόγου, ποὺ ἤδη θεμελιώθηκε στὴ Βιέννη, μποροῦν νὰ κριθοῦν πραγματικὰ θετικά. Τότε ἡ Κυπριακὴ ὑπόθεση γίνεται ἀκατανίκητη, στεριωμένη πάνω στὴ νέα κατάσταση. Οἱ Τοῦρκοι ὁπωσδήποτε θὰ ὑποκύψουν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἀπομόνωσης καὶ τῆς διεθνοῦς πίεσης, ἀρκεῖ μόνο αὐτὴ ἡ ἴδια πίεση νὰ μὴ διαρρηγνύει καὶ τὸ δικό μας μέτωπο καὶ νὰ σφιχτοδένει τὴν ἀποφασιστική, ρωμαλέα γραμμή.

Πλουτῆς Σέρβας

τοῦτο τὸ χῶμα εἶναι δικό τους καὶ δικό μας δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μᾶς τὸ πάρει

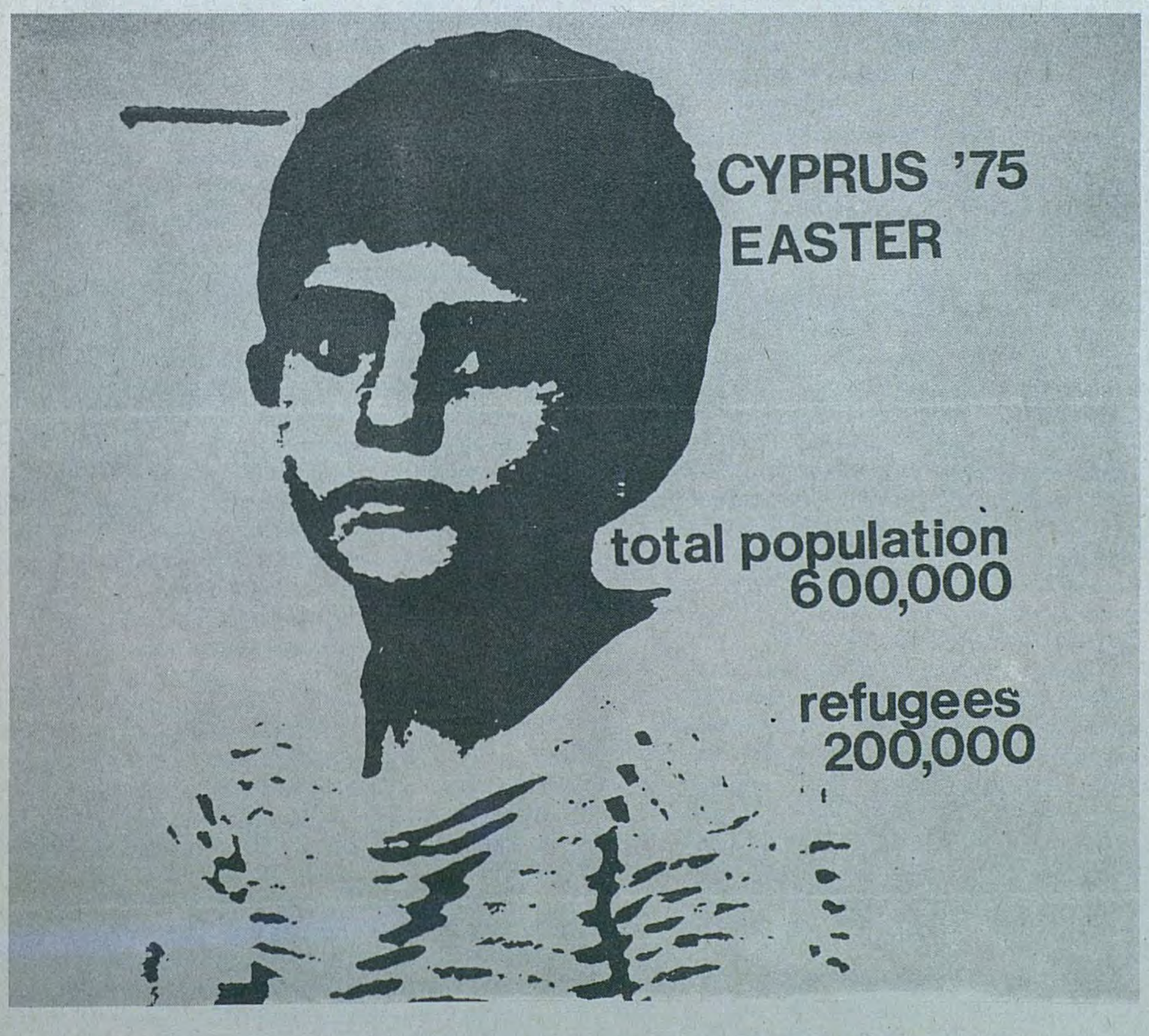

ΡΙΤΣΟΣ

Τῆς Τατιάνας Γκρίτση-Μιλλιὲξ

Αὐτοὶ οἱ στίχοι τοῦ Ρίτσου χρόνια τώρα ἀπαγγέλλονται ἢ τραγουδιοῦνται ἀπὸ τὸ λαό μας· μέσα τους περικλείουν ἀγῶνες, θυσίες καὶ μνῆμες μιᾶς τριακονταετίας, ὡστόσο ὅταν τοὺς ἄκουσα στὴν Κύπρο κατάλαβα πὼς ἐκεῖ βρῆκαν τὸ πιὸ ἀληθινό τους ἀντίκρισμα, κι ὁ ποιητὴς τὴν πιὸ τέλεια δικαίωσή του. Εἶχε τελειώσει ἡ πορεία, οἱ Τοῦρκοι ἀνένδοτοι νὰ δεχτοῦν τὰ μηνύματα. Οἱ 114 σημαῖες ριγμένες πάνω στὸ συρματόπλεγμα καὶ 35.000 γυναῖκες σιωπηλὲς κάτω ἀπὸ τὴν ἄξαφνη βροχὴ παῖρναν τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ ὅπως ὕστερα ἀπὸ κηδεία. Ὅμως μερικὲς στρέφουν πίσω τὸ κεφάλι, ἔπειτα τὸ βῆμα κι ὕστερα ἀπὸ λίγο, κάπου 200 ἀπ' αὐτές, γυρίζουν πρὸς τὰ πίσω, πλησιάζουν τὸ συρματόπλεγμα ποὺ τὶς ἐμποδίζει νὰ γυρίσουν στὰ σπίτια τους, ποὺ ἀπαγορεύει σὲ πολλὲς ἀπ' αὐτὲς νὰ βροῦν τοὺς νεκρούς τους κι ἄξαφνα ἀκούγεται τὸ τραγούδι μαζὶ μὲ τὴ βροχὴ ποὺ δυναμώνει, νὰ περνάει πάνω ἀπὸ τὰ ψεύτικα σύνορα.

«Τοῦτο τὸ χῶμα εἶναι δικό τους καὶ δικό μας, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μᾶς τὸ πάρει».

Κι οἱ πραγματικὲς διαστάσεις τοῦ ποιήματος σὲ καθηλώνουν. Ἐδῶ τὸ χῶμα εἶναι μιὰ ἀλήθεια ποὺ ξεπερνάει τὴν ἀλήθεια, εἶναι ἡ πιὸ ὀδυνηρὴ πραγματικότητα ὅπως εἶναι καὶ οἱ ἄθαφτοι ἴσως ἀκόμα νεκροί. «Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μᾶς τὸ πάρει».

Μιὰ βδομάδα στὴν Κύπρο, μέρα μὲ τὴ μέρα μάθαινα πὼς ὅλος τοῦτος ὁ πληθυσμὸς ποὺ ξαφνικὰ στριμώχτηκε στὰ 60% τοῦ χώρου ποὺ ἴσαμε τότε κατοικοῦσε, θὰ διεκδικοῦσε καὶ θὰ μάχονταν ἴσαμε καὶ τὸν τελευταῖο γιὰ νὰ πάρει πίσω τὴ γῆ του.

Πρὸς τὸ παρὸν ὅμως ἔπρεπε νὰ ἐπιβιώσει καὶ βάλθηκε νὰ τὸ κάνει μὲ πεῖσμα, τάξη καὶ ὑπομονή.

Γιὰ ὅποιον γνώριζε τὴ Λευκωσία ἀπὸ παλιά, εἶχε ἀκούσει γιὰ τοὺς βομβαρδισμούς, εἶχε δεῖ στὰ διάφορα ἐπίκαιρα τὸν ἐμπορικὸ δρόμο τῆς Λήδρα Στρὴτ μὲ ξεκοιλιασμένα μαγαζιά, λεηλατημένα καημένα πορτόφυλλα καὶ ξεχαρβαλωμένες σιδεριές, ὅσοι εἴδαμε στὶς ἐφημερίδες τὴ μισογκρεμισμένη πρόσοψη τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ κρεμασμένα πτώματα στὴν ὀροφὴ τοῦ ἀνατιναγμένου φρενοκομείου, σκεφτόμαστε μὲ φρίκη τὴν εἰκόνα ποὺ θ' ἀντικρίζαμε ὕστερα ἀπὸ τόσες συμφορές.

Πρώτη μας ἔκπληξη τὸ ἀεροδρόμιο τῆς Λάρνακας. Ἕνα ἀεροδρόμιο ποὺ γίνηκε μόνο μέσα σὲ δυὸ μῆνες! Βέβαια δὲν εἶχε τίποτε ἀπὸ τὴ μεγαλοπρέπεια – ἴσως τὸ πιὸ ὡραῖο ἀεροδρόμιο τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου – ἐκείνου τῆς Λευκωσίας, ποὺ σήμερα μένει νεκρὸ καὶ ἀμφισβητούμενο, ἀλλὰ σίγουρα δὲν ἔχει καὶ τίποτα κοινὸ μὲ κεῖνο τὸ πρῶτο ποὺ γνωρίσαμε τὸ 1959, κληρονομιὰ ἀπὸ τοὺς

Ἄγγλους. Τότε μιὰ παράγκα, ἕνας διάδρομος καὶ χωράφια μὲ τσακισμένα ἀεροπλάνα κι αὐτοκίνητα ἦταν τ' ἀεροδρόμιο, σήμερα εἶναι μικρὸ ἀλλὰ νοικοκυρεμένο ἀεροδρόμιο ποὺ διαθέτει ἀκόμα καὶ σαλόνι γιὰ τοὺς ἐπισήμους, καφὲ μπὰρ καὶ γύρω γύρω λουλούδια. Ἀναρωτιέσαι πότε προλάβανε νὰ φυτρώσουν χτίσμα καὶ φυτά.

Παρόντα τὰ συνεργεῖα τοῦ P.I.K. καὶ παλιοί σου φίλοι καὶ συνάδελφοι ποὺ σὲ ὑποδέχονται. Ἀλαφρώνει λίγο ἡ καρδιά σου, ἀλλὰ ξέρεις ὅτι παρακάτω, στὴ διαδρομὴ καὶ μέσα στὴν πολιτεία, σὲ περιμένει ὁ σπαραγμός.

Ὁ φίλος ποὺ ἦρθε νὰ μᾶς πάρει φτάνοντας σὲ κάποιο σταυροδρόμι τῆς Λάρνακας διστάζει. Λέει: Νύχτωσε καὶ δὲν ξέρω ποιὸ δρόμο νὰ πάρω γιὰ νὰ μὴν πέσουμε στὰ Τούρκικα. Πρῶτο σόκ. Στὸν τόπο του καὶ δὲν ξέρει πιὰ νὰ περπατήσει, ἂν κάνει λάθος μπορεῖ νὰ βρεθεῖ αἰχμάλωτος ἢ νεκρός. Προσπαθῶ νὰ καταλάβω ποῦ ἀκριβῶς βρίσκεται τούτη ἡ ἄγνωστη γιὰ μένα διαχωριστικὴ ζώνη, δὲν τὰ καταφέρνω, κι ὅταν βλέπω σὲ λίγο ἕνα μιναρέ, ταράζομαι.

– Μπήκαμε στὰ Τούρκικα, φωνάζω.

– Ὄχι, αὐτὸ εἶναι τούρκικο χωριό, δὲν τὸ θυμᾶσαι; Βρισκόταν πάντα ἐδῶ.

– Καὶ οἱ κάτοικοί του;

– Δὲν βλέπεις τὰ φῶτα; Πάντα ἐδῶ.

Ὕστερα δὲν ξεχωρίζω πιὰ τίποτα· τὸ αὐτοκίνητο τρέχει μέσα στὸ σκοτάδι. Μοῦ φαίνεται πολὺ μακρινὴ ἡ διαδρομή. Ἄλλοτε κάναμε κάπου 40 λεπτά, τώρα ἔχει περάσει πάνω ἀπὸ 1 1/2 ὥρα. Τὸ λέω. Φυσικά, ἀπαντάει ὁ Ἄνθος, τώρα πᾶμε ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς Λεμεσοῦ. Ὅσο κι ἂν προσπαθῶ δὲν μπορῶ ἀκόμα νὰ συλλάβω πόσο πολὺ ἔχουν προχωρήσει οἱ Τοῦρκοι μέσα στὰ ἑλληνικὰ χώματα. Μοῦ φαίνεται σ' ὅλο τὸ διάστημα πὼς μᾶς σπρώχνουν ὅλο καὶ πιὸ νότια.

Κάποια στιγμὴ βλέπω ἀπὸ μακριὰ τὰ φῶτα τῆς Λευκωσίας. Ἡ νύχτα ἐπιτρέπει ὅλες τὶς ὀφθαλμαπάτες, μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι τόσο μεγάλη ὅσο κι ἄλλοτε, ἴσως πιὸ μεγάλη καὶ πιὸ φωτεινή. Πρώτη στάση στὸ Χίλτον. Αὐτὸ εἶναι σίγουρα ὅπως τὸ εἶχα ἀφήσει, ἀπ' ἔξω αὐτοκίνητα, μέσα φῶτα καὶ μουσική, ὁ κῆπος ἀνθισμένος. Κατεβαίνουν οἱ δυὸ συνταξιδιώτισσες, ἐγὼ πάω σὲ φίλους ποὺ μένουν στὴ λαϊκὴ καὶ ἀκραία συνοικία τοῦ Καϊμακλιοῦ. Τὸ σπίτι ποὺ θὰ μείνω, 100 μέτρα περίπου ἀπὸ τὸ τούρκικο φυλάκιο. Μὲ ὑποδέχεται ἡ μιὰ ἀπὸ τὶς δυό μου φίλες, μοῦ ἐξηγεῖ ὅτι εἶναι στὴν πολιτοφυλακή, ἐπαγρύπνηση στὶς 24 ὥρες, ἡ Μαίρη ἀπόψε ἀπὸ τὶς 12 ἴσαμε τὶς 4 τὸ πρωὶ εἶναι σὲ ὑπηρεσία. Δύσκολα μπορῶ νὰ σκεφτῶ τὸ λεπτεπίλεπτο κορίτσι μὲ τὰ μακριὰ κόκκινα νύχια νὰ ξενυχτάει σὰ στρατιώτης, τὴν ἄλλη ὅμως κιόλας μέρα ἀνακαλύπτω κάτω ἀπ' τὸ μαξιλάρι της τὸ περίστροφο κι ἡ ἴδια γελώντας μοῦ λέει: ἔμαθα καὶ τραβάω μιὰ χαρά, βιασμένη, σὲ βεβαιώνω πὼς δὲν θὰ πάω. Μιὰ βδομάδα ποὺ ἔμεινα ἐκεῖ, συνάντησα κι ἄλλους συνάδελφούς της, κορίτσια, ἄντρες, γέροντες. Ὅλοι τους τὸ ἴδιο ἀποφασισμένοι νὰ μὴν ἀφήσουν τὸν ἐχθρὸ νὰ προχωρήσει. Μὲ εἰδοποιοῦνε νὰ μὴν ἀνησυχήσω ἂν ἀκούσω τὴ νύχτα τὰ χωνιὰ ἀπ' τοὺς Τούρκους νὰ μᾶς λένε πὼς θὰ μποῦν μέσα καὶ θὰ μᾶς κάνουν τὰ χίλια δυό. Δὲν τοὺς ἄκουσα καθόλου. Τὸ φτάσιμο τῶν ξένων γυναικῶν ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο τοὺς ἔκλεισε τὸ στόμα τουλάχιστον γιὰ ὅσες μέρες θὰ μέναμε ἐκεῖ καὶ τὴν Τρίτη, 23 τοῦ Ἀπρίλη, ποὺ εἶχαν τὴ γιορτὴ τοῦ Ραμαζὰν καὶ ἀπειλοῦσαν ἀπὸ καιρὸ πὼς θὰ τὸ γλεντούσανε μέσα στὶς ἑλληνικὲς συνοικίες, οὔτε ἀκουστήκανε. Γιὰ μιὰ βδομάδα οἱ κάτοικοι τῶν ἀκραίων αὐτῶν συνοικιῶν κοιμήθηκαν ξέγνοιαστα.

Τ' ἄλλο πρωί, σὰν βγῆκα στὸν κῆπο νὰ πιῶ τὸν καφέ μου, μ' ὅλο ποὺ οἱ τριανταφυλλιὲς καὶ ἡ μπουκαμβίλια κατανθισμένες προσπάθησαν νὰ μ' ἐμποδίσουν νὰ δῶ, ἀναζήτησα τὰ γιασεμιά, τὰ φούλια καὶ τ' ἄλλα λουλούδια ποὺ γιόμιζαν ἄλλοτε τὸ περιβόλι. Στὴ θέση τους μαρούλια, κρεμμυδάκια, μαϊντανός, ντοματιὲς κι ἄλλα ζαρζαβατικά.

– Τὸ ρίξαμε στὴν κηπουρική, γέλασα.

Μοῦ ἀπαντήσανε πολὺ σοβαρά.

– Ὁ Μακαριότατος ζήτησε ἀπ' ὅλους μας νὰ βοηθήσουμε τὴν οἰκονομία τοῦ τόπου, κάθε μέτρο γῆς μετράει, δὲν θὰ δεῖς πιὰ καμμιὰ νοικοκυρὰ νὰ ἀγοράζει αὐτὰ τὰ εἴδη ἀπὸ τὸ παζάρι. Ὅποιος διαθέτει γῆ τὴν καλλιεργεῖ.

Πραγματικά, οἱ τριανταφυλλιὲς ξεριζωθήκανε καὶ στὴ θέση τους μπῆκαν λαχανικά· ἀκόμα καὶ στὶς πολυκατοικίες καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ τσαντήρια τῶν προσφύγων θὰ δεῖς νὰ βγαίνουν τρυφερὰ ἀπὸ τὴ γῆ νεαρὰ βλαστάρια. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ρουχισμό. Δὲν θ' ἀγοραστεῖ τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὰ ἀπαραίτητα. Εἶδα γυναῖκες ὑπουργῶν νὰ κόβουν μόνες τους καὶ νὰ ράβουνε πάνω σὲ χάρτινα κροκὶ ἀπὸ παλιά τους ροῦχα πανταλονάκια ἢ φοῦστες τῶν παιδιῶν τους, ὅπως εἶδα στοὺς καταυλισμοὺς τὶς γυναῖκες νὰ ξηλώνουν ὅ,τι παλιὸ μάλλινο ὑπῆρχε γιὰ νὰ φτιάξουν μὲ τὸ παλιὸ μαλλὶ κουβέρτες, μαξιλάρια, ὅλα αὐτὰ τὰ πολύχρωμα καλύμματα ποὺ σκεπάζουν τὴν κακομοιριὰ τῆς προσφυγιᾶς καὶ σὲ κάνουν νὰ νομίζεις πὼς μπαίνεις σὲ σπίτι κι ὄχι σὲ τσαντήρι. Βέβαια ἴσαμε σήμερα καὶ μέσα σὲ 8 μῆνες ξεσπιτώθηκαν 220 χιλ. ἄνθρωποι καὶ περίπου 80 χιλ. ξενιτευτήκανε. Εἴκοσι στὴν Ἑλλάδα, 16 στὸ Λονδίνο, δέκα στὶς Ἀραβικὲς Χῶρες, καὶ ἀκόμα δέκα, χαμένοι ἴσως γιὰ πάντα γιὰ τὸ Νησί, στὴν Αὐστραλία καὶ τὸν Καναδᾶ. Ἀπὸ 0,4% ἀνεργίας φτάσανε 8,75%, ποσοστὸ τεράστιο, ποὺ ἀνεβάζει στὸ δεκαπλάσιο περίπου τὰ ἐπιδόματα ἀνεργίας καί, ἂν προσθέσουμε τὰ προσφυγικὰ ἐπιδόματα, βλέπουμε πόσο βαραθρώνεται ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ Κυπριακὴ λίρα ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει τὴν πρὸ τῆς εἰσβολῆς ἀγοραστική της ἀξία καὶ τὸ κόστος τῆς ζωῆς ἔχει ἀνέβει ἐλάχιστα. Ὅλοι μὲ ρωτοῦν τί κάνουν ὅλες αὐτὲς οἱ χιλιάδες τῶν προσφύγων. Δουλεύουν; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ ἀπαντήσω μερικά. Ἄλλοι δουλεύουν στὶς βάσεις, ἄλλοι μὲ βάρδιες κι ἄλλοι μοιράζονται τὴ δουλειὰ κάποιου συμπατριώτη τους ποὺ ἔμεινε στὶς ἀπάτητες περιοχές. Θ' ἀναφέρω σὰν παράδειγμα τὸν θαυμάσιο Νικόλα. Χρόνια δούλευε ταξιτζὴς μὲ δυὸ δικά του αὐτοκίνητα. Τώρα τὸν βρῆκα μὲ τρία. Τ' αὔξησες Νικόλα; Γελάει καλόκαρδα. Βέβαια. Νὰ σοῦ παρουσιάσω τοὺς συναδέλφους μου. Αὐτὸς εἶναι ἀπ' τὴ Μόρφου, αὐτὸς ἀπὸ τὸ δικό μου, πρόσφυγες. Μπήκαμε καὶ οἱ τρεῖς στὴν ἀράδα, δούλευε ὁ καθένας μὲ τὴ σειρά του, τὸ μεροκάματο τὸ χωρίσαμε στὰ τρία, πρέπει ὅλοι νὰ βολευτοῦμε. Κι ὅμως ἡ δουλειὰ ἔχει κεσάτια, δὲν ὑπάρχουν τουρίστες, φύγαν οἱ γυναῖκες τῶν ξένων, οἱ ντόπιοι μάθαν νὰ περπατοῦν. Αὐτὸ δὲν γονάτισε τὸν Νικόλα, μοίρασε τὰ δελτία τῆς βενζίνας του καὶ τὴ δουλειά του μὲ τοὺς ἄλλους δυό, δουλεύουμε τρεῖς ἔτσι, λέει, ἀπὸ λίγο ὅλοι.

Κάτι παράλληλο εἶναι καὶ τ' ἄλλο. Λέω τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ μικρά τους ὀνόματα γιατὶ ξέρω πὼς θὰ κακοφανιστοῦν ἂν μάθουν πὼς τοὺς ἀναφέρω. Ὅ,τι κάνουν τὸ κάνουν ἀπὸ πίστη καὶ ἀλληλεγγύη πρὸς τοὺς συνανθρώπους τους καὶ πρὸς τὸν τόπο τους. Ἡ Κούλα Γ. εἶχε στὴ βιομηχανικὴ ζώνη ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ μεγάλα ἐργοστάσια ἑτοίμων ἐνδυμάτων. Ἐξαγωγὴ χιλιάδων λιρῶν, πάνω ἀπὸ 200 ἐργάτριες. Τὴν παραμονὴ ἐξαγωγῆς φορεμάτων 20 χιλιάδων λιρῶν, γίνηκε ἡ δεύτερη εἰσβολή. Ἐργοστάσιο, μηχανήματα καὶ ἐμπορεύματα, μεῖναν ὅλα στὰ χέρια τῶν εἰσβολέων. Φανταζόμουνα πὼς θὰ βρῶ ἕναν καταρρακωμένο ἄνθρωπο. Τί βρῆκα; Μιὰ γυναίκα πιὸ δραστήρια παρὰ ποτέ, ἕτοιμη νὰ ξαναρχίσει τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ναί, μοῦ λέει, δουλεύω σὰν σκύλος. Τὶς πρῶτες μέρες ἔκλαιγα τὴ μοίρα μου, ὅταν ὅμως κάθε τόσο χτυποῦσε τὸ τηλέφωνο καὶ μιὰ κορούδα μὲ ρωτοῦσε: τί θὰ κάνουμε κυρία Κούλα, δὲν θὰ δουλέψουμε; εἶπα: δὲν μπορῶ ν' ἀφήσω τόσον κόσμο ἄνεργο. Μετάτρεψα τώρα τὸ σπίτι μου σὲ ἐργοστάσιο. Πῆρα πρῶτα μιὰ μηχανή, τώρα ἔχω 4 καὶ δουλεύουν ἤδη 36 κοροῦδες μαζί μου. Ἔχω κι ὅλας ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ ἐμπόρευμα ἑτοιμοπαράδοτο γιὰ τὴ Λιβύη. Βέβαια εἶμαι καταχρεωμένη, οἱ τράπεζες δὲν ἀναγνωρίζουν τὶς πολεμικὲς καταστροφές, ἀλλὰ τρῶνε 40 πρόσωπα καὶ ἀργότερα ἴσως νὰ τρῶνε 80, ἔχει ὁ Θεός, δὲν θὰ χαθοῦμε. Δὲν θὰ χαθοῦμε.

Μὲ τὴ φίλη ποὺ ὁδηγεῖ στεκόμαστε σ' ἕνα σουβλατζίδικο, χαιρετάει. Ἀναγνωρίζεις Ταιάνα τὸν κύριο Τάδε; Δὲν τολμῶ νὰ τὸν ἀναγνωρίσω. Μὲ ἄσπρη ποδιὰ ἑτοιμάζει μόνος του τὰ σουβλάκια καὶ μᾶς τὰ προσφέρει. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἰδιοκτήτης ξενοδοχειακῶν ἐπιχειρήσεων σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς κατειλημμένες μεγαλουπόλεις. Φυσικά, ὅπως κι ὁ Νικόλας, δὲν δέχεται χρήματα. Ἀγανακτεῖ. Ἐσεῖς ἤρθατε ἐδῶ νὰ μᾶς βοηθήσετε καὶ μεῖς θὰ πάρουμε χρήματα; Αὐτὸ τὸ διαρκὲς «εὐχαριστῶ» ποὺ ἀκοῦμε εἶναι μιὰ πάρα πάνω ντροπὴ γιὰ μᾶς.

– Ἔχετε, νομίζετε, ἐλπίδες νὰ γυρίσετε στὸν τόπο σας;

– Ἡ λογικὴ λέει ὄχι, τὸ πεῖσμα λέει ναί. Πάντως δὲν τὸ κουνάω ἀπὸ τὸν τόπο μου. Ἐδῶ θὰ δουλέψω κι ἐδῶ θὰ πεθάνω.

Κάπως ἔτσι καὶ ἡ κουβέντα μὲ τὸ νεόκοπο μανάβη τοῦ δρόμου ποὺ ἄλλοτε ὁδηγοῦσε στὴν Ἀμμόχωστο. Ἰδιοκτήτης τῶν πιὸ πολλῶν σταθμῶν βενζίνης. Τώρα μανάβης. Μᾶς δέχεται μὲ κέφι, μᾶς πειράζει καὶ πειράζει τὸν ἑαυτό του. Τώρα, λέει, κατάλαβα τί θὰ πεῖ προλετάριος, ὅ,τι μάθεις στὴ ζωὴ καλὸ εἶναι.

– Ἐλπίζεις νὰ γυρίσεις στὴν Ἀμμόχωστο;

– Καὶ βέβαια τὸ ἐλπίζω.

– Καὶ τώρα ποῦμαθες τί θὰ πεῖ προλετάριος, θὰ μοιράζεις πιὸ σωστὰ τὰ κέρδη σου μὲ τοὺς ὑπαλλήλους σου;

Μένει λίγο σκεφτικός. Μπά, δὲ βαριέσαι, εἶμαι χοντρόπετσος, θὰ ξεχάσω ἀμέσως τὸ μανάβη καὶ θὰ ξαναγίνω μεγαλοαστός.

Πρὸς τὸ παρὸν ὅμως δουλεύει σκυλίσια σὰν μανάβης.

Θἄχα τέτοια παραδείγματα νὰ δώσω ἀτέλειωτα, πρέπει ὅμως κάπου νὰ σταματήσω καὶ θὰ προσθέσω μόνο δυὸ λέξεις γιὰ τὰ νηπιαγωγικὰ καὶ τὰ προσχολικὰ τσαντήρια, γιατὶ κι αὐτὰ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ τρανὲς ἀποδείξεις ὀργάνωσης, πείσματος καὶ ἀγώνα γιὰ ἐπιβίωση.

Κάθε καταυλισμὸς διαθέτει ἕνα μεγάλο τσαντήρι γιὰ τὴν ἀπασχόληση τῶν μικρῶν παιδιῶν. Θαύμασα ὅλα αὐτὰ τὰ πρῶτα σχολειά, τὶς διορισμένες δασκάλες ἀπὸ τὸ κράτος, τὴν καθημερινὴ συμπαράσταση τῶν Κυπρίων ποὺ φέρνουν ὅ,τι μποροῦν γιὰ νὰ συνδράμουν τὰ παιδιά.

Μιὰ τέτοια αἴθουσα προσχολικῶν ἀπασχολήσεων καὶ ὅλα στὰ μέτρα τοῦ παιδιοῦ. Καρεκλάκια, τραπεζάκια, ὑλικὸ μαθημάτων καὶ παιγνιδιοῦ. Πότε μαζεύτηκαν ὅλα αὐτά; Κοιτάζω τὰ παιδικὰ πρόσωπα. Ὅλα γελαστά, καλοθρεμμένα, πεντακάθαρα. Ρωτῶ ἂν ὑπάρχουν πρόσφατα ὀρφανά. Ναί, πολλά. Μερικὰ εἴδανε μὲ τὰ μάτια τους νὰ σκοτώνεται ὁ γονιός τους, ἄλλων παιδιῶν ὁ πατέρας εἶναι ἀγνοούμενος, ἄλλων στρατιώτης. Δὲν τὰ ξεχωρίζεις. Ὅλα τραγουδᾶνε τὸ ἴδιο, παίζουν τὸ ἴδιο, καὶ κανένα δὲν χυμάει στὶς καραμέλες ποὺ προσφέρω, περιμένουν τὴ σειρά τους, εὐχαριστοῦν καὶ ἕνας πιτσιρικὰς ξαφνικὰ ἀνεβαίνει στὴν καρέκλα κι ἀρχίζει νὰ μοῦ ἀπαγγέλλει δυνατά:

«Τοῦτο τὸ χῶμα εἶναι δικό τους καὶ δικό μας
δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μᾶς τὸ πάρει».

Ταιάνα Γκρίτση Μιλλιὲξ
1 Μαΐου 1975

ΒΙΕΤΝΑΜ

Τὸ τρίτο μεγαλύτερο γεγονὸς τοῦ αἰώνα

Ἡ ἀμερικάνικη ὑποκρισία σὲ ἔξαρση: τὸ ἔγκυρο(!) «Τάιμ» δημοσιεύει σπαραξικάρδια φωτογραφία προσφυγόπουλου». «Ξεχνώντας» ὅτι ἡ φωτογραφία εἶναι παλιὰ καὶ δείχνει θῦμα τοῦ ἀμεικάνικοῦ βομβαρδισμοῦ.

Ἡ νίκη τῶν λαῶν τῆς Ἰνδοκίνας - ποὺ φαίνεται ὅτι σύντομα θὰ ὁλοκληρωθεῖ μὲ τὴν ὁριστικὴ ἀπελευθέρωση καὶ τοῦ Λάος - ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα τὸ τρίτο - μετὰ τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση στὴ Ρωσία καὶ μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς Λαϊκῆς Κίνας - μεγαλύτερο γεγονὸς τοῦ αἰώνα μας. Γιατὶ ἀπόδειξε ὅτι σήμερα τὰ δεσμὰ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ μπορεῖ νὰ τὰ ἀποτινάξει καὶ ἕνας μικρὸς καὶ οἰκονομικὰ καθυστερημένος λαός. Φτάνει νὰ εἶναι ἀποφασισμένος νὰ πολεμήσει μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις καὶ ὡς τὸ τέλος. Καὶ μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι ξέρει νὰ ἀξιοποιεῖ στὸ ἔπακρο ὅλες τὶς ἀντιθέσεις ποὺ ἐνυπάρχουν στὸ σημερινὸ κόσμο, ἀκόμη καὶ ἂν αὐτὲς ἀφοροῦν σὲ δυνάμεις ἰδεολογικὰ συγγενεῖς του.

Ἀλλὰ ἡ νίκη αὐτὴ - μὲ πρωτεργάτη τὸ λαὸ τοῦ Βιετνὰμ ποὺ συγκλόνισε μὲ τὸν ἡρωϊσμό του ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα - ἀποτελεῖ ὕψιστης σημασίας ἱστορικὸ γεγονὸς ὄχι μόνο γιατὶ ἀποτέλεσε τὴ μεγαλύτερη ἥττα ποὺ γνώρισε ποτὲ ὁ ἀμερικάνικος ἰμπεριαλισμός. Ἢ γιατὶ ἔδειξε σὲ ὅλη του τὴ φρικαλεότητα τὸ πραγματικὸ πρόσωπο τῆς πρώτης Δύναμης τοῦ καλούμενου «Ἐλεύθερου Κόσμου». Ἢ καὶ γιατὶ ὑπῆρξε καρπὸς μιᾶς μακρόχρονης - σχεδὸν τριαντάχρονης - πάλης, ποὺ ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ αἴτια ποὺ ὁδήγησαν στὴ μεγάλη καὶ μὲ ἀπρόβλεπτες ἐξελίξεις καὶ ἐπιπτώσεις κρίση ποὺ συγκλονίζει σήμερα ὁλόκληρο τὸ διεθνὲς καπιταλιστικὸ σύστημα.

Ἀποτελεῖ ὕψιστης ἱστορικῆς σημασίας γεγονὸς καὶ γιὰ ἕνα πρόσθετο λόγο. Ἐπίσημες δηλώσεις ἀπὸ τὸ Ἀνόϊ, τὴ Σαϊγκὸν (Πόλη τοῦ Χὸ Τσὶ Μὶνχ) καὶ ἀπὸ τὴν Πνὸμ - Πὲν δὲν ἀφήνουν ἀμφιβολία ὅτι οἱ λαοὶ τῆς τεράστιας στρατηγικῆς καὶ οἰκονομικῆς σημασίας Ἰνδοκινέζικης χερσονήσου σκοπεύουν νὰ ἀκολουθήσουν ἐνιαία ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἀποδέσμευσης ἀπὸ τὶς Ὑπερδυνάμεις. (Καὶ τοῦτο παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀνήκουν στὸ μεγάλο σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο, τὸ ὁποῖο καὶ θὰ ἐνισχύσουν μὲ ὁλόκληρο τὸ εἰδικό τους βάρος.)

Ἔτσι, μὲ τὴ νίκη αὐτὴ εἰσέρχεται στὴ διεθνὴ σκηνὴ ἕνας καινούργιος ἀποφασιστικὸς παράγοντας. Παράγοντας ποὺ ἀντιστρατεύεται μὲ ἐπιτυχία τὴν ἰδιόμορφη λογικὴ τῆς πολιτικῆς τῶν Ὑπερδυνάμεων, ποὺ καταδυναστεύει τὸ σημερινὸ κόσμο καὶ ἀποτελεῖ ἀπειλὴ γιὰ τοὺς λαοὺς ἐκείνους ποὺ ἀγωνίζονται καὶ γιὰ τὴν ἐθνική τους ἀνεξαρτησία καὶ γιὰ τὴν κοινωνική τους ἀπελευθέρωση, γιὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ δρόμου πρὸς τὸ σοσιαλισμό. Παράγοντας ποὺ τὸ παράδειγμά του θὰ ἐπηρεάσει, ἴσως σύντομα, τὶς ἀποφάσεις καὶ τοὺς προσανατολισμοὺς καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς περιοχῆς. Ὅπως ἡ Ταϋλάνδη - ποὺ ζήτησε κιόλας ἀπὸ τὶς ΗΠΑ νὰ ἀποσύρουν ἀπ' αὐτὴν τὶς στρατιωτικές τους δυνάμεις - ἡ Μαλαισία καὶ ἡ Ἰνδονησία. Καὶ ποὺ ἀσφαλῶς θὰ ἐνισχύσει παρόμοιες τάσεις περιφερειακῆς ἀνεξαρτοποίησης καὶ ἀλλοῦ. Καὶ κατὰ πρῶτο λόγο στὴ Μέση Ἀνατολὴ καὶ γενικὰ στὸν ἀραβικὸ κόσμο, ὅπου τὸ λαϊκὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα βρίσκεται σὲ ἔξαρση, παρὰ τὰ τεράστια ἐμπόδια ποὺ συναντᾶ. Ἢ, ἀργότερα, καὶ σὲ ἄλλες στρατηγικῆς σημασίας περιοχὲς τοῦ κόσμου, ὅπως ἡ Λατινικὴ Ἀμερική, ποὺ διαθέτουν καὶ τεράστιους φυσικοὺς πόρους. Ἢ, πιθανὸν καὶ σ' αὐτὰ τὰ Βαλκάνια, ὅπου παρόμοιες τάσεις ἀνακόπηκαν ἀμέσως μετὰ τὸν τερματισμὸ τοῦ Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, τόσο ἀπὸ τὶς ἐξελίξεις στὴν Ἑλλάδα (μὲ τὴν ἀνοιχτὴ παρέμβαση τῶν Ἄγγλων, στὴν ἀρχή, καὶ τῶν Ἀμερικανῶν, στὴ συνέχεια) ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν παρέμβαση τῆς Μόσχας σὲ βάρος τῆς πρωτοβουλίας Τίτο - Δημητρώφ.

Κώστας Βόρειος

Γιατί ρεζιλεύτηκαν οἱ Ἀμερικάνοι

Τώρα πιὰ δὲν ἀνεμίζουν ἀμερικάνικες σημαῖες στὸ Βιετνάμ. Καὶ τὸ χαμόγελο ἀρχίζει σιγὰ - σιγὰ νὰ διαγράφεται στὰ πρόσωπα τῶν μανάδων ποὺ ἔχασαν ἄδικα τὰ παιδιά τους στὸ «βρώμικο πόλεμο» ποὺ ἐξαπέλυσε ἐναντίον τῆς χώρας τους ἡ μεγαλύτερη μηχανὴ ὅλων τῶν ἐποχῶν: Ἡ ἠλεκτρονικὴ πολεμικὴ βιομηχανία τῶν ΗΠΑ. Ἡ ἴδια μηχανὴ ποὺ στοίχισε 150 δισεκατομμύρια δολάρια στοὺς Ἀμερικανοὺς φορολογούμενους. Γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ ἀνίκανη νὰ κερδίσει τοὺς μικροσκοπικοὺς Βιετκόνγκ, ποὺ πολεμοῦσαν ρακένδυτοι, πεινασμένοι καὶ τὶς περισσότερες φορὲς μὲ πρωτόγονα ὅπλα.

Τώρα πιὰ δὲν κυκλοφοροῦν στοὺς δρόμους τῶν μεγάλων πόλεων τοῦ Βιετνὰμ καὶ ἰδιαίτερα στὴ Χὸ Τσὶ Μὶνχ (ἦταν καιρὸς νὰ πάψομε νὰ μνημονεύουμε τὴν ἁμαρτωλὴ Σαϊγκὸν) οἱ χιλιάδες Ἀμερικανοὶ πεζοναῦτες κι οἱ πράκτορες τῆς CIA ποὺ εἶχαν καθήσει στὸ σβέρκο τῶν νοτιοβιετναμέζων ἐπὶ 14 περίπου χρόνια.

Τώρα πιὰ ἑνωμένος ὁ καταταλαιπωρημένος λαὸς τοῦ Βιετνὰμ θὰ ἐπιδοθεῖ στὰ εἰρηνικὰ ἔργα γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση μιᾶς ἀνεξάρτητης καὶ κυρίαρχης χώρας...

Εἶχα πάει στὸ Βιετνὰμ σὰν πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τὸ 1966 καὶ τὸ 1968. Ἔπρεπε νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι εἶχα καὶ μερικὲς ἀμφιβολίες ὡς πρὸς τὸ ἂν οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχαν ὅλο τὸ ἄδικο μὲ τὸ μέρος τους. Ἀμφιβολίες ποὺ ἀποδείχθηκαν ἀβάσιμες. Οἱ Ἀμερικανοὶ στρατιῶτες βρίσκονταν στὸ Βιετνὰμ γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰ τεράστια οἰκονομικὰ συμφέροντα τοῦ κατεστημένου τῆς χώρας τους.

Σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο τοῦ Βιετνὰμ εἶχαν ἐπενδύσει τεράστια κεφάλαια οἱ Ἀμερικανοὶ βιομήχανοι τῶν φονικῶν ὅπλων. Καὶ τὸ πεντάγωνο, ἡ CIA κι ἄλλες ὑπηρεσίες τῶν ΗΠΑ βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ δοκιμάσουν ὅλες τὶς τελευταῖες ἀνακαλύψεις τῶν ἐργαστηρίων τοῦ τρόμου, σὲ βάρος τῶν δυστυχισμένων, ἀλλὰ ἡρωϊκῶν λαῶν, τοῦ Βιετνὰμ καὶ τῆς Καμπότζης.

Οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι ποὺ κατηύθυναν αὐτὸ τὸν ἄγριο πόλεμο ἀποδείχτηκαν ἀνίκανοι νὰ νικήσουν τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀντάρτες τῆς ζούγκλας. Γιατὶ οἱ ἀντάρτες πολεμοῦσαν γιὰ τὴν πατρίδα τους, ὅπως πολέμησαν γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ οἱ παπποῦδες τους, οἱ πατεράδες τους. Πολέμησαν κάτω ἀπὸ ἀπίθανα ἀντίξοες συνθῆκες. Μὲ λίγο ρύζι καὶ δύο κινίνα, σχεδὸν ξυπόλητοι, ἀντιμετωπίζοντας βροχὴ ὅλμων, ὀβίδων, βομβῶν... Εἶχαν τεράστιες ἀπώλειες. Δὲν ἔπεφτε ὅμως τὸ ἠθικό τους. Ἀντίθετα, πεισμάτωναν στὸν ἀγώνα τους. Ἦταν βέβαιοι γιὰ τὴν τελικὴ νίκη. Γιατὶ τοὺς ἐμψύχωνε τὸ γεγονὸς ὅτι ὁλόκληρη ἡ πολιτισμένη ἀνθρωπότητα ἦταν στὸ πλευρό τους καὶ μάλιστα μὲ πρώτους τοὺς πνευματικοὺς ἡγέτες τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ καὶ τοὺς νέους τῶν ΗΠΑ ποὺ ἐξεγέρθηκαν γιὰ νὰ καταγγείλουν τὰ ἐγκλήματα τοῦ κατεστημένου στὴν Ἰνδοκίνα. Οἱ λακέδες τῶν ΗΠΑ ἔχουν τώρα δραπετεύσει, καὶ ὅσοι δὲν πρόλαβαν, θὰ πληρώσουν γιὰ τὰ ἐγκλήματά τους. Κι οἱ Ἀμερικανοὶ τοὺς ἐγκατέλειψαν, ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλους τοὺς προδότες, ποὺ προδίδονται ἀπὸ τοὺς κυρίους τους.

Ὁ γίγας τῶν ΗΠΑ βρῆκε τὸ Βατερλώ του στὴν Ἰνδοκίνα. Ὁ μύθος τῆς ὑπερδυνάμεως τῶν ΗΠΑ διαλύθηκε στὴ Νοτιοανατολικὴ Ἀσία. Τὸν διέλυσε ἡ ἀνθρώπινη ψυχή. Ἂς γίνει αὐτὸ δίδαγμα στοὺς δουλόφρονες ὅλου τοῦ κόσμου.

Χρ. Οἰκονόμου

Μετὰ
50 χρόνια
ἀνοχὴ
καὶ ὑποστήριξη
στὸ Σαλαζὰρ

Η ΕΥΡΩΠΗ "ΑΝΗΣΥΧΕΙ" ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

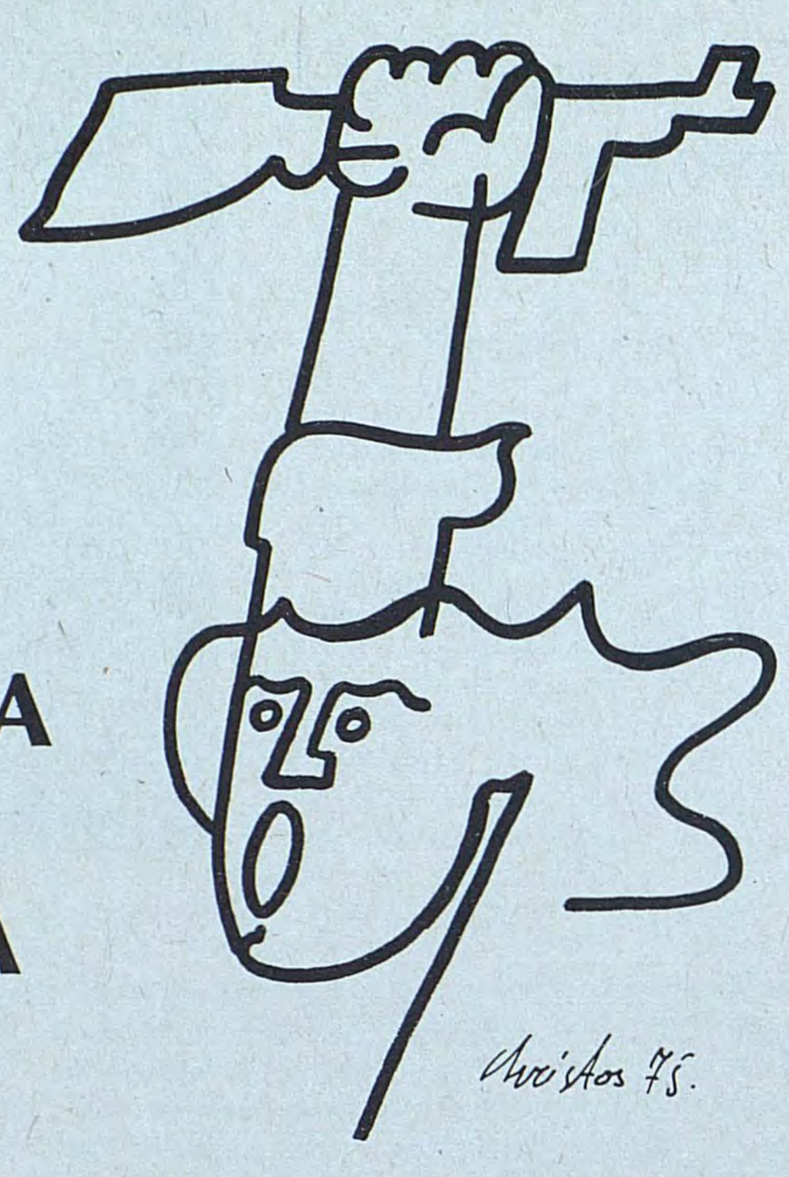

Ὅλα θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ τὶς εὔθραυστες ἰσορροπίες στοὺς κόλπους τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων

Τοῦ Ἄρη Φακίνου

ΟΣΟΙ μπόρεσαν νὰ παρακολουθήσουν ἀπὸ κοντὰ τὶς ἀντιδράσεις τοῦ πορτογαλικοῦ λαοῦ στὸ τριήμερο ποὺ ἀκολούθησε τὶς ἐκλογὲς τῆς 25ης Ἀπριλίου, θὰ συμφωνήσουν πάνω στὴν διαπίστωση ἑνὸς μοναδικοῦ μετεκλογικοῦ φαινόμενου: τόσο ὁ πορτογαλικὸς τύπος στὸ σύνολό του, ὅσο κι οἱ ἀπειράριθμοι δρῶντες πολιτικοὶ πυρῆνες, μέσα στὸ πλαίσιο μιᾶς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ κινητοποιημένης λαϊκῆς μάζας, ἔδωσαν πολὺ μεγαλύτερη σημασία στὶς ἀντιδράσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ συγκεκριμένα σὲ κεῖνες τῶν νευραλγικῶν κέντρων τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ στρατόπεδου, ἀπέναντι στ' ἀποτέλεσματα τῶν ἐκλογῶν, παρὰ στὴν ἀνάλυση τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ψηφοφορίας, τῆς πρώτης ὕστερα ἀπὸ τὶς δεκαετίες τῆς Σαλαζαρογκαετανικῆς δικτατορίας.

Μερικοὶ θέλησαν ν' ἀποδώσουν τὸ φαινόμενο στὴν προκαταβολικὴ βεβαιότητα τοῦ Πορτογάλου ψηφοφόρου γιὰ τὴ νίκη τῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς. Ἄλλοι, καὶ κυρίως ὅλοι οἱ «εἰδικοὶ» –καὶ πάντα καλοθελητὲς– σχολιαστὲς τοῦ ραδιόφωνου καὶ τῆς τηλεόρασης στὴ Δύση, μίλησαν γιὰ τὴν «γκρίζα παρουσία τοῦ Κινήματος τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων» ποὺ ἀφαιροῦσε ἀπὸ τὴν ἀναμέτρηση τὸ «σουσπένς», δίχως φυσικὰ νὰ κάνουν λόγο γιὰ τὰ 91,74% τῆς ἐκλογικῆς συμμετοχῆς. Λίγοι, γιὰ νὰ μὴν πῶ ἐλάχιστοι, θά 'ταν σὲ θέση νὰ καταλάβουν, χωρὶς νά 'χουν γνωρίσει ἀπὸ κοντὰ τὴν μεταδικτατορικὴ Πορτογαλία, τὴν ἀνησυχία ποὺ κρύβει ἡ ἀκόλουθη διαπίστωση ἑνὸς νεαροῦ σοσιαλιστῆ, μέλους τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τῆς διευθύνουσας ἐπιτροπῆς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος: «Τὸ μέλλον τῆς πορτογαλικῆς ἐπανάστασης ξεκινάει ἀπὸ τὴ Λισαβόνα, ἀπὸ τὸ λαό, περνάει ἀπὸ μερικοὺς στρατῶνες, βγαίνει ἀπὸ τὰ σύνορά μας, διασχίζει μερικὲς εὐρωπαϊκὲς πρωτεύουσες καὶ ξανακαταλήγει στὴ Λισαβόνα. Μεγάλο, πολὺ μεγάλο ταξίδι γιὰ ἕνα νεογέννητο κίνημα».

Ἂς προσθέσουμε: κι ἐπικίνδυνο.

Οἱ δυτικὲς ζητωκραυγὲς

Ἡ Οὐάσιγκτον δὲν ἔκρυψε καθόλου τὴν «ἀνακούφισή» της μετὰ τὴν ἀναγγελία τῶν πορτογαλικῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων. «Ἐπιτέλους, μιὰ χαρμόσυνη εἴδηση!» ἦταν ἡ φράση-σχόλιο ποὺ δὲν ἔπαψε νὰ ἐπαναλαβαίνεται, σὰν ἕνα εἶδος ρεφραίν, ἀπὸ τοὺς κύκλους τῶν ἀνώτατων διπλωματικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Σταίητ Ντηπάρτμεντ. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μετὰ τὰ διαδοχικὰ καὶ δυσκολοκατάπιωτα «καψόνια» τοῦ Βιετνὰμ καὶ τῆς Καμπότζης, οἱ ἐπιτελικοὶ ἐγκέφαλοι τῆς ἀμερικανικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς εἶχαν ἐξαιρετικὰ ἐπείγουσα ἀνάγκη μιᾶς κάποιας «παρηγοριᾶς», μιᾶς ἔστω καὶ μικρῆς ἐπιτυχίας σὲ κάποιο ἄλλο σημεῖο τοῦ πλανήτη ἢ, καλύτερα, τῆς λεγόμενης ἀμερικανικῆς «σφαίρας» ἐπιρροῆς. Κι ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, οἱ προσπάθειες διεύρυνσης κι ἐκμετάλλευσης τῆς «ἐπιτυχίας» τῆς Λισαβόνας ἔχουν κιόλας ἀρχίσει.

Στὴν Μ. Βρετανία, τὸ σύνολο σχεδὸν τοῦ τύπου, καθὼς καὶ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης, δὲν ἔκρυψαν καθόλου μιὰν ἀνάλογη ἱκανοποίηση, χρησιμοποιώντας φράσεις ὅπως: «Οἱ προσπάθειες τοῦ στρατιωτικοῦ κινήματος νὰ μετατρέψει τὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο σὲ Κούβα, ἀπέτυχαν» (Νταίηλυ Τέλεγκραφ), ἢ καὶ περικοκλαδοειδεῖς ὁμιχλώδεις ἐκφράσεις ὅπως: «ἡ ἐτυμηγορία τοῦ πορτογαλικοῦ ἐκλογικοῦ σώματος πρέπει νὰ παραλληλισθεῖ καὶ νὰ συγκριθεῖ μὲ τὶς βασικὲς ἰδεολογικὲς κατευθύνσεις τοῦ στρατιωτικοῦ ἐξτρεμισμοῦ» (σχόλιο BBC). Νικητήρια καὶ ἐναρμονισμένα ἄσματα ἀκούστηκαν, ἐπίσης, ἀπὸ στόματα ὅπως ἐκεῖνο τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Δυτικογερμανικῆς Μπούντεσταγκ καὶ πτοέδρου τῆς εὐρωπαϊκῆς Χριστιανοδημοκρατικῆς Ἕνωσης, Οὔμπε φὸν Χάσελ, καθὼς καὶ τοῦ στρατηγοῦ ντὲ Σπίνολα, ποὺ τό 'χει ρίξει στὶς μυστικὲς περιοδεῖες σὲ εὐρωπαϊκὲς πρωτεύουσες (καλὰ πληροφορημένοι πορτογαλικοὶ κύκλοι τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσας βεβαιώνουν τὴν παρουσία τοῦ ντὲ Σπίνολα στὸ Παρίσι, στὶς 14 Ἀπριλίου).

Γενικά, ἡ νίκη τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος τοῦ Μάριο Σοάρες χαιρετίσθηκε στὴ Δύση σὰν «νίκη τῶν συντηρητικῶν δυνάμεων» καὶ ἀπόδειξη πὼς ὁ πορτογαλικὸς λαὸς «εἶναι ἀποφασισμένος νὰ πολεμήσει ἐναντίον ὅλων τῶν δικτατοριῶν» καὶ νὰ ὑπερασπίσει τὶς «δημοκρατικές του ἐλευθερίες». Πόσος εὐρωπαϊκός... πόνος, γιὰ τὴν προστασία τῶν πορτογαλικῶν ἐλευθεριῶν, ξεχείλισε ξαφνικά, συγκλονίζοντας ἀκόμα καὶ ἀνθρώπους, κόμματα ἢ κυβερνήσεις ποὺ ἐπὶ δεκαετίες ὁλόκληρες χαμήλωναν σεμνοπρεπῶς τὰ βλέφαρα μπροστὰ στὴ σαλαζαρογκαετανικὴ δικτατορία... Ἀκόμα καὶ στὸ Στρασβοῦργο, στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, διατυπώθηκαν ἀνησυχίες, γιὰ «τὴν ἀντικατάσταση τῆς παλιᾶς δικτατορίας ἀπὸ μιὰ νέα», ἐνῶ ὁ ἑλβετὸς χριστιανοδημοκράτης βουλευτὴς Ὠμπὲρ συνόψισε, στὴν εἰσήγησή του, τὶς «εὐρωπαϊκὲς ἀγωνίες καὶ ἀνησυχίες» γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς κατάστασης στὴν Πορτογαλία.

Ὅσο καὶ ἂν ἡ προεκλογικὴ ἐκστρατεία τοῦ πορτογαλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος στηρίχθηκε σὲ ἀντικομμουνιστικὰ συνθήματα, καὶ παρ' ὅλες τὶς συνεχεῖς ἐκκλήσεις τοῦ Μάριο Σοάρες πρὸς τὸ λαὸ γιὰ «ν' ἀποφύγει τὸν κίνδυνο μιᾶς δικτατορίας τῆς Ἀριστερᾶς», οἱ ἴδιοι οἱ Πορτογάλοι κρίνουν πὼς οἱ νικητήριοι ἀλαλαγμοὶ τόσο τῆς Οὐάσιγκτον ὅσο καὶ τῶν δυτικῶν χριστιανοδημοκρατῶν καὶ σοσιαλδημοκρατῶν, εἶναι κάπως πρόωροι, ὅσο κι ἂν εἶναι παράλληλα βέβαιο, πὼς ἡ ἐπίθεση τοῦ συνασπισμένου δυτικοῦ καπιταλισμοῦ γιὰ τὴν ὑπονόμευση τῶν ἐπαναστατικῶν διαδικασιῶν καὶ ἐξελίξεων στὴν Πορτογαλία ἔχει κιόλας ἀρχίσει. Πράγματι, μπροστὰ στὶς κάμερες τῆς τηλεόρασης, τὴν ἑπομένη τῶν ἐκλογῶν ὁ Μάριο Σοάρες ἐδήλωνε χαρακτηριστικά: «Ἂν κάνουμε μιὰν ἁπλὴ ἀριθμητικὴ πράξη, προσθέτοντας τὰ ποσοστὰ τῶν σοσιαλιστῶν καὶ τῶν κομμουνιστῶν, θὰ διαπιστώσουμε ὅτι τὰ δύο αὐτὰ κόμματα διαθέτουν τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία». Αὐτὴ τὴ στιγμή, ὅλοι οἱ παρατηρητὲς τῆς Λισαβόνας θεωροῦν ὅτι ἡ φράση αὐτὴ τοῦ σοσιαλιστῆ ἡγέτη ἀποτελεῖ ἔμμεση ἀπάντηση στὴν πρόταση τῶν χριστιανοδημοκρατῶν τοῦ PPD (Λαϊκοῦ Δημοκρατικοῦ Κόμματος) γιὰ μιὰ κοινοπραξία ποὺ θὰ ἀπέδιδε ὄχι πλέον 51%, ὅπως ἐκείνη μὲ τοὺς κομμουνιστές, ἀλλὰ 64%.

Ἡ ἀντεπίθεση τῆς ἀντίδρασης: ἀπὸ τὸ Φρὰνκ Καρλούτσι μέχρι τὸ Χὰνς-Ντήτριχ Γκένσερ

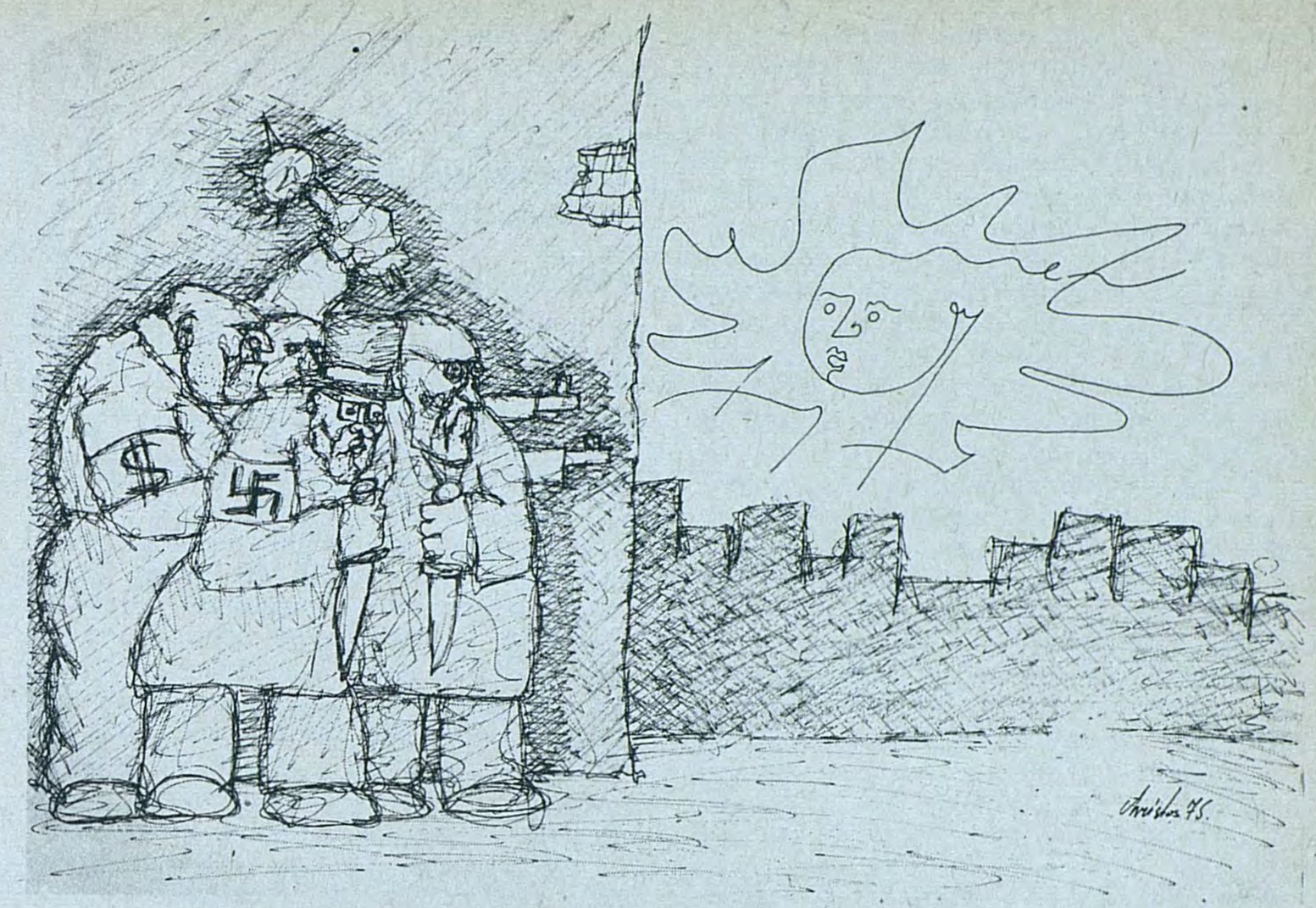

Σὲ μιὰν ἀφίσα, κολλημένη κοντὰ στὸ χτίριο τῆς ἀμερικάνικης πρεσβείας τῆς Λισαβόνας, διάβασα: «Ἀμερικανοί, προτιμοῦμε τὸν Ἄλ Καπόνε ἀπὸ τὸ Φρὰνκ Καρλούτσι». Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ποὺ οἱ Πορτογάλοι δημοκράτες φοβοῦνται περισσότερο κι ἀπὸ τὸ γνωστὸ ἀρχιγκάγκστερ; Ἁπλούστατα, ὁ ἀμερικανὸς πρεσβευτὴς στὴ Λισαβόνα! Ἡ βιογραφία τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα, κι ἀπὸ μιὰ σύντομη μελέτη της οἱ Πορτογάλοι ξεδιάλεξαν τὰ παρακάτω στοιχεῖα:

α) Ὁ Φρὰνκ Καρλούτσι εἶναι πασίγνωστος πράκτορας τῆς CIA καὶ τ' ὄνομά του ἔχει ἐπανειλημμένα ἀναφερθεῖ σὲ δύο ἐκθέσεις, ποὺ μελετήθηκαν ἀπὸ ἁρμόδιες ἐπιτροπὲς τοῦ ἀμερικανικοῦ κογκρέσου, σχετικὰ μὲ τὶς διεθνεῖς δραστηριότητες τῶν ἀμερικανικῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν.

β) Ὁ Καρλούτσι ἔχει δράσει μέχρι σήμερα κυρίως σὲ δύο χῶρες: στὸ Κογκὸ καὶ στὴ Βραζιλία. Στὸ Κογκὸ ἄφησε τὴ φήμη ἱκανότατου συντονιστῆ τῶν προσπαθειῶν γιὰ τὴν ἀπόσχιση τῆς Κατάγκα, εἶχε δὲ σχέσεις μὲ τοὺς κύκλους ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ὁποίους λέγεται ὅτι σχεδιάστηκε ἡ δολοφονία τοῦ Πατρὶς Λουμούμπα. Στὴ Βραζιλία παρέμεινε ἀπὸ τὸ 1965 μέχρι τὸ 1969, περίοδο κατὰ τὴν ὁποία τὸ βραζιλιανὸ δικτατορικὸ καθεστὼς εἶχε ἐξαπολύσει ἐκστρατεία ἐξουδετέρωσης τῶν ὀργανώσεων τῆς Ἀριστερᾶς. Τέλος, ἂς σημειώσουμε δύο ἀκόμα ταλέντα τοῦ μίστερ Καρλούτσι: τὴν εἰδικότητά του στὶς διεισδύσεις μέσα στὶς ἐργατικὲς ὀργανώσεις καὶ τὰ συνδικάτα, καθὼς καὶ τὴν πεῖρα του σὲ ἀνάλογες ἐπιχειρήσεις στὶς διάφορες βαθμίδες τῆς ἡγεσίες τοῦ στρατεύματος.

Φαίνεται, ἂν τουλάχιστον κρίνουμε ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ τὰ κόμματα τῆς πορτογαλικῆς Ἀριστερᾶς θέτουν στὴ διάθεση τοῦ ὁποιουδήποτε δημοσιογράφου, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴ πρεσβεία τῆς Λισαβόνας ὁ Καρλούτσι συντονίζει τὶς ὑπονομευτικὲς ἐνέργειες καὶ τὴν οἰκονομικὰ πραξικοπηματικὴ πολιτικὴ τοῦ μεγάλου πορτογαλικοῦ κεφάλαιου, τοῦ ὁποίου τὰ συμφέροντα συνδέονται ἄμεσα, ὅπως θὰ δοῦμε, μὲ κεῖνα τῶν Ἀμερικανῶν πού, στὶς ἐπιθέσεις τους ἐναντίον τοῦ πορτογαλικοῦ καθεστῶτος, χρησιμοποιοῦν σὰν βοηθητικὲς δυνάμεις κρούσης τὸ ἐλεγχόμενο ἀπὸ τοὺς Χριστιανοδημοκράτες καὶ τὴ δεξιὰ πτέρυγα τῶν Σοσιαλδημοκρατῶν βαρὺ δυτικογερμανικὸ οἰκονομικὸ ὁπλοστάσιο. Τὴν ἱερὴ αὐτὴ συμμαχία, στὸ πορτογαλικὸ πλαίσιο, ἔχουν συμπήξει οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς 30 περίπου μεγαλοκεφαλαιοῦχες οἰκογένειες ποὺ ἐλέγχουν, σχεδόν, τὸ 60% τῶν ἐπενδύσεων στὴ χώρα: τὸ συγκρότημα τῆς οἰκογένειας Ἐσπίριτο Σάντο (μέλη τῆς ὁποίας συνελήφθησαν τὸν περασμένο Μάρτιο), οἱ βιομηχανίες Πίντο ντὲ Μαγκαλχάες, ἡ οἰκογένεια Μέλο (ποὺ θεωρεῖται πὼς ἐλέγχει τὸ πιὸ ἰσχυρὸ οἰκονομικὸ συγκρότημα στὴν Πορτογαλία), ἡ οἰκογένεια Τσαμπαλίμο καὶ ἄλλες πολλές. Στὶς οἰκονομικὲς αὐτὲς φάλαινες, θὰ πρέπει νὰ προσθέσουμε τοὺς μεγαλοαστοὺς καρχαρίες τοῦ παλιοῦ καθεστῶτος, τοὺς πρώην ἀνώτατους κρατικοὺς ὑπαλλήλους καὶ τὴν ἀνώτατη ἐκκλησιαστικὴ καθολικὴ ἱεραρχία. Ἀπὸ τὴν πρεσβεία του, ὁ Καρλούτσι ἐκτελεῖ χρέη «μεσάζοντα» ἀνάμεσα στὴν ἱερὴ αὐτὴ συμμαχία καὶ μερικὰ μεγάλα πολυεθνικὰ συγκροτήματα, ὅπως ἡ γνωστή μας ITT, ἡ General Tire and Rubber καὶ τὸ ἐλεγχόμενο ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς βραζιλιανὸ συγκρότημα Walter Moreira Sales.

Πολιτικοὶ ἐκφραστὲς τῆς τεράστιας αὐτῆς ὑπονομευτικῆς συμμαχίας εἶναι τὸ κόμμα τοῦ Κοινωνικοῦ καὶ Δημοκρατικοῦ Κέντρου (CDS), τὸ Χριστιανοδημοκρατικὸ Κόμμα (PDC), ποὺ κηρύχθηκε παράνομο μετὰ τὴν ἀποδεδειγμένη συμμετοχή του στὸ πραξικόπημα τῆς 11ης Μαρτίου, καὶ τὸ Λαϊκὸ Δημοκρατικὸ Κόμμα (PPD), τὸ ὁποῖο στὶς τελευταῖες ἐκλογὲς συγκέντρωσε 26,41% καὶ ποὺ πρόσφερε κιόλας, ὅπως εἴπαμε, τὴ συνεργασία του στοὺς σοσιαλιστές. Στὸ κόμμα ἀκριβῶς αὐτὸ φαίνεται νὰ στηρίζεται ἡ στρατηγικὴ τῆς ὑπονομευτικῆς πολιτικῆς τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ καπιταλισμοῦ, ἂν κρίνουμε ἀπὸ τὴν ὑποστήριξη ποὺ τοῦ παρέχουν τόσο οἱ ἀντίστοιχες κυβερνήσεις ὅσο καὶ τὰ δεξιὰ σπινολικὰ στοιχεῖα τοῦ στρατοῦ.

Στὶς 4 Ἀπριλίου, δηλαδὴ δυὸ βδομάδες πρὶν ἀπὸ τὶς πορτογαλικὲς ἐκλογές, κατέφθασε στὴ Μαδρίτη ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, Χὰνς-Ντήτριχ Γκένσερ, γιὰ νὰ συζητήσει μὲ τὸ συνάδελφό του τῆς ἰσπανικῆς δικτατορίας «σχετικὰ μὲ τὴν πολιτικὴ κατάσταση στὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο», ὅπως ἀνέγραψε ὁ ἰσπανικὸς τύπος. Κατὰ περίεργη σύμπτωση, τὴν ἴδια μέρα, στὴ Μαδρίτη πάντα, συνεδρίαζε καὶ ἡ εἰδικὴ ἰσπανοαμερικανικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν ἀνανέωση τῶν συμφωνιῶν χρησιμοποίησης ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς τῶν ἰσπανικῶν στρατιωτικῶν βάσεων, εἰδικὰ μετὰ τὴ «νέα κατάσταση» ποὺ δημιουργήθηκε στὸ NATO ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ στὴν Πορτογαλία. Μιὰ ἄλλη ἀκόμα «σύμπτωση», ποὺ ἡ μνεία της ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Κορέο ντὲ Ἀνταλουσία» παραλίγο νὰ στοιχίσει στὸ διευθυντή της πέντε χρόνια φυλάκιση: τὴ νύχτα τῆς 10ης Μαρτίου, ἕνα εἰδικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα ἀποτελούμενο ἀπὸ 7 χιλιάδες Ἀμερικανοὺς «μαρίνς», (πεζοναῦτες), ἐκπαιδευμένους στὴ Δυτικὴ Γερμανία, κατέφθασε καὶ στάθμευσε στὴν ἰσπανικὴ βάση Ρότα. Στὶς 10 Μαρτίου. Στὶς 11, ὁ στρατηγὸς ντὲ Σπίνολα ἐπιχειροῦσε τὸ πραξικόπημά του...

Ὁ χορὸς τῶν Γερμανῶν χριστιανοσοσιαλδημοκρατῶν

Κατὰ τὶς δύο ἑβδομάδες ποὺ προηγήθηκαν τῶν πορτογαλικῶν ἐκλογῶν, ἡ δυτικογερμανικὴ ἀεροπορικὴ ἑταιρία «Λουφτχάνσα» θὰ πρέπει νὰ τό 'ριξε στὶς ὑπερωρίες γιὰ νὰ μπορέσει ν' ἀνταποκριθεῖ στὶς ἀνάγκες ποὺ δημιουργοῦσαν τ' ἀλλεπάλληλα ταξίδια Δυτικογερμανῶν ἰθυνόντων στὴ Λισαβόνα, ὅπου, μὲ γκαγκστεροδιπλωματικοὺς ἐκβιασμοὺς πρὸς τὴν πορτογαλικὴ κυβέρνηση, μὲ ὑπαινιγμοὺς ἢ καὶ μὲ ὁλοκάθερες «μπηχτὲς» κατὰ τὴ διάρκεια συνεντεύξεων στὸ ραδιόφωνο, τὴν τηλεόραση καὶ τὸν τύπο, ἄφηναν νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι ἡ ἐνδεχόμενη οἰκονομικὴ βοήθεια τῆς Δ. Γερμανίας καὶ ἡ συμπαράστασή της, τόσο στὸ πλαίσιο τῶν συμφωνιῶν μὲ τὴν ΕΟΚ ὅσο κι ἀπέναντι στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, προϋπόθετε πὼς οἱ Πορτογάλοι θὰ ψήφιζαν «φρόνιμα», «λογικά», «ρεαλιστικὰ» καὶ μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ «δυτικοῦ στρατοπέδου». Συγκεκριμένα, τὴν ἴδια μέρα ποὺ ὁ Δυτικογερμανὸς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, Γκένσερ, κατέφθανε στὴ Μαδρίτη, δηλαδὴ στὶς 4 Ἀπριλίου, ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Μπούντεσταγκ (Βουλῆς), Κάϊ-Οὔβε φὸν Χάσελ, συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς βουλευτὲς Βάλτερ Κιὲπ καὶ Γιοῦργκεν Βάνκε, προσγειώνονταν στὴ Λισαβόνα γιὰ νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν Πρόεδρο Κόστα Γκομὲζ τὴν ἀκύρωση τοῦ διατάγματος ἀπαγόρευσης τοῦ Χριστιανοδημοκρατικοῦ Κόμματος, ποὺ

'75 Κυκλοφορεῖ
Τὸ Σάββατο
καὶ κάθε Σάββατο
'75 Διευθυντής:
Μανώλης Γλέζος

ὡς γνωστὸ εἶχε ἀναμιχθεῖ ἐνεργὰ στὸ πραξικόπημα τῆς 11ης Μαρτίου. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφθανε ἡ «διπλωματικὴ» αὐτὴ ἐπέμβαση, οἱ δυτικογερμανοὶ βουλευτὲς δήλωσαν στὸν πορτογαλικὸ τύπο ὅτι «δυστυχῶς, δὲν μποροῦσαν παρὰ νὰ ταχθοῦν ἐναντίον τῶν ξένων ἐπενδύσεων στὴν Πορτογαλία, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ἡ ἐμπιστοσύνη ἐκείνη ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ καλύψει ἐνδεχόμενους κινδύνους». Τέλος, κατὰ τὴν ἀναχώρησή του, ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Γερμανικῆς Βουλῆς ἔφθασε μέχρι νὰ πεῖ ὅτι «ἡ Δ.Γερμανία δὲν θὰ ἀναγνώριζε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πορτογαλικῶν ἐκλογῶν, παρὰ ὑπὸ τὸν ὅρο πὼς ἡ διεξαγωγή τους θὰ ἦταν πραγματικὰ ἐλεύθερη»!

Ἂς σημειώσουμε ἀκόμα ἕνα ἄλλο φαινόμενο ποὺ ἀνησυχεῖ ἰδιαίτερα τὴν πορτογαλικὴ κυβέρνηση. Σὲ συνεννόηση μὲ τοὺς ἑταίρους τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς – καὶ φυσικὰ μὲ τὴν ἀνοχή, ἂν ὄχι τὴν συμπαράστασή τους – ἡ Δ. Γερμανία ἀπειλεῖ νὰ χρησιμοποιήσει τὸ «ὅπλο» τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων Πορτογάλων μεταναστῶν κι ἐργατῶν ποὺ σκυλοδουλεύουν στὶς φάμπρικές της, ποὺ καθαρίζουν τοὺς δρόμους της, ποὺ ἀνεβοκατεβαίνουν στὶς σκαλωσιὲς τῶν γιαπιῶν της... Ἐνῶ ὁ σοσιαλδημοκράτης Γκένσερ ὑπόσχεται στὸν Ἰσπανὸ δικτάτορα «ἰδιαίτερη μεταχείριση» τῶν Ἰσπανῶν ἐργατῶν, ἡ κυβέρνησή του ἀπειλεῖ νὰ ξαποστείλει τὶς χιλιάδες Πορτογάλων ἐργατῶν στὰ σπίτια τους, ὥστε νὰ ἐνταθεῖ ἡ πορτογαλικὴ οἰκονομικὴ καχεξία μὲ τὴν προσθήκη καὶ νέων ἀνέργων στοὺς ἤδη ὑπάρχοντες. Ἤδη, σύμφωνα μὲ δημοσιογραφικὲς πληροφορίες ἀπὸ τὰ μεγάλα δυτικογερμανικὰ βιομηχανικὰ κέντρα, οἱ ἐκεῖ ἀρχὲς δημιουργοῦν προβλήματα στοὺς Πορτογάλους ἐργάτες, ἀρνούμενες ν' ἀνανεώσουν ἄδειες παραμονῆς σὲ περιπτώσεις ἀπολύσεων. Ἀπὸ τὴν πλευρά τους, οἱ πορτογαλικὲς Τράπεζες τόσο τῆς Δ. Γερμανίας, ὅσο καὶ τῆς Γαλλίας, ἀκινητοῦν ὅσο μποροῦν τὰ ἐμβάσματα τῶν Πορτογάλων ἐργατῶν πρὸς τὶς οἰκογένειές τους γιὰ εὐνόητους, βέβαια, λόγους.

Τὸ τελευταῖο ὅπλο: πολιτικὴ ὑπερκέραση καὶ ἀποστασία

Ὁ συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων μέσα στοὺς κόλπους τοῦ ἀνώτατου Ἐπαναστατικοῦ Συμβουλίου ἀλλάζει συνεχῶς καί, μετὰ τὶς τελευταῖες ἐκλογές, λέγεται πὼς οἱ διάφορες ἀντίροπες τάσεις ἔχουν σχηματίσει τρεῖς ἰδεολογικὲς ὁμάδες. Πρώτη, ἐκείνη ποὺ φαίνεται νὰ στηρίζεται περισσότερο ἀπὸ τὶς ἄλλες στὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα καὶ ποὺ ἔχει συνασπισθεῖ γύρω ἀπὸ τὸν πρωθυπουργό, στρατηγὸ Γκονσάλβες. Ἡ δεύτερη, τῆς ὁποίας ἡγετικὰ στελέχη θεωροῦνται ὁ στρατηγὸς Ὀτέλο ντὲ Καρβάλχο, ὁ ταγματάρχης Μέλο Ἀντούνιες καὶ ὁ ναύαρχος Ρόζα Κουτίνχο, κινεῖται πρὸς τὴν κατεύθυνση μιᾶς «πορτογαλικῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ σοσιαλισμὸ» καί, φαίνεται, πὼς εἶναι αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἐκείνη ποὺ διαθέτει τὶς περισσότερες «κεραῖες» μέσα στὰ διάφορα κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς. Ἡ τρίτη ὁμάδα εἶναι ἡ λιγότερο ὁμοιογενὴς καὶ γι' αὐτὸ ἴσως ἡ περισσότερο ἐπικίνδυνη, σὲ περίπτωση πολιτικῶν ἀνακατατάξεων, ἐφ' ὅσον εἶναι, ἀναπόφευκτα, ἐπιρρεπὴς σὲ διασπάσεις. Ἡ μιά της πτέρυγα, ποὺ εἶναι αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἐκείνη ποὺ ἔχει ἐπιβάλει τὴ γραμμή της, λέγεται πὼς ἔχει ἰδιαίτερες σχέσεις μὲ τὰ πιὸ συντηρητικὰ στοιχεῖα τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος καὶ τοῦ Λαϊκοῦ Δημοκρατικοῦ, ἐνῶ, στὸν ἐνδοστρατιωτικὸ τομέα, εἶναι ἡ μόνη ποὺ ἔχει τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν σπινολικῶν στοιχείων τοῦ στρατεύματος.

Φαίνεται πὼς ἡ στρατηγικὴ τῶν δυτικῶν «φιλελεύθερων» καπιταλιστικῶν κύκλων ἔχει καταστρωθεῖ γύρω ἀπὸ τὴν προσπάθεια ἀπομόνωσης τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τοῦ κόμματος τοῦ Μάριο Σοάρες, γιὰ τὸ σχηματισμὸ «γέφυρας» μὲ τὸ PPD (Λαϊκὸ Δημοκρατικὸ Κόμμα), δημιουργία μιᾶς νέας «πλειοψηφίας» κεντροδεξιᾶς ἀπόκλισης, ποὺ νὰ ἔχει τὴν ὑποστήριξη τῶν φιλοσπινολικῶν στρατιωτικῶν στοιχείων.

Ὅμως, γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ «μακρόπνοου» αὐτοῦ σχέδιου, εἶναι ἀναγκαῖος ὁ συντονισμὸς ὅλων τῶν δυτικῶν κεντροδεξιῶν σοσιαλδημοκρατικῶν καὶ χριστιανοδημοκρατικῶν δυνάμεων, κι ἔτσι μονάχα μποροῦμε νὰ ἐξηγήσουμε τὴν ἀπίθανης ἔκτασης ἐκστρατεία ξαφνικῆς... ἀγάπης καὶ συμπάθειας, ποὺ παρατηρεῖται αὐτὴ τὴν περίοδο στὴ Δύση, πρὸς τὴ δεξιὰ πτέρυγα τοῦ κόμματος τοῦ Μάριο Σοάρες. Ἔτσι, βλέπουμε «σοσιαλιστὲς» ὅπως οἱ Βρετανοὶ Κάλαχαν καὶ Σόουμς νὰ τρέχουν γιὰ «προσκύνημα» στὴ Λισαβόνα, τὸ Βίλλυ Μπρὰντ νὰ λιβανίζει τὴν πορτογαλικὴ ἐπανάσταση καὶ τὸ Μάριο Σοάρες (ἐνῶ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἦταν καγκελάριος εἶχε ἐγκρίνει τὶς πιστώσεις πρὸς τὴ σαλαζαρικὴ Πορτογαλία γιὰ τὴ δημιουργία ἐργοστασίων συναρμολόγησης πολεμικοῦ ὑλικοῦ –γιὰ κατανάλωση στὴν Ἀγκόλα) καὶ τὸ ὄργανο τοῦ «προοδευτικοῦ» γαλλικοῦ καπιταλισμοῦ EXPRESS ν' ἀποκαλεῖ τὸ Σοάρες «ἄνθρωπο τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς» καὶ τοῦ «πορτογαλικοῦ σχεδίου Μάρσαλ».

Ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ «μοτίβα» τοῦ πορτογαλικοῦ τύπου τῶν τελευταίων ἡμερῶν εἶναι καὶ τοῦτο: «Ὅσο οἱ λαϊκὲς μάζες διατηροῦν τὴν ἐπαναστατική τους ἐπιθετικότητα καὶ τὸ Κίνημα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τὴν ἐσωτερική του ἑνότητα, κίνδυνος δὲν ὑπάρχει». Ὅποιος ὅμως μιλάει γιὰ ἑνότητα, μιλάει γιὰ ἰσορροπία. Καὶ στὴν περίπτωση τοῦ πορτογαλικοῦ στρατοῦ εἶναι ἀρκετὰ εὔθραυστη.

Ἄρης Φακίνος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 – Τηλ. 615.783

Νέες ἐκδόσεις

ΝΙΚΟΥ ΚΑΒΒΑΔΙΑ
(ΜΑΡΑΜΠΟΥ)
Τραβέρσο
Προμετωπίδα Γιάννη Μόραλη
Ἡ τελευταία συλλογὴ τοῦ Μαραμποῦ, ποὺ ὁ ποιητὴς δὲν πρόλαβε νὰ δεῖ τυπωμένη

●

ΡΟΥΝΤΟΛΦ ΝΤΡΑ·Ι·ΚΩΡΣ
Οἱ βασικὲς ἀρχὲς τῆς Ἀντλεριανῆς Ψυχολογίας
Μετάφραση Τιτίνας Πανταζῆ

●

ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΡΑ
Πολιτικοὶ προβληματισμοὶ
Ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ τὴ σύγχρονη πραγματικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος

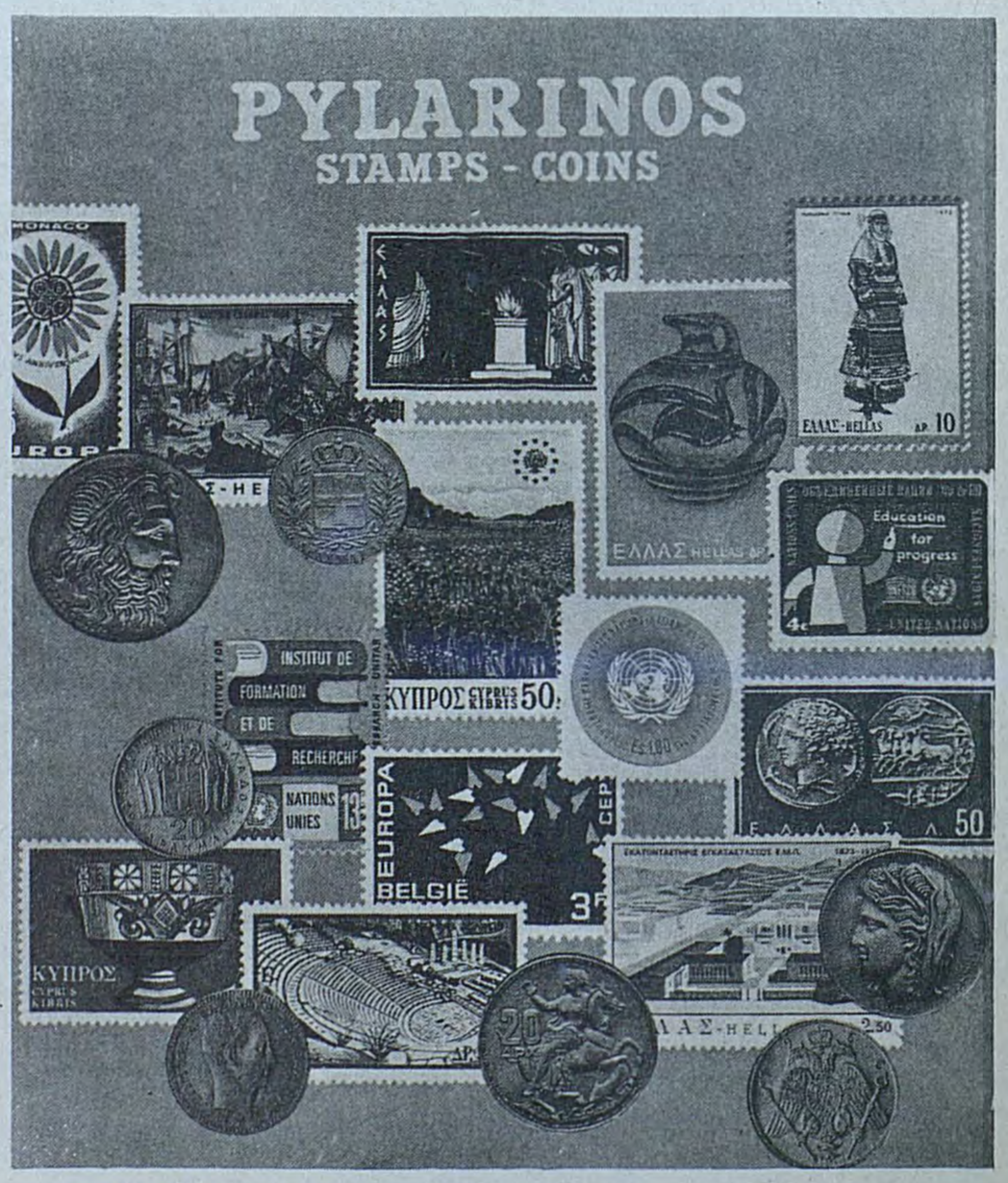

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΓΙΑ ΣΟΒΑΡΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 7-9
Τηλ. 32 10 384
32 10 577

μετὰ τὶς τραυματικὲς ἐμπειρίες τῶν τελευταίων 40 χρόνων

ΜΙΑ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΑΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ (1941 - 45)

ΙΙ. Ἡ ἀπαρχὴ τῆς περιπέτειας

τοῦ Γερμανοῦ ἱστορικοῦ Χάϊντς Ρίχτερ

1942

Τὸ 1942 εἶναι γιὰ ὅλα τὰ πεδία τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας μιὰ περίοδος τῆς παγίωσης καὶ τῆς πόλωσης.

Ἡ κυβέρνηση ἐξορίας εἶχε πιστέψει ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ ὑπερνικήσει τὸ δικτατορικὸ παρελθὸν μὲ ἕνα ἁπλὸ διάταγμα συνταγματικοῦ περιεχομένου. Ὅμως, ὁ πολιτικὸς κόσμος στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ Κάϊρο δὲν ἦταν πρόθυμος 1941 πῆρε ἡ κυβέρνηση ἐξορίας ἕνα γράμμα τοῦ πρώην ὑπουργοῦ στρατηγοῦ Γονατᾶ, μὲ τὸ ὁποῖο αὐτὸς διαβεβαίωνε ὅτι μίλαγε στὸ ὄνομα ὅλων τῶν κομμάτων καὶ ἀνακοίνωνε ὅτι ὁ Γεώργιος ὁ Β΄ θεωροῦνταν καταργημένος, γιατὶ εἶχε παραβιάσει τὸ σύνταγμα καὶ εἶχε ἀποδεχτεῖ τὴ δικτατορία. Ὁ Τσουδερὸς δήλωνε πάνω σ' αὐτό, σὲ μιὰ ραδιοφωνικὴ ὁμιλία του, ὅτι ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴ μορφὴ τοῦ πολιτεύματος μετὰ τὸν πόλεμο θὰ ληφθεῖ κάτω ἀπὸ πλήρη ἐλευθερία, προέχει ὅμως ὁ ἐπιτυχὴς τερματισμὸς τοῦ πολέμου. Μετὰ ἀπ' αὐτά, στὶς 30 Μαρτίου, οἱ πολιτικοὶ ἡγέτες (Σοφούλης, Π. Ράλλης, Στεφανόπουλος, Τσακόπουλος, Καφαντάρης, Παπανδρέου, Κανελλόπουλος, Μυλωνᾶς, Σοφιανόπουλος) ὑπόγραψαν ἕνα πρωτόκολλο, στὸ ὁποῖο ἀπὸ κοινοῦ συμφωνοῦσαν, ὅτι θὰ σχημάτιζαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση κυβέρνηση ἀποτελούμενη ἀπὸ ὅλα τὰ κόμματα, καὶ ὅτι τὸ θέμα τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος θὰ καθοριζόταν μετὰ ἀπὸ ἐλεύθερο δημοψήφισμα· οἱ ἴδιοι τάσσονταν ἀπερίφραστα ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας. Στὸ Κάϊρο, μέσα στὸ στράτευμα ὑπῆρχε ἔνταση. Οἱ βασιλικοὶ ἀξιωματικοὶ ποὺ εἶχαν διαφύγει μαζὶ μὲ τὴν κυβέρνηση ἐξορίας, ἐμποδίζανε τὴν εἴσοδο δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν στὶς στρατιωτικὲς δυνάμεις τῆς ἐξορίας. Ὁ Τσουδερὸς κατόρθωσε πρὸς στιγμὴν νὰ καταπραΰνει τὴν κατάσταση μὲ τὴ χρησιμοποίηση μερικῶν πολιτικὰ οὐδέτερων ἀξιωματικῶν. Τὸν Ἀπρίλιο ἔφτασε ἀπὸ τὴν κατεχόμενη Ἑλλάδα στὸ Κάϊρο ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος, ποὺ ἔγινε Ἀντιπρόεδρος καὶ ὑπουργὸς τῆς Ἄμυνας στὴν κυβέρνηση. Ὁ Κανελλόπουλος πέτυχε τὴν ὁριστικὴ ἀπομάκρυνση τῶν τελευταίων ὑποστηριχτῶν τῆς δικτατορίας καὶ τὴν ἀργὴ φιλελευθεροποίηση τῆς κυβέρνησης τῆς ἐξορίας. Βέβαια, οὔτε ὁ Κανελλόπουλος μπόρεσε ν' ἀπολιτικοποιήσει τὶς στρατιωτικὲς δυνάμεις, ποὺ ἔγιναν, ὅμως, κάτω ἀπὸ τὴ δική του ἐπιρροή, ἑτοιμοπόλεμες. Ἡ εἴσοδος τοῦ Κανελλόπουλου στὴν κυβέρνηση καθησύχασε τὰ πνεύματα, ὑπερνίκησε, ὅμως, τὴν ἔνταση μόνο ἐπιφανειακά. Πόσο ἀνεξάρτητη ἦταν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση, φάνηκε τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1942, ὅταν ὁ Ἥντεν ἀποφάσισε νὰ κάνει μιὰ δήλωση, γιὰ τὴν ἐδαφικὴ κυριαρχία τῆς Ἀλβανίας, θέμα ποὺ συνδεόταν μὲ τὶς ἑλληνικὲς διεκδικήσεις γιὰ τὴ Β. Ἤπειρο. Ὁ Ἥντεν, πληροφόρησε, βέβαια, τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνηση, ἀλλὰ παρὰ τὶς σοβαρὲς ἐπιφυλάξεις τοῦ Τσουδεροῦ καὶ τὶς ἔντονες διαμαρτυρίες τοῦ Κανελλόπουλου, ἔδωσε στὴ δημοσιότητα τὴ δήλωση. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση ἀξίωσε μιὰ ἀνάλογη δήλωση ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, πρᾶγμα ποὺ ὁ Ἥντεν ἀρνήθηκε. Ἡ ὅλη ὑπόθεση φωτίζει τὴ στάση τοῦ Φόρειϊν Ὄφφις ἀπέναντι στὴν «ἀνεξάρτητη ἀπὸ τοὺς συμμάχους» κυβέρνηση: Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση θεωρήθηκε σὰν ἕνα εἶδος «αὐτοχθόνου κυβερνήσεως» (native government), ποὺ ὄφειλε νὰ ὑπακούει. Ἰδιαίτερες πρωτοβουλίες ἢ δραστηριότητες δὲν ἀντιμετωπίζονταν μὲ καλὸ μάτι καὶ ἐμποδίζονταν, ὅπου ὑπῆρχε διαφωνία, μὲ πολιτικὴ πίεση. Μέχρι τὸ φθινόπωρο τοῦ 1942, τὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ τῆς Μ. Βρετανίας καθόριζε οὐσιαστικὰ ὁ Τσώρτσιλ καὶ τὸ βρετανικὸ ὑπουργεῖο τῶν ἐξωτερικῶν. Ἕνας νέος παράγοντας, ἡ SOE*, ἦρθε νὰ προστεθεῖ μὲ τὴ ρίψη ἀλεξιπτωτιστῶν βρετανικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς στοὺς Ἕλληνες ἀντάρτες, κάτω ἀπ' τὴ διοίκηση τοῦ ταξίαρχου Μάϋερς καὶ τοῦ συνταγματάρχου Γουντχάουζ. Ἐσωτερικὲς διαμάχες μέσα στὴν κυβέρνηση, ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἑλληνικὴ πολιτική, ἐκδηλώθηκαν μεταξὺ τοῦ Χιοὺ Ντάλτον (ἐργατικὸς) καὶ τοῦ Ἥντεν. Κοντὰ σ' αὐτές, προστέθηκε καὶ ἡ διαφωνία μεταξὺ τῆς βραχυπρόθεσμης πολιτικῆς τῶν στρατιωτικῶν, ποὺ ἀξίωναν ἀντίσταση ἐνάντια στοὺς Γερμανοὺς μὲ ὁποιοδήποτε τίμημα, καὶ τῆς μακροπρόθεσμης πολιτικῆς τοῦ Φόρειϊν Ὄφφις, ποὺ ἦταν ἡ παλινόρθωση τοῦ βασιλιᾶ. Ἡ SOE ὄφειλε νὰ παίρνει τὶς πολιτικὲς κατευθύνσεις της ἀπὸ τὸ Φόρειϊν Ὄφφις καὶ τὶς στρατιωτικὲς ὁδηγίες ἀπὸ τὶς στρατιωτικὲς ἀρχές. Ὅταν αὐτὸ δὲν συνέβαινε ἢ ὅταν οἱ ὁδηγίες ποὺ δίνονταν ἦταν ἀντίθετες, ἡ SOE ἀκολουθοῦσε δική της, στὴν πραγματικότητα, γραμμὴ πλεύσης, πρᾶγμα ποὺ ὁδήγησε στὴν ἀνοιχτὴ ρήξη τοῦ 1943.

Στὴν κατεχόμενη Ἑλλάδα συνέβησαν τὸ 1942 λίγα μόνο ἀξιόλογα γεγονότα. Ἀπὸ τὴν πρώτη περίοδο τῆς κατοχῆς ὑπόβοσκε ἕνας συνεχῶς αὐξανόμενος πληθωρισμός, ποὺ πῆρε καταστροφικὲς διαστάσεις, ὅταν οἱ Γερμανοὶ ἄρχισαν νὰ κατασκευάζουν ὀχυρωματικὰ ἔργα στὶς ἀκτὲς τῆς χώρας, ποὺ ἔπρεπε νὰ πληρώσει τὸ ἑλληνικὸ κράτος. Λίγο πρὶν χάσει ἡ δραχμὴ κάθε νομισματικὴ ἀξία, διατάχτηκε ἡ λήψη ἀντίμετρων ἀπὸ τὸν Νοϋμπάχερ, εἰδικὸ ἐντολοδόχο τοῦ Ράϊχ.

Ὁ πληθωρισμὸς ἐκμηδένιζε τὴ δύναμη τῆς κυβέρνησης Τσολάκογλου. Γι' αὐτὸ τοποθετήθηκε σὰν νέος πρωθυπουργὸς περὶ τὰ τέλη τοῦ 1942 ὁ καθηγητὴς Λογοθετόπουλος. Ὅταν, ὅμως, αὐτὸς ἔδειξε ὅτι δὲν εἶναι τόσο πειθήνιος ὅσο ἀναμενόταν, τὸν ἀντικατάστησαν, στὶς ἀρχὲς τοῦ 1943, μὲ τὸν βασιλικὸ πολιτικὸ Ἰωάννη Ράλλη.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀντίσταση σημειώνει τὸ 1942 τὶς πρῶτες της ἐπιτυχίες. Στὶς ἀρχὲς τοῦ χρόνου τὸ ΕΑΜ ὀργανώνει στὴν Ἀθήνα μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἀπεργίες μὲ αἰτήματα καλύτερες συνθῆκες διαβίωσης, ποὺ σημείωσαν ἐπιτυχία. Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1942 ἀρχίζουν οἱ ἐπιχειρήσεις τῶν πρώτων ἀντάρτικων ὁμάδων τοῦ Ἄρη Βελουχιώτη καὶ τοῦ Ναπολέοντα Ζέρβα πάνω στὰ ἑλληνικὰ βουνά. Τὸν Ὀκτώβριο, ἑνωμένες ἀντάρτικες μονάδες τοῦ Ἄρη καὶ τοῦ Ζέρβα, κάτω ἀπὸ τὶς ὁδηγίες τοῦ ταξίαρχου Μάϋερς, τινάζουν στὸν ἀέρα τὴ γέφυρα τοῦ Γοργοπόταμου. Ἡ ἀνατίναξη δὲν εἶχε ἄμεση ἐπιρροὴ στὴν ἔκβαση τοῦ πολέμου, ἢ στὴν ἐκστρατεία στὴν Ἀφρική, ἀλλὰ ἐπενέργησε σὰν φωτεινὸς σηματοδότης γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἀντίσταση. Γιατὶ ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ ἔδειξε ὅτι ἦταν δυνατὴ ἡ ἔνοπλη ἀντίσταση. Ταυτόχρονα, ἄρχισε ἡ ἀποχώρηση τῶν Ἰταλῶν ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες, ἔτσι ποὺ στὰ τέλη τοῦ 1942 οἱ ἀντάρτες ἔλεγχαν μόνοι τους ἀρκετὰ ἐκτεταμένες περιοχές.

1943, μέχρι τὴ διάσκεψη τοῦ Καΐρου

Τὸ 1943 εἶναι γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὁ ἀποφασιστικὸς χρόνος. Καὶ ἐνῶ κατὰ τὸ πρῶτο ἑξάμηνο οἱ διάφορες κατευθυντήριες γραμμὲς κινοῦνταν ἀνεξάρτητα ἡ μία δίπλα στὴν ἄλλη καὶ ἐπιβεβαίωναν τὶς διαφαινόμενες ἀπὸ τὸ 1942 ἐξελίξεις, ἐν τούτοις ἄρχισαν παράλληλα νὰ συγκλίνουν. Τὸν Αὔγουστο τοῦ 1943 πραγματοποιεῖται ἡ πρώτη συνάντηση ἀνάμεσα στὴν κυβέρνηση ἐξορίας καὶ τὴν ἀντίσταση,

καὶ ἐκδηλώνεται ἡ πρώτη σύγκρουση μὲ τὴ Μ. Βρετανία. Τὸ φθινόπωρο τοῦ '43 διχάζονται καὶ πάλι οἱ κατευθύνσεις καὶ ὁδηγοῦν σὲ νέες συγκρούσεις. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1943 φθάνει ὁ Κανελλόπουλος γιὰ συνομιλίες στὸ Λονδίνο μὲ ἀφορμὴ τὶς δηλώσεις Ἥντεν γιὰ τὴν Ἀλβανία. Μετὰ ἀπὸ μακρὲς, σκληρὲς διαπραγματεύσεις, ὅπου πρόσφερε μέχρι καὶ τὴν παραίτησή του, ὁ Κανελλόπουλος πέτυχε τὴ συγκατάθεση τοῦ Ἥντεν γιὰ τὴ μετάδοση ραδιοφωνικοῦ μηνύματος μὲ περιεχόμενο ὅτι δὲν ἔχουν λησμονηθεῖ οἱ ἑλληνικὲς ἀπαιτήσεις. Ὁ Κανελλόπουλος πρόσθεσε στὴν ἀνακοίνωση αὐτή, ποὺ ἀναφερόταν στὴν ἐξωτερικὴ πολιτική, καὶ ἕνα σημεῖο γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ πολιτική. Στὸ ὄνομα τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης δήλωσε ὅτι ἡ κυβέρνηση δὲν θὰ παραιτηθεῖ μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ἀλλὰ ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀπελευθέρωση, καὶ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ σχηματιστεῖ κυβέρνηση ἐθνικῆς ἑνότητος. Φυσικά, ὁ Γεώργιος Β΄ δὲν ἦταν σύμφωνος μὲ τὴ δήλωση αὐτή, ποὺ ἀναγνώριζε ὅτι ὑπῆρχε πολιτειακὸ θέμα. Ἡ ἀπουσία τοῦ Κανελλόπουλου ἀπὸ τὸ Κάϊρο προκάλεσε στὰ τέλη Φεβρουαρίου τοῦ 1943 τὴν ἔκρηξη τῆς ἔντασης ποὺ σοβοῦσε στὸ στράτευμα τῆς ἐξορίας ἀπὸ τὸ 1942. Ἡ ἀποστρατεία δύο δημοκρατικῶν διοικητῶν μονάδων ἔδωσε ἀφορμὴ γιὰ ἔντονες διαμαρτυρίες τῶν δημοκρατικῶν καὶ ἀντιδιαδηλώσεις βασιλοφρόνων μέσα στοὺς κόλπους τοῦ στρατεύματος. Σὲ λίγο σχηματίζονται καὶ στὰ τρία ὅπλα ἐπιτροπές, οἱ ὁποῖες παρουσιάζουν ἕνα πρόγραμμα ἀπὸ πέντε σημεῖα. Τὰ σημαντικότερα εἶναι ἡ ἀπαίτηση γιὰ ἀνασχηματισμὸ τῆς κυβέρνησης μὲ εἴσοδο σ' αὐτὴν δημοκρατικῶν προσωπικοτήτων ἐμπιστοσύνης καὶ ἐκκαθάριση τοῦ στρατεύματος ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς 4ης Αὐγούστου. Ἡ ἀναταραχὴ αὐτὴ στὶς στρατιωτικὲς δυνάμεις ἦταν δικαιολογημένη ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ καθόλου – ὅπως ὑποστηρίχτηκε ἀργότερα – κομμουνιστικῆς ἔμπνευσης. Ἦταν ἡ ἔκφραση τῆς στρατιωτικῆς ἀντιπολίτευσης ἐνάντια σὲ κάθε δικτατορικὸ καθεστὼς καὶ ἡ πραγματοποίηση τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἀγωνιστοῦν γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδος τους, καὶ ὄχι νὰ βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεσία ἡττοπαθῶν ἀξιωματικῶν.

Ὁ Κανελλόπουλος ἀναγνώρισε τὸ πραγματικὸ πρόβλημα, ποὺ βρισκότανε πίσω ἀπὸ τὴν ἀναταραχή, τὴν ἀνησυχία δηλ. τῶν στρατιωτῶν, ὅτι ὁ βασιλιὰς θὰ μποροῦσε νὰ γυρίσει χωρὶς δημοψήφισμα καί, ἀφοῦ δὲν θὰ γινόταν ἀποδεκτὸς ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τοῦ λαοῦ, θὰ ἐπέβαλλε μιὰ νέα δικτατορία. Ἐπακόλουθο αὐτῶν θὰ ἦταν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Ὁ Κανελλόπουλος, ὅμως, ἦταν πολὺ νομιμόφρων ὑπουργὸς καὶ ἀστὸς πολιτικὸς γιὰ νὰ τεθεῖ ἐπικεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν καὶ νὰ ἀγωνιστεῖ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀπαιτήσεών τους, ποὺ σὲ τελευταία ἀνάλυση ἦταν καὶ δικές του. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν κατάσταση ὁ Κανελλόπουλος εἶδε μόνο μιὰ διέξοδο: θὰ ὑπέβαλλε τὴν παραίτησή του καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ ἐξουδετέρωνε καὶ τὴν ἀναταραχή. Αὐτὸ ποὺ δὲν εἶδε ὁ Κανελλόπουλος ἦταν, ὅτι ἔτσι θὰ ἔλυνε τὰ χέρια τοῦ βασιλιᾶ καὶ τοῦ Τσουδεροῦ, ποὺ θὰ ἀπαλάσσονταν ἀπὸ ἕνα ἐνοχλητικὸ στοιχεῖο. Παραιτεῖται. Δύο δημοκρατικοὶ πολιτικοὶ συμβατικῆς τοποθέτησης παίρνουν τὴ θέση του. Οἱ στρατιωτικὲς δυνάμεις ἐπέβαλαν, βέβαια, τὴ θέλησή τους, ἀλλὰ ἀπὸ μιὰ προσεχτικότερη ἀνάλυση προκύπτει ὅτι πέτυχαν μιὰ Πύρρεια νίκη: Ὁ μοναδικὸς πολιτικὸς ποὺ εἶχε ὑπερασπιστεῖ τὴν ὑπόθεση τῆς δημοκρατίας ἀπέναντι στὸ βασιλιὰ καὶ στὸν Τσουδερό, εἶχε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν κυβέρνηση. Ὁ Τσουδερὸς ἔδωσε, μὲ ἐντολὴ τοῦ βασιλιᾶ, μιὰ ἀνακοίνωση, ποὺ ἀνάφερε ὅτι ὁ βασιλιὰς θὰ τεθεῖ στὴν κρίση τοῦ λαοῦ *μετὰ τὴν ἐπιστροφή του*. Κάτω ἀπὸ τὰ πραγματικὰ δεδομένα ἡ ἀτάραχη αὐτὴ ἀντίδραση τοῦ βασιλιᾶ εἶναι ἐκπληκτική. Τὴν ἐξήγηση γι' αὐτὸ τὴ βρίσκει κανεὶς στὴ στάση τοῦ Τσώρτσιλ: πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησή του γιὰ τὸ Κάϊρο, ὁ Γεώργιος Β΄ εἶχε συνάψει, πίσω ἀπὸ τὶς πλάτες τοῦ Τσουδεροῦ, μιὰ συμφωνία μὲ τὸν Τσώρτσιλ, ποὺ ἐγγυόταν τὴν ἐπιστροφή του. Ἡ προσωπικὴ ἄποψη τοῦ Τσώρτσιλ γιὰ τὸ πολιτειακὸ πρόβλημα βγαίνει ἀπὸ ἕνα τηλεγράφημα πρὸς τὸ βρετανικὸ ὑπουργεῖο Μέσης Ἀνατολῆς: Ὁ Τσώρτσιλ λέει, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας εἶναι νὰ γυρίσει ὁπωσδήποτε ὁ βασιλιάς, νὰ μὴ γίνει δημοψήφισμα, καὶ νὰ ἐγκαθιδρυθεῖ στὴν Ἑλλάδα «strong administration» (ἰσχυρὴ κυβέρνηση).

Στὴ συζήτηση γιὰ τὸ συνταγματικὸ θέμα, ἀναμιγνύεται τώρα καὶ ὁ πολιτικὸς κόσμος τῆς Ἀθήνας. Στὶς 23 Ἀπρίλη, ὁ Σοφούλης ζητάει δημοψήφισμα. Στὶς ἀρχὲς τοῦ Μάη παίρνει ὁ Τσουδερὸς ἕνα τηλεγράφημα ποὺ ὑπογράφεται ἀπὸ τοὺς Σοφούλη, Καφαντάρη, Π. Ράλλη, Γονατᾶ, Μυλωνᾶ, Παπανδρέου κ.λ.π. μὲ τὸ ὁποῖο ἀξιώνεται δημοψήφισμα ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ *πρὶν* ἀπὸ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ βασιλιᾶ – ἀλλιῶς ἀπειλεῖται ἐμφύλιος πόλεμος.

Ὁ Τσουδερός, γιὰ νὰ ἀποφύγει κι ἄλλες διαμάχες τῆς κυβέρνησης ἐξορίας μὲ τὸν πολιτικὸ κόσμο τῆς Ἀθήνας, προσκαλεῖ ἐκπροσώπους τῶν Ἀθηνῶν γιὰ συνομιλίες στὸ Κάϊρο. Ὁ Βρετανὸς πρεσβευτὴς Λῆπερ συνιστᾶ στὸ βασιλιὰ νὰ κάνει δηλώσεις. Στὶς 4 Ἰουλίου ὁ βασιλιὰς ἀνακοινώνει ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο ὅτι, ἕξη μῆνες μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφή του, θὰ διεξαχθοῦν ἐκλογὲς γιὰ τὴν ἀνάδειξη συντακτικῆς συνέλευσης. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀναγνώριζε, βέβαια, ὁ βασιλιᾶς *expressis verbis* (Σημ. μ.: ρητῶς) τὴν ὕπαρξη πολιτειακοῦ θέματος, στηριζόμενος, ὅμως, στὴν συμφωνία του μὲ τὸν Τσώρτσιλ, κατόρθωσε νὰ ἐπιμείνει στὸ ὅτι τὸ δημοψήφισμα θὰ γινόταν μετὰ τὴν ἐπιστροφή του. Τὸ ἀποτέλεσμα, σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, θὰ ἦταν ἀνάλογο μ' αὐτὸ τοῦ δημοψηφίσματος τοῦ 1935.

Ἡ βρετανικὴ πολιτική, ποὺ στὸ θέμα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ βασιλιᾶ ἦταν μέχρις ἐκεῖνο τὸ χρονικὸ σημεῖο μιὰ ὑπόθεση μυστικῆς διπλωματίας ἀνάμεσα στὸν Τσώρτσιλ καὶ στὸ Γεώργιο Β΄, ἔγινε διαφανὴς μὲ τὴν ἄφιξη ἑνὸς ἐκπροσώπου τῶν πολιτικῶν κομμάτων, τοῦ Ἐξηντάρη, καὶ ἕξη ἀντιπροσώπων τῶν ἀντιστασιακῶν ὁμάδων. Ἡ ἀντίθεση τῶν ἐξορίστων μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀντίστασης ὁδήγησε τὴν ἐσωτερικὰ ἀντιφατικὴ βρετανικὴ πολιτικὴ σὲ ἀνοιχτὴ ρήξη. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἡ πολιτικὴ τῆς Βρετανίας ἀπέναντι στὴν Ἑλλάδα χαρακτηριζόταν ἀπὸ τὸ ἀσυμβίβαστο: παλινόρθωση τοῦ βασιλιᾶ καὶ ἐνίσχυση τῆς ἀντίστασης. Ἀπὸ οἰκονομικούς, γεωπολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς λόγους ὁ ἀπώτερος στόχος τῆς βρετανικῆς πολιτικῆς ἦταν νὰ παραμείνει ἡ Ἑλλάδα στὴ σφαίρα ἐπιρροῆς τῶν Βρετανῶν. Κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ Τσώρτσιλ καὶ τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις, ἡ μοναδικὴ ἐγγύηση γιὰ μιὰ ἀγγλόφιλη στάση τῆς Ἑλλάδας ἦταν ὁ βασιλιάς, γι' αὐτὸ θὰ ἔπρεπε καὶ νὰ ἐπανέλθει. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὅμως, ἡ βρετανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία ἀπαιτοῦσε ἀντίσταση μὲ ὁποιοδήποτε τίμημα, γιὰ νὰ προκληθεῖ ὅσο γίνεται μεγαλύτερη φθορὰ στοὺς Γερμανοὺς καὶ γιὰ νὰ διατηροῦνται καθηλωμένα γερμανικὰ στρατεύματα. Στὴν Ἑλλάδα, ὅμως, ἡ ἀντίσταση ἦταν καθαρὰ δημοκρατικὴ καὶ ἐθνική. Αὐτὸ θὰ ἔφερνε ἀναγκαστικὰ σὲ σύγκρουση.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ μιὰ ὁδηγία πρὸς τὴν BMM (Σημ.μετ: British Military Mission: Βρετανικὴ Στρατιωτικὴ Ἀποστολή), ὁ Τσώρτσιλ γνώριζε καλὰ τὴν ἐγγενὴ αὐτὴ ἀντίφαση, ἔλπιζε, ὅμως, ὅτι θὰ κατόρθωνε νὰ προωθήσει τὰ σχέδιά του γιὰ παλινόρθωση μὲ μιὰ ἀπόβαση στὰ Βαλκάνια. Σὲ περίπτωση ποὺ ἡ ἀπόβαση πετύχαινε, ὁ ἀνώτατος ἀρχηγὸς τῶν βρετανικῶν ἐνόπλων δυνάμεων θὰ ἀσκοῦσε τὴ στρατιωτικὴ διοίκηση, κυβερνώντας τὴν Ἑλλάδα σὰν μιὰ κατεχόμενη χώρα, καὶ θὰ παρέδιδε ἀργότερα, σὲ δεδομένη εὐκαιρία, τὴ διοίκηση στὴν ἑλληνικὴ κυβέρνηση. Ἡ Ἑλλάδα λοιπὸν θὰ περνοῦσε σὲ μιὰ νέα κατοχὴ καὶ στὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς δεύτερης κατοχῆς θὰ ἦταν ἀσφαλῶς εὔκολο νὰ ἐγκατασταθεῖ σταθερὰ ὁ βασιλιάς. Τὸ Φόρεϊν Ὄφφις πρόβαλλε πλούσιες λεκτικὲς δικαιολογίες στοὺς Ἀμερικανοὺς γιὰ τὴν ἀναβολὴ τοῦ δημοψηφίσματος μέχρι τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ βασιλιᾶ. Χαρακτηριστικὴ γιὰ τὴν ὅλη διπλωματικὴ ἀλλαγὴ ἦταν ἡ βρετανικὴ ἀνειλικρίνεια. Περισσότερο ἐκπληκτικὰ ἦταν στὴν προκειμένη περίπτωση δύο ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα ἡ βρετανικὴ πολιτικὴ ἤθελε νὰ γίνουν ἀποδεκτὰ ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανούς: Ἡ δημοκρατικὴ ἀντίσταση δὲν ἐκπροσωπεῖ σὲ καμιὰ περίπτωση τὴν πλειονότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ ἑλληνικὴ ἀντίσταση εἶναι κομμουνιστικὴ καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν εἶναι πρόθυμος νὰ κομμουνιστικοποιηθεῖ. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου ἐπρόκειτο σὲ λίγο νὰ γίνει τὸ κύριο ἐπιχείρημα, ποὺ δικαιολογοῦσε τὰ πάντα. Μιὰ ἀλλαγὴ στὴ βρετανικὴ πολιτικὴ προῆλθε μόνο ὕστερα ἀπὸ τὴ γενικὴ μεταβολὴ τῶν πολεμικῶν συνθηκῶν καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὴν ἄρνηση τῶν Ἀμερικανῶν γιὰ ἀπόβαση στὰ Βαλκάνια. Τὸ Στέϊτ Ντιπάρτμεντ διέβλεπε τὶς βρετανικὲς προθέσεις γιὰ χειραγώγηση καὶ ὑποστήριζε τὴν ἄποψη ὅτι τὸ θέμα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ βασιλιᾶ εἶναι ὑπόθεση τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅτι κάθε ἐξωτερικὴ ἐπέμβαση εἶναι ἀνεπιθύμητη. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὸ Στέϊτ Ντιπάρτμεντ ἐδήλωσε τὴν εὐαρέσκειά του γιὰ τὴ δήλωση τοῦ Γεωργίου Β΄ τῆς 4.7.43, ἀφοῦ τὸ περιεχόμενό της ὑπονοοῦσε, – αὐτὴ τουλάχιστον ἦταν ἡ ἀμερικανικὴ ἑρμηνεία – ἀναγνώριση τοῦ Ἀτλαντικοῦ συμφώνου. Καὶ ἡ ἀπαίτηση γιὰ μιὰ πιὸ ἀποσαφηνισμένη δήλωση θεωρήθηκε ὅτι ἀποτελεῖ ἐπέμβαση στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἀντιφατικὸ τῆς βρετανικῆς πολιτικῆς ἔγινε ἐμφανέστερο κατὰ τὴν ἐξέλιξη καὶ ἀνάπτυξη τῆς ἀντίστασης.

Μὲ τὴν πάροδο τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 1943 τὸ ἀντάρτικο ἀπώθησε τὶς Ἰταλικὲς δυνάμεις κατοχῆς στὶς μεγαλύτερες πόλεις καὶ τὸ καλοκαίρι τοῦ '43 ἐλέγχονταν ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες τὰ ὀρεινὰ μέρη καὶ οἱ λιγότερο κατοικημένες περιοχές. Οἱ δυνάμεις κατοχῆς περιορίστηκαν περισσότερο στὸ νὰ ἐλέγχουν τὶς μεγάλες διαμετακομιστικὲς ἀρτηρίες. Μέχρι τὸ καλοκαίρι τοῦ '43 στὰ ἑλληνικὰ βουνὰ εἶχε γεννηθεῖ ἕνας νέος κόσμος. Παλιὲς δημοκρατικὲς παραδόσεις τῆς αὐτοδιοίκησης ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας ξαναζοῦσαν καὶ πάλι. Ἀκόμα καὶ ὁ Γουντχάουζ, ποὺ συνήθως εἶναι πολὺ προσεκτικός, γράφει:

«Ἡ ὀρεινὴ Ἑλλάδα ἦταν ἤδη ἕνας διαφορετικὸς κόσμος... Οἱ ἀντάρτες ἁπλώθηκαν σὲ κάθε ὀρεινὸ χωριὸ καὶ σὲ πολλὰ τοῦ κάμπου... Ὅλες οἱ ὀργανώσεις ἦσαν τώρα θεωρητικῶς ἐλεύθερες νὰ ἀναπτυχθοῦν ὅπως ἤθελαν, μ' ὅλο ποὺ ἡ ἐπικράτηση τοῦ ΕΛΑΣ στὸ Κοινὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο Ἀνταρτῶν ἐγγυᾶτο ὅτι δὲν θὰ ἀνεπτύσσοντο, οὔτε πάρα πολὺ γρήγορα οὔτε μακρυά. Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς μικρότερες ὀργανώσεις, καὶ μερικὲς ἀπὸ παλαιοὺς συνεργάτες τῶν κατακτητῶν ἐνθαρρύνθηκαν νὰ ἀναπτυχθοῦν κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Ἰουλίου 1943, παρασυρόμενες ἀπὸ τὴν προοπτικὴ ὅτι οἱ Βρεταννοὶ θὰ τοὺς ἐνισχύσουν μὲ ὅπλα καὶ χρυσό. Ἀλλὰ τὸ μέλλον εἶναι πάντοτε ὑπὲρ ἐκείνων ποὺ εἶχαν τὴν πρωτοβουλία (τῆς ἀντιστάσεως) ἐνωρίτερα καὶ ἔδειξαν ὅτι ἦταν σὲ θέση νὰ διατηρηθοῦν καὶ μὲ ξένη βοήθεια καὶ χωρὶς αὐτήν.

»Ἡ πρωτοβουλία τοῦ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ δικαιολογεῖ τὴν ἐπικράτησή του, ὄχι ὅμως καὶ τὴν τυραννία του. Ἀφοῦ ἐξασφάλισε τὸν ἔλεγχο ὅλης τῆς χώρας, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς κύριες συγκοινωνίες ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ Γερμανοί, ἔδωσε (τὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ) πράγματα ποὺ πρὶν ποτὲ δὲν ἦταν γνωστά. Ἡ ἐπικοινωνία στὰ βουνά, μὲ ἀσύρματο, ταχυδρομεῖο καὶ τηλέ-

«Στ' ἄρματα ...» ξυλογραφία, τόμος Γ΄

φωνο, δὲν ὑπῆρξε ποτὲ τόσο καλή, πρὶν ἢ μετὰ (ἀπὸ τὴν περίοδο αὐτὴ). Ἀκόμη καὶ αὐτοκινητόδρομοι ἐπισκευάστηκαν καὶ ἐχρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Οἱ ἐπικοινωνίες των, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀσυρμάτου, ἐπεξετάθηκαν μέχρι Κρήτης καὶ Σάμου, ὅπου οἱ ἀντάρτες εἶχαν ἤδη ἀρχίσει τὴν δράση τους. Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς «κουλτούρας» ξεχύθηκαν στὰ βουνὰ γιὰ πρώτη φορὰ. Σχολεῖα, τοπικὲς κυβερνήσεις, δικαστήρια, καὶ κοινωφελεῖς ὑπηρεσίες πρὸς κοινὸ καλό, τὰ ὁποῖα ὁ πόλεμος ἀνέστειλε, τέθηκαν πάλι σὲ λειτουργία. Θέατρα, ἐργαστήρια, κοινοβουλευτικὲς συγκεντρώσεις ἄρχισαν γιὰ πρώτη φορά. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ ὀργανώθηκε στὴν θέση τοῦ ἐκ παραδόσεως ἀτομικισμοῦ τοῦ Ἕλληνος χωρικοῦ....

»Μέγα μέρος τοῦ ἀρχικοῦ ἐλέγχου τοῦ Κοινοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου Ἀνταρτῶν ἦταν διοικητικῆς φύσεως, στὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξὺ στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων. Μέρος τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἦταν ἐπικινδύνως κοντὰ στὴ νομοθετικὴ ἐργασία. Ἀκολουθούμενο, μὲ κάποια ἀπόσταση, ἀπὸ τὶς μικρότερες ὀργανώσεις τὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ ἄνοιξε τὸ δρόμο στὴ δημιουργία ἑνὸς πράγματος ποὺ οἱ κυβερνήσεις τῆς Ἑλλάδος παραμέλησαν: ἕνα ὀργανωμένο κράτος στὰ ἑλληνικὰ βουνά... Ὅ,τι κι ἂν ἔκαναν οἱ ἄλλες ὀργανώσεις ἢ ἡ Βρεταννικὴ Στρατιωτικὴ Ἀποστολή, τὸ ἐλεύθερον ὀρεινὸ κράτος θὰ ἐδημιουργεῖτο. Ἐκεῖνο ποὺ ἡ παρουσία τῶν ἀξιωματικῶν συνδέσμων τῆς Βρεταννικῆς Στρατιωτικῆς Ἀποστολῆς μποροῦσε νὰ ἐξασφαλίσει ἦταν, τὸ κράτος αὐτὸ νὰ μὴ γίνει κομμουνιστικὸ μονοπώλιο*.»

Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ συμβολὴ τοῦ ΕΑΜ ἤτανε βασική, μιὰ καὶ ἦταν ἡ δυναμικότερη καὶ πιὸ ἐκτεταμένη ὀργάνωση. Τὸ ΕΑΜ δημιούργησε μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἐξαρτημένες ὀργανώσεις, ποὺ κάλυπταν ὅλους τοὺς ζωτικοὺς τομεῖς τῆς χώρας. Παράλληλα μὲ τὸν ΕΛΑΣ, ποὺ ἦταν τὸ ἔνοπλο τμῆμα, ἡ ὀργάνωση νεολαίας, ἡ ΕΠΟΝ, ἦταν ἡ κυριότερη ὑποοργάνωση. Μέχρι τὸ τέλος τοῦ πολέμου εἶχαν ἐνταχθεῖ σ' αὐτὴν κάπου 350.000 νέοι καὶ νέες. Κύριο μέλημα τῆς ὀργάνωσης ἦταν ἡ λαϊκὴ διαφώτιση καὶ ἡ ἐκπαίδευση. Ἡ σημασία της γιὰ τὴ χειραφέτηση τῆς ἑλληνίδας γυναίκας καταφαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ 40% τῶν μελῶν ἦταν γυναῖκες. Ὅλες οἱ ὀργανώσεις τοῦ ΕΑΜ ἦταν συγκροτημένες ἱεραρχικά, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ χωριοῦ, τὴν περιφερειακή, τὴ νομαρχιακὴ καὶ τὴν ἐπαρχιακὴ ἐπιτροπή, μέχρι καὶ τὴν κεντρικὴ ἐπιτροπή. Μέσα στὸν ΕΛΑΣ ὑπῆρχε ἕνα πάρα πέρα ἱεραρχικὸ σύστημα ἡγεσίας κατὰ τὸ πρότυπο τῆς τρόϊκα. Παρ' ὅλα αὐτά, ἀποφασιστικὴ ἁρμοδιότητα γιὰ ὅλα τὰ θέματα εἶχε ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ ΕΑΜ.

Σύντομα, ὅμως, οἱ δραστηριότητες τοῦ ΕΑΜ ξεπέρασαν τὰ πλαίσια τῆς ἴδιας τῆς ὀργάνωσης. Γιὰ τὴν αὐτοδιοίκηση καὶ τὴ λαϊκὴ δικαιοσύνη ἔγινε ἡ ἐπεξεργασία διαφόρων κωδίκων, ποὺ ρύθμιζαν τὴ ζωὴ στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα τῶν βουνῶν. Ὁ πιὸ γνωστὸς καὶ πιὸ διαδομένος κώδικας ἦταν ὁ κώδικας τῆς Στερεᾶς, ποὺ ἐπενέργησε ἀποτελεσματικὰ γιὰ τὴν ὀρθὴ ἀπονομὴ λαϊκῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν ἀποκέντρωση. Στὰ πλαίσια τοῦ JGHQ* τὰ νέα αὐτὰ ἐπιτεύγματα παραλήφθηκαν ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀνταρτικὲς ὀργανώσεις τὸ καλοκαίρι τοῦ 1943 καὶ ἁπλώθηκαν σὲ ἐθνικὸ ἐπίπεδο. Τὸ ζενὶθ αὐτῆς τῆς ἐξέλιξης συνθέτουν οἱ ἐλεύθερες ἐκλογὲς τὸ καλοκαίρι τοῦ '43.

Ἂν κανεὶς λάβει σὰν βάση τὰ ἀρχικὰ προγράμματα καὶ τοὺς στόχους τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων –δημοκρατία καὶ σοσιαλισμὸς– τότε μπαίνει τὸ ἐρώτημα γιατί δὲν σχηματίστηκε καμιὰ ἐνιαία κίνηση, ἢ γιατί οἱ ἤδη ὑπάρχουσες δὲν ἑνώθηκαν.

Πέρα ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς ἰδιαιτερότητες, βασικὸς εἶναι ὁ ρόλος τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Γιὰ τὴν ἀνατίναξη τῆς γέφυρας τοῦ Γοργοπόταμου εἶχαν συνεργαστεῖ ἀνταρτικὲς μονάδες τοῦ Ἄρη καὶ τοῦ Ζέρβα. Καὶ ἡ συνεργασία αὐτὴ πάρα λίγο νὰ συνεχιστεῖ. Τέλη Δεκέμβρη τοῦ 1942 προτείνει ὁ Ἄρης τὴν ἑνοποίηση τῶν δυνάμεων μὲ τὸν Ζέρβα στρατιωτικὸ διοικητή, τὸν ἴδιο καπετάνιο (kommisar) καὶ ἕνα μέλος ἀκόμα κοινῆς ἐμπιστοσύνης γιὰ τὴν πολιτικὴ ἡγεσία. Ὁ Ζέρβας ἀρνήθηκε ἀπὸ ἐγωϊστικὰ κίνητρα. Ἀποφασιστικὴ στὴν προκειμένη περίπτωση ἦταν καὶ ἡ ἀρνητικὴ στάση τοῦ Γουντχάουζ. Ὁ Γουντχάουζ εἶχε τὴν ἐντολὴ νὰ παραδώσει τὴν ἡγεσία τοῦ ἀντάρτικου στὴν ἐπιτροπὴ τῶν 6 (βασιλοφρόνων) συνταγματαρχῶν. Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ τονιστεῖ ὅτι ὁ Γουντχάουζ, ποὺ ὑπαγόταν στὴ SIS, ἐκπροσωποῦσε τὴν πολιτικὴ τοῦ Φόρειϊν Ὄφφις καὶ μόνο στὴ SOE ὑπέβαλλε ἀναφορές.

Βέβαια ὁ Γουντχάουζ ἐμπόδισε τὴν ἑνοποίηση, εἶναι ὅμως ἀλήθεια ὅτι ἐμπόδισε καὶ τὴν ἄμεσα ἀπειλούμενη ἔνοπλη σύγκρουση μεταξὺ Ἄρη καὶ Ζέρβα. Στὸ ἑξῆς ὅμως ὑπάρχει μόνιμα δυσπιστία ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ΕΑΜ ἀπέναντι στὸ Ζέρβα καὶ στὶς βρετανικὲς προθέσεις.

Ἡ ἐντολὴ ποὺ εἶχε ὁ Γουντχάουζ, νὰ προωθήσει τὴν ἀνάληψη τῆς ἡγεσίας τοῦ ἀντάρτικου ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ τῶν 6 συνταγματαρχῶν, ἀπότυχε τελείως. Ὁ Γουντχάουζ ἀνάλαβε τὴν πραγματοποίηση ἑνὸς γεμάτου κινδύνους ταξιδιοῦ στὴν κατεχόμενη Ἀθήνα γιὰ νὰ διαπιστώσει, ὅτι ναὶ μὲν οἱ συνταγματάρχες ἦταν παθιασμένοι βασιλικοί, ἀλλὰ ὡς ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἡ δραστηριότητά τους ἦταν περιορισμένη σὲ παιχνίδια πάνω στὴν ἄμμο

Στ' ἅρματα..., ξυλογραφία τόμος Α΄,

καὶ ὅτι στὸ μέλλον δὲν εἶχαν οὔτε τὴ θέληση ἀλλὰ οὔτε καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ἀναλάβουν τὸν ἔνοπλο ἀγώνα ἐνάντια στὸν καταχτητή. Ἀντίθετα, μάλιστα, ἀπαγόρευαν σὲ νεότερους ἀξιωματικοὺς νὰ λάβουν μέρος στὸν ἀγώνα. Σὲ συνομιλίες ἐξ ἄλλου ποὺ εἶχε ὁ Γουντχάουζ μὲ τὴν κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ΕΑΜ τοῦ δηλώθηκε πὼς τὸ ΕΑΜ δὲ θὰ ἔμπαινε ποτὲ κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὲς τῶν συνταγματαρχῶν. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Γουντχάουζ στὴν Ἀθήνα εἶχε ἀποτύχει.

Ἀντάρτικος ἀγώνας λοιπὸν ἔπρεπε νὰ ἀναμένεται μόνο ἀπὸ τὴ δημοκρατικὴ πλευρά. Στὸ θέμα αὐτὸ τὸ ΕΑΜ δὲ δεχόταν κανένα συμβιβασμό. Στὸ πρόσωπο τοῦ Ζέρβα ὅμως ὁ Γουντχάουζ βρῆκε ἕναν ὀπορτουνιστή, ποὺ ἔδειχνε ὅτι θεωρεῖ προσιτὲς τὶς βρετανικὲς ἐπιθυμίες, παρὰ τὴν ἀντίδραση τοῦ ὑπαρχηγοῦ του Πυρομάγλου. Ὁ Γουντχάουζ –μέχρι νὰ ἔρθουν νέες ὁδηγίες– ἔπρεπε νὰ παρεμποδίσει τὴν ἑνοποίηση τῶν ἀνταρτικῶν ὀργανώσεων, ταυτόχρονα ὅμως νὰ ἐμποδίσει καὶ μιὰ ἔνοπλη σύρραξη. Στὸ μεταξὺ ἡ SOE ἀποφάσισε, μετὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ Γοργοπόταμου, νὰ παραμείνει ὁ ταξίαρχος Μάϋερς μόνιμα ἀρχηγὸς τῆς BMM στὴν Ἑλλάδα. Ὁ ταξίαρχος Μάϋερς εἶχε ἀναλύσει τὴν πολιτικὴ κατάσταση πρὶν ἀπὸ τὸ ταξίδι τοῦ Γουντχάουζ στὴν Ἀθήνα, καὶ εἶχε φθάσει στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἦταν ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας καὶ ὅτι ἡ βρετανικὴ κυβέρνηση ἔπρεπε νὰ ταχθεῖ ὑπὲρ τῆς διεξαγωγῆς δημοψηφίσματος. Μόνο ἔτσι οἱ ἀνταρτικὲς ὁμάδες θὰ μποροῦσαν νὰ ἔλθουν σὲ συνεργασία, ἀλλιῶς ἀπειλοῦνταν ἐμφύλιος πόλεμος. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Γουντχάουζ ὁ Μάϋερς ἀναζητοῦσε διέξοδο ἀπὸ τὸ δίλημμα καὶ ἀποδέχτηκε πρόθυμα τὴν πρόταση ἑνὸς καινουργιοφερμένου στὰ βουνά, τοῦ Στρατηγοῦ Στέφανου Σαράφη, ποὺ ὑποστήριζε τὸ σχηματισμὸ ἀπολιτικῶν «ἐθνικῶν συνδέσμων».

Ὁ Ζέρβας διέθεσε κυρίαρχα τὴν ἀπολιτικοποίηση τοῦ ΕΔΕΣ. Ἔγινε καὶ μιὰ ἀνάλογη συμφωνία. Ὅλες οἱ ἀνταρτικὲς μονάδες ὄφειλαν νὰ ἀπολιτικοποιηθοῦν καὶ νὰ ἐνσωματωθοῦν· σὲ περίπτωση ποὺ τὸ ΕΑΜ πρόβαλλε ἀντίσταση, θὰ ἔπρεπε νὰ διαλυθοῦν οἱ δυνάμεις του. Αὐτὴ ἡ γιὰ τὰ μάτια τοῦ Μάϋερς πραγματιστικὴ λύση, ἐμποδίστηκε ἀπὸ τὴ διάλυση τῶν ὁμάδων τοῦ Σαράφη καὶ τὴ σύλληψή του ἀπὸ τὸν ΕΛΑΣ. Ὁ Σαράφης εἶδε ἀργότερα ὅτι ἡ πρότασή του ἔβλαφτε τὴν ὑπόθεση τῶν δημοκρατῶν, μπῆκε στὸ ΕΑΜ καὶ ἔγινε ὁ ἀνώτερος διοικητὴς τοῦ ΕΛΑΣ.

Τέλη Φεβρουαρίου τοῦ 1943 παίρνει ὁ Μάϋερς τὶς πρῶτες ἀναλυτικὲς στρατιωτικὲς ὁδηγίες ἀπὸ τὴ SOE. Τὸν διέταξαν νὰ καταστήσει ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ ἀποτελεσματικὲς τὶς ἀνταρτικὲς μονάδες, ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ ἐνισχύσουν τὶς ἀποβατικὲς ἐπιχειρήσεις τῶν συμμάχων στὸ μεσογειακὸ χῶρο. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ SOE ἔλπιζε νὰ ἀποχτήσει ἄμεσο ἔλεγχο στὶς μεμονωμένες ἀνταρτικὲς ὁμάδες μὲ τὴν ἀποστολὴ Βρετανῶν ἀξιωματικῶν συνδέσμων (BLO*) πρᾶγμα ποὺ ἔδειχνε ὅτι ἡ SOE δὲν εἶχε κατανοήσει τὶς ἐκθέσεις τοῦ Μάϋερς γιὰ τὴν πολιτικὴ θέση τῶν ἀνταρτῶν.

Λίγο ἀργότερα ἀκολούθησαν οἱ πρῶτες πολιτικὲς ὁδηγίες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Τσώρτσιλ. Ὁ Μάϋερς ὄφειλε νὰ ἔχει ὑπ' ὄψη του κατὰ τὴ δημιουργία ἀνταρτικῶν ὁμάδων ὅτι ὁ Γεώργιος Β΄ εἶναι ὁ σύμμαχος τῆς Μ. Βρετανίας καὶ κατὰ συνέπεια δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναλάβει καμιὰ ὑποχρέωση ποὺ θὰ ὑπονόμευε τὴ θέση του (τοῦ Γεωργίου) μετὰ τὸν πόλεμο. Ἀφήνοντας τὸ Γεώργιο ἀπείραχτο, ὄφειλε γιὰ στρατιωτικοὺς λόγους νὰ ὑποστηρίξει καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἕνα ἄλλο τηλεγράφημα τῆς SOE, στὸ Κάϊρο ἔλπιζαν, μὲ μιὰ διχοτόμηση τοῦ ΕΑΜ, ποὺ θὰ προκαλοῦνταν ἀπὸ τὴν BLO, νὰ ἀποδυναμώσουν τὶς ἀντιβασιλικὲς δυνάμεις καὶ νὰ ἰσχυροποιήσουν τοὺς νομιμόφρονες.

Ὁ Μάϋερς διέβλεπε τὴν ἐγγενὴ ἀντίφαση τῶν διαταγῶν καὶ ὑπόδειξε στὸ Κάϊρο, ὅτι μὲ αὐτὸν τὸ τρόπο ἡ βρετανικὴ πολιτικὴ δὲν μπορεῖ νὰ πείσει γιὰ τὴν ἀξιοπιστία της. Στὸ Κάϊρο ὅμως οἱ πάντες δυσπιστοῦσαν ὄχι μόνο στὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, ἀλλὰ καὶ στὸ Ζέρβα.

Ἐδῶ εἶδε ὁ Γουντχάουζ τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπαναλάβει τὴν ἀρχικὴ πολιτικὴ μιᾶς ἀντίστασης ποὺ θὰ κατευθυνόταν ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους. Ἐνῶ ἀπουσίαζαν οἱ Πυρομάγλου καὶ Μάϋερς, ἔπεισε τὸ Ζέρβα νὰ στείλει ἕνα τηλεγράφημα στὸ Κάϊρο πρὸς τὸ HQ - MIDEAST*. Τὸ περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ τηλεγραφήματος δὲν ἔχει γίνει μὲ βεβαιότητα γνωστὸ μέχρι σήμερα. Φαίνεται πάντως νὰ μένει ἔκθετη ἡ δημοκρατικὴ στάση τοῦ Ζέρβα. Ὁ Ζέρβας φαίνεται μετὰ ὅτι ὑποτάχτηκε στὶς βρετανικὲς ἐπιθυμίες στὸ θέμα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ βασιλιᾶ. Τμήματα αὐτοῦ τοῦ τηλεγραφήματος διοχετεύτηκαν ἀπὸ τοὺς Βρετανοὺς στὸ ΕΑΜ, πρᾶγμα ποὺ μεγάλωσε τὴ δυσπιστία τοῦ ΕΑΜ ἀπέναντι στὸ Ζέρβα καὶ ἔσπρωξε τὸν τελευταῖο στὰ χέρια τῶν Βρετανῶν. Ταυτόχρονα παρεμποδίστηκε ἡ ἑνοποίηση τῶν δύο δημοκρατικῶν ὀργανώσεων.

Ἐπειδὴ οἱ ἐντολὲς ἀπὸ τὸ Κάϊρο ἦταν ἀντιφατικές, προώθησαν οἱ Μάϋερς καὶ Γουντχάουζ, περὶ τὰ μέσα Μαρτίου 1943, ἕνα δικό τους σχέδιο. Ὁ Μάϋερς ἔθεσε σὲ ἐφαρμογὴ τὶς πραγματικές του ἀντιλήψεις καὶ ὁ Γουντχάουζ κατεύθυνε τὴν πολιτικὴ τῆς διαίρεσης, ποὺ ἐξυπηρετοῦσε τὴ στρατιωτικὴ ἀναγκαιότητα τῆς στιγμῆς. Στηριζόμενοι στοὺς «ἀπολιτικοὺς ἐθνικοὺς συνδέσμους» τοῦ Σαράφη, οἱ Μάϋερς καὶ Γουντχάουζ συντάξανε ἕνα κείμενο βάσει τοῦ ὁποίου οἱ ἑλληνικὲς ἀνταρτικὲς δυνάμεις θὰ ὑπάγονταν στὴ διοίκηση τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς HQ - MIDEAST.

Σὲ συνομιλίες ποὺ εἶχε ὁ Μάϋερς μὲ τοὺς καπετάνιους τοῦ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ Ἄρη καὶ Ἀνδρέα Τζήμα, ὁ Τζήμας ἀρνήθηκε τὴν ἀπόλυτη ἐπιρροὴ τῶν Βρετανῶν καὶ ἀκόμη εἶπε ὅτι δὲν χρειάζονται οἱ «ἐθνικοὶ σύνδεσμοι». Γιατὶ τὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ ὑπάρχει ἔτσι κι ἀλλιῶς. Ὁ Μάϋερς πληροφόρησε τὴ SOE γιὰ τὶς συνομιλίες του αὐτές. Γιὰ νὰ ὑπερνικηθεῖ ἡ καχυποψία τοῦ ΕΑΜ ἀπέναντι στοὺς Βρετανοὺς καὶ γιὰ νὰ δεχτεῖ τὸ ΕΑΜ συνεργασία, ἦταν ἀναγκαῖο νὰ ξεκαθαριστεῖ ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ πλευρὰ ὅτι μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας καὶ σὲ ὅσο τὸ δυνατὸν συντομότερο χρόνο θὰ ἔπρεπε νὰ διενεργηθεῖ δημοψήφισμα κάτω ἀπὸ τὴν αἰγίδα τῶν συμμάχων, καὶ ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν σκόπευε νὰ ἐπιβάλει ἀναγκαστικὰ τὸ βασιλιά. Ὁ Γουντχάουζ ἔβγαλε τὸν ἴδιο χρόνο τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁποιαδήποτε ὑποστήριξη ποὺ ἔπαιρνε τὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ ὑπονόμευε τὴ βρετανικὴ μεταπολεμικὴ ἐπιρροὴ καὶ καθιστοῦσε σίγουρη τὴν ἐκδίωξη τοῦ βασιλιᾶ. Οἱ ἑπόμενοι μῆνες εἶναι γεμάτοι ἀπὸ μανοῦβρες καὶ ἀντιμανοῦβρες πολύπλοκης μορφῆς ποὺ ἡ λεπτομερειακὴ παρουσίασή τους ἐδῶ εἶναι ἀδύνατη. Θὰ μνημονεύσουμε μόνο τὰ βασικότερα σημεῖα.

Τὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ ἐπεδίωξε, μέσω τῆς ἀφόπλισης ἄλλων ἀνταρτικῶν ὁμάδων, νὰ δημιουργήσει ἕνα μονοπώλιο, καὶ αὐτὸ ἀπὸ ἰδεολογικοὺς σκοπούς: Τὸ ΕΑΜ προπαγάνδιζε τὸ λαϊκὸ μέτωπο καὶ σὰν πολιτικὸ βραχυπρόθεσμο στόχο ἔθετε τὴν ἐθνικὴ ἀπελευθέρωση καὶ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς δημοκρατίας. Κοντὰ στοὺς «φυσικοὺς» ἐχθρούς, τοὺς βασιλικούς, τὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ θεωροῦσε σὰν τέτοιο καὶ κάθε ἄλλον ἀντίπαλο, ἀκόμα καὶ δημοκρατικὲς ὁμάδες ποὺ συνεργάζονταν στενὰ μὲ τοὺς Βρετανούς. Γιατὶ αὐτὲς οἱ ὁμάδες θὰ μποροῦσαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία.

Ἀνάλογα μὲ τὴν περίσταση ἐπικρατοῦσαν στὴν ΚΕ τοῦ ΕΑΜ μιὰ οἱ περιστερὲς καὶ μιὰ οἱ ἱέρακες καὶ τὸ ΕΑΜ συνεργαζόταν μὲ τὶς ἄλλες ὁμάδες ἢ τὶς διέλυε μὲ τὴ βία. Τὸ ΕΑΜ γνώριζε ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ ἀναλάβει σ' αὐτὸ τὸ στάδιο τὴ διάλυση χωρὶς κίνδυνο γιατὶ οἱ Βρετανοὶ ἦταν ἀπὸ στρατιωτικοὺς λόγους ὑποχρεωμένοι νὰ συνεργάζονται ὁπωσδήποτε μ' αὐτούς. Τὸ θέμα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ βασιλιᾶ ἀπόκτησε πρωταρχικὴ σημασία. Ὁ Μάϋερς ἀναγνώρισε ὅτι ἀπειλοῦνταν ἐμφύλιος πόλεμος ἂν γύριζε ὁ βασιλιὰς πρὶν ἀπὸ τὸ δημοψήφισμα, καὶ πρότεινε στὸ Κάϊρο νὰ μὴν ἐπιτρέψει νὰ γίνει ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ βασιλιᾶ μὲ τὴ συμπαράσταση τοῦ στρατοῦ. Τὸ Κάϊρο καὶ τὸ Λονδίνο ἐπέμεναν στὴν ὡς τώρα πολιτική τους, ἐπειδὴ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ χωριστεῖ τὸ ΕΑΜ ἀπὸ τὸν ΕΛΑΣ. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση φαινόταν ἀναπόφευκτος. Τὸ Κάϊρο λοιπὸν καὶ τὸ Λονδίνο ἦταν πρόθυμα νὰ διακινδυνεύσουν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο ἐξαιτίας τοῦ Γεωργίου Β΄. Ὁ Μάϋερς ἀπόκρουσε μὲ τὸν πιὸ ἔντονο τρόπο τὴν ἀντίληψη γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα ἑνὸς ἐμφυλίου πολέμου. Οἱ Ἕλληνες ἀρνοῦνται τὴ δικτατορία τόσο ἀπὸ ἀριστερὰ ὅσο καὶ ἀπὸ δεξιά. Ἐὰν ἡ βρετανικὴ κυβέρνηση συγκατένευε σὲ μιὰ δήλωση πὼς ὁ βασιλιὰς θὰ ἐπέστρεφε *μετὰ* τὸ δημοψήφισμα, θὰ κατέρρεε καὶ ἡ προπαγάνδα τοῦ ΕΑΜ. Ἡ ἐπικείμενη ἀπόβαση τῶν συμμάχων στὴ Σικελία, ἐπιτάχυνε τὶς ἐξελίξεις. Τὸ ΕΑΜ κυκλοφόρησε μιὰ διορθωμένη παραλλαγὴ τοῦ «National Bands

ΝΕΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

Κ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ: Ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα.
(σπουδὴ ξυλογραφίας)

Ἀπὸ τὸ Ρίζο τῆς Δευτέρας, Ἀρ. φ.51, 6.10.1947

Agreement», μὲ τὴν ὁποία πρότεινε τὴ δημιουργία ἑνὸς κοινοῦ ἀνταρτικοῦ ἀνωτάτου στρατηγείου. Παρ' ὅλο ποὺ τὸ Κάϊρο στὴν ἀρχὴ ἦταν ἐναντίον τῆς πρότασης, ἔδωσε περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου τὴ συγκατάθεσή του, μετὰ ἀπὸ πιέσεις τῶν Βρετανῶν στρατιωτικῶν, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ πετύχουν τὴν ὑποστήριξη τῶν Ἑλλήνων ἀνταρτῶν. Στὶς 4 Ἰουλίου 1943 ὑπογράφτηκε τὸ καλούμενο «National Bands Agreement».

Στὴν οὐσία τὸ Agreement προσδιόριζε τὸ *status quo*. Οἱ ὑπάρχουσες ὀργανώσεις ἀναγνώριζαν καὶ ἐγγυόνταν ἡ μία τὴν ἄλλη. Οἱ ὁμάδες ποὺ εἶχαν διαλυθεῖ ἔπρεπε νὰ ἀνασυγκροτηθοῦν καὶ οἱ διαφωνίες θὰ ρυθμίζονταν ἀπὸ τὸ JGHQ. Οἱ BLO θὰ ἀντιπροσώπευαν τὸ HQ MIDEAST. Ὁ Μάϋρς ἔλπιζε νὰ ἀποτρέψει μὲ τὴν ἐπιρροή του στὸ JGHQ, μελλοντικὲς διασπάσεις καὶ νὰ ἀναγκάσει τὸ ΕΑΜ νὰ ἀκολουθήσει μιὰ κανονικὴ πορεία. Προϋπόθεση γι' αὐτὸ ἦταν ὅμως νὰ μεταβληθεῖ ἡ βρετανικὴ πολιτικὴ στὸ θέμα τῆς μοναρχίας. Ἐδῶ ὁ Μάϋερς πέτυχε τὴν ἀναπάντεχη ὑποστήριξη τοῦ ταγματάρχη Νταίηβιντ Γουάλλας, ἐπίσημου ἀπεσταλμένου τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις. Ὁ ταγματάρχης Γουάλλας, ἕνας προσωπικὸς φίλος τοῦ Ἤντεν, ἄρχισε ἀμέσως μετὰ τὴν ἄφιξή του στὰ ἑλληνικὰ βουνὰ νὰ ἀναλύει τὴν κατάσταση καὶ κατάληξε στὸ συμπέρασμα, ὅτι στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχει καμμία συμπαράσταση γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ βασιλιᾶ. Τὸ Φόρεϊν Ὄφφις ἔκανε ἕνα πολὺ μεγάλο λάθος, ὅταν ἔδινε τὴν ἐντύπωση ὅτι ἤθελε νὰ ἐπαναφέρει τὸ βασιλιά. Ἐδῶ ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα νὰ πληροφορηθεῖ ἀντικειμενικά, ἀπὸ ἕναν ἀπὸ τοὺς στενότερους συνεργάτες του. Πάνω σ' αὐτὸ ὅμως χάλασαν οἱ ἔτσι κι ἀλλιῶς ὡς ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὑπερφορτωμένες ὑπηρεσίες τηλεπικοινωνιῶν τῆς SOE καὶ τὰ τηλεγραφήματα τοῦ Γουάλλας δὲν ἔφτασαν ποτὲ στοὺς παραλῆπτες τους. Ὁ Μάϋερς περιγράφει τὸ κλίμα ποὺ ἐπικρατοῦσε στὰ ἑλληνικὰ βουνά:

«Ὅπου κι ἂν πηγαίνω, νοιώθω τὸ αἴσθημα τῆς ἀνακουφίσεως... ἕνα αἴσθημα τῆς ἀνακουφίσεως διότι ἀπεφεύχθη ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ διότι ὁ ἀνταρτικὸς ἀγὼν κατέστη ἐπιτέλους ἕνας πράγματι ἐθνικὸς ἀγών, εἰς τὸν ὁποῖον δύναται νὰ συμμετάσχη ὁ καθεὶς ἀνεξαρτήτως τῶν πολιτικῶν του πεποιθήσεων».

Ὁ Μάϋερς ἀρχίζει νὰ καταστρώνει σχέδια γιὰ τὸ μέλλον: «Περιμένω τὴν ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἀντιπρόσωποι διὰ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν θὰ ἀναγνωρισθοῦν ἐπισήμως ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ τὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο (τῶν ἀνταρτῶν) ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.... Ἤδη ἔχομεν ἀναμιχθῆ ὄχι μόνον μὲ στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ θέματα, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ μὲ κάθε εἴδους πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ προβλήματα, ἀκόμη καὶ μὲ νομικῆς φύσεως θέματα...»

Προτείνει στὴ SOE τὴν ἀποστολὴ εἰδικῶν πάνω σὲ θέματα διοίκησης. Καὶ πάλι προειδοποιεῖ: Τὸ ἀποφαστιστικότερο σημεῖο, στὸ ὁποῖο θὰ μποροῦσε νὰ ἀποτύχει ἡ τωρινὴ συνεργασία, εἶναι ὁ Γεώργιος Β΄: «Ἐὰν ἠθέλαμε ἐπιβάλει τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐναντίον τῆς θελήσεώς του αὐτὸ θὰ ἔδιδε εἰς τὸ ΕΑΜ τὴν μεγίστην εὐκαιρίαν τὴν ὁποίαν ἀνέμενε... Ὁ καλλίτερος τρόπος μας νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν συνεχῆ καὶ ἡνωμένην στρατιωτικὴν προσπάθειαν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος εἶναι νὰ ὑπογραμμίσωμεν εἰς τὸν Ἕλληνα βασιλέα τὰ αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος σήμερον. Ἡ ἐπιθυμία των εἶναι νὰ μὴ ἐπιστρέψη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐκτὸς ἐὰν ἤ, μέχρις ὅτου τῶν ζητηθῆ τοῦτο ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα ἐλευθέρας ἐκδηλώσεως (δημοψηφίσματος) ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλλ. Λαοῦ.

Ἐὰν ἤθελεν ἐπιστρέψει προστατευόμενος ἀπὸ τὰς βρεταννικὰς λόγχας θὰ κατηγορηθῶμεν ὡς ἐπεμβαίνοντες κατὰ τρόπον ποὺ θὰ προεκάλει ἄμεσον ἐμφύλιον πόλεμον».

Κομμουνιστικὸς κίνδυνος δὲν ὑπῆρχε. Τὸ ΚΚΕ ἔχανε σὲ ἐπιρροή. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν δεχότανε τὸν κομμουνισμό. Τὸ ΚΚΕ θὰ κέρδιζε δυσανάλογη ποσοστιαία ἐπιρροή, ἂν οἱ Βρετανοὶ ἀναμιγνύονταν στὶς ἐσωτερικὲς ἑλληνικὲς ὑποθέσεις.

Γιὰ νὰ περιορίσει ὁ Μάϋερς ἀκόμα περισσότερο τὴν ἐπιρροὴ τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων μέσα στὸ ΕΑΜ, ἐπεξεργάστηκε μαζὶ μὲ τὸν Πυρομάγλου καὶ τὸν Καρτάλη ἕνα νέο σχέδιο.

Θὰ καλοῦσαν μιὰ ἐξαιρετικὴ δημοκρατικὴ προσωπικότητα γιὰ τὸ ἑπόμενο στάδιο τοῦ ἀγώνα, νὰ τεθεῖ ἐπικεφαλῆς τῆς ἀντίστασης: Ἡ ἐκλογή τους ἔπεσε στὸν Πλαστήρα. Μὲ τὴ βοήθεια τῶν Βρετανῶν θὰ μεταφερόταν ἀπ' τὴν κατεχόμενη Γαλλία στὰ ἑλληνικὰ βουνά.

Στὸ μεταξὺ ὁ Μάϋερς πληροφορήθηκε ὅτι γιὰ τὸ 1943 δὲν προβλεπότανε πιὰ ἀπόβαση στὴν Ἑλλάδα. Γιὰ νὰ σταθεροποιήσει τὴν ὑπάρχουσα ἰσορροπία δυνάμεων, ἀποφασίζει νὰ ἐκθέσει ὁ ἴδιος στὸ Κάϊρο τὴν κατάσταση στὴν κατεχόμενη Ἑλλάδα. Εἰδικότερα ἤθελε νὰ πετύχει:

Νὰ ἀναγνωριστοῦν οἱ ἀντάρτες σὰν τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Νὰ ἀποσπαστοῦν σὰν σύνδεσμοι Ἕλληνες ἀξιωματικοί. Στὴν ἴδια ἀναλογία, ἔπρεπε νὰ ἀποσπαστοῦν σὰν σύνδεσμοι στὴν ἐξόριστη κυβέρνηση πολίτες τοῦ διοικητικοῦ τομέα. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ ἔπρεπε ἡ ἐξόριστη κυβέρνηση νὰ γίνει ἀντιπροσωπευτικότερη μὲ τὴν εἰσδοχὴ ἐκπροσώπων τῆς ἀντίστασης.

Ἡ SOE ἔγκρινε τὰ σχέδια τοῦ Μάϋερς καὶ τὸν κάλεσε νὰ πάει στὸ Κάϊρο. Στὶς 9-8 πετάει ὁ Μάϋερς καὶ ἐκπρόσωποι τοῦ ΕΑΜ, ΕΔΕΣ καὶ ΕΚΚΑ γιὰ διάσκεψη στὸ Κάϊρο. Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἀντίστασης ἀκολουθοῦν δύο κύριους στόχους: δήλωση τοῦ βασιλιᾶ ὅτι δὲν θὰ ἐπιστρέψει πρὶν ἀπὸ τὸ δημοψήφισμα καὶ διεύρυνση τῆς κυβέρνησης ἐξορίας μὲ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων τῆς ἀντίστασης ἕνα μέρος τῶν ὁποίων θὰ ἔχει τὴν ἕδρα του στὰ ἑλληνικὰ βουνά. Οἱ ἕξη ἀπεσταλμένοι ἀντιπροσώπευαν τὸ ἐλεύθερο τμῆμα τῆς Ἑλλάδας. Δὲν ἦταν ἐκπρόσωποι ἑνὸς παλιοῦ κόμματος δηλ. τῆς ὀλιγαρχίας, ἀλλὰ διέθεταν μιὰ πλατιὰ βάση ἀνάμεσα στὰ μέλη τῶν ὀργανώσεών τους. Ἡ ἀντιπροσωπεία λοιπὸν μποροῦσε δίκαια νὰ μιλάει ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ στὴ μεγάλη του πλειοψηφία.

Στὸ Κάϊρο δὲν εἶχαν ἀντιληφθεῖ τὴ σημασία τῆς ἀντιπροσωπείας. Οὔτε ἡ βρετανικὴ πλευρὰ οὔτε ἡ ἐξόριστη ἑλληνικὴ κυβέρνηση εἶχαν συλλάβει τὴν πολιτικὴ ἐκρηκτικὴ δύναμη αὐτῆς τῆς ἀντιπροσωπείας, ὁ δὲ Λῆπερ δὲν εἶχε καθόλου ὁδηγίες.

Μέχρι τὶς 16-8 οἱ διαπραγματεύσεις προχωροῦσαν καλά. Ὁ Λῆπερ δεχότανε ὅλες τὶς προτάσεις καὶ συμβούλεψε μάλιστα τὸν βασιλιὰ νὰ ἀναθεωρήσει τὶς θέσεις του. Ὁ Μάϋερς εἶχε δύο μακρὲς συνομιλίες μὲ τὸν Γεώργιο Β΄ καὶ ἀποκόμισε τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ Γεώργιος Β΄ ἀποδεχόταν τὶς ἀπόψεις του. Λίγες μέρες ἀργότερα βασίλευε σ' ὅλες τὶς ὑπηρεσίες τοῦ Καΐρου πλήρης ὁμοφωνία, πάνω σὲ ὅλα τὰ ζητήματα.

Στὶς 17-8 προσυπογράφουν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἀντίστασης, ὁ Ἐξηντάρης καὶ ὁ Κανελλόπουλος μιὰ δήλωση μὲ τὴν ἀπαίτηση νὰ δηλώσει καθαρὰ ὁ βασιλιὰς ὅτι θὰ γύριζε μετὰ ἀπὸ δημοψήφισμα. Ὁ Τσουδερὸς στὴν ἀρχὴ ἀμφιταλαντευότανε ἀνάμεσα στὰ κόμματα. Ὅταν ὅμως στὶς 19-8 τὸ ὑπουργικὸ συμβούλιο συντάχτηκε μὲ τὴν ἀπαίτηση τῆς 17-8 τότε ὑπόγραψε κι αὐτός.

Ἀπὸ τὶς 17-8 ἐντούτοις μεταβάλλεται ἡ στάση τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις. Ὁ κυβερνητικὸς ἐκπρόσωπος, ὑπουργὸς Casey, ἀναφέρει στὶς 19-8 στὸ ἑλληνικὸ ὑπουργικὸ συμβούλιο ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐμμένει στὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Γεωργίου καὶ ὅτι θὰ φροντίσει γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς τάξης στὴν Ἑλλάδα.

Χάϊντς Ρίχτερ

Στὸ ἐρχόμενο: Τὸ τρίτο μέρος.

Σημ. Μετ.: Παρμένο αὐτούσιο στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸ «μῆλον τῆς ἔριδος», σελ. 146-147.

Σημ. Μετ.: Joint General Headquarter, ἑνωμένο γενικὸ στρατηγεῖο.

Σημ. Μετ.: BLO British Liaison Officer (Βρετανὸς Ἀξιωματικὸς Σύνδεσμος).

Σημ. Μετ.: Hq Headquarters Mideast, Γενικὸ Στρατηγεῖο.

ΘΟΥΡΙΟΣ

κεντρικὸ ὀργανο τοὺ 'ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ'

ἡ φωνὴ τὴς ἐργαζόμενης καὶ σπουδάζουσας νεολαίας

ΜΙΑ ΚΡΙΣΙΜΗ ΚΑΜΠΗ ΓΙΑ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ:

Οἱ ψευτολύσεις: Παράταση τῆς διγλωσσίας

Ἡ λύση: Ἀποβολὴ τῆς καθαρεύουσας

τελευταῖο

Τοῦ Δημ. Χατζῆ

Ὅσο ὅμως εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ πηγὴ τῆς γλωσσικῆς κακοδαιμονίας εἶναι ἡ ὕπαρξη τῆς καθαρεύουσας, ἄλλο τόσο εἶναι βέβαιο πὼς ἡ ἐπάρκεια τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας στὸν προφορικὸ λόγο καὶ ἡ γραφτή της καλλιέργεια δὲν φτάνουν γιὰ νὰ ποῦμε πὼς «τὸ γλωσσικὸ ζήτημα λύθηκε πιὰ –εἶναι περιττὸ νὰ τὸ συζητᾶμε ἀκόμα».

Ἕνας τέτοιος ἰσχυρισμὸς διατυπώθηκε, ἔτσι καθαρὰ καὶ ἀπὸ τὸν Γ. Σεφέρη (αὐτὸν τὸν στοχαστὴ ποὺ εἶπε καὶ τόσα σωστὰ πράματα γιὰ τὴν πνευματική μας παράδοση). Τὴν ἴδια ἄποψη μπορούσαμε νὰ διαβάσουμε στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας καὶ στὴ «Νέα Ἑστία»– ἀπὸ μιὰ σύμπτωση ποὺ δυσκολευόμαστε νὰ τὴ θεωρήσουμε μονάχα χρονική, τὴν ἴδια ὥρα ποὺ τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Στρατοῦ ἔδινε αὐστηρὲς διαταγὲς γιὰ τὴν ἀποκλειστικὴ χρήση τῆς καθαρεύουσας.

Ἡ σοφιστικὴ βάση ἑνὸς τέτοιου ἰσχυρισμοῦ βρίσκεται στὴν ἀναγνώριση τῆς ἐπάρκειας τῆς «Δημοτικῆς» μὲ τὴν πλήρη παρασιώπηση τοῦ ἄλλου σκέλους τοῦ προβλήματος– τῆς ὕπαρξης τῆς καθαρεύουσας καὶ τῶν λόγων ποὺ δικαιολογοῦν αὐτή της τὴν ὕπαρξη.

Ἡ αἰσιόδοξη τάχα προοπτικὴ πώς, ἀφοῦ τὸ γλωσσικό μας ὄργανο ὑπάρχει –καὶ τόσο καλὸ– καὶ μιὰ πνευματικὴ πρωτοπορία τὸ καλλιεργεῖ –καὶ τόσο καλὰ– δὲν θὰ ἀργήσει καὶ ἡ γενική του διάδοση καὶ ἐπιβολή, εἶναι ἕνα ἀκόμα σόφισμα: Ἡ συνύπαρξη τῆς καθαρεύουσας ὄχι μόνο ἐμποδίζει τὴ διάδοση καὶ τὴ γενικὴ ἐπιβολὴ τῆς καλῆς μας νεοελληνικῆς μά, ὅπως εἴπαμε, αὐτὴ διαστρέφει, στρεβλώνει τὸ γλωσσικὸ αἴσθημα, καταστρέφει τὴν ἐκφραστικὴ ἱκανότητα μεγάλου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ –αὐτὴ ἐπεργάζεται τὸ χάος καὶ τὴν ἀναρχία. Ἡ γλωσσική μας ζωὴ γίνεται ἔτσι μέρα μὲ μέρα ἕνα Γεφύρι τῆς Ἄρτας: Οἱ σαράντα πέντε μάστοροι τῆς ἐθνικῆς προκοπῆς, μαζὶ μὲ ἐμᾶς τοὺς ἑξήντα μαθητάδες τους, χτίζουν τὸ καμαρωτό της γεφύρι καὶ τὸ στοιχειὸ τῆς διγλωσσίας ἀπὸ νύχτα σὲ νύχτα ἔρχεται καὶ τὸ γκρεμίζει.

Τὸ πρόβλημα τῆς διγλωσσίας, σήμερα δὲν εἶναι ἡ ἐπάρκεια τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας. Εἶναι ἡ ὕπαρξη τῆς καθαρεύουσας– γιατί ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει;

Ἔτσι, λοιπόν, ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς «λύθηκε πιὰ τὸ ζήτημα» δὲν εἶναι παρὰ παραπλανητικὰ σοφιστικὴ ὑπεκφυγή: Δεχόμαστε, ἀναγνωρίζουμε τὴ «Δημοτικὴ» – ἀλλὰ διατηροῦμε καὶ τὴν καθαρεύουσα. Καὶ μπαίνουμε ἔτσι, ἀπὸ τὴν πίσω πόρτα, στὸν παράδεισο τῆς διγλωσσίας.

Ἀλλὰ - γιατί;

Αὐτὸ τὸ «γιατί;» ἤτανε πάντοτε τὸ κλειδὶ τῆς ἰδεολογικῆς καὶ τῆς πρακτικῆς τοποθέτησης τοῦ καθενὸς ἀπέναντι στὸ ζήτημα τῆς διγλωσσίας. Σήμερα εἶναι πιὰ κάτι περισσότερο: Ἀναφέρεται στὴν οὐσία τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος. Εἶναι ἡ οὐσία του: Τί τὴ θέλουμε τὴν καθαρεύουσα.

Ἡ «ἰσοτιμία» τῶν δύο γλωσσῶν: Γλωσσικὴ δολοφονία τοῦ ἔθνους

Πολὺ κοντινὴ μὲ αὐτὴ τὴν «ἄποψη», αὐτὴ τὴ σοφιστεία, εἶναι καὶ ἡ ἄποψη τῆς «ἰσοτιμίας» τῶν δύο γλωσσῶν. «Προσφέρθηκε» –δῶρο ἢ παραχώρηση στοὺς φουκαράδες τῆς «Δημοτικῆς» –ἀπὸ τὴν κυβέρνηση τοῦ Γ. Παπανδρέου στὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα ποὺ εἶχε εἰσηγηθεῖ λίγο πρὶν ἀπὸ τὴ δικτατορία. Ἀκούγεται, συζητιέται, προσφέρεται καὶ σήμερα. Μεγαλόψυχα: Τὸ βλέπετε, μὲ ἀπόλυτη ἀμεροληψία. Δύο γλῶσσες ἔχουμε; Νὰ τὶς ἔχουμε, λοιπόν, καὶ τὶς δύο, νὰ μὴν ἔχει κανένας παράπονο.

Ἰσοτιμία, λοιπόν, τῶν δύο γλωσσῶν εἶναι ἔτσι ὄχι μόνο νὰ μὴ δώσουμε καμιὰ λύση στὸ ζήτημα τῆς διγλωσσίας μὰ καὶ νὰ *παγιώσουμε* – ὁ Θεὸς ξέρει γιὰ πόσα χρόνια ἀκόμα – τὸ σημερινὸ καθεστώς.

Καθόλου δὲν χρειάζεται σήμερα γιὰ τὴ «Δημοτικὴ» νὰ τῆς ἀναγνωρίσουν τὸ δικαίωμα τῆς ἰσότιμης ὕπαρξής της μὲ τὴν καθαρεύουσα. Δὲν χρειάζεται κανενὸς ἡ ἄδεια γιὰ νὰ μιλοῦν, νὰ γράφουν οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γλώσσα τῶν

πατέρων τους, τὴν ἐπαρκέστατη, ἄριστη, ὑπέροχη νεοελληνική τους γλώσσα. Κανένας δὲν τὴ ζητάει τέτοια ἄδεια. Δὲν εἴμαστε πιὰ «ἕνα ἔθνος ποὺ δὲν θέλει τὴ γλώσσα του», ὅπως τὸ εἶπε ὁ Ψυχάρης. Ὁ καιρὸς αὐτὸς πέρασε. Εἴμαστε ἕνα ἔθνος ποὺ θέλει τὴν προκοπή του.

Καὶ ἦρθε τώρα ὁ καιρὸς νὰ δοῦμε καθαρὰ καὶ νὰ τὸ ποῦμε ἀνοιχτὰ πὼς τὸ κράτος –σήμερα πιὰ ΜΟΝΟ τὸ κράτος– εἶναι ὁ φορέας τῆς καθαρεύουσας, χρησιμοποιώντας την στὴ διοίκηση, τὴ λειτουργία του καὶ ἐπιδιώκοντας –ἀκόμα! . . .– νὰ τὴν ἐπιβάλει μὲ τὴν παιδεία του.

Διακηρύχνοντας ἔτσι τὸ κράτος τὴν «ἰσοτιμία» τῶν δύο γλωσσῶν δὲν κάνει ἄλλο παρὰ νὰ κατοχυρώνει γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴν ὕπαρξη καὶ τὴ διατήρηση τῆς ἄχρηστης αὐτῆς καὶ ἐθνοκτόνας πλαστῆς γλώσσας ποὺ ἐπιμένει νὰ χρησιμοποιεῖ. Καὶ παραδίνει τὴ γλωσσικὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους στὸ μαρτύριο καὶ τὴν καταστροφὴ τῆς διγλωσσίας.

Ἡ «ἰσοτιμία», λοιπόν, τῶν δύο γλωσσῶν δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ γλωσσικὴ δολοφονία τοῦ ἔθνους.

Ἡ λύση: Ὁριστικὴ καὶ ὁλοκληρωτικὴ ἀποβολὴ τῆς καθαρεύουσας

Ἀφοῦ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἐμποδίσει τὶς βαριὲς συνέπειες τῆς διγλωσσίας· ὅλοι τὶς ἀναγνωρίζουμε, τὶς βλέπουμε· ἀφοῦ ἡ καθαρεύουσα οὔτε ἐπιβλήθηκε οὔτε ἐπιβάλλεται οὔτε εἶναι δυνατὸ νὰ ἐπιβληθεῖ καὶ νὰ γίνει ἡ γλώσσα τοῦ ἔθνους· ἀφοῦ κανένας δὲ μπόρεσε νὰ τὴν καταφέρει αὐτὴ τὴν περίφημη «συγχώνευση» τῶν δύο γλωσσῶν –γιατὶ δὲν γίνεται παρὰ μονάχα σὰν μποσταντζογλικὴ παρωδία· ἀφοῦ κάθε ἰδέα ἰσοτιμίας καὶ κάθε ἄλλη μεσοβέζικη λύση εἶναι νὰ μένουμε ἀκόμα μέσα σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση ποὺ εἶναι τόσο ἐπιζήμια καὶ τόσο γελοία μαζὶ– τί πρέπει νὰ κάνουμε;

Ἡ λύση, ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὸ χάος εἶναι μία καὶ μόνη. Ἐκείνη ποὺ πρότειναν –*στὰ χαμένα* μέχρι σήμερα– οἱ ἁγιασμένες φωνὲς τῶν πατέρων καὶ τῶν δασκάλων τοῦ ἔθνους: Ἀπὸ τὸ Νικόλαο Σοφιανὸ (ποὺ τὸν ἀναφέραμε) καὶ τοὺς ἄλλους διανοητὲς τῆς «πρώτης νεοελληνικῆς ἀναγέννησης» τοῦ 16ου καὶ τοῦ 17ου αἰ. ὣς τὸ Λούκαρη (ποὺ τὸν ἀφόρισε τὸ πατριαρχεῖο, ἀφοῦ τοῦ εἶχαν κόψει τὸ κεφάλι οἱ γενίτσαροι, πληρωμένοι ἀπὸ τοὺς Ἰησουίτες), ἀπὸ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς δασκάλους τοῦ Διαφωτισμοῦ (ποὺ τοὺς ἔφαγαν οἱ Φαναριῶτες) ὣς τὸ Σολωμὸ (ποὺ τὸν ἔφαγε ἡ ἐπικράτηση τῶν λογιότατων), ὣς τὸ Δημοτικισμὸ (ποὺ τὸν ἔφαγε ὁ μέγας συμβιβασμὸς τῶν ἀστῶν μας):

Ὁριστικὴ καὶ ὁλοκληρωτικὴ ἀποβολὴ τῆς καθαρεύουσας ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους. Ἀναγωγὴ τῆς ζωντανῆς, τῆς μοναδικῆς του γλώσσας σὲ μοναδικὸ ἐκφραστικό του ὄργανο, γιὰ ὅλες του τὶς ἀνάγκες.

Εἶναι ἡ λύση ποὺ ἐδῶ καὶ ἑφτακόσια, ἑξακόσια, πεντακόσια ἢ διακόσια χρόνια τώρα ἔδωσαν γιὰ τὴ γλωσσική τους ζωὴ ὅλοι ἀνεξαίρετα οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης.

Αὐτὴ νὰ δώσουμε τώρα καὶ μεῖς. Ὅπως ὅλα τὰ ΑΣΤΙΚΑ κράτη.

Γιὰ τὴ λύση αὐτὴ χρειάζεται ἡ πολιτικὴ ἀπόφαση, ἡ κρατικὴ ἀπόφαση, ἡ *βία*, ποὺ εἶχε φτάσει νὰ νομίζει ἀναγκαία καὶ ὁ Τριανταφυλλίδης, ἀφοῦ τὸ κράτος εἶναι ὁ φορέας τῆς καθαρεύουσας χρησιμοποιώντας την στὴ διοίκησή του καὶ ἐπιδιώκοντας νὰ τὴν ἐπιβάλει μὲ τὴν παιδεία του: *Τὸ ἑλληνικό μας κράτος νὰ κάνει γλώσσα του τὴν ἑλληνική μας γλώσσα.*

Ἡ στιγμὴ αὐτὴ ποὺ συντάσσεται τὸ νέο σύνταγμα εἶναι κρίσιμη καὶ ἀποφασιστικὴ καὶ γιὰ τὸ γλωσσικό μας ζήτημα. Ἡ καθαρεύουσα κατοχύρωνε συνταγματικὰ τὴν ὕπαρξη καὶ τὴν ἰσχύ της σὰν γλώσσας τοῦ κράτους καὶ τῆς παιδείας. Ἕνα σύνταγμα τώρα διατυπωμένο στὴν ἐθνικὴ γλώσσα, τὴ «Δημοτική», ποὺ θὰ ὅριζε πὼς *γλώσσα τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας εἶναι ἡ γλώσσα τοῦ συντάγματος*, θὰ ἦταν αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουμε ἀποβολὴ τῆς καθαρεύουσας –ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὸ καθεστὼς τῆς διγλωσσίας.

Τὸ «γλωσσικὸ ζήτημα» καὶ τὰ «γλωσσικὰ ζητήματα»

Ἡ «γλωσσικὴ πραγματικότης» ἦταν καὶ πρῶτα καὶ εἶναι καὶ σήμερα τὸ κυριότερο ἐπιχείρημα ἐκείνων ποὺ θέλουν νὰ μείνουμε μὲ τὴ διγλωσσία: Οἱ δύο γλῶσσες, μᾶς λένε, ἀνακατεύτηκαν πιὰ τόσο πολύ, ἕνας τέτοιος ξεχωρισμός τους δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ γίνει, χωρὶς τὶς ζημιὲς ποὺ θά 'φερνε ἕνας νέος «ψυχαρισμὸς» –ἡ «Δημοτικὴ» εἶναι γεμάτη στοιχεῖα τῆς καθαρεύουσας, ἡ καθαρεύουσα εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς νέας γλώσσας.

Ἡ σοφιστεία, ἡ κακόπιστη πονηρία τῶν ἰσχυρισμῶν αὐτῶν βρίσκεται στὴν ταύτιση τοῦ *γλωσσικοῦ ζητήματος*, ποὺ εἶναι τὸ ζήτημα τῆς διγλωσσίας, μὲ τὰ *γλωσσικὰ ζητήματα*, ποὺ εἶναι τὰ πρακτικὰ προβλήματα τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας, τῆς «Δημοτικῆς», τὰ δικά της, ποὺ ἔχει κάθε γλώσσα.

Τὸ γλωσσικό μας δὲν λύνεται ἀλλιῶς παρὰ μὲ τὴν κρατικὴ ἀποβολὴ τῆς καθαρεύουσας.

Τὰ γλωσσικά μας ζητήματα εἶναι τὰ ζητήματα ποὺ συνδέονται μὲ τὴ γενικὴ «καλὴ χρήση τῆς δημοτικῆς» –ὅπως τὸ εἶπε παλιός, σεβαστὸς δάσκαλος, ὁ κ. Θρ. Σταύρου –ζητήματα ποὺ συνδέονται –ἴσως– μὲ τὴν ἀνάγκη ἢ ὄχι μιᾶς ἀναθεώρησης ἢ συμπλήρωσης τῆς γραμματικῆς τοῦ Τριανταφυλλίδη. Ποὺ συνδέονται δηλαδὴ πραγματικὰ μὲ τὴ σημερινὴ πραγματικότητα –ὄχι τῆς διγλωσσίας ἀλλὰ τῆς ζωντανῆς μας γλώσσας.

Μιὰ γλώσσα, ὅπως ἡ δική μας, μὲ τόσο μεγάλη παράδοση, τέσσερα ἑλληνικὰ λεξιλόγια πίσω της, τόσες ἀναπροσαρμογὲς στὸ τυπικό, εἶναι φυσικὸ νὰ ἔχει ὄχι μόνο στὸ λεξιλόγιο μὰ καὶ στὴ μορφολογίας της πολλὰ «κοκκαλιάσματα», ἀπολιθώματα, ἀπομεινάρια παλιότερων γλωσσικῶν σταδίων. Πολύχρονη συνύπαρξή της μὲ τὴν καθαρεύουσα ἔμπασε καὶ στὸ λεξιλόγιο καὶ τὸ τυπικό της, παλιότερα, λόγια, στοιχεῖα. Καμιὰ ἀνάγκη δὲν ὑπάρχει γιὰ κανέναν νέο ψυχαρισμό, γιὰ κανέναν δημοτικιστικὸ ἀττικισμό, γιὰ παραγνώριση τῆς γλωσσικῆς πραγματικότητας. Δὲν ὑπάρχει δηλαδὴ κανένας λόγος νὰ ἀποβληθοῦν αὐτὰ τὰ κοκκαλιασμένα στοιχεῖα ποὺ ἔχουν περάσει στὴ γενικὴ χρήση τῆς γλώσσας.

Ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται εἶναι νὰ *τυποποιηθεῖ* ἡ σημερινή μας γραφτὴ σὰν γλώσσα τῆς γενικῆς χρήσης.

Ἀπὸ ποιὸν μπορεῖ νὰ γίνει μιὰ τέτοια τυποποίηση;

Ὄχι βέβαια ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν (δοξασμένο νὰ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, δὲν ἔχει τέτοιες ἁρμοδιότητες).

Ὄχι ἀπὸ μιὰ διακομματικὴ ἐπιτροπὴ (ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ ἔχει τὰ εἰδικὰ ἐφόδια ποὺ χρειάζονται).

Ὄχι ἀπὸ ἕνα συμβούλιο τοῦ ὑπουργείου παιδείας.

Ἀλλὰ ἀπὸ ἕνα:

ἀνώτατο ἐθνικὸ συμβούλιο τῆς γλωσσικῆς καὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης, σὰν ὄργανο μὲ συνταγματικὰ κατοχυρωμένη τὴ μονιμότητά του γιὰ τρεῖς τετραετίες.

Μποροῦμε νὰ τὸ φανταστοῦμε τὸ συμβούλιο αὐτὸ σὰν ὄργανο ὅπου μετέχουν, μαζὶ μὲ τὸν πρόεδρο τῆς δημοκρατίας καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς κυβέρνησης καὶ τῆς ἀντιπολίτευσης, ἀντιπρόσωποι ἢ ἐκπρόσωποι τῶν πανεπιστημίων καὶ τῶν ἄλλων ἀνώτατων σχολῶν τῆς χώρας (καὶ νὰ μετέχουν ἐπίσης ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ τὸ Ἀθήνησι πανεπιστήμιο γιὰ νὰ παίξουν τὸ ρόλο τῆς ἀντιπολίτευσης στὸ ὄνομα τῆς «παραδόσεως», τῆς «ἰσοτιμίας» καὶ τῆς «γλωσσικῆς πραγματικότητος»), τῶν ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων τῆς χώρας, τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων καὶ ὅσων ἄλλων πνευματικῶν ὀργανώσεων, ὀργανισμῶν ἢ δυνάμεων ἡ παρουσία θὰ κριθεῖ ἀναγκαία.

Αὐτὸς ὁ Ἄρειος Πάγος, τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποβολὴ τῆς καθαρεύουσας–*χωρὶς αὐτὸ δὲν γίνεται τίποτα, μένουμε μὲ τὴ διγλωσσία*– θὰ ἔχει ἀποστολή:

– Νὰ τυποποιήσει γιὰ τὴν παιδεία καὶ γιὰ τὸ κράτος τὴ γραφτὴ γλώσσα μὲ βάση τὴν ἕτοιμη καὶ καλλιεργημένη ἀπὸ τὴ λογοτεχνία ἐθνική μας γλώσσα ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ σχολικὰ βιβλία.

– Νὰ δώσει τὴ γραμματική της, κωδικοποιώντας μέσα σ' αὐτὴ τὶς ὀρθογραφικὲς ἁπλοποιήσεις ποὺ ἡ λογοτεχνία τὶς ἔχει ἤδη καθιερώσει, ἀποφασίζοντας αὐτὸ καὶ γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ καὶ καθιέρωση τοῦ σωτήριου μονοτονικοῦ συστήματος.

– Νὰ δώσει στὶς γενικές του γραμμὲς καὶ κατευθύνσεις τὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα. Καὶ νὰ ἐπιμεληθεῖ αὐτὸ τὴν ἔκδοση τῶν νέων σχολικῶν βιβλίων.

Μιὰ τέτοια Ἱερὰ Σύνοδος τῆς γλωσσικῆς ἀναγέννησης, τῆς γλωσσικῆς σωτηρίας τοῦ ἔθνους, θὰ μποροῦσε μέσα σὲ τρεῖς τετραετίες νὰ λύσει τὰ γλωσσικὰ προβλήματα. Φτάνει αὐτὸς ὁ καιρὸς γιὰ νὰ διορθωθοῦν οἱ ἐγκληματικὰ κακὲς καταστάσεις

ποὺ δημιούργησε ἡ διγλωσσία; Ἴσως ναὶ ἴσως ὄχι. Ἀλλὰ θά 'χουμε βγεῖ ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ σπήλαιο, ὅπου ὁ μονόφθαλμος κύκλωπας τῆς καθαρεύουσας μᾶς καταβροχθίζει ζωντανούς, σὲ δρόμο, ὅπου θὰ μποροῦμε νὰ περπατοῦμε σωστὰ καὶ ἴσια καὶ –ἂν μποροῦμε– νὰ τρέχουμε: Μιὰ νέα γενιά, ἡ νέα στρατιὰ τῶν δασκάλων, τῶν ἐπιστημόνων, τῶν τεχνικῶν, τῶν ὑπαλλήλων τοῦ κράτους, θὰ ἔχει ἐκπαιδευτεῖ, μὲ θεμελιωμένη πιὰ τὴ γλωσσική της ἀγωγὴ στὴ σωστὴ βάση τῆς ἐθνικῆς γλώσσας.

Θὰ ποῦμε ἐδῶ πὼς ἡ ὀξύτητα ποὺ παίρνει σήμερα τὸ γλωσσικό μας ζήτημα, πέρα ἀπὸ τὴ σημασία ποὺ πάντοτε εἶχε καὶ ἔχει σὰν ζήτημα τῆς παιδείας καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς– *συνδέεται στενὰ μὲ τὸ βαθμό, μὲ τὴ βαθμίδα τῆς σημερινῆς μας ἀνάπτυξης.* Καὶ παίρνει ἔτσι μαζὶ καὶ τὴ σημασία πρακτικοῦ προβλήματος μέσα στὴν ἀνάπτυξη αὐτή, τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς προοπτικές της.

Τὸ γλωσσικό μας ζήτημα ἀποκλειστικὰ πολιτικὸ

Εἶναι καλὸ καὶ χρήσιμο νὰ ξαναλέγονται σήμερα ὅσα εἴπαμε παραπάνω γιὰ τὸ γλωσσικὸ χάος ποὺ ἔχουμε γύρω μας, γιὰ τὴν ἐπάρκεια τῆς «Δημοτικῆς», γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀποβολῆς τῆς καθαρεύουσας. Μὰ εἶναι σωστότερο μαζὶ μ' αὐτὰ νὰ ξέρει κανένας –καὶ νὰ τὸ λέει:

Καμιὰ τεχνητὴ μεσαιωνικὴ διγλωσσία δὲν εἶναι, δὲν ἦταν ποτέ, φαινόμενο τῆς φυσικῆς λειτουργίας τῆς γλώσσας. Ἦταν πάντοτε, εἶναι φαινόμενο οὐσιαστικότατα ἐξωγλωσσικό, δηλαδὴ φαινόμενο πολιτιστικό, ἰδεολογικὸ καὶ συγκεκριμένα: φαινόμενο καθαρά, ἀποκλειστικὰ πολιτικό. Κάθε τεχνητὴ μεσαιωνικὴ διγλωσσία εἶναι ἰδεολογικῆς μορφῆς, ἰδεολογικῆς αἰτιολογίας: Ἐκφράζει τὴν ἰδεολογία ἑνὸς καθεστῶτος.

Ἡ δική μας τεχνητὴ μεσαιωνικὴ διγλωσσία εἶναι ἡ ἔκφραση τοῦ μεσαιωνικοῦ βυζαντινοῦ καθεστῶτος, ὅπως τὸ κληρονομάει ἀπὸ τὰ Πατριαρχεῖα τῆς τουρκοκρατίας καὶ τοὺς Φαναριῶτες, ἡ ἀστική μας ἡγεσία καί, προδίνοντας τὸν ἀστικὸ ἱστορικό της ρόλο, τὸ διατηρεῖ ἀτόφιο: Προτίμησε νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὸ καθεστὼς αὐτὸ παρὰ νὰ συγκρουστεῖ μαζί του γιὰ μιὰ ἀνανέωση τῆς Ἑλλάδας.

Ἐδῶ εἶναι ἡ αἰτία ποὺ ὁ Δημοτικισμὸς ἄφησε μισὸ καὶ ἀνολοκλήρωτο τὸ ἅγιο ἔργο του: Γιατὶ δὲν εἶδε –δὲ μποροῦσε νὰ δεῖ– πίσω ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα ποὺ τόσο καλὰ καὶ σοφὰ πολεμοῦσε– τὸ καθεστὼς ποὺ τὴν κρατοῦσε, τὸ καθεστὼς ποὺ ἦταν ἔκφρασή του.

Τὸ γλωσσικό μας ζήτημα δὲν εἶναι ζήτημα γλωσσικό, δὲν εἶναι ζήτημα τεχνικό. Ἡ λύση του δὲν εἶναι ζήτημα καλῆς καλλιέργειας τῆς γλώσσας τοῦ ἔθνους, δὲν εἶναι ζήτημα σωστῶν ἀπόψεων, ἐπιχειρημάτων, ἔμπρακτων ἀποδείξεων καὶ πρὸ παντός: Δὲν εἶναι ζήτημα ἑνὸς νέου Δημοτικισμοῦ.

Τὸ γλωσσικό μας ζήτημα εἶναι ὁλόκληρο –πρόβλημα καὶ λύση μαζὶ– ζήτημα ἀποκλειστικὰ πολιτικό. Εἶναι δηλαδὴ ὄχι μιὰ πλευρά, ἕνα θέμα, πτυχή, τμῆμα ἢ λεπτομέρεια, ἀλλὰ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκφράσεις τοῦ *ἑνὸς καὶ ἑνιαίου προβλήματος* τῆς δημοκρατικῆς ἀλλαγῆς στὴν Ἑλλάδα.

Δὲν πιστεύουμε πὼς τέσσερες παπάδες παλαιοημερολογίτες, ἄλλοι τόσο λογιότατοι ἢ ἐπίγονοι μποροῦν νὰ ἔχουν τὴ δύναμη ἑκατὸν πενήντα χρόνια τώρα, ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχουμε σὰν κράτος, νὰ καταδικάζουν ἕνα ἔθνος στὴ διγλωσσία. Πίσω ἀπὸ τὴ διγλωσσία, πίσω ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα βρίσκονται πολὺ μεγαλύτερες πολιτικὲς δυνάμεις, μόνιμες δυνάμεις τοῦ κράτους καὶ τῆς κοινωνίας μας–οἱ δυνάμεις τῆς συντήρησης, οἱ δυνάμεις τῆς ἀντίδρασης. Καὶ ὅσο οἱ δυνάμεις αὐτὲς θὰ μποροῦν νὰ ἐμποδίζουν τὴ δημοκρατικὴ ἀλλαγή, ἄλλο τόσο θὰ διατηροῦν, θὰ ἐπιβάλλουν στὸ κράτος τὴν καθαρεύουσα, στὸ ἔθνος τὴ διγλωσσία: Εἶναι ἡ ἰδεολογία τους. Εἶναι μέσα στὸ ἡγετικὸ δόγμα τῆς μόνιμης, προνομιακῆς, μεσαιωνικῆς ἐξουσίας τους.

Ἑκατὸν πενήντα χρόνια τώρα ἡ παράταση τῆς διγλωσσίας ἐκφράζει καὶ πραγματώνει τὸ συμβιβασμὸ τῆς ἀστικῆς πολιτικῆς ἡγεσίας μὲ τὴ μεσαιωνικὴ αὐτὴ ἰδεολογία, τὴ μεσαιωνικὴ ἐξουσία τῶν δυνάμεων αὐτῶν. Κράτος καὶ παιδεία –ἀντὶ νὰ τὴν καταπολεμήσουν καὶ νὰ τὴν ἐξοστρακίσουν γιὰ ἕναν ἀστικὸ μετασχηματισμὸ τῆς κοινωνίας μας καὶ τῆς πολιτείας μας– καλλιέργησαν συστηματικὰ καὶ κατόρθωσαν νὰ ἐπιβάλουν στὴ συνείδηση μεγάλων μαζῶν τὴν ταύτιση τῆς ἰδεολογίας αὐτῆς μὲ τὴν ἐθνικὴ ἰδεολογία. Συστηματικὴ πλαστογράφηση τῆς ἱστορίας, παραχάραξη τῆς παράδοσης– ἢ ξερίζωμά της– ἔστησαν καὶ στηρίζουν τὸ οἰκοδόμημα τῆς δικῆς μας πλαστῆς ἐθνικῆς ἰδεολογίας: Ἡ Ἑλλὰς τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν μπορεῖ νὰ ἦταν ἡ καρικατούρα τῆς ἰδεολογίας αὐτῆς, μὰ δὲν ἦταν ἐφεύρημα, κατασκεύασμα τῶν δικτατόρων. Μιὰ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ, στὴ θέση αὐτοῦ τοῦ σαθροῦ οἰκοδομήματος, κυνηγήθηκε πάντοτε, διώχτηκε καὶ τιμωρήθηκε σὰν ἐθνικὴ προδοσία: Ἡ βυζαντινή, μεσαιωνικὴ ἰδεολογία, κληρονομημένη ἀπὸ τὴν ἀστικὴ ἡγεσία, συνυφασμένη ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς κρατικῆς μας ὕπαρξης μὲ τὰ συμφέροντα τῆς ὀλιγαρχίας τοῦ πλούτου καὶ τὴν ξένη ἐξάρτηση, υἱοθετημένη ταυτόχρονα ἀπὸ τὶς παραπλανημένες μάζες τῶν «εὐαγγελικῶν» καὶ τῶν «ὀρεστειακῶν», ἔμεινε ἡ αὐτεπάγγελτη, ἀμετακίνητη, μόνιμη ἐθνικὴ σκοπιά. Καὶ μένει – ἀκόμα καὶ ὅταν παραδεχόμαστε πὼς ἀπ' αὐτὴ τὴ σκοπιὰ δὲν βλέπουμε τίποτα πιά: Οὔτε τὸν ἑαυτό μας οὔτε τὸν κόσμο. Εἶναι τὸ «καταστημένο» μας. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ τρομακτική του δύναμη, ὅπως ὅλων τῶν καταστημένων.

Μέσα σ' αὐτὸ ὑπάρχει καὶ ἡ καθαρεύουσα, μέσα σ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ συνεχίζεται ἡ διγλωσσία μας. Καὶ ἡ λύση, λοιπόν, τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος, δὲν εἶναι ζήτημα τῶν γραμματικῶν, τῶν δασκάλων, τῶν ποιητῶν, τῶν διανοουμένων, τῶν σοφῶν τοῦ ἔθνους. Εἶναι *ζήτημα τῶν πολιτικῶν του δυνάμεων.* Εἶναι αἴτημα πολιτικό. Πολιτικὴ διεκδίκηση τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων μέσα στὸ γενικό τους ἀγώνα γιὰ τὴ δημοκρατικὴ ἀλλαγή.

Δημήτρης Χατζῆς

Βουδαπέστη, Μάρτης 1975
– ἔγραφα περιμένοντας τὸν γυρισμὸ στὴν πατρίδα.

ΕΦΕΥΡΕΤΗΣ Χ–Υ

τοῦ Ν. Μαρουλάκη

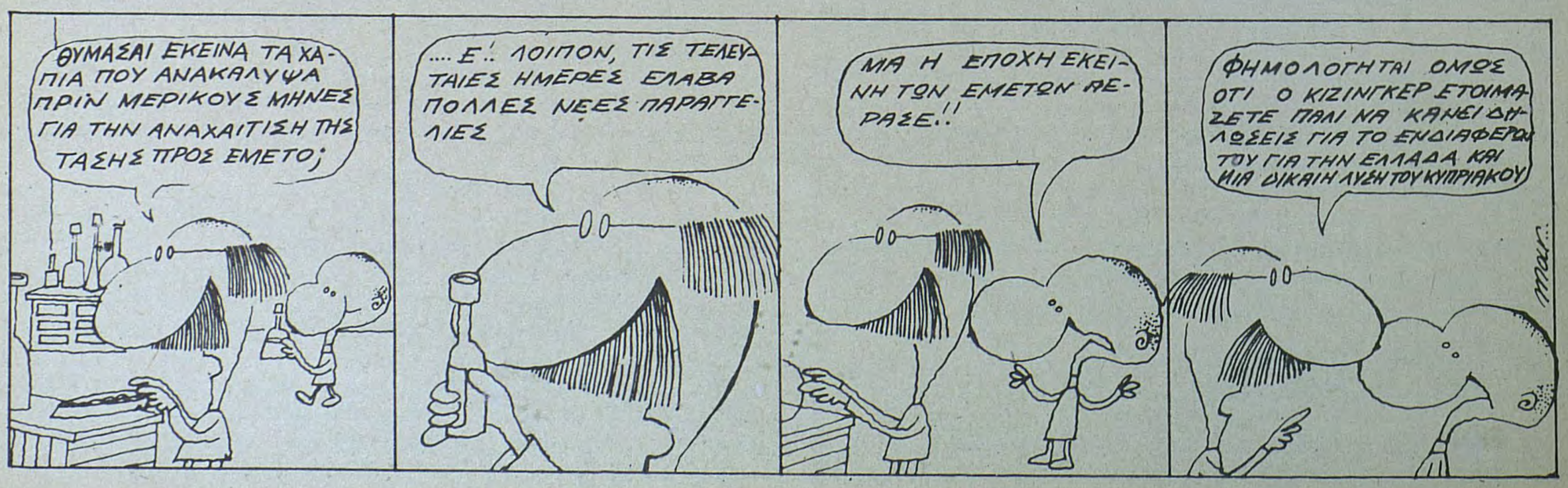

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

Τῆς Ἄννυς Θ. Κολτσιδοπούλου

Μιὰ ἄτυχη «ἐπιστροφὴ»

Ἡ παγκόσμια θεατρικὴ κρίση ποὺ ξέσπασε τὴν τελευταία πενταετία, ἔφερε μαζὶ μὲ τὰ πολλὰ δεινὰ κι ἕνα μεγάλο καλό. Τὴν «ἀναβίωση» κι ἀναθεώρηση τῶν κλασικῶν. Ἀρχαίων καὶ νεότερων. Ποτὲ ἄλλοτε, τόσοι πολλοὶ καὶ θαυμαστοὶ σκηνοθέτες δὲν καταπιάστηκαν μὲ τέτοιο ζῆλο καὶ διάθεση ἀνανεωτική, μὲ τὸ κλασικὸ ρεπερτόριο. Στὴν Εὐρώπη, ἡ κίνηση αὐτὴ προκάλεσε μικρὲς ἢ μεγάλες ἀλυσιδωτὲς ἐκρήξεις, κάτι ποὺ εἶναι βέβαια πολὺ φυσικό, τὴ στιγμὴ ποὺ τόσο θριαμβευτικά, ὁμαδικὰ κι αὐθόρμητα ἐπικυρώνεται ἀκόμα μιὰ φορὰ ἡ κλασικότητα τῶν κλασικῶν. Εἶναι μιὰ κίνηση τόσο μεγαλειώδης καὶ ζωϊκὴ αὐτὴ ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ θεάτρου στὶς ἀφετηρίες καὶ στοὺς ζωογόνους σταθμούς του, σὲ μιὰ ὥρα κρίσης καὶ κόπωσης. Ταυτόχρονα, ὅμως, ἡ ἐπιστροφὴ αὐτὴ χρησιμεύει γιὰ μέτρο ἐξέλιξης κι ὡρίμανσής του.

Ὁ Μίνως Βολανάκης, φτάνοντας μετὰ ἀπὸ ἐφτάχρονη ἀπουσία στὴν Ἑλλάδα, ἔδωσε τὸ σύνθημα στὸν τόπο μας (καὶ ὡς σκηνοθέτης καὶ ὡς διευθυντὴς θεάτρου) γιὰ μιὰ τέτοια οὐσιαστικὴ κι «ἐποικοδομητικὴ» ἐπιστροφή. Ὡς σκηνοθέτης διάλεξε νὰ «ἐπιστρέψει» στὸν «Βυσσινόκηπο» τοῦ Τσέχωφ (Κ.Θ.Β.Ε) καὶ ὡς διευθυντὴς ἀνέθεσε στὸν κ. Κ. Μιχαηλίδη νὰ σκηνοθετήσει στὸ ἴδιο θέατρο τὴ «Νόρα» τοῦ Ἴψεν. Ὅμως, τόσο στὴν πρώτη ἀπόπειρα (τουλάχιστον ὅπως ἔφτασε στὴν Ἀθήνα) ὅσο καὶ στὴ δεύτερη, ὁ Βολανάκης στάθηκε ἄτυχος. Ἡ πρόθεσή του προδόθηκε. Στὸν «Βυσσινόκηπο» τοῦ θεάτρου «Διάνα» (μὲ τὴν ἴδια διανομὴ ὅπως καὶ στὸ Κ.Θ.Β.Ε.), τὸ ὄνομα τοῦ σκηνοθέτη ἀπουσίαζε κραυγαλέα ἀπ' τὸ πρόγραμμα –καὶ τὸ χειρότερο– ἡ διδασκαλία του ἀπ' τὴν παράσταση. Στὴ «Νόρα» τοῦ Ἴψεν, ἡ πρόθεση τοῦ Βολανάκη γιὰ «ἀνανεωτικὴ» ἐπιστροφή, μεταβλήθηκε στὰ χέρια τοῦ σκηνοθέτη Κ. Μιχαηλίδη καὶ τῶν ἑρμηνευτῶν σὲ ἀσφυκτικὴ ἐπανάληψη παλαιῶν ἁμαρτημάτων.

Μὴν ἔχοντας δεῖ τὴν παράσταση τῆς Θεσσαλονίκης, δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ γνωρίζω τί ἀκριβῶς ἔφταιξε γιὰ τή... διπλὴ ἀπώλεια τοῦ Βυσσινόκηπου στὴν Ἀθήνα. Σ' ὅλη τὴν παράσταση, ἔψαχνα μάταια νὰ βρῶ αὐτὸν τὸν ὑπέροχο τσεχωφικὸ Βυσσινόκηπο, ποὺ τὸν περιμένει κανεὶς μέσα ἀπ' τὸ κείμενο νὰ «γεμίσει» σκηνὴ καὶ πλατεία μὲ ἄνθη βυσσινιᾶς, ἀέρα, χιόνι, φῶς, μαγεία, παρηγοριὰ κι ἀπατηλὰ στηρίγματα... Ἢ ἦταν ἀπ' ἀρχῆς ἀπὼν ὁ μεγάλος αὐτὸς πρωταγωνιστής, ἢ ἀρνήθηκε τὴ θέα του γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ποὺ κι ὁ σκηνοθέτης ἀρνήθηκε τὴν ὑπογραφή του.

Στὸν Ἴψεν τοῦ κ. Μιχαηλίδη δὲν ὑπῆρχαν παρόμοια προβλήματα ἀλλοίωσης ἢ καὶ ἀγνόησης τῶν σκηνοθετικῶν ἀπόψεων ἐκ μέρους τῶν ἑρμηνευτῶν. Ἡ παράσταση ἦταν ταχτοποιημένη καὶ φροντισμένη σὰν ἐπαρχιακὸ κουκλόσπιτο. Συχνὰ ρηχὴ καὶ φλύαρη μὲ ἄφθονα νατουραλιστικὰ στοιχεῖα, δικαίωνε τὸν Ἴψεν μόνο σὰν πολέμιο κάποιων ἠθικο-κοινωνικῶν προκαταλήψεων, σὰν ζωγράφο ἢ φωτογράφο τῆς ἐπαρχιώτικης νορβηγικῆς ζωῆς τοῦ καιροῦ του. Ποῦ οἱ δισυπόστατοι διάλογοι δίπλα στὰ ἐξωτερικὰ μιλήματα τῶν ἀνθρώπων, ποῦ ἐκεῖνα τὰ σιωπηρὰ μηνύματα ποὺ περνοῦν στὸν Ἴψεν ἀπὸ ψυχὴ σὲ ψυχὴ ἄφθογκα κι ὅμως συγκλονιστικὰ εὔλογα;

Οἱ ἠθοποιοί, ἀσυγχώρητα ἐξωτερικοί, φτιαχτοί, ἔδιναν τὴν ἐντύπωση πὼς περίμεναν μόνο τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ ρόλου τους. Ἦταν φανερὸ πὼς ὁ Ἴψεν ἀντιμετωπίστηκε μονοδιάστατα κι εὔκολα καὶ πὼς ἡ διδασκαλία τοῦ ψυχολογικοῦ δράματος δὲν ἦταν κὰν πρόθεση. Ἡ Νόρα, ποὺ κρατάει στοὺς ὤμους της ὅλο τὸ βάρος τῶν ἰψενικῶν φωτοσκιάσεων καὶ συγκρούσεων, φανερώθηκε νευρική, φτιαχτή, ὑπερβολικὴ ἢ ὑποτονικὴ μὰ οὔτε στιγμὴ συναρπαστική. Ἔλλειπε ἀπ' ὅλους ἡ σκηνοθετικὴ καθοδήγηση, ἔλλειπε ὁ ψυχισμὸς ἀπὸ ρόλους ποὺ ζητοῦν δόσιμο τοῦ ἠθοποιοῦ ἀμέριστο, ἐξυπνάδα, ἔνταση, δημιουργία καὶ αἰσθητήριο ἀλάθητο. Καὶ δίπλα σ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἀπουσίες, σημειώθηκε ἄλλη μιά: Ἡ ἀπουσία τοῦ ἰψενικοῦ κείμενου. Ἀλλοῦ ἔφταιγε ἡ ἀκουστικὴ τοῦ θεάτρου, ἀλλοῦ ἡ φωνητικὴ τῶν ἠθοποιῶν κι ὅπου σώζονταν αὐτὰ τὰ δύο, φταίχτης ἦταν ἡ μετάφραση τοῦ Βάσου Δασκαλάκη.

Ἂν σ' αὐτὴ τὴν ἰψενικὴ «ἐπιστροφὴ» ζητούσαμε νὰ μετρήσουμε τὴ θεατρικὴ ἐξέλιξη κι ὡρίμανση τοῦ τόπου μας, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦταν τουλάχιστον ἀποκαρδιωτικό.

Ἀκόμα πιὸ ἀποκαρδιωτικὴ εἶναι ἡ διαπίστωση πὼς αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ δύο ἄτυχες παραστάσεις τοῦ Τσέχωφ καὶ τοῦ Ἴψεν, σημείωσαν ἐμπορικὴ ἐπιτυχία σὲ μιὰ χρονιὰ γενικῆς κρίσης. Ἡ ζημιὰ λοιπὸν διπλή: Καὶ ἡ ἐπιστροφὴ στοὺς κλασικοὺς δὲν καρποφόρησε καὶ τὸ δυσεύρετο κοινὸ τὸ παραπλανήσαμε μὲ τρανταχτὰ ὀνόματα ἀστέρων, γιὰ νὰ τὸ ταΐσουμε ἀκόμα μιὰ φορὰ τὰ γνωστὰ ἑλληνικὰ θεατρικὰ μενού.

Οἱ Ἀφρ. Γρηγοριάδου, Ἕλλη Λαμπέτη, Ἀλ. Οὐδινότης, Δημ. Παπαμιχαήλ, Ἄννα Γεραλῆ σὲ πρόβα τοῦ Βυσσινόκηπου.

Μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Ἐρρίκου Ἴψεν «Τὸ σπίτι τῆς κούκλας» ποὺ παρουσιάζει ἡ Κεντρικὴ Σκηνὴ τοῦ ΚΘΒΕ. Στὴ φωτογραφία ὁ Στ. Καπάτος, ἡ Ἀντ. Βαλάκου καὶ ἡ Κατερίνα Χέλμη.

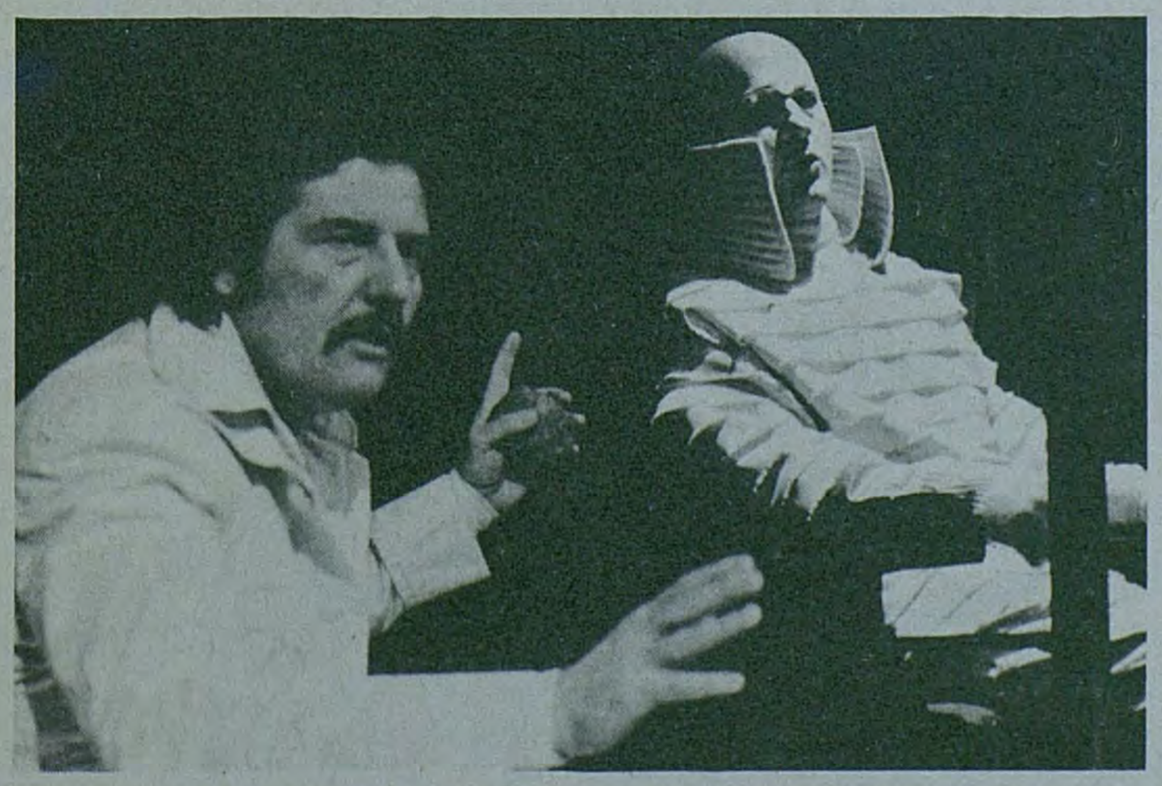

Μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Ἔλίας Κανέττι «Οἱ ἀριθμημένοι», ποὺ παρουσίασε τὸ ΚΘΒΕ στὴ Σκηνὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Στὴ φωτογραφία ὁ Γιάννης Βόγλης καὶ ὁ Γιάννης Κάσδαγλης.

«ΟΙ ΑΡΙΘΜΗΜΕΝΟΙ» τοῦ Ἔλία Κανέττι

Σὰν παρηγοριὰ κι ἀποζημίωση γιὰ ὅλην αὐτὴ τὴ γεμάτη ὑποσχέσεις πικρὴ περιπέτεια, ἦρθαν οἱ «Ἀριθμημένοι» τοῦ Ἔλία Κανέττι, σκηνοθετημένοι ἔξοχα ἀπὸ τὸν Μίνω Βολανάκη. Ἦταν μιὰ δουλειά, ποὺ ἴσως πρώτη φορὰ χαρήκαμε στὴν Ἑλλάδα. Μιὰ παράσταση γεμάτη θεατρικὴ μαγεία, σκηνικὴ πλαστικότητα, ἀκρίβεια κι αἰσθητικὴ ἀπόλαυση. Μιὰ ἀπόδειξη πὼς ἡ μπαγκέτα ἑνὸς ἱκανοῦ σκηνοθέτη μεταμορφώνει τὸν ἐγκαταλειμμένο ἠθοποιό, τὸν κάνει κάποτε μελετητὴ καὶ δημιουργό. Ποιὸς θὰ φανταζόταν ὅτι πίσω ἀπὸ τοὺς περίφημα δοσμένους ἀριθμημένους τοῦ Κανέττι βρίσκονταν οἱ ἴδιοι ἠθοποιοὶ ποὺ πρόδωσαν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἴψεν.

Τὰ σκηνικὰ καὶ τὰ κοστούμια τοῦ Διονύση Φωτόπουλου ἦταν μιὰ μοναδικὴ σπουδὴ κι ἀπόδειξη τῆς «ὀργανικότητας» τοῦ σκηνογράφου μέσα στὴ θεατρικὴ πράξη.

Ἂν τὸ ἔργο τοῦ Κανέττι –ποὺ σὰν πυρήνα ἔχει μιὰ φανταστικὴ κοινωνία ἀνθρώπων ποὺ ἐκ τῶν προτέρων γνωρίζουν τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου τους καὶ τ' ὄνομά τους φανερώνει τὰ χρόνια τῆς ζωῆς τους– ἂν αὐτὸ τὸ ἔργο εἶχε μιὰν ἔκβαση κι ἕνα ξετύλιγμα πιὸ οὐσιαστικὸ κι ἀξιόλογο, πέρα ἀπὸ μεταφυσικὲς κι ὀντολογικὲς ἀγωνίες σὲ παράλογο πλαίσιο, θὰ δικαιωνότανε πληρέστερα μιὰ ἄξια ὥρα τοῦ θεάτρου μας.

Ἄννυ Θ. Κολτσιδοπούλου

•ΜΟΥΣΙΚΗ•

ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΑΘΗΝΩΝ

Οἱ κυριώτερες συναυλίες τοῦ πρώτου τριμήνου τοῦ 1975

κριτικὴ ἐπισκόπηση τοῦ

Γιώργου Λεωτσάκου

ΠΛΗΘΩΡΑ ὕλης, στὸ προηγούμενο τεῦχος, δὲν ἐπέτρεψε τὴ δημοσίευση τῶν κριτικῶν μας σημειωμάτων τοῦ α΄ τριμήνου 1975 γιὰ τὶς συναυλίες τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας Ἀθηνῶν: Τὰ σημειώματα αὐτὰ πρέπει, φυσικά, νὰ διαβαστοῦν καὶ σὲ συνάρτηση μὲ τὴ συνέντευξή μας στὸ Χάρη Ξανθουδάκη (Βλ.«ΑΝΤΙ», Περίοδος Β΄ ἀρ. τεύχους 18, Σάββατο 3 Μαΐου 1975, σελ. 53–54). Ὡστόσο ἡ ἀνάθεση τοῦ καλλιτεχνικοῦ προγραμματισμοῦ τῆς Κ.Ο.Α. σὲ 5μελῆ, ἀρχικά, καὶ κατόπιν (ὕστερα ἀπὸ μιὰ σύντομη «ἐπάνοδο» τοῦ γεν. διευθυντῆ τῆς 7ετίας Ἀ. Παρίδη) σὲ 3μελῆ ἐπιτροπῆ μουσικῶν, ἀνάμεσα σὲ πλῆθος θετικὰ ἀποτελέσματα, βοήθησε ν' ἀνεβοῦν στὸ «πόντιουμ» πολλοὶ μαέστροι, ἰδίως νέοι, ἐνταφιασμένοι καλλιτεχνικὰ στὸ διάστημα τῆς δικτατορίας.

Ἔτσι, ὅποιο καὶ νὰ εἶναι τὸ μέλλον τῆς Κ.Ο.Α., ὅταν τὸ νέο, ὑπὸ ἐπεξεργασία, νομοσχέδιο, ψηφιστεῖ ἀπὸ τὴ Βουλή, μᾶς δόθηκε στὸ διάστημα αὐτὸ μιὰ πολύτιμη εὐκαιρία νὰ ἐκτιμήσουμε τὸ κεφάλαιό μας σὲ ἀρχιμουσικούς. Βέβαια στὸ τρίμηνο αὐτό, ἡ ἀνανέωση τῶν προγραμμάτων σημείωσε κάποια κάμψη σὲ σχέση μὲ τὸ προηγούμενο: αἰτία οἱ ἀναστατώσεις στὸν προγραμματισμὸ ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω.

Τέλος, ὅσο κι ἂν τὸ ἔχουμε γράψει πολλὲς φορές, δὲ βλάφτει νὰ ξεκαθαρίσουμε γιὰ μιὰ ἀκόμη, τί ἐννοούσαμε, σὰν λέγαμε, στὸ προηγούμενο, ὅτι ὁ νέος γεν. διευθυντὴς τῆς Κ.Ο.Α. δὲν πρέπει νὰ εἶναι δικτάτορας: δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἰσόβιος, ὅπως τώρα, ἀλλὰ νὰ διορίζεται μὲ 3ετῆ σύμβαση, ἀνανεώσιμη σὲ περίπτωση ποὺ θ' ἀποδειχτεῖ ἱκανοποιητικός.

Γιὰ τὴν Ἱστορία: Ἡ ἐμφάνιση δυὸ ἐλπιδοφόρων νέων μαέστρων ὅπως ὁ *Λευτέρης Χαλκιαδάκης* κι ὁ Εὐθ. Καβαλλιεράτος στὶς συναυλίες τῆς Κ.Ο.Θ. καὶ τὰ προγράμματα - πρότυπο ποὺ πρότειναν (ἔργα Ἑλληνικὰ καὶ νεώτερα) εἶχαν ἐγκριθεῖ ἀπὸ τὴν πρώτη, τὴν καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ μουσικῶν.

Ὁ Λ. Χαλκιαδάκης ἄρχισε μ' ἔργο «μπαρὸκ» - ἐποχῆς ὡς γνωστὸν μᾶλλον περιφρονημένης ἀπὸ τὴν Κ.Ο.Α. Διεύθυνε τὸ Κοντσέρτο Γκρόσσο ἀρ. 8 σὲ λα μείζ. τοῦ Βιβάλντι μὲ κινήσεις ἀκριβεῖς, πλαστικὲς κι ἄμεσα ἀποτελεσματικὲς σὲ μιὰ ἐκτέλεση καλοστημένη μὲ ἰδιαίτερα ἀνάγλυφες ρυθμικὲς καὶ φραστικὲς ἀξίες καὶ διάφανα πολυφωνικὰ πλέγματα. Ἐκτέλεση, κυρίως, μ' ὡραῖο στύλ: ἂς ἀκούστηκαν λίγο θαμπὰ στὸ α΄ μέρος κάποια περάσματα ταχύτατων φθογγόσημων.

Θαύματα ὅμως πέτυχε ὁ νέος μαέστρος σ' ἕνα σύγχρονο ἔργο, τὸ Κοντσέρτο γιὰ βιολὶ (1965) τοῦ Θ. Ἀντωνίου. Κι ἂς πάψει πιὰ ἡ Κ.Ο.Α. νὰ χαρακτηρίζει παραπειστικὰ «α΄ ἐκτελέσεις» ὅ,τι ἁπλῶς ἐκείνη καταδέχεται νὰ παίξει πρώτη φορά! Ἤ, ὅ που δὲν πρόκειται γιὰ α΄ παγκόσμια ἡ Ἑλληνικὴ ἐκτέλεση (ὁπότε κι αὐτὸ πρέπει ρητὰ ν' ἀναφέρεται) ἂς ἔχει τὴ στοιχειώδη εὐθύτητα ν' ἀναφέρει ὅτι ἁπλῶς ἐκείνη τὸ πρωτοπαίζει! Ἂς γυρίσουμε ὅμως στὸ ἔργο. Λίγες φορὲς στὴν Κ.Ο.Α. ὁ μοιρασμένος σὲ ὄργανα ἢ ὁμάδες σύγχρονος μουσικὸς λόγος εἶχε ἀποκτήσει τόσο συνοχὴ καὶ φυσικότητα, ἐκφραστικὴ εὐγλωττία καὶ πειστικότητα. Χάρη σ' αὐτὴ τὴ σχεδὸν ξένου ἐπιπέδου ἐκτέλεση ἀποδείχτηκε ὅτι τὸ ἔργο τοῦ Ἀντωνίου (α΄ ἐκτέλεση 16.8.65 ἀπὸ τὴν «Πειραματικὴ Ὀρχήστρα» τοῦ Μ. Χατζηδάκι, βλ. κριτική μας «ΝΕΑ» 18.6.65) διατηρεῖ ἕνα κύρος. Παρὰ τὴν κάποια μακρηγορία καὶ χαλαρότητα τῆς ὑφῆς ἡ προσοχή μας δεσμεύτηκε ἀπ' τὴν πρώτη νότα ὡς τὴν τελευταία. Ὁμότιμος συντελεστὴς τῆς ἐπιτυχίας κι ὁ σολίστ *Δημ. Βράσκος*. Παρὰ τὸ «μικρό» του ἦχο ἔπαιξε σωστά, καθαρά, μὲ σαφήνεια καὶ μουσικότητα.

Ἄψογα στημένη, ἡ Πρώτη Συμφωνία τοῦ Σοῦμαν ἀπόδειξε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ πόσο ἕνας καλὸς μαέστρος χρειάζεται τοὐλάχιστον 4 δοκιμές. Ἐδῶ κι ἐκεῖ ὑπῆρχαν θαμπὰ περιγράμματα (α΄ μέρος), σποραδικὲς «βαρύτητες» στὴ ροὴ τοῦ συμφωνικοῦ λόγου (β΄ Τρίο, Φινάλε) κι ἄλλες μικροατέλειες. Καὶ τόσα ὅμως ποὺ πέτυχε μέσα σὲ 9ωρη μόνο προετοιμασία ὁ Λ. Χαλκιαδάκης εἶναι πολλά. Εὖγε του! («Ρὲξ» 27.1.1975).

Τὶς θετικότατες ἐντυπώσεις παλιότερης ἐμφάνισής του μὲ τὴν «Παναρμόνια» ἀνανέωσε τώρα μὲ τὴν Κ.Ο.Α. (δὲν τὸν εἴχαμε ἀκούσει σὰν τὴν πρωτοδιεύθυνε, Νοέμβρη 1972) ὁ νέος μαέστρος *Εὐθ. Καβαλλιεράτος*. Δεῖγμα εὐαισθησίας στὴν ἔντεχνη μουσική μας παράδοση ἡ ἐπιλογὴ τῆς Πρώτης Σουΐτας (1903) τοῦ Διον. Λαυράγκα σὰν ἐναρκτήριου ἔργου, τὸν τιμᾶ ἰδιαίτερα. Εἶναι ἀπὸ τὶς πρῶτες ἀπόπειρες μεταφορᾶς δημοτικοῦ ἢ δημοτικογενοῦς ὑλικοῦ (ποιὲς νἄταν στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα οἱ ἄμεσες ἐμπειρίες δημοτικῆς μουσικῆς ἑνὸς Λαυράγκα;) σ' ἕνα ἰδίωμα μεταξὺ Μπιζὲ καὶ Σμέτανα ἢ Ντβόρζακ. Ἐκτέλεση μὲ ὡραῖα ἀποσαφηνισμένα ἠχητικὰ ἐπίπεδα, λαγαρὴ ροὴ ρυθμοῦ καὶ φράσης. Στὸ σημεῖο αὐτὸ κάποιες μικροαναστολὲς στάθηκαν χωρὶς σημασία, ὅπως ἄλλωστε καὶ τονικὲς ἀστάθειες μεμονωμένων ὀργάνων. Στὴν «Κλέφτικη Πατινάδα» τὸ σόλο βιολιοῦ ἴσως χρειαζόταν λιτότερο «βιμπρᾶτο».

Σαφῶς ἀντιραβελικὸ τὸ ἠχητικὰ «μυῶδες» παίξιμο κι ὁ μεστός, ρομαντικὸς ἦχος τοῦ σολίστ, πιανίστα *Πασκὰλ Ροζέ*, στὸ Κοντσέρτο σὲ σολ μείζ. τοῦ Ραβέλ. Στὸ Ἀντάτζιο ἀσσάϊ ἀτέλειωτα μέτρα παίχτηκαν ἀδιάφορα καὶ νυσταλέα ἐνῶ στὸ Πρέστο ὑπῆρχαν ἐλεγχόμενες, ἔστω, ἀλλ' ἀπαράδεκτες γι' αὐτὸ τὸ στὺλ τάσεις μεταμόρφωσης τοῦ πιάνου σὲ κρουστό. Παρὰ τὰ σποραδικὰ ἀτυχήματα ἄχρωμων πνευστῶν (ξυλίνων καὶ χαλκίνων) ἡ ὀρχήστρα ἀγωνίστηκε τίμια νὰ ὑπηρετήσει συνθέτη καὶ σολίστ.

Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς βραδιᾶς συγκέντρωνε ἡ α΄ ἐκτέλεση τῆς *Συμφωνίας* ἀρ. 9 (1945) τοῦ *ΝΤ. ΣΟΣΤΑΚΟΒΙΤΣ* (γ. 1906). Θὰ τὴ λέγαμε «Κλασσικὴ» Συμφωνία του, ἀφοῦ τὸ πνεῦμα της θυμίζει τὴν ἀνεπανάληπτη «Κλασσικὴ» τοῦ Προκόφιεφ. Ἂς εἶναι μεγαλύτερης διάρκειας, δωρικότερη καὶ πιὸ ἁδρόχρωμη στὴν ἐνορχήστρωση, πιὸ λιτὴ κι ἀπερίφραστη στὴ χάραξη τῶν περιγραμμάτων τῆς φόρμας. Ἡ ἑρμηνεία τοῦ Εὐθ. Καβαλλιεράτου στάθηκε μικρὸς θρίαμβος τῆς γνώσης, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καλαισθησίας σὲ πλῆθος ἀτέλειες τῆς ὕλης. Ἀνάλαφρη, ἀέρινη, μᾶς μετάδωσε ἄνετα τὴν ἀντίληψη τοῦ νέου μαέστρου γιὰ τὸ ἔργο. Παρὰ τὴν ἀδικαιολόγητη τρεχάλα καὶ τὸ θαμπὸ ἠχο τοῦ φλάουτου (α΄ μέρος - 2ο θέμα, β΄ μέρος) καὶ τοῦ ὄμποε, τὸ ἀνεξήγητο, κατ' εὐφημισμὸν «ρουμπᾶτο» τοῦ ἢ τῶν κλαρινέττων (β΄ καὶ γ΄ μέρος: ἐπίσης ε΄ μέρος, ἀρ. 72, μαζὶ μὲ τὸ ὄμποε). Παρὰ τὴν τονικὴ ἀστάθεια τῶν βιολιῶν, ψηλά. Ἰδιαίτερα εὔφημη μνεία ἀπονέμουμε στὸ μουσικότατο καὶ τονικὰ σωστό, ἐν πολλοῖς, σόλο τοῦ φαγκότου στὸ Λάργκο. Εὖγε! («Ρὲξ» 3.2.1975)

Ὁλόκληρο πρόγραμμα ἔργων 20οῦ αἰώνα (συντηρητικῶν, ἔστω, τῆς δεκαετίας 1925–35), νά κάτι ἀσυνήθιστο γιὰ τὴν Κ.Ο.Α. ποὺ θ' ἄξιζε νὰ ἐπαναληφθεῖ. Στὸ πόντιουμ ὁ *Βύρων Κολάσης*. Στὴν «Ἁπλῆ Συμφωνία» (1933–34) τοῦ Μπρίττεν τὰ δυὸ τελευταῖα μέρη, Αἰσθηματικὴ Σαραμπάντα κι Εὔθυμο Φινάλε, ἀπόχτησαν μεγαλορρημοσύνη κι ἐκφραστικὸ πλάτος στραουσιανοῦ συμφωνικοῦ ποιήματος - ἀταίριαστα μὲ τὴ μικρὴ φόρμα πού, ὀρθότατα, ὑπαινισσόταν ἡ ἑρμηνεία τῶν δυὸ πρώτων. Ἀτυχήματα συγχρονισμοῦ καὶ τονικὰ δὲν ἐμπόδισαν τὴ Δεύτερη Σουΐτα ἀπὸ τὸ ἀριστουργηματικὸ μπαλλέτο τοῦ Προκόφιεφ «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα» (1935–36) νὰ πάρει μορφὴ ποὺ πλησίαζε ἀρκετὰ ὅ,τι θὰ ζητοῦσε κανεὶς ἀπὸ μιὰ Κ.Ο.Α. καλλίτερα προετοιμασμένη.

Ἡ πρώτη, μέσῳ Κ.Ο.Α., γνωριμιά μας μὲ τὸν *Ἀλέξανδρο Μυράτ*, δὲν ἦταν παρὰ μιὰ σύσταση τοῦ νεότατου, ἐκκολαπτόμενου μαέστρου στὴ στοργική μας προσοχή. Πρὶν ὁριστικοποιήσουμε μιὰ κρίση θὰ τὸν ἀκούσουμε καὶ σ' ἀρκετὲς ἄλλες συναυλίες. Ἀρκετοὶ νέοι ὁμότεχνοί του ἐντυπωσίασαν ἀρχικὰ σὲ δυὸ καὶ τρεῖς συναυλίες, μὲ προγράμματα προφανῶς διδαγμένα ἀπὸ τὸν καθηγητή τους ἀλλὰ τὸ μέτρο τους μίκρυνε σὰν πῆραν ἐκεῖνοι τὴν πρωτοβουλία...

Οἱ κινήσεις τοῦ Ἀλ. Μυρὰτ εἶναι χορευτικῆς κομψότητας καὶ «καλλιγραφίας». Μερικὲς ὅμως ἀποβλέπουν φανερὰ ὄχι στὴν ὀρχήστρα ἀλλὰ στὸν ἐντυπωσιασμὸ ἑνὸς κοινοῦ ἕτοιμου νὰ γοητευτεῖ ἀπὸ τὸ ρομαντικότατο παρουσιαστικὸ τοῦ νέου. Ἔτσι ἀρκετὲς φορὲς εἴχαμε τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ ἠχητικὸ ἀποτέλεσμα ὀφειλόταν κυρίως σὲ μιὰ ὀρχήστρα προθυμότατη νὰ τοῦ παρασταθεῖ. Χωρίζει τὸ ὑλικὸ σὲ ἠχητικὰ ἐπίπεδα μὲ ἀξιέπαινη ὀρθότητα καὶ γοῦστο καὶ στήνει συχνὰ ὡραῖες «σονοριτέ». Αὐτὰ ὅμως ἀφοροῦν στὰ στατικὰ στοιχεῖα τῆς μουσικῆς: ἀκόμη δὲν τραγουδᾶ κι ἰδίως δὲ «φραζάρει» μὲ ἄνεση. Τὶς ἀμήχανες τομὲς φράσεων στὸ «Πόκο Ἀντάτζιο» τῆς Συμφωνίας ἀρ. 36 σὲ ντο μείζ. ἔργο Κ.425, «τοῦ Λίντς» τοῦ Μότσαρτ, διαδέχτηκαν τὸ κάπως ὑποτονικὸ Τρίο καὶ τὸ ψυχρὰ «καλλιγραφημένο» Φινάλε. Στὴ Δεύτερη Συμφωνία τοῦ Σιμπέλιους, ποὺ τὸ μεγαλύτερο μέρος της (ἰδίως τὸ Ἀντάντε μὰ ρουμπᾶτο) κατακερματίστηκε σ' ἕνα «μωσαϊκὸ» ἀπὸ ψηφίδες - μοτίβα ὅπως - ὅπως συγκολλημένα, διαπιστώσαμε τί ἔφταιγε: ὑπερτονίζοντας ὁρισμένες «θέσεις», «ἔκοβε» τοὺς μουσικοὺς ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἔπρεπε νὰ τοὺς παρασύρει σὲ τραγούδι. Καὶ τὸ κορύφωμα τοῦ φινάλε εἶχε μιὰ πολὺ ἐξωτερικὴ μεγαλορρημοσύνη ποὺ δὲν πρόδιδε μουσικότητα.

Ὡστόσο διακριτικὴ ἦταν ἡ συμπόρευσή του μὲ τὸν ἐμπειρότατο σολίστ, πιανίστα *Πιὲρ Σανκάν*. Τόσο ἔμπειρο ὥστε νὰ ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτό του μιὰ τεχνικὰ

ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἀλλ' αἰσθητικὰ ἐξοργιστικὴ παρερμηνεία τοῦ Κοντσέρτου γιὰ πιάνο σὲ ρε ἐλ., ἔργο Κ. 466 τοῦ Μότσαρτ, ὅπου τὰ πιὸ αἰθέρια «πιανίσσιμι» συνυπῆρχαν μὲ ροσσίνειους καλπασμοὺς τῆς ρυθμικῆς ἀγωγῆς καὶ μπουζόνεια ξεφαντώματα τῆς δυναμικῆς, καθὼς καὶ τοῦ ἤχου. («Ρὲξ» 24.2.1975).

Τὸ ἀνεπαρκέστατο 9ωρο τῶν δοκιμῶν ἐπέβαλε στὸ *Διαμαντῆ Διαμαντόπουλο* νὰ παρουσιάσει πρόγραμμα κάπως μικρότερο, ἀπὸ τὴ στιγμὴ μάλιστα ποὺ κύριο ἔργο του ἦταν ἡ σουΐτα ἀπὸ τὸ «Πουλὶ τῆς Φωτιᾶς» τοῦ Στραβίνσκυ. Γενικὰ ἔστησε ὅλα τὰ ἔργα μὲ γοῦστο καὶ φιλοκαλία, τὰ κίνησε ἀρκετὲς φορὲς μὲ ὡραία ἄνεση ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπόφυγε σποραδικὴ ὑποτονία καθὼς καὶ περάσματα ποὺ χρειάζονταν περισσότερο «φινίρισμα» τοῦ ἤχου καὶ τοῦ παιξίματος ὁρισμένων ὁμάδων ὀργάνων ἢ ὀργάνων. Ὁπωσδήποτε τὸ Κοντσέρτο Γκρόσσο ἔργο 3, ἀρ. 4 (1743) τοῦ μόλις γνωστοῦ Ἰταλοῦ Φραντσέσκο Μπαρσάντι (γενν. 1690 - θαν. πρὶν τὸ 1776), ἀδιάφορο ἔργο σχολῆς, μποροῦσε νὰ λείπει. Γραμμένο γιὰ δυὸ κόρνα (ἀρκετὰ καθαρὴ ἐκφορά, παρὰ τὰ μικροατυχήματα), τύμπανα καὶ ἔγχορδα σ' ἕνα ἰδίωμα συμβατικό, θὰ μποροῦσε νὰ συναρπάσει μόνο μὲ μιὰ λαμπερὴ καὶ γεμάτη νεῦρο ἐκτέλεση. Πράμα ποὺ δὲ συνέβη. Θὰ προτιμούσαμε ὁ χρόνος προετοιμασίας του νὰ εἶχε ἀφιερωθεῖ στὴ γοητευτικὴ Συμφωνία σὲ ρε μείζ., ἔργο Κ.181(1773) τοῦ Μότσαρτ (ἡ ἐκτέλεσή της εἶχε πολὺ ὡραῖες στιγμὲς) καὶ ἰδίως, στὸν Στραβίνσκυ: ἔργο σαφῶς ἀνώτερο τῶν δυνατοτήτων τῆς Κ.Ο.Α. γιὰ λαμπερὰ ἠχοχρώματα ποὺ ἴσως ὁ μαέστρος, μὴ διαθέτοντας ἄνεση χρόνου, θὰ ἔπρεπε ν' ἀποφύγει. Ὅσο κι ἂν δὲν ἔλειψαν οἱ ἐνδιαφέρουσες στιγμές, ὅπως τὸ κορύφωμα τοῦ «Χοροῦ τοῦ Καστσέϊ» καὶ τὸ «Νανούρισμα».

Ἡρωϊκὰ συνόδεψε ὁ Διαμαντῆς Διαμαντόπουλος τὴν γηραιὰ καί... μὲ ἔξωμο ἐσθῆτα σολίστ (χάθηκαν οἱ νέοι Ἕλληνες;) *Ζὰν - Μαρὶ Νταρρὲ* ποὺ εἶχε ξαναεμφανιστεῖ (πρὶν δεκαετίες;) μὲ τὴν Κ.Ο.Α. Ὁ ἦχος, ἡ ἔκφραση καὶ πλῆθος περάσματα πρόδιναν ἄσφαλτα τὴν ἄλλοτε σεβαστοῦ διαμετρήματος πιανίστα. Ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἀνατριχιαστικὰ φάλτσα κι ἀκόμη περισσότερο διαλείψεις μνήμης ποὺ ἦταν ἀναπόφευκτο ν' ἀποπροσανατολίσουν τὴν ὀρχήστρα ἔπεισαν πέρα ἀπὸ τὴν παραμικρὴ ἀμφισβήτηση ὅτι ἡ καλλιτέχνις ἔπρεπε νὰ ἔχει σταματήσει ἀπὸ καιρό. Κρίμα. («Ρὲξ» 3.3.1975).

Ἡ συναυλία αὐτὴ τοῦ *Τσοῦ Χούϊ* μᾶς ἔκαμε νὰ συνειδητοποιήσουμε μ' εὐγνωμοσύνη πόσο ἀνεκτίμητη στάθηκε τὸν τελευταῖο χρόνο περίπου ἡ προσφορά του στὴ Ἑλληνικὴ μουσικὴ ζωή: ὄχι πιὰ μόνο σὰν ὑψηλὸ ἐπίπεδο ἐκτελέσεων ἀλλὰ καὶ σὰν διεύρυνση τοῦ φάσματος τῆς «ζωντανῆς» μουσικῆς ποὺ προσφέρεται στὸ κοινό μας - ἀπὸ τὴν «Ἀριάδνη στὴ Νάξο» τοῦ Στράους καὶ τὴ «Ζωὴ ἑνὸς Ἀκόλαστου» τοῦ Στραβίνσκυ στὴ Λυρικὴ ὡς τὰ 5 Κομμάτια γιὰ ὀρχήστρα τοῦ Σαῖνμπεργκ καὶ τὴν «Πασσακάλια», ἔργο 1 τοῦ Βέμπερν, στὴν Κ.Ο.Α. Μὲ τὴν τελευταία τούτη σύνθεση ἄρχισε τὴ φορὰ αὐτὴ τὸ πρόγραμμά του. Ὑπακούοντας σὲ μιὰ βαθύτερη μουσικὴ καλαισθησία ἀντίκρυσε τὴ ρομαντικὴ ὀρχήστρα τοῦ συνθέτη ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς «μουσικῆς δωματίου» (ἴσως καὶ τῆς μινιατούρας) ποὺ χαρακτηρίζει τὴ μετέπειτα παραγωγή του. Προσάρμοσε λοιπὸν ἀνάλογα τὴ δυναμικὴ καὶ τὴν πυκνότητα τοῦ ἤχου καὶ τραγούδησε τὸ ἔργο μὲ λιτότητα καὶ ἐλαφράδα, ὑπογραμμίζοντας ὅλη τὴ βαθύτερη λειτουργικότητα τονισμῶν, στίξεων, ἀναπνοῶν, κυματισμῶν τῆς φράσης κ.τ.λ. Πρὸ πάντων πέτυχε τέτοια διαφάνεια ἤχου καὶ φυσικότητα ἐκφορᾶς τοῦ λόγου ὥστε ἦταν εὐκολότατος ὁ ἐννοιολογικὸς συσχετισμὸς ὅλων τῶν φωνῶν μὲ τὸ ἁπλούστατο θέμα τοῦ ἔμμονου μπάσου.

Ἀνάλογα ἀντιμετώπισε καὶ τὴ «Φανταστικὴ Συμφωνία» τοῦ Μπερλιόζ. Ὅπως ὁ μεγάλος Λεττονὸς μαέστρος Ἄρβιντ Γιάνσονς ποὺ εἴχαμε ἀκούσει πρὶν 10 χρόνια περίπου στὸ Ἡρώδειο (ἡ ἑρμηνεία του τῆς «Φανταστικῆς» ὑπάρχει σὲ δίσκους «Μελόντιγια») ἀγνόησε τὶς καθιερωμένες ἑρμηνεῖες τοῦ ἔργου κι ἀντίκρυσε τὸ «γράμμα» του μὲ μάτι «παρθένο» κι ἀπροκατάληπτο. Μὲς στὴ λιτότητα τῶν γραμμῶν του καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ἔνταση τῶν φωτισμῶν του ἀξιοποίησε ἐκφραστικὰ πλῆθος στοιχεῖα παραμελούμενα συνήθως. Ἔτσι λεπτὲς ρυθμικές, στικτικὲς κ.τ.λ. πινελλιές, ἀπὸ «διακοσμητικὲς» παρουσίες μεταμορφώνονταν σὲ πηγὲς κρυφῆς δραματικῆς ἐνέργειας ἢ σὲ παράγοντες ποὺ χάριζαν στὸ λυρικὸ πάθος χροιὰ ἐντελῶς ἄλλη ἀπὸ τὴ συνηθισμένη. Ἡ πρωτοτυπία τῆς θεώρησης ἔγινε ἄμεσα αἰσθητὴ ἀπὸ τὴ «Σκηνὴ στοὺς ἀγροὺς» καὶ πέρα: ἰδίως στὴν «Πορεία στὸ μαρτύριο» καὶ στὸ «Ὄνειρο μιᾶς ὀργιαστικῆς νύχτας», ὅπου κάθε νότα εἶχε τὴ διαύγεια ἑνὸς ἐφιάλτη. Ὅλη ἡ σύλληψη θύμιζε ἕνα φοβερὸ κινέζικο «Παραβὰν τῆς Κόλασης». Δίκαιη στάθηκε ἡ ἀποθέωση τοῦ μαέστρου ἀπὸ τὸ κοινό: τέτια ἑρμηνεία ἀποτελεῖ σταθμὸ ἀκόμη καὶ διεθνῶς!

Σολίστ ὁ βιολοντσελλίστας *Σωτ. Ταχιάτης* σ' ἕνα κοντσέρτο τοῦ Φράντς Ντάντσι (1763–1826) συνθέτη τῆς β΄ γενιᾶς τῆς Σχολῆς τοῦ Μάννχαϊμ. Παρὰ τὴν ἀμέριστη κι ἀποτελεσματικότατη συμπαράσταση τοῦ μαέστρου, ὁ ὠχρὸς ἦχος τοῦ σολίστ κι ἰδίως ἡ φοβερὴ τονικὴ του ἀστάθεια (ἴσως καὶ 80% ἀπὸ τὶς νότες ἦταν φάλτσες ἢ τονικὰ ἐλαττωματικὲς!) μᾶς ἔδωσαν ἀσαφῆ ἰδέα τοῦ ἔργου. Θὰ θέλαμε νὰ τὸ ξανακούσουμε γιὰ νὰ καταλάβουμε πῶς ἀκριβῶς εἶναι τὸ μέρος τοῦ σολίστ. («Ρὲξ» 10.3.1975).

Ἡ τελευταία συναυλία τοῦ *Δημ. Ἀγραφιώτη* μὲ τὴν Κ.Ο.Α. ὑπογράμμισε ἀκόμη ἀδρότερα κάποια ἐρωτηματικά μας γιὰ τὴν τεχνική του, ἤδη κάπως βασανιστικὰ μετὰ τὴν προηγούμενη (16.12.74, βλ. «ΝΕΑ» 13.1.75) ἐμφάνισή του καὶ πολλαπλασίασε ἐνστάσεις μας γιὰ τὸ πῶς ἀντιμετωπίζει κάποια προβλήματα ὕφους καὶ ἔκφρασης. (Ἀντιπαρερχόμαστε τὸ κάπως ἀνορθόδοξο πρόγραμμα, μ' ἕνα πρωτορομαντικὸ - Μέντελσον - ἀνάμεσα σὲ δυὸ διαφορετικοῦ στὺλ ἔργα 18ου αἰώνα - Χαῖντελ καὶ Χάϋντν).

Ἐξὸν ἀπὸ στιγμιαῖες ἐξαιρέσεις ὅλη ἡ «Μουσικὴ τῶν Πυροτεχνημάτων» τοῦ Χαῖντελ, δίχως καθαρὰ καὶ καλοζυγισμένα ἠχητικὰ πλάνα, μὲ μπόλικες τονικὲς ἁμαρτίες τῶν πνευστῶν καὶ μὲ περίσσειες ἠχητικὲς τραχύτητες κύλισε στὸ ἴδιο ἐπίπεδο μιᾶς κραυγαλέας δυναμικῆς. Στὴν «Μπουρρὲ» οἱ τρομπέττες, μὲ τὴν ἀδιάλειπτη παρέμβασή τους μποροῦσαν νὰ ἀποτελέσουν ἕνα ὡραῖο ἀντιφωνικὸ «ἐφφέ», ποὺ ὅμως δὲν ἔγινε. Καὶ σ' ἕνα ἀπὸ τὰ Μενουέττα ὁ μαέστρος ἐνῶ μὲ τὸ ἀριστερὸ καλοῦσε τὴν ὀρχήστρα σ' ἕνα χαμήλωμα τῆς δυναμικῆς, μὲ τὸ δεξὶ ἐξακολουθοῦσε νὰ δίνει τὸ μέτρο μὲ κινήσεις πλατειές, νευρώδεις σχεδόν. (Γενικὸ ἀπὸ τὴ ρυθμοδότησή του, παρὰ τὴν προσπάθεια του, ἔλειπε ἡ πλαστικότητα.)

Σολίστ, ἡ *Πόπη Νούσια* στὸ Κοντσέρτο ἀρ. 1 γιὰ πιάνο τοῦ Μέντελσον, μόνο στὸ Ἀντάντε, παρὰ τὰ διαφόρων λογιῶν ἠχοχρώματα ποὺ χρησιμοποίησε, κινήθηκε σ' ἕνα σωστὸ ἐκφραστικὸ κλίμα. Στ' ἄλλα μέρη (ἰδίως στὰ γρήγορα περάσματα) τὸ ἀπαράδεκτο πλῆθος τῶν τονικῶν ὀλισθημάτων ἀποτελοῦσε, φοβόμαστε, συντριπτικὴ ἐτυμηγορία γιὰ τὸ ἐγχείρημά της. («Ρὲξ» 31.3.1975).

•ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ•

ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

τοῦ Ἀλ. Γ. Ξύδη

Περιδιάβαση στὴν Πανελλήνια

Μπρὸς στὸ πρόβλημα νὰ προσφέρει στὸ μεγάλο κοινὸ ἕνα μίτο πορείας μέσ' στὸ πυκνὸ δάσος τῶν ἑτερόκλητων ἔργων ποὺ ἀντικρίζει μόλις διαβεῖ τὸ κατώφλι τοῦ Ζαππείου, ὁ κριτικὸς πρέπει νὰ βάλει ἀρκετὸ νερὸ στὸ κρασὶ τῶν ἀξιώσεών του. Πρέπει νὰ βρεῖ τρόπο ν' ἀξιοποιήσει τὴν ἐμπειρία καὶ τὴν ἐνημερότητά του ἔτσι ποὺ νὰ βοηθηθεῖ στὴν πορεία του ὁ μὴ - ἔμπειρος, ὁ μὴ - ἐνημερωμένος, ἀλλὰ ὄχι ἀπαραίτητα μὴ - εὐαίσθητος, μὴ - ἐπιδεκτικὸς παίδευσης μέσος θεατής, καὶ νὰ ἐφοδιασθεῖ μὲ στοιχειώδη σημάδια ἀναφορᾶς, ἀναγνώρισης καὶ στάθμισης.

Σ' αὐτὰ ὅταν σταθεῖ θὰ μπορέσει νὰ ἐκτιμήσει εἴτε τὴν πρόοδο ποὺ ἔχει κάνει ὁ ἴδιος στὴν παίδευσή του, εἴτε, ἂν ἔχει προσλαμβάνουσες παραστάσεις, τὴν πρόοδο ποὺ ἔχει ἐπιτελέσει ἕνας συγκεκριμένος καλλιτέχνης τοῦ ὁποίου παλιότερα ἔργα γνωρίζει ἢ τὶς νέες ἐκδηλώσεις μιᾶς τάσης ποὺ τὴν ἔχει παρακολουθήσει, ἢ τέλος τὴ σημερινὴ θέση τῆς ἑλληνικῆς τέχνης γενικά.

Στὸ γνέσιμο ἑνὸς τέτοιου μίτου ὁ τρόπος καὶ τὸ σύστημα (ἂν ὑπάρχει) μὲ τὸ ὁποῖο παρουσιάζονται τὰ ἔργα στὸ Ζάππειο ἐλάχιστα βοηθάει. (Ἂς ἦταν τουλάχιστο ἀριθμημένες οἱ αἴθουσες!) Ἀπ' τὴ μιά, ἐμπρόθετα, κατὰ τὸν κατάλογο, ἀναμίχθηκαν τὰ ζωγραφικά, τὰ χαραχτικά, τὰ κεραμικά, τὰ διακοσμητικὰ ἢ «ἐλαφρᾶς ὕλης» καὶ τὰ γλυπτικὰ ἔργα, ἐνῶ ἐλάχιστα εἶναι τόσο προχωρημένα ὥστε νὰ μὴν κατατάσσονται καθαρὰ σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς κατηγορίες αὐτές. Ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲ φαίνεται ν' ἀναζητήθηκε καμιὰ κατανομή, ἔστω καὶ πολὺ γενική, κατὰ «σχολές», γενιές, ἢ θέματα, καμιὰ κατάταξη σὲ παραστατικοὺς καὶ ἀφηρημένους, ἰμπρεσιονιστὲς καὶ φώβ, σουρρεαλιστές, ναΐφ, καὶ «ἑλληνικοὺς» κ.ο.κ., ὅλα συρτάρια ἀπεχθῆ στοὺς καλλιτέχνες, μὲ τὸ δίκιο τους, ποὺ χρειάζονται ὅμως γιὰ νὰ βοηθηθεῖ ὁ μέσος θεατὴς νὰ φτιάξει μιὰ δικιά του κλίμακα ἀξιῶν καὶ προτιμήσεων, ἕνα ἀτομικὸ σύστημα συρταριῶν μὲ τὸ ὁποῖο θὰ ἐμπλουτιστεῖ, θὰ παιδευτεῖ, ἢ ἁπλῶς θὰ βρίσκει κάθε στιγμὴ τὴ μεγαλύτερη τέρψη.

Ὁ μίτος λοιπὸν ποὺ προσφέρω

εἶναι ἀναγκαστικὰ κομματιασμένος, γεμάτος κόμπους. Τὸν ὁδήγησα ὡς τὸ τέλος, ὅσο καλύτερα μπόρεσα νὰ τὸν διαμορφώσω, μὲ πολλὲς ἐπισκέψεις στὸ Ζάππειο, προσπαθώντας νὰ μετατρέψω τὸν ἑαυτό μου σ' ἕναν πολὺ ἐπιεικῆ, ἂν καὶ ἐνήμερο, θεατή.

Ἀκόμα καὶ μὲ τέτοιες προϋποθέσεις, εἶναι τόσο δύσκολη ἡ ἐντόπιση ἔργων ποιότητας, ὥστε στιγμὲς-στιγμὲς ν' ἀναρωτιέται κανεὶς ἂν ὑπάρχουν. Εὐτυχῶς ποὺ μερικὰ ξεχωρίζουν φωναχτὰ ἀπὸ τοὺς τοίχους, ὅπως τὰ λάδια τοῦ Στάμου (830-831) καὶ τοῦ Πιερράκου (715-716), τὰ σχέδια τοῦ Ἀνδρέου (27-29), τὰ λάδια καὶ οἱ χαλκογραφίες τῆς Κομνηνοῦ (361-65), οἱ μεταξοτυπίες τοῦ Χόροβιτς (965-66). Δίνουν μὲ εἰλικρίνεια καὶ μὲ ἀκρίβεια τὸ μέτρο τοῦ ταλέντου τοῦ καθενός, πού, ἰδίως στὴν περίπτωση τοῦ Στάμου, εἶναι ἰδιαίτερα ρωμαλέο, καὶ κατακυρωμένο ἄλλωστε ἀπὸ τὸ διεθνὲς κοινό. Κανείς τους δὲν ἔχει ἐμφανιστεῖ τὰ τελευταῖα χρόνια σὲ τέτοιες ὁμαδικὲς ἐκθέσεις τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ὥστε ν' ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὸ κοινό. Ἐπιβάλλονται ἐδῶ ἔντονα μὲ τὴν πρώτη παρουσία τους.

Ἄλλοι ἀναγνωρίζονται ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν ποιότητά τους, ἀλλὰ καὶ γιατὶ εἶναι γνώριμα τὰ ἔργα τους καὶ στὸν κριτικό, ἀλλὰ καὶ στὸ ἀθηνέικο κοινό, ἀπὸ πρόσφατες ἀτομικὲς ἐμφανίσεις τους (Γαΐτης, 122-23, Κατράκη 130-32, Κοντὸς Δ. 369-70, Λογοθέτης 467-68, Στεφόπουλος 840-41). Καὶ οἱ πέντε μετέχουν μὲ ἔργα μιᾶς προσωπικότητας κιόλας διαμορφωμένης. Ἴσως τὰ χάσει τὸ κοινὸ βλέποντας τὶς διαφορὲς ποὺ χωρίζουν τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλο. Πρέπει νὰ ξέρει ὅμως πὼς οἱ πέντε αὐτὲς μετα-ἀφαιρετικὲς δημιουργίες, καὶ ἄλλα παρόμοιας ποιότητας ἔργα κρατοῦν ψηλὰ τὴ γενικότερη στάθμη τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

Ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς μὲ κάποιο ὄνομα «καινούργιους» (ποὺ μετέχουν δηλ. πρώτη φορὰ σὲ Πανελλήνια μετὰ τὴ δικτατορία) εἶναι κρίμα ποὺ ἐκθέτουν μόνο «δείγματα» τῆς δουλειᾶς τους, ἕνα μοναδικὸ ἔργο ποὺ χάνεται μέσα στὸ πλῆθος, δίχως νὰ εἶναι ἀπόλυτα χαρακτηριστικό. Ἀκόμα κ' ἡ ἐπιλογὴ τῶν δύο ἔργων τοῦ Τάκη (81,82) καὶ ὁ τρόπος παρουσίασής τους (σὰ ν' ἀποτελοῦσαν ἕνα σύνολο) δὲ δίνει στὸν ἀπληροφόρητο θεατή, ποὺ πρώτη φορὰ ἀντικρίζει τέτοια ἔργα, νὰ καταλάβει πὼς πρόκειται γιὰ ἕναν ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους τῆς σύγχρονης εὐρωπαϊκῆς τέχνης.

Ὅσο γιὰ τὰ μοναδικὰ ἔργα τοῦ Κωνστ. Ξενάκη (601), τοῦ Φιλόλαου (919), τοῦ Ἰάσονα Μολφέση (537 ποὺ κρύβεται στὸν κατάλογο πίσω ἀπὸ ἕνα ἀπίθανο τυπογραφικὸ λάθος) περνοῦν ἀπαρατήρητα μέσα στὴ θάλασσα τῆς μετριότητας, καθὼς οὔτε ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ ἔχουν, οὔτε τόσο γερὰ μέσα στὴ συνολικὴ παραγωγή τους ὥστε νὰ ἐπιβάλλονται μὲ τὴν πρώτη. Εἶναι ὑποτιμητικὸ καὶ γιὰ τὸν καλλιτέχνη, καὶ γιὰ τὸ κοινό, ἡ ξεκρέμαστη παρουσία τῶν ἔργων αὐτῶν τῶν σημαντικῶν ἀπόδημων καλλιτεχνῶν γιὰ χάρη μιᾶς καθαρὰ συμβολικῆς συμμετοχῆς. Εἰδικὰ στὴν περίπτωση τοῦ Τάκη καὶ τοῦ Ξενάκη (ὅπως καὶ τοῦ Φασιανοῦ (912) ποὺ μετεῖχε καὶ σὲ δυὸ Πανελλήνιες τῆς δικτατορίας) μοιάζουν διαλεγμένα τὰ ἔργα πρόχειρα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα στὶς γκαλερὶ ποὺ τοὺς ἀντιπροσωπεύουν ἐδῶ. Λιγότερο «δειγματοληπτικὴ» ἐκπροσώπηση ἀξίζουν ἐπίσης ὁ ἀφηρημένος ἰμπρεσιονισμὸς τῆς Κριεζῆ (417 Παρίσι), ἡ ἐξπρεσιονιστικὴ γλυπτικὴ τῆς Σπητέρη (823-24 Παρίσι), ἡ φίνα κεραμικὴ τῆς Μ. Βογιατζόγλου (107). Ὅπως ὅλοι (ἐχτὸς ἀπὸ ἕνα) ποὺ ἀναφέρθηκαν ὡς τώρα, ἔτσι κ' οἱ πιὸ πολλοὶ (29) ἀπὸ τοὺς 42 ἄλλους καλλιτέχνες (36 ζωγράφους καὶ χαράχτες, 6 γλύπτες) ποὺ τράβηξαν τὴν προσοχή μου, ἀνήκουν στὶς τάξεις τῶν «καινούριων». Μερικοὺς παλιοὺς γνώριμους «παραστατικοὺς» τοὺς ξαναβρίσκω νὰ διατηροῦν τὴν ἴδια ποιότητα καὶ εὐαισθησία: τὸν ἔξοχα ζωγραφικὸ πάντα Πεντζίκη (697-699), τὸν Νάκη Καρτσωνάκη (582-83) μὲ τὴν ἴδια ἀνεπιτήδευτη καταγραφὴ καθημερινῶν γεγονότων, τὴν ποιητικὴ ζωγραφικότητα τῆς Καραγάτση (305-6), τὸν Κοψίδη (413-14) μὲ δυὸ πίνακες ὅπου ἡ αὐθορμησία ζωντανεύει τὴ λαϊκοβυζαντινὴ ἐπιτήδευση, τὸν Ἀρ. Ἀγγελόπουλο (6) ποὺ ἔχει ἐπανέλθει στὸ ρεαλισμὸ μὲ μιὰ κάπως θεατρικὴ σύνθεση. Σ' ἕνα πιὸ γνήσιο νεο-ρεαλιστικὸ κλίμα ξεχωρίζουν τὰ ἔργα «δείγματα» τῶν νεότερων Βουδούρογλου (114), Ἡρῶς Κανακάκη (288), Κατζουράκη (328).

Ἀλλὰ καὶ μερικῶν «ἀφηρημένων» τὰ ἔργα ξεχωρίζουν, ὅπως τῆς Φιλαρέτου (915-16), τῶν γλυπτῶν Κωνσταντίνου ἀπὸ τὴν Κύπρο (436-37), Παπαλοΐζου (661-62) καὶ Πατσόγλου (690-91) ἀπὸ τὸ Παρίσι, ποὺ δὲν ἔχει συχνὰ δυνατότητα τὸ εὐρύτερο ἑλληνικὸ κοινὸ νὰ γνωρίσει ἔργα τους.

Τῶν περισσοτέρων «καινούριων» πού, κατὰ τεκμήριο, πρέπει νὰ εἶναι νεότεροι στὴν ἡλικία, δὲν ἔχω ξαναδεῖ δουλειά. Αὐτὴ ποὺ ἐκθέτουν ἐδῶ, ξυπνάει περιέργεια γιὰ τὶς μελλοντικὲς ἐξελίξεις τους. Τοὺς ξεχωρίζω σὲ διάφορες εὐρύτατες τεχνοτροπικὲς κατηγορίες γιὰ νὰ ὑποβοηθήσω τὸν ἐπισκέπτη τοῦ Ζαππείου ποὺ τυχὸν θὰ μὲ διαβάσει:

Παραστατικοὶ διάφορων ἀποκλίσεων:

Ἰμπρεσιονιστὲς-φώβ: Κοντὸς Γρ. (367-68 Καλιφόρνια), Κορμπῆς (377-79), Πεφάνης (714), Πλακωτάρη (721-22) ὅλοι μὲ τοπία σὲ διάφορες διαθέσεις.

Πιὸ ἐξπρεσιονιστές: Μπιτσάκη (566-67 Παρίσι), Σανταντώνιος (759-60 Παρίσι) Χαραλαμπίδης Ἀνδρ. (939-40 Κύπρος), Ράτσικας (739-40 Παρίσι).

Ἀφηρημένοι
μὲ κλίση πρὸς ἕνα γεωμετρισμὸ ἢ κυβισμό:

Ἀσημακόπουλος (59-60) μὲ ἀξιόλογες κατασκευές, Ἀπέργης (44-45), Καλλίας (283-84 τοῦ 1971), Λακερίδου (445-47 Παρίσι).

μὲ κλίση πρὸς ἕναν ἀφηρημένο ἰμπρεσιονισμὸ

Κυριαζῆς (423 - 24 Παρίσι), Σκοῦλος (794),
καὶ τὸ γλυπτὸ τοῦ Σοφιανοῦ (808 Παρίσι).

Ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνες ποὺ εἶχαν μετάσχει σὲ μερικὲς ἢ σὲ ὅλες τὶς Πανελλήνιες τῆς δικτατορίας ἐσημείωσα μιὰν ἔξοχη μικρὴ «Νεκρὴ φύση» τοῦ Βάμβουρα (79), τὴν εὐαίσθητη πάντα ἑλληνοσουρρεαλιστικὴ δουλειὰ τοῦ Γεωργᾶ (130-31) καὶ τοῦ Ζουμπουλάκη (251-52), τῆς Ζαβιτσάνου τὴ «Νεκρὴ Φύση» (238 τοῦ 1970!) τῆς Νάτση (584-85) τὰ ἐξπρεσιονιστικὰ παραστατικά, τοῦ Πασσίση τὸ νεορεαλιστικὸ (686), τῆς Σπέντζα (817) τὴν ἐπιστροφὴ σ' ἕναν ποιητικὸ παραστατισμό, τῶν Ἀλεξίου (22 Καλιφόρνια), Ζερβοῦ (246-47), Κρητικοῦ (415-16 Παρίσι), Μαγκώνη (473-74 Νέα Ὑόρκη), Μιχαηλίδη Μιχ. (530-31), Πετρούτση (713) καὶ Σπανδάγου (812-13 μπατὶκ) τὰ ἀφηρημένα διάφορων ἀποκλίσεων, τοῦ Σαχίνη (722-23) τὴν ἐπιστροφὴ στὴν παλιότερη πιὸ λυρική του διάθεση.

Ὅλους τοὺς πιὸ πάνω τοὺς μνημονεύω δίχως νὰ μοῦ ἐπιτρέπει ὁ χῶρος ἐκτενέστερο σχολιασμό, ἐπειδὴ πιστεύω πὼς ἐγγράφουν ὅλοι μιὰν παρουσία ἢ μιὰν ἐξέλιξη ποιοτικὴ ἢ τεχνοτροπικὴ μέσα πάντα στὰ ὅρια τῆς συμβατικῆς ζωγραφικῆς ἢ γλυπτικῆς.

Πιστεύω νὰ μὴν ἔχω παραλείψει παρὰ ἕναν-δυὸ ἀπὸ ὅσους –δυστυχῶς πολὺ λίγους– μ' ἔκαναν νὰ κοντοσταθῶ καὶ νὰ μελετήσω πιὸ προσεχτικὰ τὸ ἔργο τους. Δὲν ἀναφέρω ἀντίθετα ἀρκετοὺς ἀπὸ τοὺς γνωστότερους ποὺ εἶναι «καινούριοι» ἀλλὰ ποὺ τὰ ἔργα τους ἐδῶ δὲν δικαιολογοῦν ἰδιαίτερη μνεία.

Αὐτοὶ ποὺ θ' ἄξιζε ν' ἀπαριθμηθοῦν σ' ἕνα μαῦρο πίνακα εἶναι ὅσοι ὑποβάλανε (ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς) ἔργα πολὺ παλιᾶς παραγωγῆς τους, καὶ τὰ δέχτηκε ἡ Ἐπιτροπή. Εἶναι καμιὰ τριανταριά, ποὺ οἱ μισοὶ ἔχουν μετάσχει σὲ Πανελλήνιες τῆς δικτατορίας, ὅπου ἴσως τὰ ὑποβάλανε καὶ ἀπορρίφθηκαν. Γιὰ τοὺς ἄλλους μισούς, τοὺς «καινούριους» ποὺ δὲ μετέσχαν μετὰ τὸ 1967, ἡ πρακτικὴ εἶναι συγγνωστή, θ' ἀποτελοῦσε ἀναγνώριση τῆς μὴ συμμετοχῆς τους, ἂν καὶ θὰ περίμενε κανεὶς πὼς οἱ ἴδιοι θὰ προτιμοῦσαν νὰ παρουσιάσουν ὄχι μόνο τὴν καλύτερη ἀλλὰ καὶ τὴν πιὸ πρόσφατη παραγωγή τους. Τὰ ἔργα αὐτὰ εἶναι ὑπογραμμένα καὶ χρονολογημένα ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς καλλιτέχνες, ἀπὸ τὸ 1953 ὡς τὸ 1971. Ἀνάμεσά τους σημειώνω ἔργα τοῦ Ἐγγονόπουλου τοῦ 1967 (224-225) καὶ τοῦ Κάρτερ τοῦ 1968 (317) ποὺ μετέσχαν καὶ στὶς τρεῖς προηγούμενες Πανελλήνιες, τοῦ Φέρτη (914) καὶ τοῦ Βακαλὸ (67) ποὺ μετέσχαν στὴν Πανελλήνια τοῦ 73 καὶ τοῦ 69 ἀντίστοιχα κ.ἄ.

Γενικότερα διαπιστώνει κανείς, ὅπως πάντα, τὴν ἀνυπαρξία συγκεκριμένων συνειδητῶν «τάσεων» ἢ «σχολῶν» –γεγονὸς ποὺ δὲ διευκολύνει βέβαια τὴν ἀνάρτηση. Ἐμφανίζονται ἀρκετοὶ μεμονωμένοι «ἀκόλουθοι», ὄχι ἀπαραίτητα «μαθητὲς» μὲ τὴ στενὴ ἔννοια, τοῦ Τσαρούχη, τοῦ Σαχίνη, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Σπυρόπουλου, τοῦ Τσίγκου. Τὰ θέματα κατανέμονται σὲ τοπία καὶ σὲ συνθέσεις

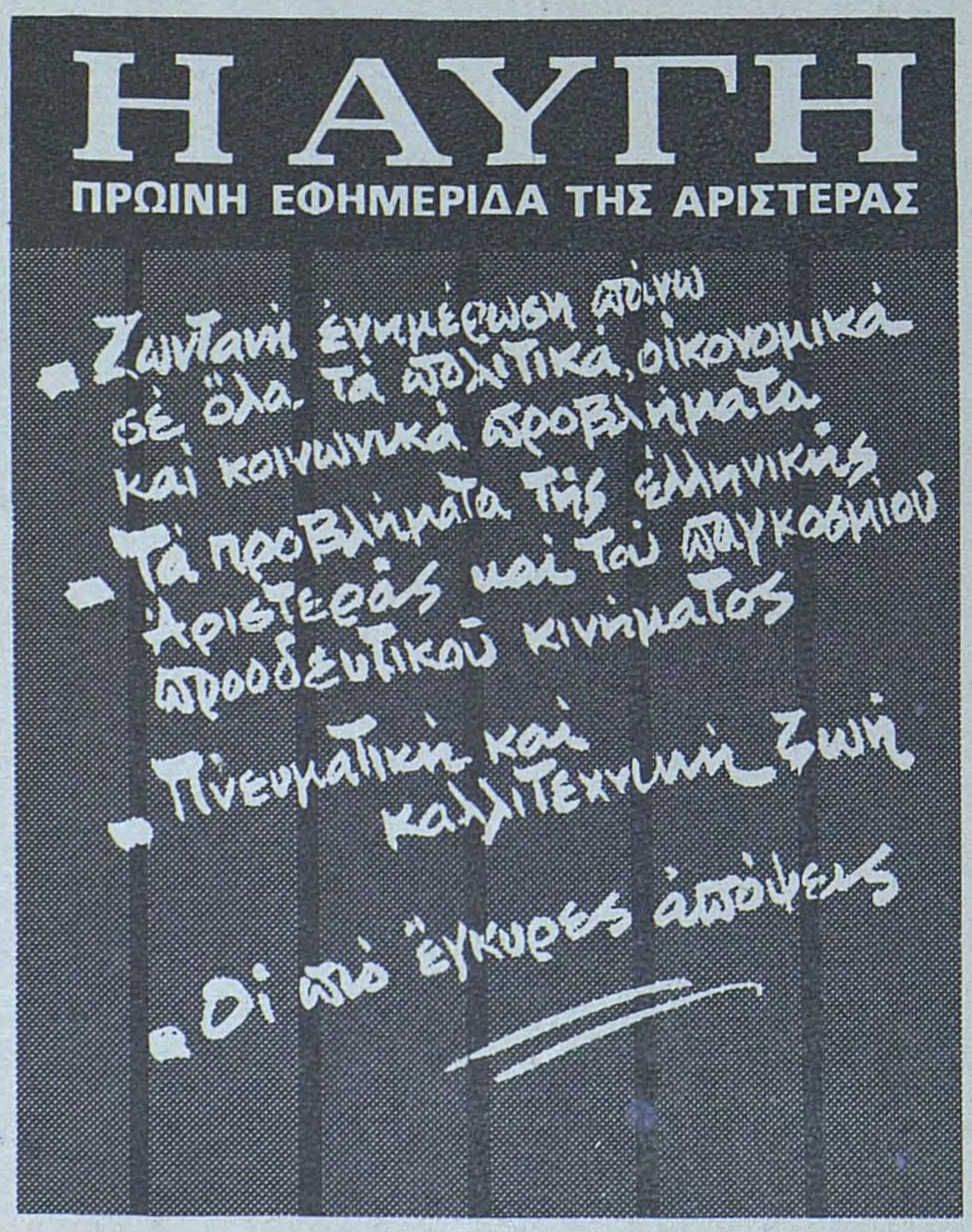

μορφῶν, λίγα πορτραῖτα, ἀρκετὰ «Μητέρα καὶ Παιδὶ» στὴ γλυπτική. Ὑπάρχουν δυὸ θέματα ἐπικαιρότητας ποὺ παρέχουν τὸ προφανὲς βασικὸ περιεχόμενο μερικῶν ἔργων, ἢ ἀποτελοῦν τὸ συνειρμικὸ ὑπόστρωμα μερικῶν ἄλλων, κατὰ τὸν τίτλο τους: τὸ «Πολυτεχνεῖο» καὶ ἡ «τραγωδία τῆς Κύπρου». Ὅλα τὰ ἔργα αὐτὰ (ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τοῦ Σκοτεινοῦ τὸ 793) πάσχουν ἀπὸ τέτοια ἐκφραστικὴ ἔνδεια ποὺ ἀναρωτιέμαι ἂν ἔχουν ἀφομοιωθεῖ, σὲ ὅλους τοὺς βαθύτατους συγκινησιακούς τους συνειρμούς, τὰ γεγονότα αὐτὰ τῆς πολὺ πρόσφατης ἱστορίας μας ποὺ μᾶς συγκλονίζουν ἀκόμα. Μήπως χρειάζονται μεγαλύτερη συναισθηματικὴ ἢ χρονικὴ προοπτικὴ ὥστε νὰ ξαναβροῦμε ὅλοι, καὶ προπαντὸς οἱ καλλιτέχνες, τὶς ἀληθινὲς ἀναλογίες τέτοιων ἐμπειριῶν, ὅπως τὶς πέτυχαν μὲ τὴν πρώτη, μὲ θαυμαστὴν ἀμεσότητα, τὰ παιδιὰ τῆς Κύπρου, βουτηγμένα καθὼς ἦταν στὴν ἐμπειρία, ἢ ἐκεῖνοι οἱ ἀνώνυμοι προσκυνητὲς μὲ τ' ἀφιερώματα στὰ κάγκελα τοῦ Πολυτεχνείου; Ἡ ψευτο-λαϊκιστικὴ «ἀποθέωση» τοῦ Πολυτεχνείου στὰ ἔργα 89 καὶ 90, ἡ φτηνὴ παρώδηση τοῦ ἔργου 683 μὲ τοὺς ζωγραφισμένους νεκροὺς καὶ τὰ αἵματα, τὰ γαρύφαλα πεταμένα ἐδῶ κ' ἐκεῖ, τὰ ἀντιγραμμένα κάγκελα μὲ τὶς ἄψυχες συσπάσεις τους συνδυασμένα μὲ συμβατικὰ χάλκινα ἀγάλματα «ἀπὸ ἄλλο ἀνέκδοτο» δὲν ταίριαζε κὰν νὰ ὑποβληθοῦν στὴν Ἐπιτροπή, οὔτε ἐκείνη νὰ τὰ ἐγκρίνει. Ἡ συνολικὴ μετουσίωση σὲ τέχνη «ἐν ψυχρῷ» μιᾶς τόσο βαριᾶς ἐμπειρίας– ποὺ τὴν ἐπιχείρησαν καὶ τὴν πέτυχαν μερικοί, γιὰ ἄλλες πτυχές της, κατὰ τὴ δικτατορία, μὲ θάρρος κ' ἐνάργεια γιατὶ τὴ ζούσανε ἄμεσα –περιμένει ἀκόμα τοὺς κατάλληλους ἐκφραστές της.

Τέλος σημειώνω πὼς, ὡς χτές, εἶχαν περάσει ἀπὸ τὴν Πανελλήνια 70.500 ἐπισκέπτες.

3-2-75
Α.Γ. Ξύδης

Υ.Γ. Σὲ σχέση μὲ τὰ στοιχεῖα ποὺ παράθεσα στὴν ἀπάντησή μου στὴν Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ (ANTI ἀρ. 17,19.4.75), ὁ γλύπτης Πανουργιᾶς μοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι στὶς 18 Ἀπριλίου 1973 δημοσιεύθηκε γράμμα του (μὲ τὸν ζωγράφο Γ. Ἰωάννου) στὸ ΒΗΜΑ ὅπου ἐξιστοροῦνται οἱ διάφορες ἀνωμαλίες ἀπὸ τὶς ὁποῖες πέρασε τότε ἡ προετοιμασία τῆς 12ης Πανελλήνιας. Ἡ ἐπιστολὴ καταλήγει: «Τὰ ὑπογραφόμενα μέλη τῆς ἀρχικῶς συσταθείσης κριτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ΙΒ΄ Πανελλήνιον ἔκθεσιν, διαμαρτυρόμενα ἐντόνως διὰ τὴν παρέμβασιν τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ εἰς τὸ ἔργο των . . . οὐδεμίαν ἀπολύτως σχέσιν ἔχουν μὲ τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα θὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὴν ΙΒ΄ Πανελλήνιον ἔκθεσιν». Ἡ πληροφορία αὐτὴ συμπληρώνει, δὲν διαψεύδει οὔτε ἀνασκευάζει τὴ διατύπωσή μου ὅτι ὁ κ. Παρμακέλης μετεῖχε στὴν Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς 12ης Πανελλήνιας, στὶς οὐσιαστικὲς ἐργασίες τῆς ὁποίας, φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐπιστολή του, ὁ κ. Π. μετεῖχε ὡς τὸ τέλος. Ἡ ἔκθεση ἐγκαινιάζονταν τὴ μέρα ποὺ δημοσιεύθηκε ἡ ἐπιστολή.

Ὁ γλύπτης Παρμακέλης μὲ πληροφορεῖ πὼς ἕνα μνημεῖο στοὺς πεσόντες ποὺ ἔστησε στὸν Ἅγιο Ἰωάννη Ρέντη ἀφαιρέθηκε μ' ἐντολὴ τοῦ Στρ. Διοικητῆ Ἀθήνας μετὰ τὸ πραξικόπημα τῆς 21.4.67, σὰν «ἀντιπολεμικό», καὶ ὅτι ὑπέστη ἔκτοτε ἀφόρητες πιέσεις καὶ τηλεφωνικὲς ἀπειλὲς γιὰ νὰ μὴ μετάσχει στὴν Μπιενάλε τῆς Βενετίας. Σ' ἐρώτησή μου ἂν θὰ ξαναστήσει τώρα τὸ μνημεῖο, μοῦ εἶπε ὅτι τὸ εἶχε ξαναπάρει ἀπὸ τὸ Δῆμο Ρέντη καὶ τὸ ἔχει πουλήσει ἀλλοῦ.

Καταθέτω τὶς δυὸ αὐτὲς πληροφορίες στὸν ὀγκώδη κιόλας φάκελο τῆς συζήτησης γύρω ἀπὸ τὴν πολύπαθη 13η Πανελλήνια κ' ἐκεῖνες τῆς δικτατορίας.

Σημειώνω ἐξάλλου πὼς φίλος τοῦ ζωγράφου Γαΐτη, πιστεύοντας ὅτι τὸν ἀδικῶ, μὲ πληροφορεῖ ὅτι εἶχε ἐπιλεγεῖ πρὶν τὸ πραξικόπημα τῆς 21.4.67 γιὰ τὴ Μπιενάλε τοῦ Σάο Πάουλο. Ἡ πληροφορία δὲν ἀλλάζει τὸ γεγονὸς πὼς ὁ Γαΐτης ἐπῆγε στὸ Σάο Πάουλο, οὔτε τὴ γνώμη μου πὼς καλλιτέχνης μὲ τὴν ἐπίδοση καὶ τὴ θέση τοῦ Γαΐτη μέσ' στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ τέχνη μποροῦσε ἀκίνδυνα ν' ἀρνηθεῖ νὰ πάρει μέρος σ' ἔκθεση κατόπιν ἐπιλογῆς ἀπὸ τὸ δικτατορικὸ καθεστώς, ὅπως ἀρκετοὶ ἄλλοι συνάδελφοί του. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ προσθέτω στὶς σχετικὲς περιπτώσεις ποὺ μνημόνευσα στὴν ἀπάντησή μου, τὴν περίπτωση τοῦ ζωγράφου Τούγια, ποὺ οἱ κρατικοὶ παράγοντες ἐπὶ δικτατορίας κυριολεχτικὰ τὸν «ἔκαναν χρυσὸ» γιὰ νὰ πάει στὸ Σάο Πάουλο *μόνος* Ἕλληνας ἐκθέτης. Ὁ Τούγιας ἀρνήθηκε, χάνοντας ἔτσι καὶ τὴ σχεδὸν τελειωμένη ἀγορὰ ἀπὸ τὴν Πινακοθήκη δυὸ ἔργων του.

Τέλος ἡ τελευταία φράση τῆς ἀπάντησής μου στὸ Γ. Ζογγολόπουλο ἀκρωτηριάσθηκε στὸ τυπογραφεῖο. Παρακαλῶ τοὺς ἀναγνῶστες νὰ τὴ συμπληρώσουν ὡς ἑξῆς: «Πρῶτος ἐγὼ θὰ ἤθελα νἄβλεπα τὸ μαγικὸ δάσος τοῦ Παύλου στημένο καταμεσὶς στὴν Πλατεία Κολωνακιοῦ, ἢ τὰ «σήματα» τοῦ Τάκη ν' ἀντικαθιστοῦν τοὺς πίδακες τῆς Ὁμόνοιας, καὶ νὰ «ὀργανώνουν οἱ δυό τους ἕνα «χάπενινγκ» στὸ Σύνταγμα, ἀντὶ στόν . . .»

Α. Γ. Ξ.

5 δοκίμια
ποὺ ἐξηγοῦν τί εἶναι
τὸ Γυναικεῖο Κίνημα,
γιατί δημιουργήθηκε,
καὶ τί σκοποὺς ἔχει.
Ἐνδιαφέρει κάθε
γυναίκα
μὰ καὶ κάθε
ἄνδρα.

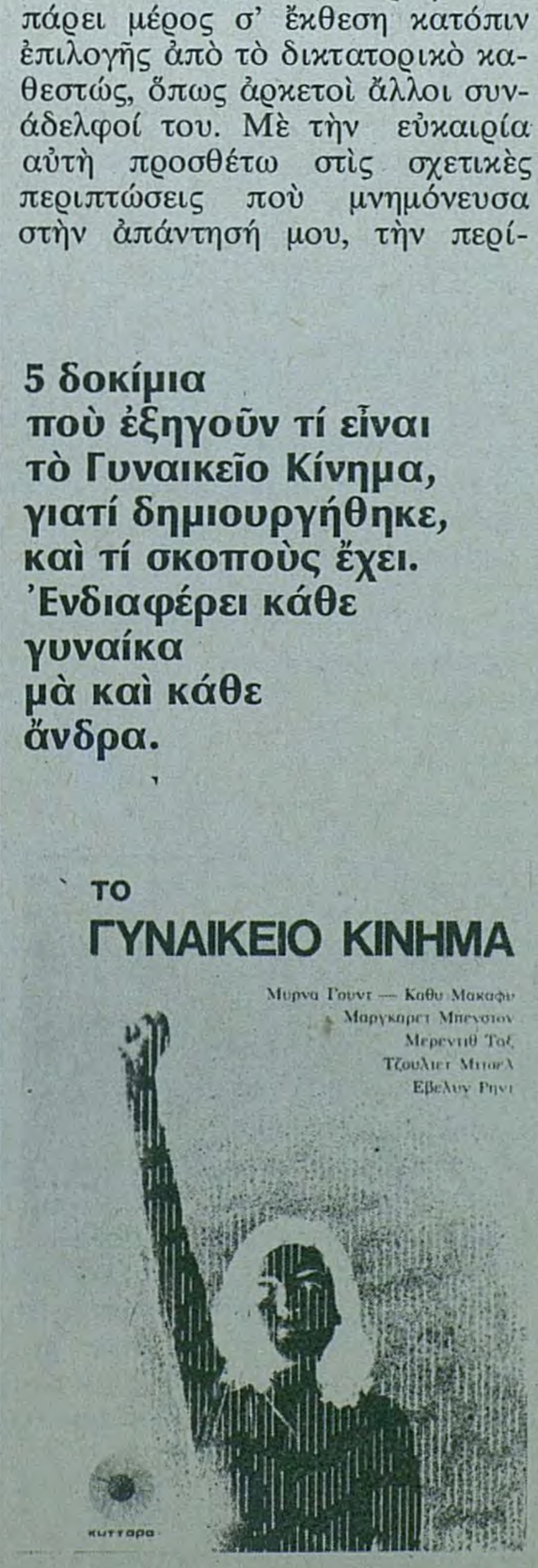

Ἐκδόσεις "Κύτταρο" τηλ.713.604

Μιὰ «πρωτοποριακὴ» πρωτοβουλία

Η ΤΕΧΝΗ «ΚΟΝΤΑ» ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ
καὶ μιὰ σειρὰ ἐρωτηματικὰ

Τοῦ Ν. Ντόκα

Τριάντα δύο ζωγράφοι ἐκθέτουν 59 ἔργα τους στὸ ἐργοστάσιο τσιμέντων «Ὄλυμπος» τοῦ Βόλου. Ἡ πρωτοβουλία νὰ πάει ἡ τέχνη στὰ ἐργοστάσια καὶ ἡ ὀργάνωση τῆς ἐκδήλωσης ἀνήκει στὴν Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία Δημοσίων Σχέσεων πού, μὲ τὴν ἀμέριστη συνεργασία καὶ συνδρομὴ μεγάλων βιομηχανιῶν, φιλοδοξεῖ νὰ συμβάλει στὴν εὐρύτερη διάδοση τῆς σύγχρονης τέχνης τοῦ τόπου μας μὲ στόχο τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἔκθεση αὐτὴ –τὰ ἐγκαίνιά της ἔγιναν τὴν Κυριακὴ 13 Ἀπριλίου– εἶναι ἡ δεύτερη κατὰ σειρὰ ἐκδήλωση τῆς ΕΕΔΣ (ἡ πρώτη ἔκθεση ἔγινε πρὸ καιροῦ στὸ «ΙΖΟΛΑ» κοντὰ στὴ Θήβα) καὶ ὅπως πληροφορούμαστε ἄρχισε κιόλας ἡ διαδικασία γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς τρίτης στὸ «Πειραϊκὴ Πατραϊκή».

Τὸ σχέδιο καταστρώθηκε πρὶν ἀκόμα πέσει ἡ δικτατορία, ἀλλὰ μόλις τώρα ὑλοποιεῖται. Ἡ ἰδέα ἴσως πάει πιὸ πίσω, στὰ χρόνια 1962-1964, ὅταν ὁμάδες καλλιτεχνῶν, μὲ δική τους πρωτοβουλία, ἔξοδα καὶ ὀργάνωση, πῆγαν στὶς Ἀθηναϊκὲς γειτονιὲς καὶ σὲ μερικὲς ἐπαρχιακὲς πόλεις, ἐξέθεσαν τὰ ἔργα τους καὶ ἄνοιξαν πλατιὲς συζητήσεις μὲ τὸ κοινό.

Ἡ ὅλη κίνηση, σὲ μιὰ πρώτη ματιά, δείχνει ἀξιόλογη. Ἄσχετα μὲ τὶς ἀντιρρήσεις ποὺ μπορεῖ νὰ προβάλει κανένας ὡς πρὸς τὴν ἀποτελεσματικότητα ἀκόμα καὶ ἑνὸς ἐπιστημονικὰ καταρτισμένου προγράμματος γιὰ τὸν συγκεκριμένο χῶρο καὶ τὴν καταλληλότητα ἰδιωτικῶν φορέων νὰ ἀναλάβουν τέτοιου εἴδους προσπάθειες, τὸ γεγονὸς καὶ μόνο ὅτι μιὰ ἔκθεση ζωγραφικῆς γίνεται σὲ ἐργοστάσιο προκαλεῖ τὴ συμπάθεια τοῦ ἀπροκατάληπτου ἀναγνώστη τῆς σχετικῆς εἴδησης στὸν τύπο.

Ἀπὸ κοντὰ τὰ πράγματα δείχνουν διαφορετικά: Οὔτε κὰν τὴν καραμέλα «ἐξανθρωπισμὸς τοῦ –μεγάλου– κεφαλαίου» δὲν μπορεῖ κανένας νὰ πιπιλίσει. Στὴν ἔκθεση ποὺ ἔγινε στὸ «Ἰζόλα» οἱ ἐργάτες ἐρχόντουσαν στὴν αἴθουσα κατὰ ὁμάδες μὲ τὴ συνοδεία ἐπιστατῶν καὶ παρέμεναν γιὰ ὁρισμένο καὶ ἐλάχιστο χρόνο ἐκεῖ. Ἤδη, μέλη τῆς καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς μιλᾶνε γιὰ διάπραξη ἐγκληματικῶν λαθῶν, στὴ διάρκεια τῆς πρώτης ἔκθεσης. Ἂς ἐλπίσουμε πὼς σύντομα οἱ καλλιτέχνες, ἂν ὄχι ὅλοι, τουλάχιστον ὁρισμένοι ἀπὸ αὐτούς, θὰ θελήσουν νὰ ἀποκαλύψουν τὰ λάθη ποὺ διαπίστωσαν καὶ τὶς συνέπειες ποὺ ἐνδεχομένως εἶχαν.

Πάντως, γιὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς δεύτερης ἔκθεσης ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε τὰ ἑξῆς:

Ἐνῶ οἱ προσκεκλημένοι ξεπερνοῦσαν τοὺς διακόσιους, ἡ διεύθυνση τοῦ ἐργοστασίου θεώρησε ὑποχρέωσή της νὰ προσκαλέσει μόνο δύο μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ σωματείου τῶν ἐργατῶν. Τὸ ἴδιο τὸ σωματεῖο εἶχε ζητήσει νὰ προσκληθεῖ ὁλόκληρη ἡ διοίκηση. Οἱ 600 περίπου ἐργάτες «ἐκπροσωποῦνταν» ἀπὸ καμιὰ 10αριὰ καὶ ἐν στολῇ συναδέλφους τους, ποὺ ὁ ἐργοδότης ἀνέχθηκε, φαίνεται, γιὰ τὸ ἀξιοθέατο τοῦ πράγματος. Αὐτοὶ στὴν ἀρχὴ περιφέρονταν σὰν χαμένοι, ὥσπου τοὺς διέταξαν νὰ πλησιάσουν τὸ ὑπόλοιπο κοινό.

Τὴν ἐργατικὴ τάξη γενικὰ φαίνεται νὰ ἐκπροσωποῦσε ὁ γενικὸς γραμματέας τῆς γενικῆς συνομοσπονδίας ἐργατοϋπαλλήλων Ἑλλάδος (ὁ ἴδιος, ὅμως, ὅταν ρωτήθηκε, δὲν ἦταν βέβαιος μὲ ποιὰ ἰδιότητα εἶχε προσκληθεῖ – σὰν ἐκπρόσωπος τῆς ΓΣΕΕ ἢ τῶν ἐργαζομένων στὰ τσιμέντα – μιὰ καὶ γιὰ τὴν ἔκθεση στὸ «ΙΖΟΛΑ» δὲν τοὔχε γίνει αὐτὴ ἡ «τιμή»).

Τόσο ὁ ἐκπρόσωπος τῆς ΓΣΕΕ

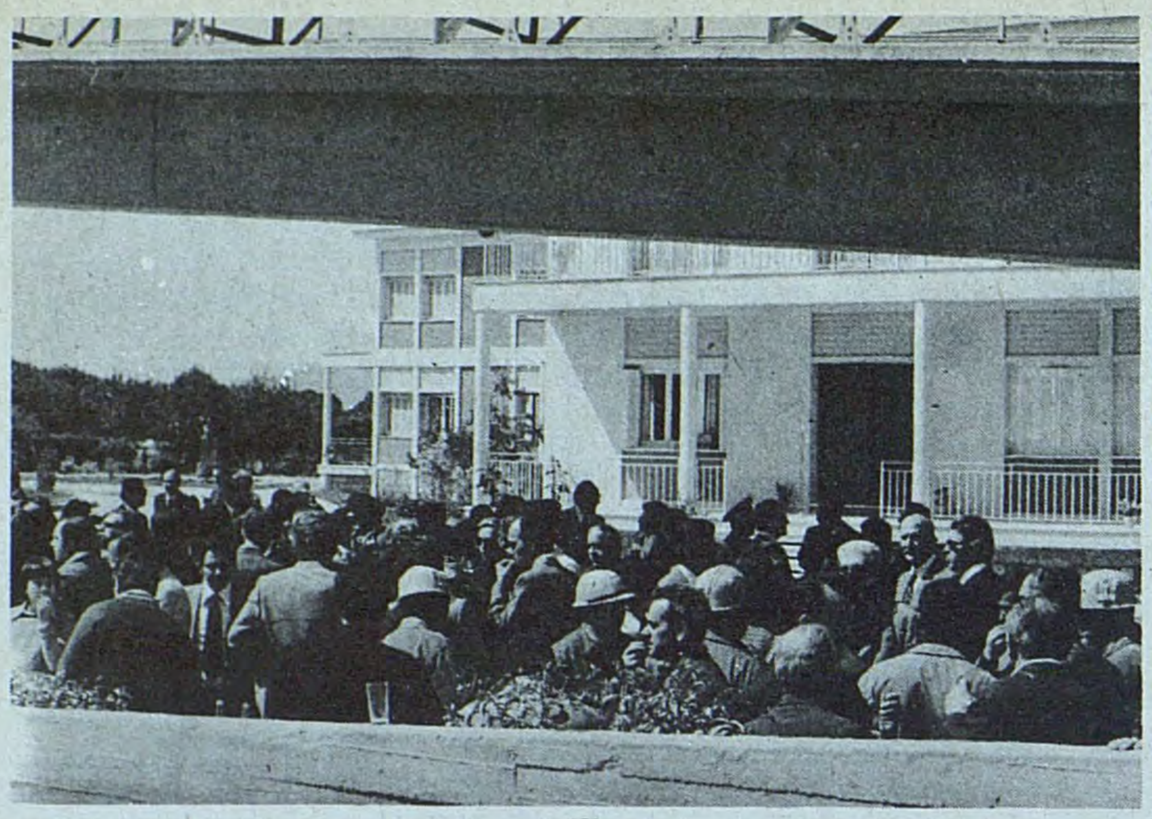

«Οἱ 600 περίπου ἐργάτες «ἐκπροσωποῦνταν» ἀπὸ καμμιὰ 10αριὰ καὶ ἐν στολῇ συναδέλφους τους, ποὺ ὁ ἐργοδότης ἀνέχθηκε, φαίνεται, γιὰ τὸ ἀξιοθέατο τοῦ πράγματος. Αὐτοὶ στὴν ἀρχὴ περιφέρονταν σὰν χαμένοι, ὥσπου τοὺς διέταξαν νὰ πλησιάσουν τὸ ὑπόλοιπο κοινό».

ὅσο καὶ οἱ καλλιτέχνες ἀγνοήθηκαν ἀπὸ τοὺς ὀργανωτὲς ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκφωνηθοῦν λόγοι. Ἀναγγέλθηκε ὅτι ἐκπρόσωπος τῶν ἐργατῶν θὰ ἔλεγε δυὸ λόγια, ἀλλὰ τὴν τελευταία στιγμὴ δηλώθηκε πὼς ἔπαθε... τρὰκ – ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς οἱ ἐργάτες ἀποφάσισαν νὰ μὴ μιλήσουν σὲ ἔνδειξη διαμαρτυρίας γιὰ τὴν παραγνώρισή τους.

Ἔτσι, τελικὰ δὲν ἔγινε δυνατὸ νὰ ἀκουστοῦν οἱ ἀπόψεις αὐτῶν ποὺ ὑποτίθεται ὅτι εἶναι οἱ κυρίως ἐνδιαφερόμενοι.

Ἀλλά, ἂν ἐπίσημα ἀγνοήθηκαν οἱ ἐργάτες καὶ οἱ ἐκπρόσωποί τους, ἕνας ἀπὸ τοὺς παρόντες ἐργάτες, ὅταν ρωτήθηκε, δήλωσε πὼς θἄπρεπε νὰ εἶχαν ἐρωτηθεῖ καὶ οἱ ἴδιοι γιὰ τὸ πῶς καὶ τί χρειάζονται.

Καὶ ἐνῶ τὸ πρόβλημα παραμένει νὰ ἐξεταστεῖ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐργαζομένους – νὰ ποῦν, δηλαδή, πότε, πῶς καὶ ποῦ μπορεῖ νὰ γίνει αὐτὴ ἡ ἐπαφή τους μὲ τὴν τέχνη, ὥστε νὰ ἔχει θετικὰ ἀποτελέσματα – οἱ καλλιτέχνες θὰ πρέπει νὰ προβληματιστοῦν πάνω σὲ μιὰ διαφορετικὴ βάση.

Γιὰ τὴν ὀργάνωση αὐτῶν τῶν ἐκδηλώσεων ξοδεύονται ὑπέρογκα ποσά. Καὶ τὰ χρήματα αὐτὰ ξοδεύονται κυρίως γιὰ τὴ δημόσια προβολὴ τῆς ΕΕΔΣ καὶ τῶν βιομηχανιῶν. Ἂν οἱ ὀργανωτὲς ἤθελαν πράγματι νὰ βοηθήσουν στὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀνάπτυξη τῶν ἐργαζομένων, τί πιὸ φυσικὸ θὰ ἦταν ἀπὸ τὸ νὰ ἀναθέσουν τὴν ὅλη ὑπόθεση σὲ ἀνθρώπους εἰδικοὺς καὶ στοὺς ἴδιους τοὺς καλλιτέχνες καὶ τοὺς ἐργάτες;

Ποιὰ ἦταν ἡ ζωντανὴ ἐπαφή τους μὲ τὸν ἐργάτη, μιὰ καὶ αὐτὸς εἶναι τὸ πρόσχημα τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως;

(Οἱ ὀργανωτὲς πλήρωσαν τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς καὶ ἐγκατάστασης τῶν ἔργων τέχνης, τὰ ἔξοδα νὰ μεταφερθοῦν, μὲ δυὸ πούλμαν, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴν Πορταριά, νὰ φᾶν, νὰ πιοῦν καὶ νὰ διανυκτερεύσουν τὸ Σάββατο στὸ ἐκεῖ ξενοδοχεῖο «Ξενία» οἱ προσκεκλημένοι. Πλήρωσαν γιὰ τὸ πρόγευμά τους, τὴ μεταφορά τους στὸ ἐργοστάσιο, τὰ ποτὰ ποὺ πῆραν ἐκεῖ, τὴν ἐπιστροφή τους στὴν Πορταριά, τὸ γεῦμα τους καὶ τὴν ἐπιστροφή τους στὴν Ἀθήνα καὶ Βόλο. Δὲν θὰ μποροῦσαν ἂν ἤθελαν καὶ ἂν ἐννοοῦσαν τὰ ὅσα κηρύσσουν, νὰ ἔχουν καλέσει τοὺς ἐργάτες τῆς μιᾶς τουλάχιστον βάρδιας νὰ παραστοῦν στὰ ἐγκαίνια;)

Εἶναι οἱ χῶροι ποὺ οἱ ἐργοδότες παρέχουν γιὰ τὴν ἔκθεση κατάλληλοι γιὰ μιὰ τέτοια λειτουργία;

Καὶ σὲ τί βασίζονται οἱ ὀργανωτές, ὅταν ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ προσπάθειά τους εἶναι πρωτοποριακή;

Τὰ ἔργα ζωγραφικῆς δὲν ἐκθέτονται μέσα στὸν καθαυτὸ χῶρο τοῦ ἐργοστασίου καὶ γιατὶ ἔτσι ἴσως δὲν θὰ λειτουργοῦσαν καὶ γιατὶ ἴσως γινόντουσαν ἀφορμὴ ἀτυχημάτων. Ἀλλὰ δὲν ἐκθέτονται οὔτε στὴν καντίνα τῶν ἐργατῶν. Ἐκεῖ ποὺ τὰ «κρέμασαν», γιὰ νὰ τὰ δοῦν, οἱ ἐργάτες πρέπει νὰ συμπεριφερθοῦν ὅπως κάθε ἄλλος ἐπισκέπτης ἔκθεσης. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ οἱ ἐργάτες θὰ ἔχουν τὸ μειονέκτημα νὰ εἶναι κουρασμένοι.

Οἱ ὀργανωτὲς ἰσχυρίζονται πὼς κάτι ἀνάλογο, ἀλλὰ ὄχι αὐτῆς τῆς ἔκτασης, ἔχει γίνει καὶ σὲ ἄλλες χῶρες. Ἀλλὰ ἂν μή τι ἄλλο, ἐκεῖ ὅπου ἔγιναν τέτοιες προσπάθειες, οἱ συνθῆκες ἐργασίας καὶ ἀμοιβῆς τῶν ἐργαζομένων εἶναι κατὰ πολὺ καλύτερες.

Ἴσως οἱ καλλιτέχνες μας νὰ σκέφθηκαν πὼς τὰ ἔργα τους καὶ ἀπὸ μόνα τους θὰ μποροῦσαν νὰ βοηθήσουν τοὺς ἐργάτες. Ὅπου σὲ χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καλλιτέχνες ἔφτασαν στὸ συμπέρασμα πὼς ἡ τέχνη τους ἔπρεπε νὰ πάει στὸν ἐργάτη, τὴν πῆραν οἱ ἴδιοι καὶ πῆγαν. Καὶ πῆγαν ὅταν οἱ ἐργάτες ἀπεργοῦσαν – καὶ μιὰ φορὰ κι ὅταν εἶχαν καταλάβει καὶ τὸ ἐργοστάσιο – ἢ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀπεργήσουν. Ἔκαναν, δηλαδή, τὴν τέχνη τους ὅπλο, καὶ μὲ τὴν παρουσία τους προσπάθησαν νὰ βοηθήσουν τοὺς ἐργάτες νὰ κερδίσουν ἕνα καλύτερο μέλλον, καὶ νὰ βοηθηθοῦν καὶ οἱ ἴδιοι νὰ σπάσουν τὸν κλοιὸ τῆς ἀπομόνωσης καὶ ἀποξένωσης ποὺ τοὺς εἶχε ἐπιβάλει ἡ ἄρχουσα τάξη.

Ἀλλὰ ἐδῶ οἱ καλλιτέχνες γίνονται, στὴν καλύτερη περίπτωση, ἀρωγοὶ τοῦ μεγάλου κεφαλαίου, τόσο στὴ διαφωτιστικὴ προσπάθεια, ὅσο καὶ στὴν προσπάθειά του νὰ ἐμφανιστεῖ, μὲ τὸ ἀζημίωτο, φιλεργατικό. Καὶ εἰδικὰ τὴ βιομηχανία «Ὄλυμπος» τὴ βοηθοῦν νὰ κερδίσει τὴ μάχη της μὲ τοὺς Βολιῶτες ποὺ ξεσηκώνονται αὐτὲς τὶς μέρες νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἵδρυση καὶ δεύτερου –πλάι στὸ πρῶτο – ἐργοστάσιο γιὰ νὰ σώσουν τὸ περιβάλλον καὶ τὴ ζωή τους ἀπὸ τὴν τσιμεντόσκονη.

Ν. Ντόκας

•βιβλίο•

βιβλιο – παρουσίαση

Τοῦ Νίκου Γιανναδάκη

ΤΑΚΗ ΑΡΓ. ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ
«Ὁ ἐσωτερικὸς ἀγώνας»
Ἐκδόσεις: ΚΑΛΒΟΣ

Τὰ πλαίσια μιᾶς βιβλιοπαρουσίασης εἶναι φτωχά, γιὰ νὰ ἀποδοθεῖ ἡ αἰτία τοῦ τόσο πολύτιμου – γιὰ τὸν μελετητὴ τῆς ἑλλ. ἱστορίας ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε νεοέλληνα – αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Κατὰ τὸν συγγραφέα ἡ ἐσωτερικὴ ὄψη τῆς ἐπανάστασης τοῦ 21 παραμένει ἀκόμη πολὺ σκοτεινή. Ἡ Ἀλήθεια, πολλὲς φορὲς ἔχει πικρὴ γεύση καὶ προκαλεῖ σφοδρὲς καὶ κακόβουλες ἀντιδράσεις, ἀλλὰ περισσότερο καὶ ἀπὸ τὰ χαρμόσυγα ποὺ μᾶς ἱκανοποιοῦν καὶ μᾶς ἐνθουσιάζουν, πιὸ πολὺ θὰ μᾶς ὠφελήσουν καὶ θὰ μᾶς φρονιματίσουν τὰ σφάλματα καὶ τὰ λοιπὰ δυσάρεστα γεγονότα μὲ τὶς ἐπιζήμιες ἐπιπτώσεις τους.

Τὰ σκιερὰ σημεῖα τῆς ἐπανάστασης δὲν θὰ τὰ βροῦμε στὶς γνωστὲς ὡς τώρα γενικὲς ἱστορίες τοῦ 21, ἀλλὰ στοὺς σύγχρονους μὲ τὰ γεγονότα ἀπομνημονευματογράφους καὶ ἀναλυτικότερα στὰ ἔγγραφα τῶν ἀρχείων, δημοσιευμένα καὶ ἀνέκδοτα. Ἂν καὶ σ' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἱστοριογράφους ποὺ ἀνήκουν στὶς ἀντίπαλες φατρίες ὑπῆρχε προκατάληψη καὶ ἐμπάθεια, ἔτσι ποὺ πολλὲς φορὲς συσκοτίζουν τὴν ἀλήθεια.

ΣΠΑΝΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΣΠΑΝΟΣ

Ἱπποκράτους 23, τηλ. 614.332

ΠΑΛΙΕΣ ΚΑΙ ΕΞΑΝΤΛΗΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΤΟ ΠΡΟ ΠΟΛΛΟΥ ΕΞΑΝΤΛΗΜΕΝΟ

ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ Α. ΛΕΝΤΑΚΗ

ΟΙ ΝΕΟΦΑΣΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ

ΕΠΙΣΗΣ ΜΙΑ ΠΛΟΥΣΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗ
400.000 ΠΕΡΙΠΟΥ ΤΙΤΛΩΝ ΕΙΝΑΙ
ΣΤΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΣΑΣ
ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΠΙΛΟΓΗ

- ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Κ.Α. – Ἡ πρώτη ἀπεργία στὴ Σκλαβωμένη Εὐρώπη. (Χρονικὸ τῆς κατοχῆς) Ἀθήνα 1945.
- ΜΙΛΟΒΑΝ ΤΖΙΛΑΣ – Σύγχρονα θέματα – Ἀθῆναι 1951.
- ΠΛΕΧΑΝΩΦ. Γ. – Ἀναρχισμὸς καὶ Σοσιαλισμὸς – Μετάφρ. Ν. Νικολαΐδη – Ἀθῆναι 1945.

ΙΤΑΛΙΚΑ
ΔΙΑ ΠΟΛ/ΝΕΙΑ·ΠΑΝ/ΜΙΑ
ΑΘΗΝΑ
ΣΟΛΩΝΟΣ 136
639.924, 631.371

Ἀπ' τὰ περιεχόμενα τοῦ βιβλίου: ὁ κατακαημένος Μωρηάς, ἡ δολοφονικὴ ἐξόντωση τῶν Πετιμεζαίων, ὁ τραγικὸς ἀφανισμὸς τῆς κλεφτουριᾶς τοῦ Μορηᾶ. Ἡ ἀρχὴ τοῦ διχασμοῦ, οἱ Κοτζαμπάσηδες, ὁ ἄγριος ἀποκεφαλισμὸς τοῦ Σ. Λόντου καὶ τοῦ Ι. Δεληγιάννη, ὁ νέος διχασμὸς τῆς ἀγροτικῆς ὀλιγαρχίας. Ἡ ἐπανάσταση ἔργο τοῦ λαοῦ, ἡ ἐξέργεση στὴ Β. Ἑλλάδα καὶ τὰ νησιά, ὁ ἐσωτερικὸς ἀγώνας μετὰ τὴν ἐξέγερση, ὁ Ὑψηλάντης καὶ οἱ Κοτζαμπάσηδες. Ἡ Α΄ συνέλευση καὶ ἡ δολοφονία τοῦ Παναγιώτη Κρεββατᾶ. Ὁ πόλεμος Δεληγιαννaίων καὶ Πλαπουταίων, ὁ Α΄ ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ Β΄ ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ πόλεμος τῶν προεστῶν στὴν Ἀχαΐα. Ὁ Ὀδυσσέας Ἀνδροῦτσος καὶ ἡ πρώτη ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Ὀδυσσέα. Ἀφάνταστες ἀθλιότητες τοῦ Ἀρείου Πάγου, οἱ νέες δολοφονικὲς ἀπόπειρες κατὰ τοῦ Ὀδυσσέα, ἡ διαμάχη Ἀνδρούτσου καὶ ἐκτελεστικοῦ, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στὴν Εὔβοια, ἡ ἐξαγορὰ τοῦ Γκούρα ἀπὸ τοὺς ὀλιγαρχικούς, ἡ δολοφονία τοῦ Ὀδυσσέα, ἡ δίκη καὶ καταδίκη τοῦ Καραϊσκάκη, τὰ ἀποτελέσματα τῶν δύο μεγάλων ἐμφυλίων πολέμων. Ἡ προδομένη ἐπανάσταση. Οἱ Ἄγγλοι θέλουν τὴν Ἑλλάδα ὑποτελῆ στοὺς Τούρκους καὶ νὰ τὴν περιορίσουν στὴν Πελοπόννησο. Τὰ τρία ξενόδουλα κόμματα καὶ ἡ ὑποψηφιότητα τοῦ Νεμούρ. Λιποταξίες καὶ ἡρωϊσμοὶ στὸ Μεσολόγγι, τὸ Μεσολόγγι μένει ἀβοήθητο. Ὁ Γ. Γενάδιος «σωτὴρ τῆς πατρίδος», οἱ ραδιουργίες τοῦ Κωλέτη καὶ ἡ διαμάχη γιὰ τὴν κατοχὴ τοῦ Παλαμηδιοῦ, οἱ Ἄγγλοι σκοτώνουν ἀθώους Ὑδραίους, ἡ ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα χωρισμένη σὲ δύο ἀντίπαλες συνελεύσεις. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στὸ Ναύπλιο, ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἡ ἀντίδραση τῶν Κοτζαμπάσηδων, ὁ Καποδίστριας Κυβερνήτης, ὁ ἔξοχος διπλωμάτης θεμελιωτὴς τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς στὴν Ἑλλάδα, τὰ ὀλισθήματα τοῦ Κυβερνήτη, οἱ μεγάλες δυνάμεις καὶ ἡ Ἑλλ. ἐπανάσταση, ἡ βαβαρικὴ κατοχὴ καὶ τὸ δράμα τῶν ἀγωνιστῶν. Τὰ ἑλλ. συντάγματα κ.λπ. κ.λπ.

ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ
«Ὀργὴ Λαοῦ»
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Ἡ συλλογὴ αὐτὴ ποιημάτων τοῦ Βάρναλη ἀποτελεῖται ἀπὸ ποιήματα γραμμένα στὴν περίοδο τῆς δικτατορίας, μὲ μότο τὸν γνωστὸ ἀφορισμὸ τοῦ Θουκυδίδη: «Πᾶν τὸ ἐναντιούμενον τῷ δυναστεύοντι δῆμος ὠνόμασται». Χαρακτηριστικὸ τῆς συλλογῆς ποίημα εἶναι ὁ «Τυχερός»:

Ἀνεμοδέρνουν μέρα νύχτα ἀπάνου
σὲ στύλους σταυροσήμαδα φτερά σου
νὰ γελιέσαι πὼς εἶν' Ἑλλάδα ὁ τόπος.
Μὰ δίπλα τ' ἀγκαλιάζει νὰ τὰ σπάσει
τοῦ ξένου ἡ ἀστερομάτισσα κατάρα.
Ἂν φαρμάκωνε μόνη τὸν ἀέρα,
ἴσως, ραγιά, νὰ ξύπναες κάποια ὥρα.
«Στὴ χώρ' αὐτὴ ποὺ τήνε λέω δικιά μου
ξένος εἶμαι καὶ τυχερὸς ποὺ ζῶ»!

Τὴν ἔκδοση αὐτὴ τὴν ἔχει ἐπιμεληθεῖ ὁ καθηγητὴς Γ. Σαββίδης.

ΦΩΤΗ ΑΓΓΟΥΛΕ
«Ποιήματα, ἐπιλογή».
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Ἡ Ἕλλη Παπαδημητρίου στὸ βιβλίο αὐτὸ ἔχει ἐπιλέξει χαρακτηριστικοὺς στίχους τοῦ Φώτη Ἀγγουλέ, μαζὶ μὲ μαρτυρίες συντρόφων του, ἀνέκδοτες φωτογραφίες, χειρόγραφες σελίδες κ.ἄ.

Στὴ βιογραφία του παρακολουθοῦμε τὴν Ὀδύσσεια τοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια του ὡς τὸ πικρό του τέλος.

Ἕνα δεῖγμα ἀπ' τὰ γεμάτα αἰσθαντικότητα καὶ λυρισμὸ ποιήματά του:

ΜΗ ΡΩΤΑΣ: Ξύπνα τὸ γλυκοχάραμα
νὰ δεῖς τὶς αὐγινὲς χαρὲς
νὰ λούζουνε στὸ πρῶτο φῶς
τὰ ἐρωτικά τους κάλλη,
τὴν ἀγωνία μου τὴ γλυκειὰ
νὰ νοιώσεις ὅταν ξαγρυπνῶ
τὶς νύχτες ποὺ ὀνειρεύουμαι
κάποιαν αὐγὴ μεγάλη.
Ἂν εἶναι νύχτα, μὴ ρωτᾶς
τόσο πολὺ γιατί πονῶ,
ἔχει ἡ καρδιά μου ἐρωτευτεῖ
τρελλά, μὲ τὸν Αὐγερινό.

Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ
«Ταξίδια μὲ πολλοὺς ἀνέμους».
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Σὲ δεύτερη ἔκδοση κυκλοφόρησε τὸ ἀπὸ καιρὸ ἐξαντλημένο βιβλίο τοῦ Πανσέληνου «Ταξίδια μὲ πολλοὺς ἀνέμους», μὲ τὶς γνωστὲς σάτιρές του, τὸ «Τριμελὲς Πλημμελιοδικεῖο», «Ὕμνος στὸν Παρθενῶνα», «Ἐθνικοὶ Εὐεργέται» κ.λπ. κ.λπ.

Ὑπάρχει σ' αὐτὴ τὴν ποίηση τοῦ Πανσέληνου, ὅπως καὶ σὲ κάθε πραγματικὴ σάτιρα, ἕνα στοιχεῖο ἀνθρώπινα τραγικό, καὶ παρόλο ποὺ ὁ ποιητὴς ἀνήκει σὲ ὁρισμένη πολιτικὴ παράταξη, σαρκάζει καὶ ἀπογυμνώνει τὰ ἐχθρικά του εἴδωλα πέρα ἀπ' τὰ ὅρια τῶν κοινωνικῶν καθεστώτων.

W. EXTON
«Ἡ ἐποχὴ τῶν συστημάτων».
Ἐκδόσεις: ΠΑΠΑΖΗΣΗ
Μετάφραση: Α. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

«Δὲν ὑπάρχει στὴν ἐποχή μας τίποτε τόσο εὐδιάκριτο, τόσο ἰδιαίτερο καὶ πρωτοφανές, τόσο σημαντικὸ καὶ τόσο βασικὰ ἐπεῖγον, ὅσο ἡ αὔξηση, ἡ ἀνάπτυξη καὶ ἡ ἀναπαραγωγὴ τῆς συστηματοποίησης». Μὲ ἀφετηρία τὴν παραδοχὴ αὐτὴ ὁ W. EXTON ἀναλύει τὴ σχέση ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴν ἐξέλιξη τῶν συστημάτων καὶ στὰ κυριότερα κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα τοῦ συγχρόνου κόσμου. Μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία ἐξέλιξης τῶν συστημάτων καὶ τὴν περιγραφὴ τῆς προοπτικῆς τους, ἐπισημαίνονται τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν παρουσία τους καὶ τὰ κύρια προβλήματα ποὺ δημιουργοῦνται γιὰ τὸ ἄτομο στὴ σχέση του μὲ τὸ σύστημα.

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΤΟΥ M.I.R.
«Ἡ Ἀντίσταση στὴ Χιλὴ»
Ἐκδόσεις: ΕΞΑΝΤΑΣ
Μετάφραση: ΕΙΡ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Στὸ βιβλίο γίνεται μιὰ ὁλοκληρωμένη παρουσίαση τῶν ἀπόψεων τοῦ M.I.R. (MOVIMIENTO DE IZQUIERDA REVOLOUTIONARIA) γιὰ τὰ αἴτια ποὺ ὁδήγησαν στὴν ἀνατροπὴ τῆς κυβέρνησης Ἀλλιέντε στὴ Χιλή. Ἡ ἀντίθεση τοῦ MIR στὴν πολιτικὴ τοῦ «εἰρηνικοῦ δρόμου» καὶ ἡ ἐπιδίωξή του νὰ ἀσκήσει τὸν ἔλεγχό του σὲ ὅλη τὴν ἔκταση τοῦ Χιλιανοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κινήματος παρουσιάζονται μέσα ἀπὸ συζητήσεις μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς ἡγέτες του (Ἐνρίκεζ, Κέρντα).

•δίσκος•

100 GREAT MELODIES THE WORLD LOVES BEST

VOLUME 1: Ρ. Στράους, Τσαϊκόφσκυ, Σοῦμπερτ, Γιόχαν Στράους, Λίστ, Ρίμσκυ Κόρσακωφ, Μπράμς, Σοπέν, Μασσνὲ Ὄφφεμπάχ.
VOLUME 2: Γιόχαν Στράους, Γκραίινγκερ, Ραχμάνινωφ, Μέντελσον, Προκόφιεφ, Χαΐντελ, Ι. Σ. Μπάχ, Μπετόβεν, Μπορωντίν, Σαὶν-Σάνς.
VOLUME 3: Βάγκνερ, Γκροφέ, Γκρήκ, Μέντελσον, Μπράμς, Μασσνέ, Σμέτανα, Μότσαρτ, Μπράμς.
Δίσκοι τῆς R.S.A. (διανομὴ PHONOGRAM).

Πρόκειται γιὰ μιὰ σειρὰ δίσκων (ἀπὸ τὰ ὀπισθόφυλλα τῶν παραπάνω τριῶν φαίνεται νὰ ἔχουν κυκλοφορήσει ἄλλοι δύο – σύνολο 5) ποὺ στηρίζονται σὲ μιὰ ἰδέα μαζικῆς κατανάλωσης ξεκάθαρη: Ἀπὸ τὸ κλασικὸ ρεπερτόριο διαλέγουμε τὰ κομμάτια ποὺ ἀρέσουν στοὺς περισσότερους καὶ τὰ συγκεντρώνουμε σὲ μιὰ σειρὰ δίσκων μὲ πολὺ προσιτὲς τιμές. Ἀποτέλεσμα, οἱ ἠχητικοὶ αὐτοὶ «παράδεισοι» ἀγοράζονται σὲ μεγάλες ποσότητες γιὰ νὰ τέρπουν οἰκογενειακῶς ἀνθρώπους πού, ἂν σκόπευαν νὰ ἀγοράσουν κάποιο δίσκο «κλασικῆς» μουσικῆς, ἡ ἀνάγκη αὐτὴ καλύφτηκε μὲ τὸ παραπάνω. Στὸ κάτω-κάτω γιατί νὰ ἀναγκαζόμαστε ν' ἀκοῦμε – καὶ νὰ πληρώνουμε – ὁλόκληρο τὸ

ΣΟΒΙΕΤΙΚΟΙ ΔΙΣΚΟΙ
ΔΡΑΧ. 160
ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
ΦΟΛΚΛΟΡΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΣΟΒ. ΕΝΩΣΗΣ
ΕΜΒΑΤΗΡΙΑ ΚΛΠ.
ΟΛΟΙ ΟΙ ΔΙΣΚΟΙ ΗΧΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΙ ΣΤΗ ΣΟΒ. ΕΝΩΣΗ
ΣΥΛΛΟΓΗ, ΣΚΟΥΦΑ – ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ 9
ΤΗΛ. 619686

ΚΑΘΕ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ
*
«Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ»

κοντσέρτο γιὰ πιάνο τοῦ Μότσαρτ, ἀφοῦ ἐδῶ ἔχουμε μόνο τὸ σημεῖο ποὺ μᾶς ἀρέσει, τὸ δεύτερο μέρος. Ἐξ ἄλλου στὴν ἴδια σειρὰ μποροῦμε ν' ἀκούσουμε τὸ κύριο θέμα ἀπὸ τὴ «Γαλάζια Ραψωδία» τοῦ Γκέρσουϊν, χωρὶς τὴ συνέχεια τοῦ ἔργου μὲ τὶς κουραστικὲς ἀναπτύξεις καὶ τὶς ἐπικίνδυνα (γιὰ τ' αὐτιά μας, γιὰ τὰ νεῦρα μας, γιὰ τὴν κατεστημένη ἡσυχία μας, γιὰ τὸ γοῦστο μας) τολμηρὲς ἁρμονίες.

Ἡ ἱστορία ἄρχισε μὲ τὶς προσφερόμενες σειρὲς τοῦ «READER'S

DIGEST» (ἀνάμεσα σ' αὐτὲς ἡ ἀξιόλογη «LIGHT CLASSICAL FAVOURITES» μὲ τὸν Τοσκανίνι, σὲ 9 δίσκους) καὶ συνεχίζεται, μὲ ἐπιτυχία καθὼς φαίνεται, μὲ τὶς 100 Μεγάλες Μελωδίες ποὺ ἀγαπήθηκαν περισσότερο στὸν κόσμο. Δυὸ ντουζίνες διάσημες ὀρχῆστρες καὶ μαέστροι σὲ μιὰ ἐπιλογὴ κομματιῶν πού, ἔτσι κι ἀλλιῶς, ἀποκλείεται νὰ μὴ μᾶς ἀρέσει: οἱ στατιστικὲς τῶν ἑταιριῶν ἔχουν πάντα δίκιο.

Ἐπιμέλεια: Χάρης Ξανθουδάκης

•ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ•

ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΜΟΝΑΡΧΙΚΟ

Θὰ σᾶς παρακαλέσω γιὰ μιὰν ἐπιβεβλημένη ἐπανόρθωση: Στὸ ὑπ' ἀριθμ. 17 φύλλο τοῦ ἀγαπητοῦ «ΑΝΤΙ» σελὶς 25 ὑπὸ τὸν τίτλο «Φιλικὲς ὀργανώσεις πρὸς τοὺς βασιλικούς», μνημονεύεται καὶ τὸ δημοτικὸ καὶ κοινοτικὸ κίνημα τοῦ πρώην δημάρχου καὶ γνωστοῦ βασιλικοῦ Γεωργίου Πλυτᾶ... ὅτι εἶναι φιλομοναρχικό.

Τὸ «δημοτικὸ καὶ κοινοτικὸ κίνημα» δὲν εἶναι οὔτε φιλομοναρχικὸ οὔτε ἰδιοκτησία τοῦ κ. Πλυτᾶ. Στὸ προσωρινὸ Διοικητικό του Συμβούλιο πῆραν μέρος οἱ νῦν ἐκλεγμένοι δήμαρχοι, ὅπως ὁ κ. Γάλλος τῆς Καλλιθέας, ὁ κ. Μακρῆς τῆς Καισαριανῆς, ὁ κ. Ἀνδρεαδάκης τῆς Λεβαδείας, οἱ τέως δήμαρχοι Πειραιῶς καὶ Θεσ/νίκης κ.κ. Κυριακάκος καὶ Τσίρος, ὁ νῦν δήμαρχος Περιστερίου κ. Δημ. Φωλόπουλος, ὁ νῦν δήμαρχος Πετρουπόλεως κ. Παξιμαδᾶς, οἱ νῦν δημοτικοὶ σύμβουλοι Ἀθηναίων κ. Κατριβᾶνος, Ποῦλος κτλ. Ἱδρυτικά του μέλη εἶναι ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα αἱρετοὶ δημοτικοὶ καὶ κοινοτικοὶ ἐκπρόσωποι ποὺ κάθε ἄλλο μπορεῖ νὰ κατηγορηθοῦν παρὰ μοναρχικοί.

Σκοπὸς τοῦ κινήματος ἦταν ἡ κατασφάλιση τῆς αὐτοδιοίκησης συνταγματικὰ καὶ νομοθετικά. Κατόπιν τούτου νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γίνει ἡ ἐπιβεβλημένη ἐπανόρθωση.

Μὲ ἀγάπη
Θόδωρος Κατριβᾶνος
Ἀκαδημίας 57

ΔΕΝ ΘΑ ΕΒΛΑΠΤΕ

Οἱ κομμουνιστὲς τοῦ ΚΚΕἐσ. εἶναι οἱ πρῶτοι – ἀπ' ὅ,τι ξέρω – στὸν κόσμο ποὺ εἶχαν τὴν πρωτοβουλία – καὶ παλικαριὰ – νὰ διαχωρίσουν τὶς τύχες τους ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ βάση καὶ νὰ σχηματίσουν ἕνα ἀπόλυτα βιώσιμο ἀντιδογματικὸ ΚΚ μὲ ἀνερχόμενη ἐθνικὴ προβολή.

Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ἀποτελοῦν παγκόσμια πρωτοπορία καὶ εἶναι ἄξιοι σεβασμοῦ, ἰδιαίτερα ἀπὸ ἕνα περιοδικὸ πούχει τὸ «ΑΝΤΙ» σὰν τίτλο του.

Δὲν μπορῶ, λοιπόν, νὰ καταλάβω γιατί ὁ συντάκτης σας τῶν «ἀντι–θέσεων» (φύλλο 17) εἰρωνεύεται - τόσο φτηνὰ - τὸν Δρακόπουλο.
ΛΙΓΗ ΣΕΜΝΟΤΗΤΑ..... δὲν θὰ ἔβλαπτε!

25–4–75
ΑΛ. ΠΑΠ.

(Σημ. Σ. Ναί, ἀλλὰ σεμνότητα πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις.)

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΛΑΘΗ

Μ' εὐχαρίστηση διάβασα στὴν Κυπριακὴ ἐφημερίδα «Κύπρος» τῆς 14ης τοῦ Ἀπρίλη ὅτι ὁ Γενικὸς Γραμματέας τοῦ ΑΚΕΛ κ. Ε. Παπαϊωάννου, μιλώντας στὸ μνημόσυνο τοῦ Τουρκοκυπρίου πατριώτη Καβάλογλου ποὺ οἱ ὁμόφυλοί του τὸν σκότωσαν πρὶν 10 χρόνια, σ' ἐνέδρα, μαζὶ μὲ τὸν συνάδελφό του Ἑλληνοκύπριο Μισιαούλην, εἶπε τὰ πιὸ κάτω διδακτικά:

«Ἡ θυσία τοῦ ἀκριβοῦ μας φίλου Ντερβὶς Ἀλῆ Καβάλογλου ἦταν ἡ μεγάλη προειδοποίηση γιὰ τὴ συμφορὰ ποὺ μᾶς κτύπησε δέκα χρόνια ἀργότερα. Ἂν συνειδητοποιοῦσαν ὅλοι αὐτὴ τὴν προειδοποίηση καὶ ἂν λαμβάνονταν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἁρμονικῆς συμβίωσης καὶ συνεργασίας μεταξὺ Τουρκοκυπρίων καὶ Ἑλληνοκυπρίων, ἡ Κύπρος δὲν θὰ γνώριζε τὶς τραγικὲς μέρες ποὺ ζεῖ σήμερα.

Ἔστω καὶ τώρα, ὅμως, ἐπιβάλλεται νὰ πραγματοποιήσουμε στροφὴ στὶς σχέσεις μας πρὸς τοὺς Τουρκοκυπρίους, ἀποδείχνοντας στὴν πράξη ὅτι ἡ εἰρηνικὴ συμβίωσις Ἑλλήνων καὶ Τούρκων Κυπρίων εἶναι ὄχι μόνον ἐφικτή, ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβλημένη».

Διαβάζοντας αὐτὴ τὴ σωστὴ θέση, δὲν μποροῦσα παρὰ νὰ θυμηθῶ τὴν ἄγρια ἐπίθεση ποὺ ὁ κ. Παιονίδης εἶχε κάμει ἐνάντια στὸ συνεργάτη σας κ. Πλουτῆ Σέρβα, ποὺ μὲ ντοκουμενταρισμένη ἐπιχειρηματολογία ὑποστήριξε αὐτὴ τὴν ἴδια θέση στὰ σχετικὰ ἄρθρα του. Συγκεκριμένα, ὁ κ. Παιονίδης εἶχε γράψει τὰ ἀκόλουθα στὸ 13 τεῦχος τοῦ «ΑΝΤΙ», σελ. 39: «Οὐσιαστικὰ ὁ ἀρθρογράφος σας (Πλουτῆς Σέρβας) βλέπει τὸ Κυπριακὸ σὰν ἕνα πρόβλημα ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ὅπως κάμνουν ἡ Ἄγκυρα καὶ ἡ ἰμπεριαλιστικὴ προπαγάνδα».

Ἔτσι, ἀκολουθώντας τὴ συλλογιστικὴ τοῦ κ. Παιονίδη πρέπει τώρα νὰ θεωρήσουμε καὶ τὸν ΓΓ τοῦ ΑΚΕΛ ἀξιοκατάκριτο, δηλ. σὰν πρόσωπο ποὺ κάνει «κεῖνο ἀκριβῶς ποὺ κάμνουν ἡ Ἄγκυρα καὶ ὁ ἰμπεριαλισμός».

Ἀλήθεια, πόσο δύσκολα πρέπει νὰ αἰσθάνεται σήμερα ὁ κ. Παιονίδης, μὲ τὰ «ἐξ ἀνωτέρων οἰκείων τὰ βέλη».

Ὁπωσδήποτε, μὲ ὅσα ὁ κ. Σέρβας εἶχε προηγούμενα παραθέσει καὶ μὲ κεῖνα ποὺ ὁ κ. Παπαϊωάννου ἐμφαντικὰ συμπληρώνει, καταφαίνεται ὅτι, καὶ στὴν Κύπρο, ἴσχυε καὶ ἰσχύει ἡ μεγάλη μαρξιστικὴ ἀλήθεια ὅτι στὴν πάλη ἐνάντια στὸν ἰμπεριαλιστικὸ ζυγό, προέχει πάντα τὸ καθῆκον τῆς συσπείρωσης τῶν συνοίκων ἐργαζομένων στοιχείων, μέσα σ' ἕνα ἐθνικοαπελευθερωτικὸ μέτωπο.

Κι ὅμως, στὴν περίπτωση τοῦ ἀγώνα τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ παρατηρήθηκε, δυστυχῶς, τὸ ἀντίθετο. Τὸ ἡγετικὸ κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξης εἶχε κατορθώσει νὰ πραγματοποιήσει τὸ ἑνιαῖο μέτωπο μὲ τοὺς Ἕλληνες σωβινιστὲς πλουτοκράτες, παραγνωρίζοντας τὴ συμμαχία μὲ τοὺς Τουρκοκύπριους ἐργαζόμενους καὶ ἐπιτρέποντας στὸν ἰμπεριαλισμό, ἀπὸ τὸ 1948, νὰ τοὺς χρησιμοποιήσει σὰν τὸ προζύμι γιὰ τὴν διεκδίκηση τῶν μινι - ἰμπεριαλιστικῶν ὀνείρων τῆς Ἄγκυρας καὶ τῶν μάξι ἰμπεριαλιστικῶν στόχων τῆς ἀτλαντικῆς ὑπερδύναμης στὴ Μέση Ἀνατολή.

Ἀθήνα 26/5/75.
Κ. Π.
Κύπριος φοιτητὴς

Ο κ. ΝΟΜΑΡΧΗΣ

Διάβασα στὸ περιοδικό σας τὴ σημαντικὴ ὅσο καὶ ἐκπληκτικὴ πληροφορία πὼς ὁ κ. Νικόλαος Χανὸς (φωτογραφία στὸ κείμενο) διετέλεσε νομάρχης στὴν περίοδο τῆς δικτατορίας. Τὸ παράδοξο εἶναι πὼς ὁ κύριος αὐτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ προΐσταται σὲ νομούς· σήμερα εἶναι νομάρχης στὰ Γιάννενα. Δὲν βρέθηκε, ἄραγε, κανεὶς νὰ τοῦ πεῖ πῶς τὰ καταφέρνει καὶ συνδυάζει τὴ δικτατορία μὲ τὴ δημοκρατία ἢ νὰ τὸν ρωτήσει ποιὲς δυνάμεις τὸν κρατᾶνε ἀκόμα σὲ ἕνα τόσο νευραλγικὸ πόστο σὲ περίοδο ἐλευθερίας; Ἐμεῖς ἀπὸ τὴ θέση μας ἀναρωτιόμαστε «τί ἄλλαξε» καὶ δὲν ἐμπιστευόμαστε πιὰ τὸν λόγον καὶ τὸ ἔργον τοῦ κ. «νομάρχου».

Ἕνας Γιαννιώτης ἀναγνώστης

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Στὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «ΑΝΤΙ» No 18, στὴ σελίδα 16, στὸ σημείωμα «Ὅταν πολεμούσαμε τοὺς Βούλγαρους», ἀπὸ λάθος εἶχε γραφτεῖ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα τοῦ βιβλίου «Πολίτης Β΄ κατηγορίας» ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Στέργιου Βαλιούλη, Στέργιου Μηλιούλη.

TOAST
"ΠΥΡΓΑΚΙ„
ΗΛΙΑΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΕΑΣ
ΣΙΝΩΠΗΣ 3 (ΕΝΑΝΤΙ ΠΥΡΓΟΥ) ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ ☎ 7795.422

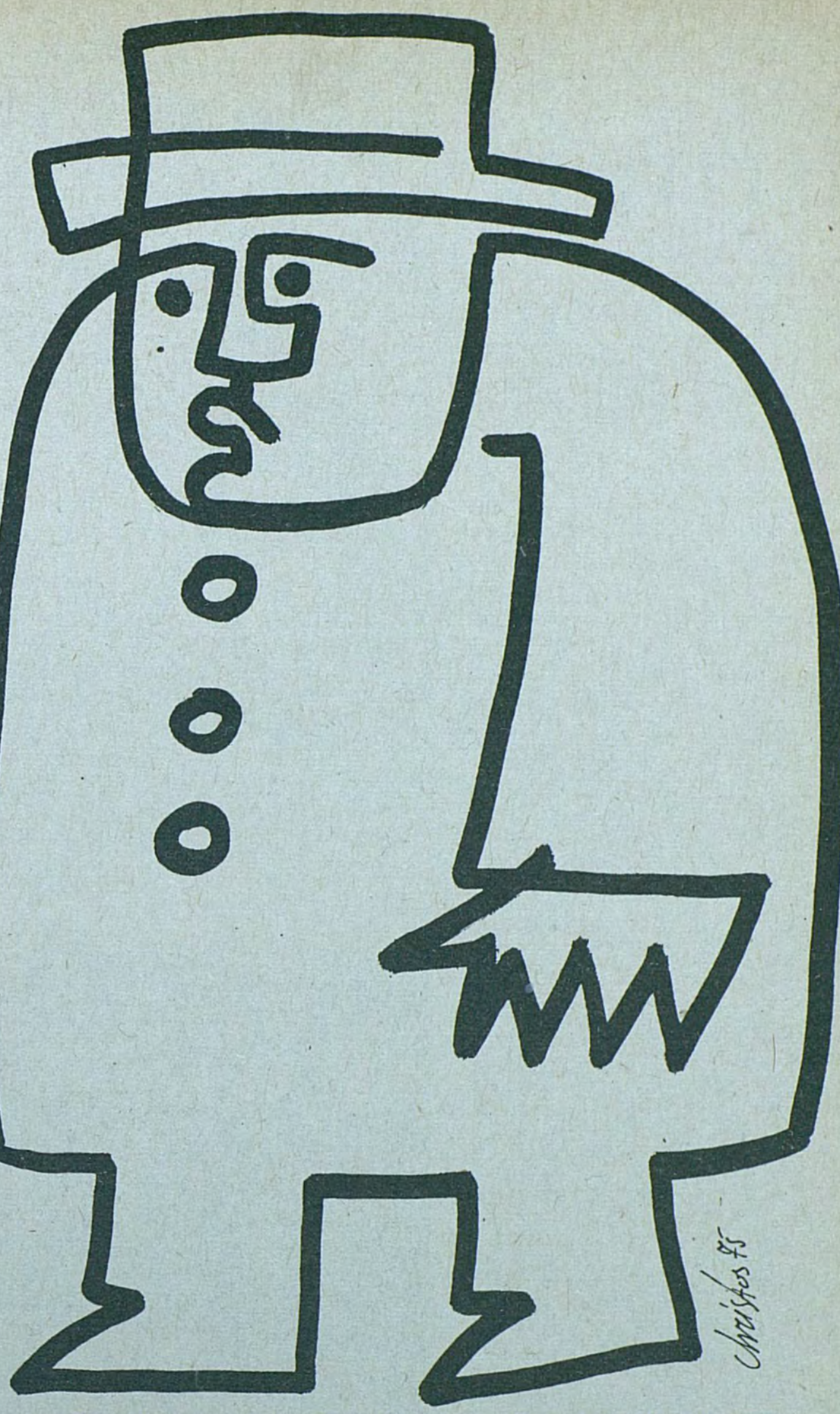

ΓΡΑΨΟΥ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗΣ
στὸ
άντι
κυκλοφορεῖ
κάθε δεύτερο Σάββατο

ΚΟΨΤΕ ΕΔΩ

ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Γράφομαι συνδρομητὴς γιά:
6 μῆνες Δρχ. 260 ☐
1 χρόνο Δρχ. 520 ☐

ΟΝΟΜΑ .....
ΕΠΩΝΥΜΟ .....
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ .....
ΠΟΛΗ ..... *Τ.Τ.* .....
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ .....

Ἔρνστ

Φίσερ

Τὸ σοσιαλιστικὸ ὄνειρο

Ἀναμνήσεις καί Στοχασμοί

Ἡριδανός

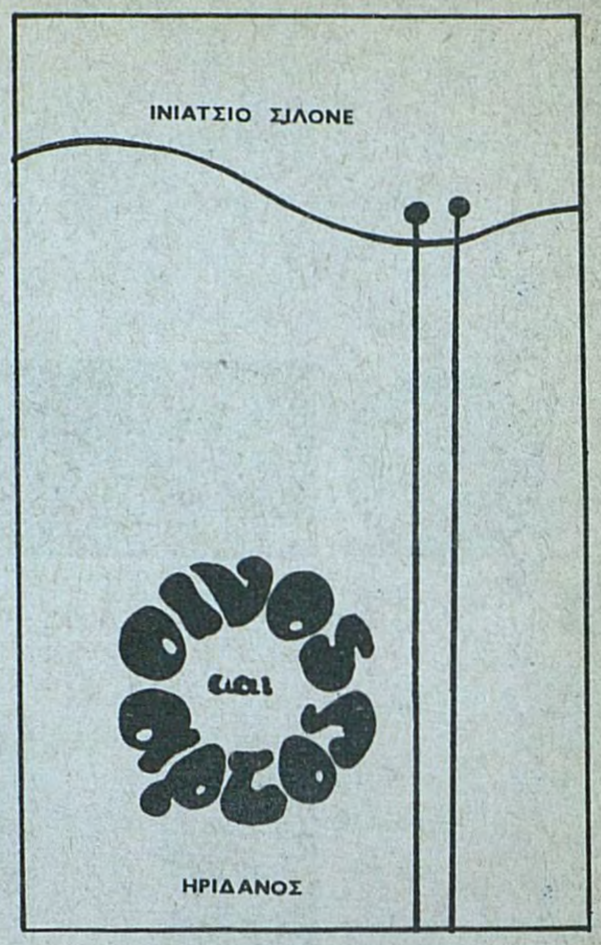

ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ

ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΕΝΓΚΕΛΣ

—

ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ

ΤΟΥ

ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ

ΚΟΜΜΑΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΗΡΙΔΑΝΟΣ ΑΘΗΝΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΗΡΙΔΑΝΟΣ

κυκλοφοροῦν

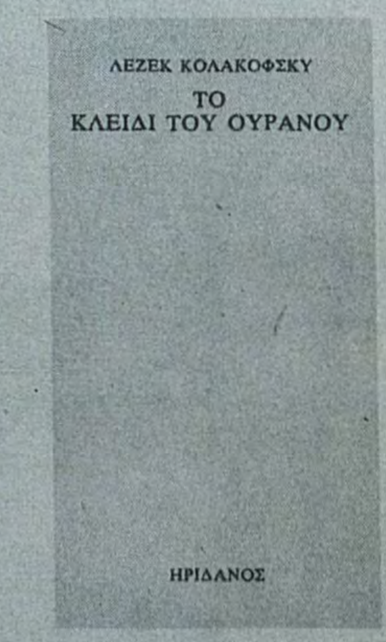

Βίλχελμ

Φούκς

Οἱ ὑπερδυνάμεις καί τό κοντινό αὔριο τῶν λαῶν

Ἡριδανός

Ναζίμ

Χικμέτ

Οἱ Ρομαντικοὶ

Μυθιστόρημα

Ἡριδανός

Μάρκ

Τουαίν

Χιουμοριστικὰ Διηγήματα

Ἡριδανός